

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ

Journal of Buddhist Innovation and Management

ISSN : 2774-0919 (Print) 2774-0897 (Online)

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2567 | Vol. 7 No. 2 March - April 2024

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน 2567 | Vol. 7 No. 2 March - April 2024

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 093-6359515

Office:
The Office Journal of Buddhist Innovation and Management
Buddhist Management Foundation
79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

วารสาร พุทธนวัตกรรม และการจัดการ JBIM

Journal of Buddhist Innovation and Management

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน 2567

จำนวนพิมพ์ : 10 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์
- ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน
- ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน
- ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม
- ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม
- ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เป็นวารสารด้านมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มุ่งเน้นนำเสนอองค์ความรู้ที่เป็นนวัตกรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์ทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ และผลงานทางวิชาการด้านการบริหารจัดการ โดยเปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ที่ปรึกษาวารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพพรเมธี, รศ.ดร.

พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระมหาชำนาญ มหาชาโน, ดร.

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศ.ดร.จันทน์ อติวัฒนสิทธิ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ:

รศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

อาจารย์ ดร. สุภัทรชัย สีสะใบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ทีมบรรณาธิการ:

รศ.ดร. ดวงตา สราญรมย์

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

รศ. พล.ท.ดร. วีระ วงศ์สรรค์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

รศ.ดร. สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

รศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รศ.ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

รศ.ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. ขนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร. บุษกร วัฒนบุตร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

ผศ.ดร. สอาด บรรเจิดฤทธิ์

มหาวิทยาลัยแสตมฟอร์ด

ผศ.ดร. อุทัย สติมัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. สมคิด ดวงจักร

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

น.อ.ดร. นภัทร์ แก้วนาถ

วิทยาลัยการทัพอากาศ

ผศ.ดร. วันชัย สุขตาม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อ.ดร. กฤษณะ ทองแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

ผศ.ดร. ธิติวุฒิ หมั่นมี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองจัดการ:

พระมหาสมชาย ขนติสรโน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสมค์กร อติภทโท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร. นิกร ศรีราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศิลปกรรม:

ผศ.ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การเงิน:

อาจารย์ ดร.สมาลี บุญเรือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นางสาววรรณทิพย์ สุวรรณจิรไพศาล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิสูจน์อักษร:

ดร. กรกต ขาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายกฎหมาย:

รศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:

สำนักงานวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

มูลนิธิการจัดการเชิงพุทธ เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 093-6359515

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541. แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

JBIM

วารสาร
พุทธนวัตกรรม
และการจัดการ
Journal of Buddhist Innovation and Management

Vol. 7 No. 2 March – April 2024

Number of prints: 10 copies

Release Date Is 2 Copies Per Year.

Issue 1 January-February

Issue 2 March – April

Issue 3 May – June

Issue 4 July – August

Issue 5 September – October

Issue 6 November - December

Objective:

This Journal is academic journal in Humanities and Social science with the purpose of promote and support lecturer, academician, student and interested person have opportunity to publish academic work that focus to present both Thai and English article for body of knowledge in innovation of integration Buddhism, Social science, Humanities and Business. Accepting articles in both Thai and English.

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Brahmapundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Phra Dhamwatcharabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Theppawaramethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Rajvajarasrabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Phramaha Surasak Paccantaseno	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Uddhikaro	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Phramaha Chamnan Mahachano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsitthinayok	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Prof. Dr. Boonton Dockthaisong
 Prof. Dr. Chamnong Adivadhanasit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University
 Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporn

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assistant Editor:

Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor in Chief:

Dr. Suphattharachi Sisabai

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom

Rajapruk University

Assoc. Prof. Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan

National Defence College of Thailand

Assoc. Prof. Dr. Sanya Kenaphoom

Rajabhat Maha Sarakham University

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen

Silpakorn University

Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut

North Bangkok University

Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit

Stamford International University

Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak

Chom Bueng Rajabhat University

Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak

Air Force College

Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam

Surindra Rajabhat University

Dr. Kitsana Thongkaeo

Suratthani Rajabhat University

Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Management Division:

Phramaha Somchai Khantisarano

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Phramaha Samak Atibhaddho

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst. Prof. Dr. Nigorn Srirat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fine arts:

Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Finance Subdivision:

Dr. Sumalee Boonrueang

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Miss Wantanee Suwanjiraphaisan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Proofreading Department:

Dr. Korakot Chabundit

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Legal Subdivision:

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Office:

The Office Journal of Buddhist Innovation and Management.

Buddhist Management Foundation

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House

79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170.

Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541 Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ : วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF BUDDHIST INNOVATION AND MANAGEMENT

1. พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. Prof. Dr. Phra Brahmapundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
2. พระธรรมรัตนารักษ์, ดร. Dr. Phra Thammaratanaporn	วัดเขียนเขต จังหวัดปทุมธานี Wat Khian Khet, Pathum Thani Province
3. พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร. Prof. Dr. Phra Thammavattjarabundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
4. พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phratheppariyattimethi	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
5. พระราชวัลลาจารย์, ดร. Dr. Phra Rajwallapajan	วัดหนองหอย จังหวัดราชบุรี Wat Nong Hoi, Ratchaburi Province
6. พระเมธาวิเชียร, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phramedhavinaiyaros	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย Mahamakut Buddhist University
7. พระสมุทรวชิรโสภณ, ดร. Dr. Phra Samut Wachirasopon	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
8. พระพิพัฑฒโรดม, ดร. Dr. Phra Phiphatphatcharodom	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
9. พระวชิรภักดีบัณฑิต, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phra Vajirakittibundit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
10. พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร. Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsittinayok	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
11. พระเมธีวราภรณ์, ดร. Phra Metheewaraporn	วัดพนัญเชิงวรวิหาร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา Wat Phananchong Worawihan, Ayutthaya
12. พระครูโอภาสพนทกิตติ, ผศ.ดร. Asst. Prof. Dr. Phrakhu Opasnonthakit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
13. พระครูพนทกโกศล, ดร. Dr. Phrakru Nonthakitkosol	วัดอ่วมอ่องประจานภูมิ จังหวัดนนทบุรี Wat Uam Ong Prachanarimit, Nonthaburi
14. พระครูโกศลธรรมานุสิฐ, ดร. Dr. Phrakhu Kosol Thammanusit	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
15. พระเมธีวัชรประชาทร, ดร. Dr. Phrakhu Phisitprachanat	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
16. พระครูวิสุทธิสลาภิวัฒน์, ดร. Dr. Phrakhu Wisuttilapiwat	วัดไผ่ล้อม จังหวัดสระบุรี Wat Phai Lom, Saraburi Province

17. พระครูปลัดปัญญาจารย์, ศ.ดร.
Prof. Dr. Phrakhrupalad Panyaworawat
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
18. พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิโกโร, รศ.ดร.
Assoc. Prof. Dr. Phramaha Somboon Uddhikaro
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
19. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปณโณ, ผศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phrakhru Sangharakchakrit Phuripanyo
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
20. พระคมสัน จิตเมธโส, ผศ.
Asst. Prof. Phra Khomsan Titamataso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
21. พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.
Asst. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
22. พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, ผศ.ดร.
Dr. Phrakhruvinaithon Ekk Jinawangso
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
23. ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง
Prof. Dr. Boonton Dockthaisong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
24. ศาสตราจารย์ ดร. จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์
Prof. Dr. Chamnong Adivadhanasit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
25. ศาสตราจารย์ ดร. ชีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
Prof. Dr. Thirapat Serirangsan
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
Sukhothai Thammathirat Open University
26. รองศาสตราจารย์ อนุภูมิ โขวเกษม
Assoc. Prof. Anuphum Sowkasem
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
27. รองศาสตราจารย์ ดร. โกนิษฐ์ ศรีทอง
Assoc. Prof. Dr. Konit Sithong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
28. รองศาสตราจารย์ ดร. อภินันท์ จันทะนี
Assoc. Prof. Dr. Aphinant Chantanee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
29. รองศาสตราจารย์ ดร. วิวัฒน์ หามนตรี
Assoc. Prof. Dr. Wiwat Harmontree
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
30. รองศาสตราจารย์ ดร. สมศักดิ์ บุญปู
Assoc. Prof. Dr. Somsak Bunpu
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
31. รองศาสตราจารย์ ดร. สมชัย ศรีนอก
Assoc. Prof. Dr. Somchai Sino
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
32. รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
Assoc. Prof. Dr. SutthiPhong Siwichai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
33. รองศาสตราจารย์ ดร. สมาน นามสนธิ
Assoc. Prof. Dr. Saman Ngamsanit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
34. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีชนันท์ อิศรเดช
Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

35. รองศาสตราจารย์ ดร. สุรินทร์ นิยมางกูร
Assoc. Prof. Dr. Surin Nitamangkoon
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
36. รองศาสตราจารย์ ดร. พิเชฐ ทั่งโต
Assoc. Prof. Dr. Phichet Thangto
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
37. รองศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
38. รองศาสตราจารย์ ดร. เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
Assoc. Prof. Dr. Toemsak Thongin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
39. รองศาสตราจารย์ วราคม ที่สุกะ
Assoc. Prof. Warakhom Thisuka
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
40. รองศาสตราจารย์ ดร. ชัยยุทธ ชีโนกุล
Assoc. Prof. Dr. Chaiyuth Chinokul
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
National Institute of Development Administration
41. รองศาสตราจารย์ ดร. โยธิน แสงวงดี
Assoc. Prof. Dr. Yothin Sawaengdee
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
42. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีรโชติ เกิดแก้ว
Asst. Prof. Dr. Teerachoot Kerdkaew
มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
Hua Chiew Chalermprakiet University
43. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี
Assoc. Prof. Phatthana Rueanchaidee
มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Ramkhamhaeng University
44. รองศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า
Assoc. Prof. Dr. Wasana Kaewla
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surin Rajabhat University
45. รองศาสตราจารย์ ดร. สุวิญ รักษ์สัตย์
Assoc. Prof. Dr. Suwin Raksat
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
46. รองศาสตราจารย์ ดร. ธีระพงษ์ แก่นอินทร์
Assoc. Prof. Dr. Thiraphong Kaenin
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University
47. รองศาสตราจารย์ ดร. สรรเสริญ อินทรรัตน์
Assoc. Prof. Dr. Sansoen Intarat
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Suan Dusit University
48. รองศาสตราจารย์ ดร. จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ
Assoc. Prof. Dr. Chamroen Chuchuaisuwan
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
49. รองศาสตราจารย์ ดร. ภักดี โพธิ์สิงห์
Assoc. Prof. Dr. Phakdi Phosing
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Mahasarakham Rajabhat University
50. รองศาสตราจารย์ ดร. สันญา เคนาภูมิ
Assoc. Prof. Dr. Sanya Khenaphum
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Mahasarakham Rajabhat University
51. รองศาสตราจารย์ ดร. ชลวิทย์ เจียรจิตต์
Assoc. Prof. Dr. Chonwit Chianchit
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
52. รองศาสตราจารย์ ดร. ไพศาล สรรสวัสดิ์
Assoc. Prof. Dr. Phaisan Sansonwisut
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Nakhon Sawan Rajabhat University

53. รองศาสตราจารย์ ดร. กาสัก เตชะขันหมาก
Assoc. Prof. Dr. Kasak Tekhanmak
มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
Thepsatri Rajabhat University
54. รองศาสตราจารย์ ดร. ชวลิต สวัสดิ์ผล
Assoc. Prof. Dr. Chawalit Sawatphon
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
Suan Dusit Rajabhat University
55. รองศาสตราจารย์พิเศษ ว่าที่ พ.ต. ดร. สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล
Assoc. Prof. Dr. Sawat Chirattthitikan
กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
Department of Corrections, Ministry of Justice
56. รองศาสตราจารย์ ดร. อัจฉรา หล่อตระกูล
Assoc. Prof. Dr. Atchara Lotrakun
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
57. รองศาสตราจารย์ ดร. สำเนียง เลื่อมใส
Assoc. Prof. Dr. Samniang Leurmsai
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
58. รองศาสตราจารย์ ดร. วันทนา เนาว์วัน
Assoc. Prof. Dr. Wanthana Naowan
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
59. รองศาสตราจารย์ ดร. ศรชัย ท้าวมิตร
Assoc. Prof. Dr. Sornchai Taomitr
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
60. รองศาสตราจารย์ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก
Assoc. Prof. Dr. Sukit Chaimusik
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
61. รองศาสตราจารย์ ดร. จิรายุ ทรัพย์สิน
Assoc. Prof. Dr. Chirayu Sapsin
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
Surindra Rajabhat University
62. รองศาสตราจารย์พิเศษ วิชัย ธรรมชอบ
Assoc. Prof. Wichai Thamchop
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar
63. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พลัปปึง คงชนะ
Asst. Prof. Dr. Phlapplueng Khongchana
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University
64. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนต์รี เพชรนาจักร
Asst. Prof. Dr. Montri Phetnachak
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
Prince of Songkla University
65. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน
Asst. Prof. Dr. Wutthinan Kanthatian
มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
66. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วสิน ปัญญาวุฒตระกูล
Asst. Prof. Dr. Wasin Panyawutatrakun
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
67. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ทศนีย์ เจนวิถีสุข
Asst. Prof. Dr. Thatsani Chenwithisuk
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Chandrakasem Rajabhat University
68. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชนสิทธิ์ ลิทธิ์สูงเนิน
Asst. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen
มหาวิทยาลัยศิลปากร
Silpakorn University
69. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สอาด บรรเจิดฤทธิ์
Asst. Prof. Dr. Sa-At Banchoetrit
มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด
Stanford University
70. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร. อนันท์ ใจสมุทร
Asst. Prof. Lt. Jg. Dr. Anan Chaisamut
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Surat Thani Rajabhat University

71. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชยสร สมบุญมาก
Asst. Prof. Dr. Chayason Sombunmak
มหาวิทยาลัยนครพนม
Nakhon Phanom University
72. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุษกร วัฒนบุตร
Asst. Prof. Dr. Busakorn Watthanabut
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
North Bangkok University
73. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมคิด ดวงจักร
Asst. Prof. Dr. Somkhith Duangchak
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Chom Bueng Rajabhat University
74. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บุญชู ภูศรี
Asst. Prof. Dr. Boonchoo Poosri
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Ubon Ratchathani University
75. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิชชุกร นาคธน
Asst. Prof. Dr. Witchukon Nakathon
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
76. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัชวาล แอร่มหล้า
Asst. Prof. Dr. Chatchawan Araemla
มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
Chom Bueng Rajabhat University
77. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จตุภูมิ เขตจัตุรัส
Asst. Prof. Dr. Chatuphum Khetchatturat
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khonkaen University
78. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุทัย สติมัน
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
79. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อภิชาติ พานสุวรรณ
Asst. Prof. Dr. Apichat Pansuwan
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
80. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มนัสสวาส กุลวงศ์
Asst. Prof. Dr. Manassawas Kullawong
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ศรีวิชัย
Rajamangala University of Technology Srivijaya
81. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิภาณี เผือกบัวขาว
Asst. Prof. Dr. Wipavane Phueakbuakhao
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
Phetchaburi Rajabhat University
82. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เสกสรรค์ สนวา
Asst. Prof. Dr. Seksan Sonwa
มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
Roi Et Rajabhat University
83. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผดุง วรรณทอง
Asst. Prof. Dr. Phadung Wanthong
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
84. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัฐพล เย็นใจมา
Asst. Prof. Dr. Rattapol Yenjaima
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
85. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิติวดี หมั่นมี
Asst. Prof. Dr. Thitiwut Manmee
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
86. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒน์ รักขันโท
Asst. Prof. Dr. Suwatsan Ragkhanto
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
87. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ยุทธนา ปรานีต
Asst. Prof. Dr. Yuttana Praneet
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
88. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรทิพย์ วรรณวิโรจน์
Asst. Prof. Dr. Phonthip Wannawiroj
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

89. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประเสริฐ ธิลา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Prasert Thilao	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
90. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุริยา รักษาเมือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
91. ผศ.ดร. ประสิทธิ์ พุทธศาสนศรีธา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Asst. Prof. Dr. Prasit Phutthasatsattha	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
92. อาจารย์ ดร. อนงค์วิญา สาริบุตร	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Dr. Anongwitya Saribut	Ramkhamhaeng University
93. อาจารย์ ดร. วิยะดา วรานนท์วนิช	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
Dr. Wiyada Waranonwanit	North Bangkok University
94. อาจารย์ ดร. กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Dr. Kitsana Thongkaeo	Suratthani Rajabhat University
95. อาจารย์ ดร. จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
Dr. Chitwimon Khlaisuban	Suan Dusit University

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการนี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนมีนาคม - เมษายน พ.ศ. 2567 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุพอล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(6)
บทบรรณาธิการ	(13)
สารบัญ	(14)
บทความวิจัย :	
รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหาร ส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	
วรรณทนี สุวรรณจิรไพศาล, ธวัชชัย สมอเนื่อ, ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีทร	1
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน ในพื้นที่เขต EEC ประเทศไทย	
สุวิมล ยศकुณา, มุกดาฉาย แสนเมือง	18
แนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2	
ณัฐคุณิน แสงงาม, พรเทพ รุ่งแผ่น	29
ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวน นักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย	
ทิวาพร กลิ่นกล่อม, มณกัณฑ์ สมเกื้อ	42
ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่สัมพันธ์กับคุณภาพการให้บริการ ธุรกิจรถเช่าของบริษัทกรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน)	
นิติพงษ์ สุวรรณศรี, แสงจิตต์ ไต้แสง	56
รูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	
พระครูสมุห์พลสวัสดิ์ ฐิตสีโล, พระสุธีวีรบัณฑิต (โชวี ทสฺสนีโย), พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฏา กิตติโสภโณ)	68

รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระมหาบรรณ ปณฺญาธโร, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงุโร),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ)

80

โมเดลเชิงสาเหตุของการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้า

เอื้ออัมพร ทิพย์ทิมพร

93

พฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขา ของผู้สูงอายุจังหวัดตรัง

พระมหาศรณรินทร์ ธมฺมณรินฺโท, ศักดิ์ดา งานหมั่น

107

การพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พระอธิการสุรภาส ปภาโต, พระราชวัชรสารบัณฑิต (ประสาร จันทสาโร),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภโณ)

120

การพัฒนาระบบการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อการพัฒนาการเรียน
ในพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา
และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

ศักดิ์ดา งานหมั่น

132

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรม
ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นัตยา อินทร์กรุงเก่า, ธวัชชัย สมอเนื้อ, ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธธา,
พระมหาสุพัฒน์ นนทปญฺโญ

148

บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่
ในตำบลพยอม อำเภอลำปลาย จันทบุรี

พระธณญชัย กนฺตปญฺโญ, นิกร ศรีราช,
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงุโร)

161

บทความวิชาการ:

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งทางสังคม

ธีรยุทธ ชะนิล, ปาริชาติ ชุมพงค์

176

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามหลักพรหมวิหาร

พระครูศรีธรรมวิเทศ (ประเสริฐ ปญฺโญภาโส)

186

วิเคราะห์พระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

พระครูสมุห์พลสวัสดิ์ ฐิตสีโล, พระพุฒิพนธ์ จันทวโส,
พระณพฤทธ คุณวิโร

195

หลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำในยุค NEW NORMAL

พระครูอุปกิจปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ), พระครูสมุห์สุวรรณ วิริโย

207

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

พระพุฒิพนธ์ จันทวโส

219

การจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) แนวทางเพื่อสิ่งแวดล้อมยั่งยืน

พระมหากฤษธิชัย กิตติธมโม

231

พุทธศิลป์ : จุดกำเนิด และคุณค่าในสังคมไทย

พระอธิการสุรภาส ปภาโต, พระมหากฤษธิชัย กิตติธมโม

244

ภาคผนวก

255

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

256

รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์*

HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT MODEL BUDDHIST OF PAKCHONG
SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION AT
LOMSAK DISTRICT, PHETCHABUN PROVINCE

วรรณณี สุวรรณจิรไพศาล, ธวัชชัย สมอเนื้อ, ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรัทธา

Wantanee Suwanjiraphaisan, Thawatchai Samorneu, Prasit Putthasatsattha

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: wantanee.lak@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 3. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 85 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 14 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสักจังหวัด เพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภavana 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง 3. รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ตามหลักภavana 4 มีดังนี้ 1) กายภavana การมีปฏิสัมพันธ์การอยู่ร่วมกันในองค์กร 2) สีลภavana การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล 3) จิตภavana มีความแน่วแน่มั่นคง

ในการปฏิบัติงาน ยึดกฎหมายระเบียบ ยึดหลักศีลธรรมอันดี และ 4) ปัญญาภาวนา
เข้าใจความเป็นจริง สามารถทำจิตใจให้บริสุทธิ์ เข้าใจในศิลปะวิทยาการ
คำสำคัญ: รูปแบบ; การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ; เพชรบูรณ์

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the human resource development of Pak Chong Sub-District Administrative Organization, Lom Sak District, Phetchabun Province. 2. To study the relationship between Bhavana 4 and human resource development. 3. To study the Quasi-Buddhist human resource development model, conducted by the mixed research research methods. The quantitative research, data were collected from 85 personnel of the Pak Chong Sub-District Administrative Organization, Lom Sak District, Phetchabun Province. Data were analyzed by finding frequencies, percentages, means, standard deviations and analysis using analysis using federation coefficients. Qualitative research using in-depth interviewing 14 key informants Data were analyzed using content descriptive interpretation.

The results of the research were found that: 1. Human resource development of the Pak Chong Sub-District Administrative Organization. Lom Sak District, Phetchabun Province, by overall, was at a high level. 2. The relationship between Bhavana 4 and human resource development, by overall, had a positive relationship at a moderate level. 3. The Quasi-Buddhist human resource development model of Pak Chong Subdistrict Administrative Organization, Lom Sak District, Phetchabun Province according to Bhavana 4 principles were as follows. 1) Ghaya-bhavana; living together in the organization 2) Silabhavana, developing social relationships in the supportive manner 3) Chitabhavana, having determination and stability in performing work. adhered to laws and regulations Adhered to good moral principles and 4) Pannabhavana, wisdom to understand reality, being able to purify the mind, understanding the art and science.

Keywords: Type; Buddhist Human Resource Development; Phetchabun

บทนำ

การบริหารงานของหน่วยงานใด ๆ ก็ตามทรัพยากรมนุษย์ นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ในการบริหารคน (Man) หรือที่เรียกว่า ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) จัดว่าต้นทุนทางสังคม หากสังคมใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สังคมนั้นจะง่ายต่อการพัฒนาและเป็นสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้า สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ในทางกลับกันหากสังคมใดมีทรัพยากรมนุษย์ที่ไร้คุณภาพ สังคมนั้นก็จะเข้าสู่ภาวะวิกฤติเช่นเดียวกับที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่ขณะนี้ ถึงเวลาแล้วที่เราจะต้องเร่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลง วันนี้สังคมไทยเราต้องการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพเพื่อให้สังคมกลับคืนสู่การเป็นสังคมคุณภาพ การพัฒนาคน หรือทรัพยากรมนุษย์ไม่ใช่เรื่องใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้น ในต่างประเทศนั้นมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หรือสร้างคนเพื่ออนาคตกันมานานแล้ว ยังไม่สายจนเกินไปสำหรับการเริ่มต้นในการเตรียมความพร้อมคนไทยเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่มากยิ่งขึ้น

ในอนาคตหากเรามาดูแนวทางการบริหารและพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพลิกโฉมประเทศไทยสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าอย่างยั่งยืน ซึ่งหมายถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับโครงสร้าง นโยบาย และกลไก เพื่อมุ่งเสริมสร้างสังคมที่ก้าวหน้า พลวัตของโลก และเกื้อหนุนให้คนไทยมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมกับการยกระดับกิจกรรมการผลิตและการให้บริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานของความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม จะเห็นว่าทิศทางการบริหารสอดคล้องกับการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของโลกยุคปัจจุบัน โดยมองว่า คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาดังนั้น ทรัพยากรมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่องค์กรต้องให้ความสนใจตั้งแต่การสรรหา คัดเลือก จ้างรักษา และพัฒนา เพื่อให้ได้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าแก่องค์กรอย่างแท้จริง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี้, 2565)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีปัญหาหลายอย่าง เช่น 1) ปัญหาการผสมผสานเชิงกลยุทธ์ ในกรณีที่องค์กรขาดการผสมผสานเชิงกลยุทธ์ เช่น ขาดการวางแผนธุรกิจ ทำให้การบริหารขาดทิศทางที่ชัดเจน ไม่มีการตั้งเป้าหมายในการดำเนินงานตามช่วงเวลา ในอนาคต 2) ปัญหาการเปรียบเทียบมาตรฐานในการจัดการทรัพยากรมนุษย์กับองค์การอื่นการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ขององค์การส่วนใหญ่ ไม่ได้ให้ความสำคัญแก่การเปรียบเทียบมาตรฐานการปฏิบัติขององค์การอื่น 3. ปัญหาด้านกฎระเบียบ ข้อกำหนดหรือโครงสร้างการบริหารถ้าองค์การมีกฎระเบียบ ข้อกำหนด หรือโครงสร้าง

ทางการบริหารที่ซับซ้อนและไม่ยืดหยุ่น การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความจำเป็นทางธุรกิจจะทำให้ยาก (Blogger, 2565) อีกทั้งการกำหนดนโยบายและเป้าหมายในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงกับความต้องการในการพัฒนาองค์กรและบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารการจัดการและการผลิตที่มีผลผลิตเพิ่มตรงตามความต้องการของลูกค้า และมีกำไรรวมถึงความพร้อมในการบริหารการผลิต การสรรหาบุคลากรให้มีคุณสมบัติเพียงพอต่อการพัฒนา และมีปริมาณมากพอ ย่อมจะมีผลต่อการพัฒนาองค์กรและทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงกับความต้องการหากการบริหารการผลิตไม่มีประสิทธิภาพพอ ทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ไม่เหมาะสมและเพียงพอต่อคุณสมบัติในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ย่อมจะเป็นปัญหาต่อทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรนั้น (Slide Player, 2565)

องค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์เป็นหน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสะท้อนการกระจายอำนาจให้แก่หน่วยการปกครองพื้นฐานของประเทศโดยแท้จริง มีความสำคัญต่อการบริหารการพัฒนาในระดับตำบล ทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ ซึ่งในทางทฤษฎีก็มีความเชื่อว่าองค์การบริหารส่วนตำบล มีแนวโน้มว่าจะมีศักยภาพสูงในการพัฒนาชนบท เป็นองค์กรที่มีพลังประชาชนในท้องถิ่นและใกล้ชิดกับประชาชนในชนบท จึงน่าจะรู้ถึงปัญหาความต้องการที่แท้จริงรวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี อันส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองเป็นการกระจายอำนาจในการบริหารราชการไปสู่ภูมิภาคภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้าถึงการให้บริการของภาครัฐได้อย่างทั่วถึง เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาหรือทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมเป็นสำคัญที่จะส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ การฝึกฝนและพัฒนาคนุชนั้นทางพระพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า การพัฒนาตามความหมายของพุทธศาสนา ก็คือ ภาวนา หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนาซึ่งมีการพัฒนามี 4 ประการ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ประกอบด้วย 1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย 2) สีลภาวนา คือ การเจริญศีล 3) จิตภาวนา คือ การเจริญจิต 4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา หลักทั้งสี่ประการที่กล่าวมานี้เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม (พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินทปยุตฺโต), 2537) เราที่ฝึกคนให้เจริญงอกงามในองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้ นำเข้าสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง ด้วยภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นทุกวันเป็นเหตุให้องค์การบริหารส่วนตำบล มีความต้องการบุคลากรมาปฏิบัติหน้าที่เพื่อบริการงาน

ที่เพิ่มขึ้นทำให้มีการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรเข้ามาทำงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร), 2565)

จากเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งมีทรัพยากรมนุษย์ คือทรัพยากรที่ทรงค่ายิ่งในองค์กร บริหารจัดการตามวิธีการที่เหมาะสมจะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพงานภายในองค์กรได้เป็นอย่างดี และจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้อย่างตรงจุด เพื่อให้บุคลากรในแต่ละตำแหน่งได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยหลักธรรมทั้งสี่ประการที่กล่าวมานี้เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม และให้องค์ประกอบเหล่านี้นำเข้าสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง เพื่อเป็นการพัฒนาหรือทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะส่งเสริมการฝึกฝนและพัฒนาคนสู่ทางพระพุทธศาสนาต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงเป็นกรณีที่ผู้วิจัยสนใจและอยากทราบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถที่จะส่งเสริมการพัฒนาหรือทรัพยากรมนุษย์ที่เน้นคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักภวนา 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากร

ได้แก่ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 85 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง, 2565)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล หลักภวณา 4 และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Questionnaires) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเชิงปริมาณ ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนวิจัยที่ได้กำหนดไว้ นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ และนำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลมี 3 ขั้นตอน คือ 1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและพรรณนาปัจจัยส่วนบุคคล สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่าที (T-Test) ค่าเอฟ (F-Test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างก็จะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างคู่เฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference; LSD.) 3) วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) โดยเป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภวนา 4

ข้อที่	หลักภวนา 4	ระดับการปฏิบัติ		
		μ	σ	แปลผล
1.	สืลภวนา การพัฒนาความประพฤติ	4.55	1.23	มากที่สุด
2.	ปัญญภวนา การพัฒนาปัญญา	4.44	1.40	มาก
3.	จิตภวนา การพัฒนาจิตใจ	4.43	0.56	มาก
4.	กายภวนา การพัฒนากาย	4.16	0.54	มาก
ภาพรวม		4.39	0.77	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามหลักภวนา 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu=4.39$ $\sigma=0.77$) เมื่อพิจารณารายละเอียดเป็นรายข้อโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านค่าเฉลี่ยมากที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 2 สืลภวนา การพัฒนาความประพฤติ ($\mu=4.55$, $\sigma=1.23$) รองลงมา ได้แก่ ด้านที่ 4 ปัญญภวนา การพัฒนาปัญญา ($\mu=4.44$, $\sigma=1.40$) ด้านที่ 3 จิตภวนา การพัฒนาจิตใจ ($\mu=4.43$, $\sigma=0.556$) น้อยที่สุด ได้แก่ ด้านที่ 1 กายภวนา การพัฒนากาย ($\mu=4.16$, $\sigma=0.54$)

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภวนา 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักภวนา 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	ตัวแปรตาม		
		1. การฝึกอบรม (Training)	2. การศึกษา (Education)	3. การพัฒนา (Development)
ตัวแปรอิสระ				
หลักภวนา 4	.683**	.597**	.653**	.686**
1. กายภวนา การพัฒนากาย	.756**	.616**	.807**	.712**
2. สืลภวนา การพัฒนาความประพฤติ	.431**	.381**	.388**	.453**
3. จิตภวนา การพัฒนาจิตใจ	.792**	.649**	.824**	.766**
4. ปัญญภวนา การพัฒนาปัญญา	.513**	.478**	.452**	.527**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 2 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ มีความบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักภาวนา 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .683^{**}$)

หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักภาวนา 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การฝึกอบรม (Training) โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .597^{**}$)

หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักภาวนา 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การศึกษา (Education) โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .653^{**}$)

หลักภาวนา 4 มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักภาวนา 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนา (Development) โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .686^{**}$)

สมมติฐานที่ 2 หลักภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักภาวนา พัฒนากายภาพ โดยภาพรวม กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ($R = .756^{**}$)

หลักภาวนา พัฒนากายภาพ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การฝึกอบรม (Training) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .616^{**}$)

หลักภาวนา พัฒนากายภาพ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนต่าบลปากช่อง อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การศึกษา (Education) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .807^{**}$)

หลักกายภาวนา พัฒนากายภาพ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนา (Development) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .712^{**}$)

สมมติฐานที่ 3 หลักสืลภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าหลักสืลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ โดยภาพรวม กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อย ($R = .431^{**}$)

หลักสืลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การฝึกอบรม (Training) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อย ($r = .381^{**}$)

หลักสืลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การศึกษา (Education) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อย ($r = .388^{**}$)

หลักสืลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนา (Development) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อย ($r = .453^{**}$)

สมมติฐานที่ 4 หลักจิตภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักจิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ โดยภาพรวม กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .792^{**}$)

หลักจิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การฝึกอบรม (Training) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .649^{**}$)

หลักจิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การศึกษา (Education) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับมาก ($r = .824^{**}$)

หลักจิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนา (Development) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .766^{**}$)

สมมติฐานที่ 5 หลักปัญญาวานา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า หลักปัญญาวานา การพัฒนาปัญญา โดยภาพรวม กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .513^{**}$)

หลักปัญญาวานา การพัฒนาปัญญา กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การฝึกอบรม (Training) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อย ($r = .478^{**}$)

หลักปัญญาวานา การพัฒนาปัญญา กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การศึกษา (Education) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับน้อย ($r = .452^{**}$)

หลักปัญญาวานา การพัฒนาปัญญา กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนา (Development) มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($r = .527^{**}$)

สรุปหลักาวานา 4 โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .683^{**}$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า หลักาวานา 4 โดยภาพรวม กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง

3. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

3.1 หลักาวานา 4 การนำหลักาวานา 4 มาปรับใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรในองค์การมีปฏิสัมพันธ์และสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีการทำงานร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน มีความจริงใจให้แก่กันทำให้เกิดความไว้วางใจกันยอมรับความแตกต่างระหว่างกันได้ และส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมคุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกและค่านิยมของบุคลากรให้ยึดมั่นในความซื่อสัตย์ 1) หลักกายาวานา การพัฒนาทางกาย บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลมีการดูแลเอาใจใส่ประชาชนรักษาความเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ประชาชน สร้างความสมานฉันท์และความสามัคคีอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนรับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อนทุกข์สุขของประชาชน แจ้งต่อส่วนราชการขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้ได้รับการแก้ไขช่วยเหลือยังสามารถปรับตัวรองรับผลกระทบ

จากการเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุข 2) หลักศีลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ การพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ มีความประพฤติ เรียบร้อย มีพฤติกรรมที่ดีงามไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน ความอดุสหาเหอาใจใส่ ซื่อสัตย์ สุจริต เทียงธรรม ดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยหลักคุณธรรม จริยธรรม อุทิศเวลาของตนให้แก่ราชการและรักษาผลประโยชน์ขององค์การให้ความช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานด้วยความจริงใจและเต็มความสามารถปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความสุภาพปราศจากอคติให้เกียรติซึ่งกันและกัน 3) หลักจิตภาวนา การพัฒนาจิตใจยกระดับจิตตนให้สูงขึ้น ยึดมั่นในความไม่ประมาท สำรวมระวังอินทรีย์และมีคุณธรรม ชื่นชมยินดี ไม่มีความอิจฉาริษยา ด้วยการพูดแสดงความยินดีไม่เอารัดเอาเปรียบ ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มที่ตามกำลังความสามารถ เพื่อประโยชน์ต่องานขององค์การไม่มีการเลือกปฏิบัติ ปราศจากอคติ ปฏิบัติงานตามระเบียบและกฎหมาย โดยอาศัยหลักของความจริง 4) หลักปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา สามารถช่วยให้บุคคลสามารถพิจารณาทุกสิ่งตามความเป็นจริง และแก้ไขปัญหาก็ได้ดีเป็นการสร้างความรู้ ความคิด ความเข้าใจโลกและชีวิตตามสภาวะ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยสภาวะทางปัญญา สามารถยืดหยุ่นต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ เป็นการฝึกฝนพัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้เข้าใจในต่าง ๆ ด้วยความรู้ความเข้าใจ

3.2 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กรนั้นเป็นหลักการปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ด้านการฝึกอบรม ฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร เพิ่มพูนความรู้ทักษะ ทักษะคติ ตลอดจนเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวในทุก ๆ ด้าน ตลอดจนการปรับปรุงพัฒนาผลการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานที่ดียิ่งขึ้นและสามารถพัฒนาองค์การสู่ความสำเร็จ 2) ด้านการศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัยทัศนคติพัฒนาฝีมือการทำงานในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ด้านการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่ต้องมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมพัฒนาต้องมิจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาองค์การทัศนคติที่ดีมีความคิดสร้างสรรค์และมองกว้างไกลเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานใช้ศักยภาพและความสามารถของตนเองเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการทำงานขององค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ทั้ง 3 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการศึกษา (Education) 2) การพัฒนา (Development) 3) ด้านการฝึกอบรม (Training) ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการศึกษา แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านความรู้ ความสามารถทักษะ อุปนิสัยทัศนคติพัฒนาฝีมือ ทักษะการทำงาน ตลอดจนมีองค์ความรู้ต่าง ๆ นำมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารณีพิมพ์ ช่างทอง (2558) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการเรียนรู้เพื่อการแข่งขันทางธุรกิจประจำท้องถิ่นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม มีภูมิลำเนาอยู่ในทุกภาค คือ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจำนวนเท่ากันคิดเป็นร้อยละ 20 ของขนาดตัวอย่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการเรียนรู้ มีความสำคัญในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้านเรียงตามลำดับความสำคัญ คือ คุณลักษณะเฉพาะอัตมโนทัศน์ ทักษะ ความรู้ และแรงจูงใจ สังคมแห่งการเรียนรู้ มีความสำคัญอยู่ในระดับมากทั้งในภาพรวมและรายด้าน เรียงตามลำดับความสำคัญ คือ ด้านกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ด้านการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ด้านการบริหารจัดการความรู้ และด้านแหล่งการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเอกราช กิตติธโร (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเรียงตามพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ควรสรรหาวิทยากรที่จะมาฝึกอบรม เป็นผู้ที่มีประสบการณ์มีความรู้ความสามารถมาเป็นวิทยากรในการฝึกอบรม ควรหางบประมาณมา สนับสนุนในการส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งใหม่ต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ให้ทันต่อสถานการณ์ผู้บริหาร ควรหางบประมาณในแต่ละปีมาตั้งเป็นงบแยกออกมาจากโครงการต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักทฤษฎี 4 กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า หลักทฤษฎี 4

กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง คือ 1) หลักกายภาวนา การพัฒนากาย 2) หลักศีลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ 3) จิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ 4) ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง กล่าวคือ หลักภาวนา 4 เป็นการส่งเสริมให้ทรัพยากรมนุษย์ให้องค์การได้เกิดความรักความสุขในการทำงาน การเข้าใจตนเอง กระตุ้นให้ทรัพยากรมนุษย์อยากพัฒนาอยากฝึกฝนตนเองไปสู่เป้าหมายด้วยกาย จิตใจ และปัญญา ได้พัฒนาไปด้วยส่งเสริมให้การปฏิบัติงานเกิดความเรียบร้อย เกื้อกูล เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้อย่างยั่งยืนซึ่งความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุกุล บุญรักษา (2554) ได้ศึกษางานวิจัย การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 ของการบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31 ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตตภาวนา และด้านปัญญาภาวนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับจากมาก ไปหาน้อย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31 ด้านศีลภาวนาอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านจิตตภาวนา และกายภาวนา อยู่ในระดับปานกลาง และด้านปัญญาภาวนา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมีปัญหาเรื่องระยะเวลาของการทำงานและชั่วโมงเร่งด่วนในการทำงานหรือชีวิตการทำงานมีมากขึ้น ทำให้ไม่มีเวลาพอในการพัฒนาด้านต่าง ๆ การจัดกิจกรรมที่ไม่ต่อเนื่อง ความไม่พร้อมของตัวบุคลากรเองซึ่งถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญสภาพแวดล้อมของการทำงานที่ไม่เพียงพอและเหมาะสม การไม่ตระหนักถึงการกระทำที่อาจส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น การรับรู้ข่าวสารที่ไม่มีมูลส่งผลให้เกิดอคติวิเคราะห์แยกแยะความจริงเป็นปัญหาต่อการทำงานและภาพรวมการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนาอันเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการใช้ชีวิตของการทำงานและครอบครัว การได้เจริญและพัฒนาในทุก ๆ ด้านไม่เพียงพอ ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา 4 ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอโพธิ์ จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ควรให้มีการฝึกอบรมพฤติกรรมทัศนคติและแนวคิดที่เกิดประโยชน์ต่อองค์กร และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อให้เกิดความสามัคคีในการทำงานให้บุคลากรช่วยเหลือซึ่งกันและกันการเพิ่มกิจกรรมทางพุทธศาสนาให้ครบทุกด้านหลักพุทธศาสนาเป็นทั้งแนวคิดและแนวปฏิบัติสำหรับการทำงานการพัฒนาทางด้านจิตใจ และปัญญา ให้เป็นผู้มีจิตใจที่เป็นสาธารณะช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกันประกอบด้วยเมตตา กรุณาให้นำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับการทำงานของบุคลากรและ

การดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมปัจจุบันและสนองความต้องการทางจิตใจของตนเองผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า การมีสภาวะกายภาพที่ดีมีความสัมพันธ์กันในทุกส่วนเป็นอย่างดีก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน อีกทั้งการระงับการกระทำทางกายในการแสดงออกซึ่งนำไปสู่การติดต่อสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานซึ่งมีผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน การไม่เบียดเบียนกล่าวร้ายผู้อื่นไม่กระทำการใด ๆ อันก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น การบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น มีจิตใจที่เข้มแข็ง พัฒนาจิตใจเรื่องคุณธรรมจริยธรรมการฝึกสร้างนิสัยที่ดีการเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงรู้เท่าทันเหตุการณ์พัฒนาปัญญาอยู่ตลอดเวลาการใช้หลักเหตุผลในการวิเคราะห์ ล้วนมาจากการฝึกอบรมที่ต่อเนื่องเกิดปัญญาที่สามารถพัฒนาตนได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธัญวัฒน์ โอโสโก (2563) ได้วิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาผลการวิจัยพบว่า 1) การจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา 2) หลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏหรือจารึกใน พระไตรปิฎกมักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญาแล้วมีความสำคัญทั้งในด้านการพัฒนาตน การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม 3) การประยุกต์ใช้หลักกายภาวนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือ ฝึกฝนพัฒนาตนด้านพฤติกรรมกรรมการบริโภคและอุปโภค ใช้ชีวิตแบบพออยู่พอกินการประยุกต์ใช้หลักศีลภาวนาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต มีวิธีการคือการพัฒนาความพฤติกรรมของตนและฝึกฝนอบรมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัย

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธขององค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์สามารถสรุปได้ดังนี้

กายภาวนา คือ การมีปฏิสัมพันธ์เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการอยู่ร่วมกันในองค์กร บุคลากรมีความสัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือซึ่งกันและกันจะทำให้ไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่

ศีลภาวนา คือ มีการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ มีความประพฤติ เรียบร้อย มีพฤติกรรมที่ดีงามไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน ความอึดสาหะเอาใจใส่ ซื่อสัตย์ สุจริต เทียงธรรม

จิตตภาวนา คือ การพัฒนาจิตใจ มีความแน่วแน่มั่นคงในการปฏิบัติงาน ยึดหลักวิชาการ ยึดหลักกฎหมายระเบียบ ข้อบังคับ ตลอดจนยึดหลักศีลธรรมอันดียึดมั่นในความไม่ประมาท สำรวมระวังอินทรีย์และมีคุณธรรม

ปัญญาภาวนา คือ การพัฒนาปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริง รู้เท่าทันเข้าใจโลก และชีวิตตามสภาวะเป็นการไตร่ตรองวินิจฉัยเหตุการณ์

การฝึกอบรม (Training) คือ การพัฒนาบุคลากรให้เกิดการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ มุ่งเน้นเกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน โดยพิจารณารู้เท่าทันกับสภาวะความเป็นจริง

การศึกษา (Education) เป็นการส่งเสริมการศึกษาให้กับบุคลากรเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนางานองค์กรให้มีประสิทธิภาพ เน้นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามท้องถื่นการต้องการ การพัฒนางานองค์กรนั้นเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับองค์กรโดยการพัฒนาในรูปแบบบูรณาการหลักภาวนา 4 ประกอบด้วย กาย ศีล จิต และปัญญา ดังภาพที่ 1

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์		
ด้านการฝึกอบรม	ด้านการศึกษา	ด้านการพัฒนา
1. มีการเตรียมความพร้อมทำงานให้เร็วขึ้น 2. หมั่นฝึกประสบการณ์ 3. ปรับเปลี่ยนวิธีการคิดการทำงาน 4. เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทัศนคติ 5. พัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม	1. สร้างความรู้ความชำนาญ 2. มีมานะอดทนแสวงหาความรู้ 3. เรียนรู้เทคนิควิธีการใหม่ๆ ในสายงาน 4. สมรรถนะในการทำงานสูงขึ้น 5. มีการพัฒนาฝีมือ ทักษะการทำงาน	1. ปรับตัวเปิดใจรับฟังความคิดเห็น 2. เพิ่มพูนความรู้ความสามารถของตน 3. พัฒนาวินัยเชิงจริยภาวนา 4. มีความคิดสร้างสรรค์และมองกว้างไกล 5. ปฏิบัติงานสอดคล้องกับสภาพการทำงาน

กายภาวนา การพัฒนากาย	ศีลภาวนา การพัฒนาความประพฤติ	จิตภาวนา การพัฒนาจิตใจ	ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญา
1. ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 3. ส่งเสริมให้ดูแลสุขภาพ 4. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี 5. ทำงานร่วมแรงร่วมใจ	1. ไม่เบียดเบียนก่อความเดือดร้อน 2. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบทางราชการ 3. ปฏิบัติตามคำแนะนำผู้บังคับบัญชา 4. สัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูล 5. ปฏิบัติหน้าที่อุตสาหกรรมอย่างใส่ใจ	1. มีความโอบอ้อมอารีแก่ผู้อื่น 2. แสดงความยินดี 3. ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนร่วมงาน 4. ยึดมั่นในความไม่ประมาท 5. ยินดีต่อผู้อื่นเมื่อได้รับความสำเร็จ	1. มีความรู้ รอบคอบ 2. รู้เท่าทันเหตุการณ์ 3. อธิษฐานตนให้บริสุทธิ์ 4. ทักษะในการคิดวิเคราะห์ 5. ทนโลกและชีวิตตามสภาวะ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ ตามหลักสมรรถนะ โดยมุ่งเน้น ให้มีคุณลักษณะ ทำงานเก่ง แก้ปัญหาได้ ประสานงานดี มีความรับผิดชอบ
2. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีนโยบายการส่งเสริมให้ข้าราชการและพนักงานจ้าง เกิดจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรม และปลูกฝังค่านิยมให้เป็นวัฒนธรรมองค์กร

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่
2. องค์การบริหารส่วนตำบล ควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้บุคลากร มีทักษะ ด้านดิจิทัลเทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยอำนวยความสะดวกในด้านข้อมูลข่าวสารไว้บริการ ให้กับประชาชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยหรือนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้เพิ่มเติมเพื่อเป็นการบูรณาการให้ทันกับยุคสมัยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยใช้หลักทศพิธราชธรรม 10 อปปริหานิยธรรม 7 หรือหลักสาราณียธรรม 6
2. ควรศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กับบรรยากาศองค์การซึ่งบรรยากาศองค์การสามารถพยากรณ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้

เอกสารอ้างอิง

- ดารณีพิมพ์ ช่างทอง. (2558). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้านการเรียนรู้ เพื่อการแข่งขันทางธุรกิจประจำท้องถิ่นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 29(90), 14-30.
- พระครูสุทธธรรมา (ภักดี เขมธโร). (2565). ภาพนา 4 : หลักธรรมะเพื่อการพัฒนาองค์กรให้คนเก่งคิดและเก่งทำ. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 9(6), 67-75.
- พระธรรมโกศาจารย์ (เงื่อม อินฺทปญฺโญ). (2537). *เป้าหมายของการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิพนพาน.
- พระปลัดธัญวัฒน์ อโศโก. (2563). การประยุกต์ใช้หลักภาพนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสระเดา จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 7(2), 35-46.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเอกราช กิตติธโร. (2556). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลปากช่อง. (2565). *ข้อมูลบุคลากร*. สืบค้น 11 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.pakchongls.go.th/home>
- อนุกูล บุญรักษา. (2554). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักท้าวท้าว 4 ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ 31* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Blogger. (2023). *Problems in human resource management and solutions*. Retrieved October 25, 2023, from <https://shorturl.asia/J5g8a>
- Slide player. (2565). *Problems, obstacles, and trends in human resource development strategic*. Retrieved October 25, 2023, from <https://shorturl.asia/J5g8a>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน ในพื้นที่เขต EEC ประเทศไทย*

FACTORS AFFECTING DECISION TO USE EXPRESS DELIVERY COMPANIES IN EASTERN ECONOMIC CORRIDOR, THAILAND

สุวิมล ยศกุนา, มุกดาฉาย แสนเมือง

Suwimon Yotkuna, Mukdashine Sandmaung

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

Sripatum University

Corresponding Author E-mail: mukdashine.sa@spu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาส่วนประสมทางการตลาด 2. ปัจจัยคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอนุมานประกอบด้วย สมการถดถอยแบบเส้นตรงพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,000- 20,000 บาท และจากผลของการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยในเรื่องของส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านลักษณะทางกายภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน และปัจจัยคุณภาพการให้บริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจ และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน

คำสำคัญ: การตัดสินใจ; ขนส่งด่วน; ส่วนประสมทางการตลาด; คุณภาพการบริการ

Abstract

The objective of this research article was to investigate marketing mixes and service quality affecting the decision for using express delivery services, conducted by the quantitative research. Data were collected by using questionnaires. The sample group consisted of 400 people. The statistics used were frequency, percentage, mean and standard deviation, t-test, F-test, and Multiple linear regression. The results of the study indicated that most of the respondents were male, aged between 34-40 years old, were business owners, graduated with bachelor's degrees, and earned an average monthly income of 10,000 – 20,000 Baht.

The result of Multiple regression analysis showed that the marketing mixes in the aspect of place, process, and physical evidence had a positive relationship with the decision for using express delivery services, while service quality in the aspect of tangible reliability and empathy had a positive relationship with the decision for using express delivery services.

Keywords: Decision; Express Delivery; Marketing Mixes; Service Quality

บทนำ

การเติบโตทางธุรกิจการขนส่งและโลจิสติกส์เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง คาดการณ์ว่า ในปัจจุบันธุรกิจดังกล่าวจะมีมูลค่าไม่ต่ำกว่า 155,618.16 ล้านบาท ธุรกิจขนส่งพัสดุเติบโตแรงตามพฤติกรรมของผู้บริโภคที่นิยมซื้อสินค้าผ่านร้านค้าในตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และยังมีความท้าทายที่เกิดจากปัจจัยภายนอกที่เร่งให้เกิดพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปมากยิ่งขึ้นได้แก่การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่ส่งผลให้เกิดการซื้อขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์มากขึ้น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) สำหรับผู้นำในตลาดขนส่งพัสดุที่เป็นองค์กรอายุ 136 ปี อย่างเป็นทางการพบว่าเป็นบริษัทเอกชนที่เข้ามาทำตลาดในประเทศไทยได้ 14 ปี มีส่วนแบ่งตลาดอยู่ที่ราว 30% และส่วนที่เหลือคือผู้ประกอบการรายอื่น ๆ ส่วนแบ่งตลาดขนส่งพัสดุในประเทศไทย ได้แก่ ไปรษณีย์ไทย (41%) เคอรี่เอ็กซ์เพรส (39%) ดีเอชแอล เอ็กซ์เพรส (2%) ลาซาด้า เอ็กซ์เพรส (8%) นิ้ม เอ็กซ์เพรส (3%) เอสซีจี เอ็กซ์เพรส (1%) นินจาแวน (1%) และอื่น ๆ (5%) จากการประเมินของ Euro monitor (นิสาชล ปานจันดี, 2557) ระบุว่า ตลาดธุรกิจขนส่งพัสดุ มีการเติบโตต่อเนื่องในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา (2560-2562) ขยายตัวเฉลี่ย 40% ต่อปี (ศิลาปะชัย วัชรขวกุล

และคณะ, 2566) จากการรายงานผลของ NALISA พบว่า ธุรกิจขนส่งพัสดุมียอดซื้อขายและแข่งขัน 5 ประเด็น (นลินา เตชะศิริประภา, 2565) ประกอบด้วย 1) การสร้างแบรนด์ที่ต้องให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือ ที่จะส่งผลให้แบรนด์ของธุรกิจเป็นที่ชื่นชอบและจดจำสำหรับลูกค้าทำให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการอีก 2) ความรวดเร็วในการขนส่งสินค้า ตัวอย่างเช่นเวลาที่ใช้ในการส่งพัสดุ 5-7 วันแต่ปัจจุบันใช้เวลาส่งพัสดุไม่เกิน 2-3 วันเพราะผู้ประกอบการแต่ละรายมีทั้งศูนย์คัดแยกและจำนวนรถขนส่งมากขึ้น 3) ราคาค่าขนส่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ลูกค้าใช้ในการตัดสินใจใช้บริการ 4) จุดบริการ ที่สะดวก มีสาขามากมายเพื่อให้ลูกค้าเข้าถึงได้ง่าย 5) การนำเสนอตัวแทนของผู้ประกอบการที่มีการเลือกดารานักแสดงที่มีชื่อเสียงมาเป็นตัวแทนนำเสนอธุรกิจ (Marketeer, 2020) สำหรับธุรกิจขนส่งในภาคตะวันออกจะมีสาขาของธุรกิจขนส่งพัสดुरายย่อยเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ธุรกิจขนส่งเอกชนอย่างเคอรี่ เอ็กซ์เพรสมีเยอะมากมีทุกอำเภอในทุกจังหวัดในภาคตะวันออกและก็ขนส่งไปรษณีย์ไทยก็จะมีจำนวนสาขาย่อยกระจายตามพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ใช้บริการโลจิสติกส์เข้าถึงได้ง่ายขึ้น (สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2566)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยในฐานะผู้ใช้บริการขนส่งด่วน และสนใจในการประกอบธุรกิจผู้ให้บริการขนส่งด่วนรูปแบบใหม่ในอนาคต จึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งด่วนในพื้นที่เขต EEC ประเทศไทย (กรรณิการ์ วงศ์โพธิสาร, 2561) โดยทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งด่วน ทั้งนี้ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยเรื่องนี้ จะทำให้ผู้ให้บริการเข้าใจความต้องการของผู้ใช้บริการอย่างแท้จริงและหวังว่าผู้ให้บริการขนส่งด่วนจะนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาศักยภาพการให้บริการเพื่อรองรับการขยายตัวของกลุ่มลูกค้าต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน
2. เพื่อศึกษาคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม(Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากร

ได้แก่ ประชากรที่มีประสบการณ์ในการใช้บริการขนส่งด่วนในพื้นที่เขต EEC ของประเทศไทย ไม่ทราบจำนวนประชากรทั้งหมด โดยใช้การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมและได้ใช้สูตรการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากรโดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 และยอมรับความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกินร้อยละ 5 ตามสูตรของ (Yamane, 1973) จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 384 คน แต่เพื่อป้องกันความผิดพลาดของข้อมูลผู้วิจัยจึงแจกแบบสอบถามจำนวน 400 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถาม(Questionnaire) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วนในพื้นที่เขต EEC ประเทศไทย เป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ข้อมูลปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้ให้บริการขนส่งด่วน 3) ข้อมูลปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการของผู้ให้บริการขนส่งด่วน 4) ข้อมูลด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งด่วน

การรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ที่มาใช้บริการขนส่งด่วนในการส่งสินค้าเป็นประจำ ในเวลา 09.00-11.00 และ ช่วงเวลา 13.00-16.00 กลุ่มตัวอย่างได้ทำแบบสอบถามผ่านทาง Google Form ผู้วิจัยคอยให้คำปรึกษาและช่วยอธิบายเพิ่มเติมสำหรับผู้ตอบแบบสอบถามที่ไม่เข้าใจคำถาม โดยผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บข้อมูล 3 จังหวัด ดังนี้ ฉะเชิงเทรา 150 ชุด ชลบุรี 150 ชุด และระยอง 100 ชุด ซึ่งเป็นจำนวน 400 ชุด โดยใช้เวลาระหว่างเดือนกันยายน 2565 ถึงเดือนมกราคม 2566

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการขนส่งด่วนในพื้นที่เขต EEC โดยการอธิบายความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำเสนอในรูปแบบตาราง แผนภูมิแท่งและแผนภูมิวงกลมโดยใช้การประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การทดสอบสมมติฐานงานวิจัย (Hypothesis Testing) ในการทดสอบสมมติฐานหาความแตกต่างระหว่างตัวแปรอิสระที่มี 2 กลุ่ม กับตัวแปรตาม สถิติ F-Test หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว หรือ One Way Analysis Of Variance (ANOVA) สถิติวิเคราะห์การถดถอยแบบเส้นตรงพหุคูณ (Multiple Regressions) สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผู้ที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 400 ราย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 50.1 มีอายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.9 ทำอาชีพธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 35.5 ระดับการศึกษาอยู่ที่ปริญญาตรีหรือเทียบเท่าคิดเป็นร้อยละ 52.0 และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,000 - 20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 44.1 ตามลำดับ

ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าอันดับแรก คือ ด้านราคา ด้านช่องทางการจำหน่าย ด้านส่งเสริมทางการตลาด ด้านกระบวนการ รองลงมาคือ ด้านผลิตภัณฑ์ อันดับที่สามคือด้านบุคลากร และอันดับที่สี่คือด้านกายภาพ ตามลำดับ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานส่วนประสมทางการตลาดโดยรวม

ส่วนประสมทางการตลาด	N = 400		ระดับ	ลำดับที่
	$\bar{X}$	SD	ความคิดเห็น	
1.ด้านผลิตภัณฑ์	4.32	0.43	มากที่สุด	2
2.ด้านราคา	4.33	0.50	มากที่สุด	1
3.ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.33	0.45	มากที่สุด	1
4.ด้านส่งเสริมทางการตลาด	4.33	0.43	มากที่สุด	1
5.ด้านบุคลากร	4.31	0.45	มากที่สุด	3
6.ด้านกระบวนการ	4.33	0.41	มากที่สุด	1
7.ด้านกายภาพ	4.28	0.46	มากที่สุด	4
รวม	4.32	0.34	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.38$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่าอันดับแรก คือ ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้ อันดับที่สอง ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า อันดับที่สาม ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า อันดับที่สี่ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ และอันดับสุดท้ายด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้าตามลำดับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานคุณภาพการให้บริการโดยรวม

คุณภาพการให้บริการ	N = 400		ระดับ	ลำดับที่
	$\bar{X}$	SD	ความคิดเห็น	
1.ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ	4.37	0.40	มากที่สุด	4
2.ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจได้	4.42	0.38	มากที่สุด	1
3.ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า	4.39	0.43	มากที่สุด	2
4.ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า	4.38	0.44	มากที่สุด	3
5.ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า	4.34	0.41	มากที่สุด	5
รวม	4.38	0.31	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการตัดสินใจเลือกใช้บริการ โดยรวม

ด้านการตัดสินใจเลือกใช้บริการ	N = 400		ระดับ	ลำดับที่
	$\bar{X}$	SD	ความคิดเห็น	
1.ท่านคิดว่าผู้ให้บริการขนส่งตัวที่ท่านเลือกใช้ดีที่สุด	4.31	0.59	มากที่สุด	1
2.ท่านตั้งใจที่จะกลับมาใช้บริการซ้ำกับผู้ให้บริการขนส่งตัวอย่างแน่นอนในอนาคต	4.31	0.59	มากที่สุด	1
3.ท่านตั้งใจที่จะกลับมาใช้บริการซ้ำกับผู้ให้บริการขนส่งตัวอย่างแน่นอนแม้ว่าจะได้รับการบริการที่ลดลง	4.22	0.61	มากที่สุด	2
4.ท่านจะแนะนำผู้อื่นมาใช้บริการกับผู้ให้บริการขนส่งตัว	4.09	0.70	มาก	3
รวม	4.23	0.40	มากที่สุด	

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมานของผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วนในพื้นที่เขต EEC (ด้านการตัดสินใจ)

	B	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย คะแนนมาตรฐาน (β)	ลำดับที่	t	p
ค่าคงที่ (Constant)	1.65	-		7.52	0.00*
1. ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ (X_1)	0.01	0.01	6	0.17	0.86
2. ปัจจัยด้านราคา (X_2)	0.02	0.02	5	0.48	0.63
3. ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_3)	0.09	0.10	3	1.97	0.04*
4. ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด (X_4)	0.02	0.03	4	0.52	0.60
5. ปัจจัยด้านบุคลากร (X_5)	0.00	0.00	7	0.12	0.90
6. ปัจจัยด้านกระบวนการให้บริการ (X_6)	0.20	0.20	2	3.52	0.00*
7. ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพ (X_7)	0.23	0.26	1	4.79	0.00*
R = 0.522 R ² = 0.272 F = 21.87 p-value = 0.00					

จากตารางที่ 4 ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 1 โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ Multiple Regression Analysis พบว่าค่า $R = 0.522$ $R^2 = 0.272$ $F = 21.87$ $P\text{-Value} = 0.00$ ดังนั้นจึงยอมรับ H_1 ปฏิเสธ H_0 จึงสามารถสร้างสมการถดถอยเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วนในพื้นที่เขต EEC $\hat{y}$ (ด้านการตัดสินใจ) $= 1.65 + 0.23 x_7 + 0.20 x_6 + 0.09 x_3$

ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 2 คุณภาพการบริการมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วนในพื้นที่เขต EEC (ด้านการตัดสินใจ)

	B	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย คะแนนมาตรฐาน (β)	ลำดับที่	t	p
ค่าคงที่ (Constant)	0.95	-		4.09	0.00*
1.ความเป็นรูปธรรมของบริการ (X_8)	0.19	0.19	1	4.04	0.00*
2.ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (X_9)	0.19	0.18	2	3.49	0.00*
3.การตอบสนองต่อลูกค้า (X_{10})	0.07	0.08	5	1.60	0.11
4.การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (X_{11})	0.10	0.11	4	2.22	0.02
5.การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (X_{12})	0.18	0.18	3	3.32	0.00*
$R = 0.57$ $R^2 = 0.32$ $F = 40.26$ $p\text{-value} = 0.00$					

* $p < .05$

จากตารางที่ 5 ผลการทดสอบสมมุติฐานที่ 2.1 โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ Multiple Regression Analysis พบว่าค่า $R = 0.57$ $R^2 = 0.32$ $F = 40.26$ $p\text{-value} = 0.00$ ดังนั้นจึงยอมรับ H_1 ปฏิเสธ H_0

ดังนั้นจึงสามารถสร้างสมการถดถอยเพื่อพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วนในพื้นที่เขต EEC $\hat{y}$ (ด้านการตัดสินใจ) $= 0.95 + 0.19 x_8 + 0.19 x_9 + 0.18 x_{12}$

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านช่องทางทางการจัดจำหน่าย ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วนมากที่สุดได้แก่ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับงานวิจัยของ นาฏยา โพธิมากุล และอรไท ชั่วเจริญ (2562) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งสินค้าของประชากร ในเขตกรุงเทพมหานคร บริษัทขนส่งสินค้าที่ใช้บริการบ่อยสุดที่แตกต่างกันส่งผลให้ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผล

ต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งสินค้าแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า บริษัทขนส่งสินค้าที่ใช้บริการบ่อยสุดที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งสินค้าแตกต่างกันทุกด้าน ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านลักษณะทางกายภาพ

2. ปัจจัยคุณภาพการบริการมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน ผลวิจัยพบว่า ปัจจัยคุณภาพการบริการมีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน ด้านคุณภาพการบริการ ปัจจัยด้านคุณภาพการบริการมีผลต่อการตัดสินใจมากที่สุดได้แก่ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ เนื่องจากว่าโดยส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการต้องการพนักงานที่มีความเชี่ยวชาญในการให้บริการ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่มีแอปพลิเคชันในการเข้าใช้งาน ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ เนื่องจากว่าโดยส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการต้องการพนักงานที่ให้บริการด้วยความถูกต้องและแม่นยำสามารถตรวจสอบได้ มีการส่งมอบบริการตรงตามเวลาที่กำหนด และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า เนื่องจากว่าโดยส่วนใหญ่ผู้ใช้บริการต้องการพนักงานที่มีมารยาทที่ดีในการให้บริการ พนักงานที่ดูแลเอาใจใส่เมื่อมาใช้บริการ มีความเต็มใจช่วยเหลือในการให้บริการ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ญาริณี เหลืองทรัพย์ทวี (2560) ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการกรณีศึกษาของบริษัทขนส่งเอกชนเคอรี่ เอ็กซ์เพรส (Kerry Express) ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษาคุณภาพการให้บริการที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการบริษัทขนส่งเอกชนเคอรี่ เอ็กซ์เพรส ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่าทางบริษัทขนส่งเอกชนเคอรี่ เอ็กซ์เพรส ได้ให้ความสำคัญและมีการบริหารจัดการในเรื่องคุณภาพการให้บริการที่ดี ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ คือ การแต่งกายของพนักงานขนส่งเอกชนเคอรี่ เอ็กซ์เพรส มีการใส่ชุดฟอร์มเป็นมาตรฐานเดียวกัน บริษัทขนส่งเอกชนเคอรี่ เอ็กซ์เพรส มีอุปกรณ์และเครื่องมือต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการให้บริการมีความน่าดึงดูดใจ และศูนย์ให้บริการของบริษัทขนส่งเคอรี่ เอ็กซ์เพรส ดูสะอาดตา มีความเป็นระเบียบ เรียบร้อย มีความทันสมัย ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ คือ พัสตของท่านถึงที่หมายตรงกับที่ระบุไว้ในสัญญา พนักงานให้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับที่ท่านต้องการทราบ และพนักงานมีความตั้งใจทำผิดพลาดน้อยที่สุด ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาพบประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจ คือ บริษัทขนส่งเอกชนเคอรี่ เอ็กซ์เพรส เปิดทำงานในเวลาที่เหมาะสมต่อลูกค้าทุกคน ทานสามารถติดต่อกับบริษัทขนส่ง

เอกชนเคอรี่ เอ็กซ์เพรส ได้อย่างสะดวก และพนักงานมีการทักทายผู้มาใช้บริการก่อน ด้วยท่าทางยิ้มแย้มแจ่มใส

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและปัจจัยคุณภาพการบริการ มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน นั้นพบว่า ลักษณะทางกายภาพ กระบวนการให้บริการ ช่องทางการจัด ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจได้ การรู้จักและเข้าใจลูกค้า เป็นปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ โดยตัวแปรเหล่านี้จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการให้บริการทั้งสิ้น จึงสามารถบอกได้ว่า ลูกค้าที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการของการให้บริการมากกว่าตัวแปรด้านราคาและตัวผลิตภัณฑ์ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเป็นตัวแปรที่ผู้ให้บริการขนส่งด่วนไม่มีความแตกต่างกันมากนัก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ให้บริการขนส่งด่วนควรให้ความสำคัญกับกลยุทธ์ด้านราคาค่าขนส่งที่มีความเหมาะสมใกล้เคียงหรือต่ำกว่าคู่แข่งชั้นโดยให้คำนึงถึงคุณภาพการบริการและความตรงต่อเวลา และในด้านกลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย บริษัทขนส่งควรมีช่องทางในการติดต่อสอบถามการให้บริการเช่น ทางแอปพลิเคชันต่างๆ บริษัทขนส่งควรมีการเช็คข้อมูลบริการผ่านทางเว็บไซต์ เช่น ติดตามสถานะสินค้าพื้นที่ให้บริการ บริษัทขนส่งที่มีความสะดวกในการเข้าถึงบริการในการส่งสินค้า บริษัทขนส่งมีสถานที่ให้บริการเข้าถึงง่ายมีที่จอดรถให้ผู้มาใช้บริการ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

บริษัทขนส่งด่วนควรมีการจัดราคาพิเศษสำหรับโปรโมชั่น มีการพิจารณาการให้ส่วนลดเมื่อมาใช้บริการแต่ละครั้ง เน้นทำการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ทุกช่องทาง มีการจัดโปรโมชั่นตามเทศกาลต่าง ๆ เพื่อให้ลูกค้าเข้ามาใช้บริการให้มากขึ้น และบริษัทขนส่งมีการส่งมอบสินค้าตรงตามสถานที่ที่กำหนด ดังนั้น บริษัทขนส่งควรเน้นถึงความถูกต้องแม่นยำในการขนส่งมีการพัฒนาขั้นตอนการดำเนินงานขนส่งสินค้าอย่างต่อเนื่องเพื่อลดเวลาขนส่งและให้ความสำคัญกับความถูกต้องแม่นยำเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้ใช้บริการพนักงานควรให้บริการยึดตามระเบียบและมาตรฐานในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับผู้ใช้บริการ ในด้านการตอบสนองต่อลูกค้าบริษัท

ขนส่งด่วนควรให้บริการที่รวดเร็วและสามารถให้ข้อมูลกับลูกค้าได้ทันเวลาที่ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า พนักงานให้บริการบริษัทขนส่งควรมีความรู้ความสามารถในงานที่ได้รับมอบหมายและตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าด้วยความเต็มใจ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ บริษัทขนส่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น แอปพลิเคชันครบวงจรเพื่อให้ลูกค้าสามารถตรวจสอบสถานะของสินค้าได้อย่างรวดเร็วแบบ Real time Online ทำให้ตอบสนองลูกค้าได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า บริษัทควรมีการจัดอบรมพนักงานเพื่อเพิ่มทักษะความรู้เกี่ยวกับการให้บริการอย่างกระตือรือร้นรวดเร็ว ให้ความสำคัญกับการสื่อสารและบริการที่เป็นกันเอง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งด่วน เช่น มีการเพิ่มตัวแปรต้นอื่นๆมาใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาผลลัพธ์อื่นๆที่อาจเกิดขึ้นได้
2. คุณภาพการบริการ(Service Quality) ปัจจัยคุณภาพสินค้า ปัจจัยการจัดส่งสินค้ามาตรฐานและความปลอดภัยของสินค้านำตัวแปรต่าง ๆ การเก็บข้อมูลที่ให้กระจายครอบคลุมทั่วประเทศ เพื่อให้เกิดการค้นพบปัจจัยใหม่ๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจนำผลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยเป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการให้บริการเพื่อที่จะสามารถตอบโจทย์ผู้ที่มาใช้บริการและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. มีการนำแนวความคิดส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพบริการไปปรับใช้กับธุรกิจประเภทอื่น

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิการ์ วงศ์โพธิสาร. (2561). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการขนส่งเอ็กซ์เพรสในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ญาธิณี เหลืองทรัพย์ทวี. (2560). ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ กรณีศึกษาของบริษัทขนส่งเอกชนเคอรี่เอ็กซ์เพรส (Kerry Express) ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- นลิตา เตชะศิริประภา. (2565). ธุรกิจขนส่งพัสดุ 5 หมื่นล้าน แต่ละแบรนด์แข่งอย่างไร ในวันที่ค่าส่งถูกอย่างเดียวยังไม่พอ. สืบค้น 18 กันยายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/2wGHT>

- นาฏยา โพธิมากุล และอรไท ชั่วเจริญ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการบริษัทขนส่งสินค้าของประชากร ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นิสาชล ปานจันดี. (2557). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่ใช้ในการตัดสินใจเลือกใช้บริการตัวแทนออกสินค้าของโรงงานในเขตนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศิลปะชัย วัชรชวกุล และคณะ. (2566). ปัจจัยด้านการบริหารโลจิสติกส์และคุณภาพการบริการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC). *วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์*, 3(2), 94-109.
- สถาบันการขนส่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2566). แนวทางการควบคุมและกำกับดูแลการใช้รถจักรยานยนต์ขนส่งคนโดยสารและรถจักรยานยนต์ขนส่งสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน. สืบค้น 18 กันยายน 2566, จาก <http://www.cuti.chula.ac.th/articles/3196/>
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). *E-Commerce ไทยยุคหลัง COVID-19*. สืบค้น 18 กันยายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/x5jih>
- Marketeer. (2020). *Transporting parcels in Thailand Rocket launch competition*. Retrieved March 20, 2021, from <https://shorturl.asia/b04we>
- Yamane, T. (1973) *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd Edition). Harper and Row, New York.

แนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2*
GUIDELINES FOR MANAGEMENT OF STUDENT MORAL DEVELOPMENT
PROJECT OF SCHOOLS UNDER THE LOPBURI PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

ณัฐคนิน แสงงาม, พรเทพ รุ่งแผน

Natthakanin Saengngam, Pornthep Ruphan

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: nutkaninseangngam@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน และ 2. นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 101 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และ 2. แนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ประกอบด้วย รายการปฏิบัติ 33 รายการ จำแนกเป็น 5 ชั้น คือ ชั้นการริเริ่มโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 6 รายการ ชั้นการวางแผนโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 5 รายการ ชั้นการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 7 รายการ ชั้นการควบคุมและประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนมีรายการปฏิบัติ 8 รายการ ชั้นการปิดโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 7 รายการ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการโครงการ; โครงการพัฒนาคุณธรรม; นักเรียน

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the conditions and problems of the students' morality development project management; and 2. To present guidelines for management the students' morality development. project, conducted by the mixed research methods. The quantitative research, data were collected using a questionnaire from samples of 101 people using stratified random sampling. Data were analyzed using averages and standard deviation. The qualitative research, data were collected using semi-structured interview script from five school administrators. Data were analyzed using content descriptive interpretation.

The research results revealed as follows: 1. By overall, the management of the students' morality development project at the school was at a high level and the management of the students' morality development project. by overall, the problems were at a low level and 2. Guidelines for managing the students' morality development project consisted of 33 practical items, classified into 5 stages as follows: the initiation stage of the school student morality development project had 6 practical items: the planning stage of the school students' morality development project had 5 practical items. Steps for implementing the school students' morality development project had 7 practical items. For controlling and evaluating the school students' morality development project had 8 practical items, closing the school students' morality development project had 7 practical items.

Keywords: Project Management; Moral Development Project; Student

บทนำ

การพัฒนาคุณธรรมนักเรียนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการมีวินัย ความซื่อสัตย์ สุจริต และการมีจิตสาธารณะ กระแสการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทยในสังคมที่เป็นยุคดิจิทัลส่งผลให้ค่านิยมในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนไทยบางส่วนไม่สามารถเลือกรับ ปรับ ใช้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน ส่งผลให้วัฒนธรรม และ

วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่เป็นรากเหง้าของคนไทยถูกกลืนโดยวิถีชีวิตแบบใหม่ มีค่านิยมยึดตนเองเป็นหลักมากกว่าการคำนึงถึงสังคมส่วนรวม รักสนุกและความสบาย เชื่อชาวต่างชาติความอดทน ขาดวินัย วัตถุนิยม ยอมรับคนที่ฐานะมากกว่าคนที่มีคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) สอดคล้องกับผลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรม จริยธรรมของสังคมไทยของ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) (2561) ที่ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาความรุนแรงของวิกฤติคุณธรรม 5 ลำดับแรก คือ ปัญหาความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน รองลงมาคือ ปัญหาด้านจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม ปัญหาพฤติกรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมไม่มีความพอเพียง ปัญหาขาดระเบียบวินัย ไม่เคารพกติกา กฎหมาย และปัญหาขาดความสามัคคีเกิดความขัดแย้งในสังคม ปัญหาคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีสัมมาคารวะ ไม่เคารพผู้ใหญ่ โดยคุณธรรมที่ควรส่งเสริมมากที่สุด คือ ความซื่อสัตย์สุจริต ยึดมั่นในความถูกต้องต่อหน้าที่และบุคคลทั่วไป รองลงมาคือ ความมีวินัยทั้งต่อตนเองและต่อสังคม การปฏิบัติตามกฎ/ระเบียบ/ข้อบังคับ/กฎหมายของสังคม การดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง และความรับผิดชอบต่อผู้อื่นและสังคม และคุณธรรมที่เด็กและเยาวชนไทยควรได้รับการปลูกฝัง 5 อันดับแรก ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันหมั่นเพียร ความมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความสุภาพ/มีสัมมาคารวะ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดเป้าประสงค์ประการหนึ่งว่า ผู้เรียนมีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีหลักคิดที่ถูกต้องและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น ซื่อสัตย์ สุจริต มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อม อารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และกำหนดนโยบายส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เพื่อให้โรงเรียนในสังกัดมีแผนและโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ซึ่งโรงเรียนในสังกัดได้สนองนโยบายของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยได้จัดทำโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนตามบริบทของแต่ละโรงเรียน แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานใด ๆ ย่อมพบปัญหาและอุปสรรค การบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนก็เช่นกัน จึงทำให้บางโรงเรียนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมีการรายงานผลการดำเนินงานต่อต้านสังคมมีความล่าช้า ส่วนหนึ่งมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้ไม่สามารถดำเนินงานตามโครงการแบบปกติได้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2, 2565) ดังนั้นเพื่อให้โครงการสำเร็จตามวัตถุประสงค์จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการโครงการ ซึ่งเป็นการนำเอาความรู้

ความสามารถ อุปกรณ์และเทคนิคต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการโครงการให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการได้ โดยมีกระบวนการต่าง ๆ ดังนี้ 1) การริเริ่มโครงการ 2) การวางแผนโครงการ 3) การดำเนินงานโครงการ 4) การควบคุมและประเมินโครงการ และ 5) การปิดโครงการ (สุทัศน์ รัตนเกื้อกังวาน, 2556)

จากปัญหาที่เกิดจากโรงเรียนบางแห่งไม่สามารถดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการได้ และยังมีแนวทางซึ่งเป็นแนวปฏิบัติที่เหมาะสมเกี่ยวกับการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย มาตรการ และวิธีการส่งเสริมสนับสนุนการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากร

ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 136 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 101 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ประกอบด้วย 5 ชั้น คือ 1) การริเริ่มโครงการ จำนวน 6 ข้อ 2) การวางแผนโครงการ จำนวน 8 ข้อ 3) การดำเนินงานโครงการ จำนวน 6 ข้อ 4) การควบคุมและประเมินโครงการ จำนวน 7 ข้อ และ 5) การปิดโครงการ จำนวน 5 ข้อ ที่มีค่าความเชื่อมั่น 0.98 และแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ประกอบด้วย 5 ชั้น คือ 1) การริเริ่มโครงการ จำนวน 6 ข้อ 2) การวางแผนโครงการ จำนวน 8 ข้อ 3) การดำเนินงานโครงการ จำนวน 6 ข้อ 4) การควบคุมและประเมินโครงการ จำนวน 7 ข้อ และ 5) การปิดโครงการ จำนวน 5 ข้อ

การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการวิจัย

1. ผลศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 พบว่า

1.1 ผลศึกษาสภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 แสดงดังตารางที่ 1 ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยรวม

สภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน		ระดับ		ลำดับที่
	$\bar{X}$	SD	ความคิดเห็น	
1. ขั้นการริเริ่มโครงการ	4.40	0.40	มาก	2
2. ขั้นการวางแผนโครงการ	4.41	0.43	มาก	1
3. ขั้นการดำเนินงานโครงการ	4.36	0.41	มาก	3
4. ขั้นการควบคุมและประเมินโครงการ	4.33	0.44	มาก	5
5. ขั้นการปิดโครงการ	4.40	0.51	มาก	4
รวม	4.38	0.38	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.38) ขั้นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ขั้นการวางแผนโครงการ ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.43) รองลงมา คือ ขั้นการริเริ่มโครงการ ($\bar{X}$ = 4.40, S.D. = 0.40) และขั้นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขั้นการควบคุมและประเมินโครงการ ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.44)

1.2 ผลศึกษาปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 แสดงดังตารางที่ 2 ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยรวม

ปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนา คุณธรรมนักเรียน			ระดับ ความคิดเห็น	ลำดับที่
	$\bar{X}$	SD		
1. ขั้นการริเริ่มโครงการ	2.16	0.48	น้อย	1
2. ขั้นการวางแผนโครงการ	2.07	0.51	น้อย	5
3. ขั้นการดำเนินงานโครงการ	2.12	0.49	น้อย	3
4. ขั้นการควบคุมและประเมินโครงการ	2.13	0.54	น้อย	2
5. ขั้นการปิดโครงการ	2.10	0.54	น้อย	4
รวม	2.12	0.46	น้อย	

จากตารางที่ 2 พบว่า การบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.12, S.D. = 0.46) ขั้นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ขั้นการริเริ่มโครงการ ($\bar{X}$ = 2.16, S.D. = 0.48) รองลงมา คือ ขั้นการควบคุมและประเมินโครงการ ($\bar{X}$ = 2.13, S.D. = 0.54) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ขั้นการวางแผนโครงการ ($\bar{X}$ = 2.07, S.D. = 0.51)

2. แนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ประกอบด้วยรายการปฏิบัติ 33 รายการ จำแนกเป็น 5 ขั้น ได้แก่ ขั้นการริเริ่มโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 6 รายการ ขั้นการวางแผนโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 5 รายการ ขั้นการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 7 รายการ ขั้นการควบคุมและประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 8 รายการ และขั้นการปิดโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 7 รายการ โดยแต่ละด้านมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

2.1 ขั้นการริเริ่มโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 6 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนศึกษารายละเอียดของนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนเข้าร่วมการประชุม หรือการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนที่หน่วยงานต้นสังกัดจัดขึ้น เพื่อศึกษานโยบายที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

2.2 ขั้นการวางแผนโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 5 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญดังนี้ โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี ซึ่งจะมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละโครงการไว้อย่างเพียงพอและชัดเจน ผู้บริหารโรงเรียน และครูประชุมร่วมกันโดยนำข้อมูลเกี่ยวกับปัญหา หรือพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในโรงเรียน มาวิเคราะห์ เพื่อหาพฤติกรรมที่ต้องการเห็นในโรงเรียน หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แล้วนำมากำหนดเป็นคุณธรรมอัตลักษณ์

2.3 ขั้นการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 7 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญดังนี้ โรงเรียนจัดประชุมชี้แจงคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนให้ทราบถึงโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ให้ความรู้ ความเข้าใจการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โรงเรียนเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนเสนอความคิดเห็นในการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

2.4 ขั้นการควบคุมและประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนมีรายการปฏิบัติ 8 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญดังนี้ โรงเรียนกำหนดแผนการนิเทศติดตามโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารโรงเรียนอาจทำกรนิเทศโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้วยตนเอง หรือเชิญศึกษานิเทศก์เข้าร่วมการนิเทศโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนด้วย ซึ่งอาจเป็นการนิเทศแบบบูรณาการที่ทำกรนิเทศพร้อม ๆ กับการเยี่ยมชั้นเรียน

2.5 ขั้นการปิดโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 7 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนและครูประชุมร่วมกันเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหา ปรับปรุง และพัฒนาในการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนต่อไป ผู้บริหารโรงเรียนและครูร่วมกันกำหนดบทเรียนให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จากนั้นนำผลที่ได้จากการถอดบทเรียน เพื่อการกำหนดโครงการในอนาคตต่อไป โดยยึดหลักคุณธรรมอัตลักษณ์ให้เกิดความยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า สภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยภาพรวม มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ที่นับเป็นเรื่องสำคัญที่ทำให้นักเรียนเติบโตมาเป็นผู้มีคุณลักษณะของคณงามความดี มีการประพฤติอยู่ในกรอบที่ดีงาม ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีความสุข ไม่วุ่นวาย และทำให้สังคมและประเทศชาติพัฒนาไปได้อย่างราบรื่น มีความสุข ประกอบกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้ให้ผู้เรียนมีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อบ้านเมือง มีหลักคิดที่ถูกต้องและเป็นพลเมืองดีของชาติ มีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น ซื่อสัตย์ สุจริต มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อม อารี มีวินัย รักษาศีลธรรม จึงทำให้โรงเรียนมีสภาพการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ชื่นใจจิตต์ (2561) เรื่อง การบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ที่พบว่า การบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร ส่งศรี (2561) เรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 ที่พบว่า การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 โดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก และผลการวิจัยที่พบว่า ปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 โดยภาพรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีการนิเทศ ติดตาม อยู่เสมอ ประกอบกับผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญกับโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยมีการนำข้อปัญหามาแก้ไขปัญหาคาดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่โรงเรียน และสำนักงานเขตได้ตั้งไว้ จึงทำให้ปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนอยู่ในระดับน้อย และสอดคล้องกับ สมมาตร เพียรชนะ (2566) ที่ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ไว้ว่า โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 มีปัญหาการบริหารโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนบ้าง แต่ยังไม่ได้เป็นปัญหามากถึงขนาดที่ทำให้การดำเนินงานล้มเหลว หรือล้มเลิกไป เพราะการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ประกอบกับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ได้มีการ

นิเทศแบบบูรณาการ เมื่อมีการนิเทศเยี่ยมห้องเรียนของโรงเรียนจะทำการนิเทศโครงการไปด้วย ทำให้มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างทันที่

2. ผลการวิจัยที่พบว่า แนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ประกอบด้วยรายการปฏิบัติ 33 รายการ ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

2.1 ขั้นการริเริ่มโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 6 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญ คือ ผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษารายละเอียดของนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งรูปแบบเอกสาร และรูปแบบออนไลน์ซึ่งมีข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์และเป็นปัจจุบัน เพื่อกำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน ด้านคุณธรรมนักเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ดังนั้น การศึกษานโยบายเหล่านั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องปฏิบัติเป็นอันดับแรก เพื่อให้โรงเรียนจะได้ริเริ่มโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนที่สอดคล้องกับหน่วยงานต้นสังกัด สอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหากษัตริย์ กิตติโสภา (2558) ที่กล่าวว่า การริเริ่มโครงการ (Project Initiation) เป็นการเริ่มต้นในการจัดทำโครงการตามกรอบนโยบาย และความต้องการขององค์กร ดังนั้นควรมีการศึกษานโยบายให้เข้าใจ และจัดทำเป็นร่างหรือข้อเสนอโครงการ (Project Proposal)

2.2 ขั้นการวางแผนโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 5 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญ คือ โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี ซึ่งจะมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละโครงการไว้อย่างเพียงพอและชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปีทำให้มั่นใจได้ว่ามีแนวทางในการสร้างความสำเร็จให้กับเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ เป็นการป้องกันและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการทำงานไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้แผนปฏิบัติงานประจำปียังใช้ในการกำหนดงบประมาณค่าใช้จ่ายประจำปีด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการสหกรณ์ที่ 9 จังหวัดเชียงใหม่ (2559) ที่กล่าวว่า การวางแผนจัดทำโครงการ (Project plan) จะต้องเริ่มต้นที่การวางแผนโครงการหรือการจัดทำโครงการ ซึ่งต้องมีเนื้อหาสาระชัดเจน เฉพาะเจาะจง โดยในส่วนของงบประมาณ อธิบายรายละเอียดแหล่งที่มา จำนวน และประเภทของงบประมาณ

2.3 ขั้นการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 7 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญ คือ โรงเรียนจัดประชุมชี้แจงคณะ

กรมสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนให้ทราบถึงโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ให้มีความรู้ ความเข้าใจการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การจัดประชุมเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารงานและการทำงาน การประชุมจะสร้างความรู้และความเข้าใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย และเมื่อทุกคน ทุกฝ่ายมีความเข้าใจร่วมกันแล้ว่อมทำให้การดำเนินงานเป็นไปได้อย่างราบรื่นและบรรลุผลสำเร็จได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ (2558) ที่กล่าวว่า การดำเนินโครงการให้เป็นไปตามแผนโครงการที่กำหนดไว้เป็นเรื่องยากเพราะการทำงานลักษณะโครงการเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายประการในระหว่างการทำงาน ดังนั้นผู้บริหารโครงการจึงควรมีทักษะในการบริหารขั้นพื้นฐาน เช่น ความเป็นผู้นำ การติดต่อสื่อสาร การเจรจา เป็นต้น และทีมงานในโครงการต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับผลที่ได้จากการทำโครงการเพื่อที่จะสามารถแก้ไขปรับปรุงการทำงานได้ทันท่วงทีในกรณีที่ผลลัพธ์ที่ได้ไม่เป็นไปตามแผนโครงการ ควรมีการจัดประชุมชี้แจงให้ผู้ร่วมงานมีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงานด้วย

2.4 ขั้นการควบคุมและประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนมีรายการปฏิบัติ 8 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญ คือ โรงเรียนกำหนดแผนการนิเทศติดตามโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการนิเทศติดตามมีความสำคัญ โดยเป็นกระบวนการติดตามผลงาน ชี้แจงแนวทางปฏิบัติ เสนอแนะ อบรมและฝึกสอน สังเกตการณ์ กระตุ้น แก้ไข และส่งเสริมให้ผู้ดำเนินงานสนใจในงานที่ได้รับมอบหมาย และเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานภายในขอบเขตให้ดีขึ้น โดยใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ และการใช้แรงจูงใจ เพื่อสนับสนุนให้ผู้ดำเนินงานปฏิบัติงานได้สำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความคล่องตัวในการดำเนินงานและช่วยการทำงานของทุกฝ่ายให้เป็นไปด้วยดี รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้จากการนิเทศงานมาวางแผนพัฒนาปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้น และเสริมสร้างความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงานด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพร ส่งศรี (2561) เรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 ที่นำเสนอแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรมของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 ประการหนึ่งว่า ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดการติดตามนิเทศงาน โดยให้คำแนะนำอย่างเป็นกัลยาณมิตร และแนะนำส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรม/กิจกรรมมาใช้ในการพัฒนางานคุณธรรมของโรงเรียน

2.5 ขั้นการปิดโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน มีรายการปฏิบัติ 7 รายการ โดยมีรายการปฏิบัติที่สำคัญ คือ ผู้บริหารโรงเรียนนำผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนมาพิจารณาถึงผลลัพธ์ที่ได้จากโครงการว่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ รวมถึงวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ข้อดี ข้อด้อย เพื่อนำมาตัดสินใจพัฒนาเป็น

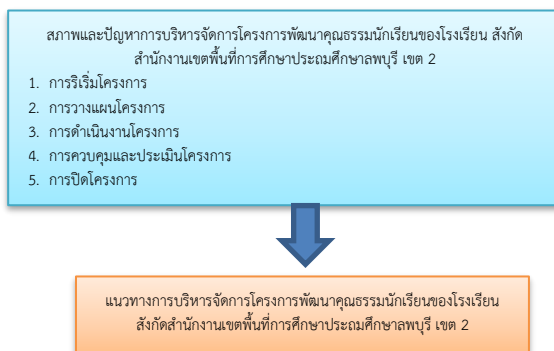

โครงการต่อเนื่องหรือเลิกล้มโครงการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การปิดโครงการเป็นขั้นตอนสำคัญในวงจรของโครงการหรือการบริหารโครงการเป็นขั้นตอนสุดท้าย มีความสำคัญเช่นเดียวกันกับขั้นตอนแรกของโครงการ การปิดโครงการโดยทั่วไปต้องการที่จะปิดโครงการแบบการดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือตามการวางแผนโครงการที่วางไว้ แต่เนื่องจากการดำเนินโครงการอาจมีความไม่แน่นอนเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงจากสิ่งแวดล้อมหรือปัญหาอุปสรรคภายในโครงการ ดำเนินการปิดโครงการอาจจะปิดโครงการในลักษณะที่โครงการยังไม่ประสบความสำเร็จไปตามเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับแนวคิดของ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการสหกรณ์ที่ 9 จังหวัดเชียงใหม่ (2559) ที่กล่าวว่า การดำเนินงานโครงการก็จะต้องทำการประเมินผลโครงการ เพื่อตรวจสอบว่าโครงการนั้นดำเนินไปด้วยดีหรือมีอุปสรรคปัญหาอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจของผู้บริหารโครงการว่าจะปรับปรุงแก้ไขโครงการนั้นสำหรับการดำเนินการต่อไป หรือจะยกเลิกการดำเนินงานโครงการ

องค์ความรู้จากการวิจัย

การบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนเป็นกระบวนการในการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน โดยใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างเหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุด เพื่อให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการในระยะเวลาที่กำหนด ตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้ การริเริ่มโครงการ การวางแผนโครงการ การดำเนินงานโครงการ การควบคุมและประเมินโครงการ และการปิดโครงการ ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สามารถนำไปสร้างแนวทางการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนควรศึกษารายละเอียดของนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตต้นสังกัด ทั้งรูปแบบเอกสาร และรูปแบบออนไลน์ซึ่งมีข้อมูลที่ทันต่อเหตุการณ์และเป็นปัจจุบัน เพื่อกำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน

2. ต้องมีขั้นตอนการวางแผนโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียนโดยโรงเรียนควรจัดทำแผนปฏิบัติงานประจำปี โดยกำหนดโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี ซึ่งจะมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละโครงการไว้อย่างเพียงพอและชัดเจน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยโรงเรียนควรจัดประชุมชี้แจงคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะครู ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนให้ทราบถึงโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน ให้มีความรู้ ความเข้าใจการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียน

2. ควบคุมและประเมินโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยโรงเรียนควรกำหนดแผนการนิเทศติดตามโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนไว้อย่างชัดเจน ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการนิเทศติดตามโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนเป็นระยะ

3. ปิดโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียนและครูประชุมควรร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคเพื่อหาวิธีการแก้ปัญหา ปรับปรุง และพัฒนาในการดำเนินโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโครงการพัฒนาคุณธรรมนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ชื่นใจจิตต์. (2561). *การบริหารโครงการโรงเรียนคุณธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐพร ส่งศรี. (2561). *การบริหารจัดการโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนกลุ่มเครือข่ายบ้านโป่งที่ 3 (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ. (2558). *เอกสารประกอบการสอน วิชาการจัดการโครงการขั้นสูง. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2561). *โครงการสำรวจสถานการณ์คุณธรรมจริยธรรมของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน).
- ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการสหกรณ์ที่ 9 จังหวัดเชียงใหม่. (2559). *การจัดการความรู้ (KM) เรื่อง การบริหารโครงการตามแผนปฏิบัติงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2559*. เชียงใหม่: ผู้แต่ง.
- สมมาตร เพียรชนะ. (2566, 20 พฤษภาคม). *ศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 [บทสัมภาษณ์]*.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2. (2565). *แผนปฏิบัติการราชการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565*. ลพบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาลพบุรี เขต 2.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุทัศน์ รัตนเกื้อกังวาน. (2556). *การบริหารโครงการ : เครื่องมือและเทคนิคในการบริหารโครงการ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30 (3), 607-610.

ปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในประเทศไทยที่ส่งผลต่อ
จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย*
INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGY FACTORS IN
THAILAND THAT AFFECT THE NUMBER OF FOREIGN TOURISTS
TRAVELING TO THAILAND

ทิวาพร กลิ่นกล่อม, มณกันต์ สมแก้อ

Tiwaporn Klinklom, Monkan Somkuea

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Suratthani Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: mongun.som@sru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และ 2. ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรเหตุและตัวแปรตามปัจจัยที่ส่งผลต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลรายปีที่มีประเภตอนุกรมเวลา รายไตรมาส จำนวน 41 ไตรมาส เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ด้วยวิธี ARDL ใช้ค่าสถิติ Bound Test และการทดสอบสมมติฐานด้วยวิธี Pairwise Granger Causality Tests

ผลการศึกษาพบว่า 1. ปัจจัยด้านจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ จำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และ จำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทยส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยือนประเทศไทยในระยะยาว ซึ่งจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่และจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทยส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยือนประเทศไทยในระยะยาวในทิศทางเดียวกัน และ 2. ผลการทดสอบความสัมพันธ์เปรียบเทียบรายคู่ พบว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยือนประเทศไทยและการเพิ่มขึ้นของจำนวนหมายเลขโทรศัพท์ประจำที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ; การสื่อสาร; นักท่องเที่ยวต่างชาติ

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the factors relating to ICT in Thailand that affected numbers of foreign tourists traveling to Thailand, and 2. To examine the relationships between causal and outcome variables affecting foreign tourists traveling to Thailand. The study collected secondary data by quarters, 41 quarters from January 2013 to March 2023, employing the ARDL method, Bound Test statistics and hypothesis tested by Pairwise Granger Causality Tests.

Findings were as follows: 1. factors related to numbers of fixed-line telephone subscriptions, high-speed internet system subscriptions, and the numbers of registered mobile phone subscriptions in Thailand had impact on numbers of foreign tourists visiting Thailand in the long term. The numbers of fixed-line telephone subscriptions and registered mobile phone subscriptions affected numbers of foreign tourists in the same direction. Meanwhile, 2. Pairwise comparison tests showed that an increase in the numbers of foreign tourists and an increase in the numbers of fixed-line telephone subscriptions led to an increase in high-speed internet system subscriptions.

Keywords: Information Technology; Communication; International Tourists

บทนำ

โครงสร้างพื้นฐานด้าน ICT มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวต่างชาติซึ่งหากประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวและมีการพัฒนาด้าน ICT จะเป็นปัจจัยหนึ่งของการตัดสินใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวยังประเทศเหล่านั้นเนื่องจากส่งผลโดยตรงต่อความสะดวกสบายในการหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยว รวมถึงความปลอดภัย (Sharma et al., 2022) โดยประเด็นด้านไอซีที ที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ (Sharma et al., 2022; Nguyen & Nguyen, 2022) จำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Sharma et al., 2022; Lee et al., 2021) จำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียน (Mohahamed, 2020; Sharma et al., 2022; Nguyen and Nguyen, 2022; Lee et al., 2021; Kumar & Kumar, 2020) จำนวนผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (Sharma et al., 2022; Nguyen & Nguyen, 2022; Lee et al., 2021) ระบบความปลอดภัยบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (Lee et al., 2021) เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยได้มีการพัฒนาที่สำคัญด้าน ICT เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย เช่น แผนปฏิบัติการดิจิทัลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พ.ศ. 2566 – 2570 ในยุทธศาสตร์ที่ 2 มุ่งเน้นการพัฒนาและผลักดันการใช้โครงสร้างพื้นฐาน ระบบสารสนเทศ และข้อมูลด้านการตลาดการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2565) นอกจากนี้ พบว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวจะทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ต (ศิริภรณ์ พงศ์ลี และคณะ, 2565) ทำให้ทางผู้วิจัยต้องการศึกษาปัจจัยด้าน ICT ที่มีผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

โดยบทความวิจัยชิ้นนี้ทำการศึกษปัจจัยด้าน ICT จำนวน 3 ปัจจัย คือ จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ จำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนซึ่งได้จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาข้างต้น ที่มีผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยด้วยวิธี ARDL (Autoregressive Distributed Lag) และใช้ค่าสถิติ Bound Test เนื่องจากวิธีนี้เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับการมีจำนวนตัวแปรในการศึกษาน้อยและได้ผลการศึกษาที่มีความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้วิธีนี้ยังเป็นการพยากรณ์ความสัมพันธ์ระยะยาวในรูปแบบสมการเดียว (Phuong Thao et al., 2021) รวมทั้งเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรเหตุและตัวแปรตามปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยทำการศึกษการเปรียบเทียบตัวแปรต้นและตัวแปรตามแบบรายคู่ (Pairwise Granger Causality Tests)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลกระทบต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรเหตุและตัวแปรตามปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการการศึกษาเอกสาร (Documentary Study) และรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ประเภทอนุกรม

เวลารายไตรมาสในระยะเวลาย้อนหลัง 10 ปี จำนวน 41 ไตรมาส โดยรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ประกอบด้วยตัวแปรตามได้แก่จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย (NTour) (ล้านคน) กับตัวแปรอิสระ 3 ตัว ได้แก่ จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ (FixLine) (ล้านคู่สาย) และจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือ (Broadband) (ล้านคู่สาย) ในแบบจำลองจะใส่ค่า Natural Logarithm กับตัวแปรที่มีหน่วยที่ไม่ใช่ร้อยละหรืออัตราส่วน ดังแบบจำลองนี้

$$\ln(NTour)_t = \beta_0 + \beta_1 \ln(FixLine)_t + \beta_2 \ln(Broadband)_t + \beta_3(Mobile)_t + u_t$$

ภาพที่ 1 แบบจำลองการวิจัย

โดยกำหนดให้

$NTour_t$ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย (ล้านคน) ในไตรมาสที่ t

$FixLine_t$ คือ จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ (ล้านคู่สาย) ในไตรมาสที่ t

$Broadband_t$ คือ จำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Broadband) (ล้านวงจร) ในไตรมาสที่ t

$Mobile_t$ คือ จำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทย (ล้านหมายเลข) ในไตรมาสที่ t

U_t คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยนี้ทำการศึกษาโดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิ ประเภทอนุกรมเวลา (Time Series Data) รายไตรมาส จำนวน 41 ไตรมาส เก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2566 ตามจำนวนข้อมูลที่เผยแพร่ โดยมีกระบวนการเก็บข้อมูลจาก 2 เว็บไซต์ คือ กสทช. (2566) และกระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา (2566) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ตัวแปรตาม และตัวแปรอิสระ

ตัวแปร	ความหมาย	หน่วย	ความถี่	แหล่งข้อมูล
FixLine	โทรศัพท์ประจำที่ ที่ติดตั้งในประเทศไทย	ล้านคู่สาย	รายไตรมาส	กสทช. (2566)
Broadband	วงจรเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตความเร็วสูงที่ใช้บริการในประเทศไทย	ล้านคู่สาย	รายไตรมาส	
Mobile	หมายเลขโทรศัพท์มือถือที่จดทะเบียนในประเทศไทย	ล้านหมายเลข	รายไตรมาส	
NTour	จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย	ล้านคน	รายไตรมาส	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2566)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการนำข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากหน่วยงานตามตารางที่ 1 ที่ได้เก็บรวบรวมและเผยแพร่ รายไตรมาสในระยะเวลาย้อนหลัง 10 ปี

จำนวน 41 ไตรมาส โดยรวบรวมข้อมูลตั้งแต่ เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2566

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สมการถดถอยเชิงเส้นพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis) ในรูปของความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงโดยใช้ฟังก์ชันสมการ ล็อกการิทึม (Logarithm) และทำการทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรในแบบจำลองระยะสั้น และระยะยาว ด้วยวิธี ARDL (Autoregressive Distributed Lag) และใช้ค่าสถิติ Bound Test จากนั้นทำการทดสอบตัวแปรต้นเหตุ (Granger Causality Tests) ซึ่งเสนอ โดย Granger (1969) และ Sims (1972) มีขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระและตรวจสอบ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันเองด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ บางส่วน (Coefficients of Partial Correlation) โดยตัวแปรอิสระที่ทำการตรวจสอบต้อง ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างกันสูงกว่า 0.80 (Stevens, 1996) 2) การทดสอบความนิ่งของ อนุกรมเวลา (Unit Root Test) ของตัวแปรที่ใช้ในแบบจำลองโดยใช้การทดสอบ DF (Dickey-Fuller Test) และการทดสอบ ADF (Augmented Dickey Fuller) เพื่อหลีกเลี่ยง ข้อมูลที่มีค่าเฉลี่ยและความแปรปรวนที่ไม่คงที่ในแต่ละช่วงเวลาที่แตกต่างกัน (Dickey & Fuller, 1981) 3) ศึกษาปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยว ต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยการทดสอบความสัมพันธ์ในดุลยภาพ ระยะสั้นและระยะยาวระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย (ตัวแปรตาม) กับตัวแปรอิสระ 3 ตัว ประกอบด้วย จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ (Fix Line) จำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Broadband) และจำนวน หมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทย ตามลำดับด้วยวิธี ARDL Bounds-Testing (Pesaran et al., 2001) 4) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรเหตุและตัวแปร ตามปัจจัยที่ส่งผลต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยการ ทดสอบความเป็นเหตุเป็นผลของตัวแปรในแบบจำลองโดยใช้การทดสอบสมมติฐานด้วยวิธี Pairwise Granger Causality Tests ซึ่งใช้ค่าสถิติ F-Statistic ในการอธิบายและดูค่า Probability ที่เป็นไปได้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยทำการนำเสนอผลการศึกษาออกเป็น 4 ส่วนตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ผลการตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร อิสระคือ จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ (ล้านคู่สาย) จำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ต

ความเร็วสูง (ล่านวงจร) และ จำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทย (ล่านหมายเลข) พบว่า ตัวแปรอิสระมีค่าสหสัมพันธ์น้อยกว่า 0.8 (Stevens, 1996) ทำให้ไม่เกิดปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันเอง (Multicollinearity) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) ระหว่างตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

	Fix Line	Broadband	Mobile	NTour
Fix Line	1	-0.325021	-0.108297	0.381065
Broadband	-0.325021	1	0.784245	-0.456499
Mobile	-0.108297	0.784245	1	-0.106339
NTour	0.381065	-0.456499	-0.106339	1

2. การทดสอบความนิ่งของข้อมูล (Stationary Test) ผลการทดสอบยูนิทรูท (Unit Root Test) ด้วยวิธี Augmented Dickey-Fuller(ADF) ของตัวแปรทุกตัว พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีความนิ่ง (Stationary) ซึ่งตัวแปร Ln (FixLine) และตัวแปร Ln(Broadband) สมมติฐานหลักที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ตามลำดับ ส่วนตัวแปร Ln(Mobile) และ ตัวแปร Ln(NTour) ปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 ของการทดสอบ Unit-Root แสดงว่าตัวแปรทุกตัวดังกล่าวมีความนิ่ง (ตารางที่ 3) สามารถนำมาตัวแปรทั้งหมดมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวด้วยแบบจำลอง ARDL (Autoregressive Distributed Lag) ได้

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบ Unit root ด้วยวิธีการ ADF Test ของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปร	สมการที่ใช้ทดสอบ	จำนวนความล่าช้าที่เหมาะสม	ADF Statistics	P-Value	Mac Kinnon Critical Value			ผลการทดสอบ
					1%	5%	10%	
Ln(FixLine)	Trend and Intercept	0	-6.2006	0.0000***	-4.2118	-3.297	-3.1964	มีความนิ่ง
Ln(Broadband)	Trend and Intercept	0	-5.2526	0.0001***	-3.6104	-2.9388	-2.6079	มีความนิ่ง
Ln(Mobile)	Trend and Intercept	3	-2.6415	0.0940*	-3.6210	-2.9434	-2.6102	มีความนิ่ง
Ln(NTour)	Trend and Intercept	3	-2.6415	0.0940*	-3.6210	-2.9434	-2.6102	มีความนิ่ง

3. ปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย การนำเสนอปัจจัยด้าน ICT ที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยทางผู้วิจัยแบ่งทำการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในระยะสั้น และ ปัจจัยที่มีผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในระยะยาว โดยการใช้ประมาณค่าสัมประสิทธิ์แบบจำลองระยะสั้น และ ระยะยาว ของสมการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การประมาณค่าสัมประสิทธิ์แบบจำลองระยะสั้นของสมการปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การประมาณค่าสัมประสิทธิ์แบบจำลองระยะสั้นของสมการปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ARDL (1, 2, 0)

ตัวแปร	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Ln(FixLine)(-1)	-1.702231	0.883578	-1.926520	0.0781*
Ln(Broadband)(-2)	3.945143	1.627861	2.423513	0.0321**
Ln(Mobile)	6.124804	3.439690	2.675799	0.0202**
C	-82.74163	20.61431	-4.013796	0.0017
R-squared	0.950944	Adjusted R-squared	0.861007	

หมายเหตุ

*** หมายถึงความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99

** หมายถึงความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 95

* หมายถึงความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 90

จากตารางที่ 4 พบว่าแบบจำลองระยะสั้นสามารถอธิบายปัจจัยจำนวนโครงสร้างพื้นฐานด้านไอซีทีในประเทศไทยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้ร้อยละ 95.09 ที่เหลือเป็นปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้อยู่ในแบบจำลอง เมื่อพิจารณาเป็นรายตัวแปรพบว่า ค่า P-Value ของ T-Statistic ของ Ln(Broadband) และ Ln(Mobile) มีค่าแตกต่างจากศูนย์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 และค่า p-value ของ t-statistic ของ Ln(FixLine) มีค่าแตกต่างจากศูนย์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.10 ตามลำดับ

หากพิจารณาในระยะสั้นสามารถอธิบายได้ว่าจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Broadband) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.94 และเมื่อจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทย (Mobile) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.12 ตามลำดับ ซึ่งผลการศึกษาเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย นอกจากนี้สามารถอธิบายได้ว่าจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ (FixLine) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยลดลงร้อยละ 1.70 ซึ่งตรงกันข้ามกับ สมมติฐานการวิจัย

3.2 การประมาณค่าสัมประสิทธิ์แบบจำลองระยะยาวของสมการปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

จากผลการทดสอบความสัมพันธ์ระยะยาวของแบบจำลองพิจารณาได้จากผลของ Bounds Test พบว่า สมการปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ARDL (1, 2, 0) มีความสัมพันธ์ระยะยาว (Cointegration equation) เพราะว่า ค่า F-statistic ที่ใช้ในการทดสอบมีค่ามากกว่าค่า critical value ของ upper bound ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และมีสมการของความสัมพันธ์ในระยะยาวดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบ Bounds Test ของสมการปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

Test Statistic	Value	significance	I(0)	I(1)
Asymptotic: n=1000				
F-statistic	10.7309	10%	2.37	3.20
k	3	5%	2.79	3.67
		2.5%	3.15	4.08
		1%	3.65	4.66

เมื่อพิจารณาผลในตารางที่ 6 เป็นรายตัวแปร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ของ FixLine Broadband และ Mobile แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเนื่องจากค่า P-Value ของ T-Statistic มีค่าน้อยกว่าระดับนัยสำคัญ 0.01 0.01 และ 0.10 ตามลำดับ

หากพิจารณาคุณภาพในระยะยาวดังตารางที่ 6 สามารถอธิบายได้ว่าจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ (FixLine) และจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทย (Mobile) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.82 และ 17.01 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย นอกจากนี้สามารถอธิบายได้ว่าจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง (Broadband) เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 ส่งผลให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยลดลงร้อยละ 5.98 โดยผลการศึกษาดังกล่าวขัดแย้งกับสมมติฐานในการวิจัย

ตารางที่ 6 ผลการคำนวณสมการระยะยาวของสมการปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
FixLine	0.818287	0.406000	2.015483	0.0668*
Broadband	-5.983013	0.447239	-13.37766	0.0000***
Mobile	17.00414	2.010928	8.455867	0.0000***
C	-29.39732	3.635249	-8.86743	0.0000

หมายเหตุ $EC = TOU - (0.8183 * \text{FixLine} - 5.9830 * \text{Broadband} + 17.0041 * \text{Mobile} - 29.3973)$

4. ความสัมพันธ์ของตัวแปรเหตุและตัวแปรตามปัจจัยที่ส่งผลต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยโดยใช้การทดสอบตัวแปรต้นเหตุ (Granger Causality Tests)

การทดสอบตัวแปรต้นเหตุระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ จำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และ จำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทย เป็นการทดสอบแบบจับคู่ที่คาบเวลาล้าหลัง 4 Lag ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบตัวแปรต้นเหตุที่คาบเวลาล้าหลังที่ 4 (Pairwise Granger Causality Tests)

Null Hypothesis:	ObsF-Statistic	Prob.
FixLine does not Granger Cause NTour	38 6.08785	0.0011***
NTour does not Granger Cause Broadband	38 5.69357	0.0016***
FixLine does not Granger Cause Broadband	38 3.98140	0.0090***
FixLine does not Granger Cause MOBILE	38 2.14268	0.0926*
Broadband does not Granger Cause MOBILE	38 2.29081	0.0753*

ผลการศึกษาตัวแปรต้นเหตุแบบจับคู่ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่และจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยและจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่และจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง มีค่าสถิติ F-statistic ที่คำนวณได้สูงกว่าค่าวิกฤติ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99% (Prob. < 0.01) นอกจากนี้ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่และจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทย และความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทยมีค่าสถิติ F-statistic ที่คำนวณได้สูงกว่าค่าวิกฤติ โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 90% (Prob. < 0.10) (ตารางที่ 7)

จากผลทางสถิติดังตารางที่ 7 หมายความว่า จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่เป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย และ จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่และจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง นอกจากนี้จำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่และจำนวนคู่สาย

ระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย จากผลการประมาณการแบบจำลองระยะสั้นของปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า การเพิ่มจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและการเพิ่มจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทยส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Lee et al. (2021) สำหรับการเพิ่มขึ้นของจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ส่งผลต่อการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเนื่องจากการใช้บริการโทรศัพท์ประจำที่ติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูงโดยเฉลี่ย 25 บาทต่อนาทีในปี พ.ศ. 2565 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 ร้อยละ 9.64 (กสทช., 2565) และไม่สามารถพกพาไปตามสถานที่ต่างๆ ได้ และสำหรับการประมาณการแบบจำลองระยะยาวของปัจจัยด้าน ICT ในประเทศไทยที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่า การเพิ่มจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนในประเทศไทยส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kumar & Kumar (2020) และ Mohahamed (2020) ตามลำดับ เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวใช้อินเทอร์เน็ตในการสืบค้นข้อมูลด้านการท่องเที่ยว จะใช้ผ่านโทรศัพท์มือถือเป็นหลัก (ศิริภรณ์ พงศ์ลี และคณะ, 2565) ตลอดจนปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมใช้โทรศัพท์มือถือในการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศผ่านแอปพลิเคชันที่ไม่มีค่าบริการในการโทร เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก ไลน์ เป็นต้น นอกจากนี้พบว่า การเพิ่มจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในประเทศไทยส่งผลให้ต่อการลดจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเนื่องจากอัตราค่าบริการของระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเฉลี่ย 3.87 บาทต่อ Mbps เมื่อเทียบกับอัตราค่าบริการอินเทอร์เน็ตโทรศัพท์มือถือเฉลี่ยอยู่ที่ 0.11 บาทต่อ MB (กสทช., 2565) รวมทั้งโทรศัพท์มือถือจะมีแพคเกจซึ่งรวมทั้งบริการโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต ไวไฟ ซึ่งต่างกับระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงซึ่งให้บริการเฉพาะอินเทอร์เน็ตในส่วนของการเพิ่มขึ้นของจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ประจำที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยซึ่งสอดคล้องกับ

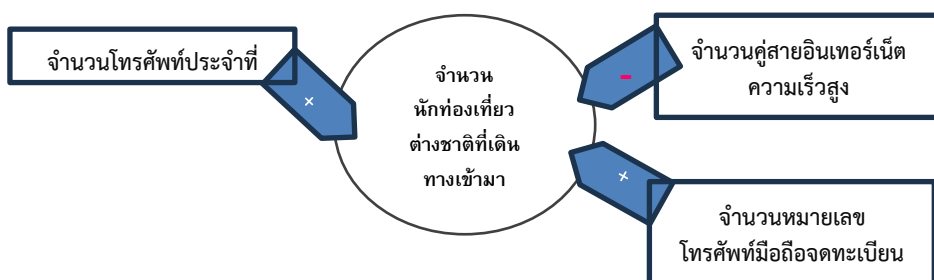

งานวิจัยของ เนื่องจากผู้ให้บริการยังคงเล็งเห็นความสำคัญของการใช้โทรศัพท์ประจำที่เพื่อติดต่อทางธุรกิจหรือสำรองไว้สำหรับการใช้งานในกรณีฉุกเฉิน (กสทช., 2565)

2. ความสัมพันธ์ของตัวแปรเหตุและตัวแปรตามปัจจัยที่ส่งผลต่อนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยการวิเคราะห์ตัวแปรต้นเหตุแบบจับคู่พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงเนื่องจากมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการเพิ่มขึ้นทางสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องเพิ่มช่องทางการเชื่อมต่อหรือเพิ่มความเร็วเพื่อให้เพียงพอต่อผู้ให้บริการเนื่องจากการเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงแบบไม่มีค่าใช้จ่ายเป็นปัจจัยที่สำคัญของนักท่องเที่ยวในการเลือกสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยว (อัชฌา รัตนโอภาส, 2564)

องค์ความรู้จากการวิจัย

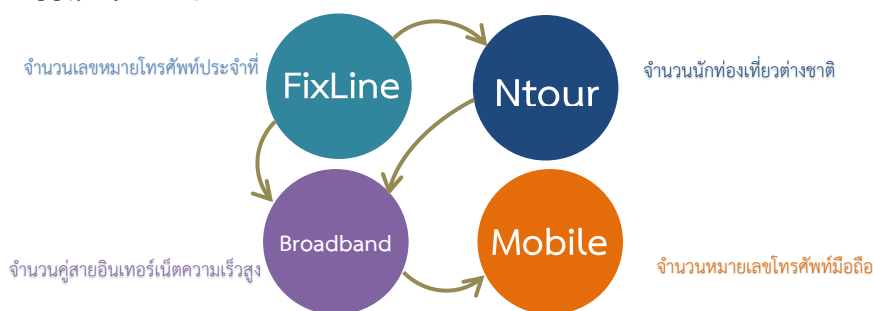
ผลจากการศึกษาปัจจัยพื้นฐานด้าน ICT ที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยในระยะยาว พบว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนหมายเลขโทรศัพท์ประจำที่ และ การเพิ่มขึ้นของจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยในระยะยาว ส่วนการเพิ่มขึ้นของจำนวนคู่สายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงส่งผลต่อการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยในระยะยาวดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ปัจจัยพื้นฐานด้าน ICT ที่ส่งผลต่อจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยในระยะยาว

ผลการเปรียบเทียบตัวแปรที่ใช้ในสมการรายคู่ (Pairwise Granger Causality Tests) พบว่า การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่มาเยือนประเทศไทยและการเพิ่มขึ้นของจำนวนหมายเลขโทรศัพท์ประจำที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนคู่สาย

ระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง นอกจากนี้การเพิ่มขึ้นของจำนวนหมายเลขโทรศัพท์ประจำที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยือนประเทศไทย รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนคู่สายระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและการเพิ่มขึ้นของจำนวนหมายเลขโทรศัพท์ประจำที่ส่งผลต่อการเพิ่มขึ้นของจำนวนหมายเลขโทรศัพท์มือถือจดทะเบียนดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผลการเปรียบเทียบตัวแปรต้นเหตุในสมการแบบเปรียบเทียบรายคู่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนการขยายโครงสร้างพื้นฐานด้านโครงข่ายอินเทอร์เน็ตในรูปแบบต่างๆ ให้ครอบคลุมพื้นที่การท่องเที่ยวสำคัญทั้งที่ได้รับความนิยมในปัจจุบัน หรือสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและอาจเป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในอนาคต ซึ่งในปัจจุบันนักท่องเที่ยวนิยมใช้โครงข่ายสื่อสารผ่านระบบโทรศัพท์มือถือมากที่สุดแต่บริการ 5G ก็ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่
2. รัฐบาลควรจัดทำมาตรการเพื่อปกป้องความมั่นคงของข้อมูลและความเป็นส่วนตัวของนักท่องเที่ยวที่ใช้บริการอินเทอร์เน็ต เพื่อปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยว
3. ในอนาคตหากมีบริการแจ้งเตือนนักท่องเที่ยวที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงหรือขอความช่วยเหลือฉุกเฉินจากหน่วยงานภาครัฐผ่านระบบโทรศัพท์มือถือ เมื่อพบพื้นที่เสี่ยงที่จะเกิดภัยธรรมชาติ หรือภัยอันตรายอื่น ๆ จากการเดินทางท่องเที่ยว จะเป็นการสร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สนับสนุนให้เกิดแพลตฟอร์มกลางที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลให้นักท่องเที่ยวกับประชาชนในพื้นที่ได้สื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการท่องเที่ยว โดยมีเนื้อหาที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

2. สนับสนุนการวิจัยและการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดทำนโยบายด้านการท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการมากขึ้น

3. กำหนดแบบแผนและเฟรมเวิร์คส์ เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวด้านเทคโนโลยีที่เน้นการเปลี่ยนแปลงหรือนักท่องเที่ยวกลุ่มที่ทำงานโดยปราศจากสถานที่ (Digital Nomad) รวมถึงการสนับสนุนการรักษาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีในระยะยาว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นๆ เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดของข้อมูล เช่น ระบบความปลอดภัยบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ความครอบคลุมของพื้นที่ให้บริการ ความเร็วและเสถียรภาพของการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2. การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาโดยใช้เครื่องมืออื่นเพื่อหาปัจจัยด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีผลต่อการเข้ามาท่องเที่ยวของจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย เช่น การวิเคราะห์ระบบโครงข่ายประสาทเทียม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถิตินักท่องเที่ยว. สืบค้น 5 กันยายน 2566, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411
- กสทช. (2565). รายงานอัตราค่าบริการโทรคมนาคม ประจำปี 2565. สืบค้น 7 กันยายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/RD2La>
- _____. (2566). จำนวนหมายเลขโทรศัพท์เคลื่อนที่จัดสรรสะสม. สืบค้น 5 กันยายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/NaZL2>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2565). แผนปฏิบัติการดิจิทัลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) พ.ศ. 2566-2570. สืบค้น 18 ตุลาคม 2566, จาก <https://tatreviewmagazine.com/article/tat-roadmap/>
- ศิริภรณ์ พงศ์ลี และคณะ. (2565). แรงจูงใจและองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวทางอินเทอร์เน็ตของนักท่องเที่ยวในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8(2), 477- 486.
- อัชฌา รัตนโอภาส. (2564). ปัจจัยแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวกลุ่มดิจิทัลนอแมดที่ส่งผลต่อความภักดีของจังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยว). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

- Dickey, D.A. & Fuller, W.A. (1981). Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with Unit Root. *Econometrica*, 49, 1057-1072.
- Granger, C. W. J. (1969). Investigating Causal Relations by Econometric Models and Cross-Spectral Methods. *Econometrica*, 37, 424-438.
- Kumar, N. & Kumar, R.R. (2020). Relationship between ICT and international tourism demand: a study of major tourist destinations, *Tourism Economics*, 26(6), 908-925.
- Lee, C.C., et al. (2021). The impacts of ICTs on tourism development: International evidence based on a panel quantile approach. *Information Technology & Tourism*, 23, 509-547.
- Mohahamed, A. A. L. (2020). Long-run relationship between ICT and Tourism Demand in Sri Lanka. *Journal of Information Systems & Information Technology (JISIT)*, 5(1), 68-74.
- Nguyen, Q. & Nguyen, C. (2022). An analysis of the relationship between ICT infrastructure and international tourism demand in an emerging market. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 13(5), 992-1008.
- Pesaran, M.H., et al. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships, *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289-326.
- Phuong Thao, H.T., et al. (2021). The relationship between tourism, foreign direct investment, energy consumption, agriculture and economic growth: evidence from Vietnam. *Journal of Contemporary Issues in Business and Government*, 27(2), 6612-6632.
- Sharma, M., Mohapatra, G. and Giri, A.K. (2022). *Assessing the role of ICT, governance, and infrastructure on inbound tourism demand in India*. Retrieved March 20, 2023, from <https://shorturl.asia/fvB2J>
- Sims, C. A., (1972). Money, Income, and Causality. *The American Economic Review*, 62(4), 540-552.
- Stevens, J. (1996). *Applied multivariate statistics for the social sciences* (3rd ed.). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่สัมพันธ์กับคุณภาพการให้บริการ
ธุรกิจรถเช่าของบริษัทกรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน)*
MARKETING MIX FACTORS RELATED TO CAR RENTAL SERVICE QUALITY
OF KRUNGTHAI CAR RENT AND LEASE PUBLIC COMPANY LIMITED

นิติพงษ์ สุวรรณสร, แสงจิตต์ ไตแสง

Nitipong Suwannasorn, Sangjit Trisang

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Tegmet@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) และคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่า 2. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่า จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 4. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด กับคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่า เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) จำนวน 242 คน ได้มาโดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การทดสอบแอลเอสดี และการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) และและคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2. ผู้ใช้บริการรถเช่าที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน 3. ผู้ใช้บริการรถเช่าที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่า ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน และ 4. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่า ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด; การให้บริการ; ธุรกิจรถเช่า

Abstract

Objectives of this research article were: 1. To study the marketing mix factors (7Ps) and quality of car rental business services, 2. To compare marketing mix factors (7Ps) classified by personal factors, 3. To compare the quality of car rental business services classified by personal factors and 4. To study the relationship between marketing mix factors (7Ps) with the quality of car rental business services, conducted by the quantitative research. The sample group consisted of 242 Users of the company car rental service Krungthai Car Rent and Lease Public Company Limited. The research instrument was the questionnaire with a confidence value of 0.98. Data were analyzed by mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA, LSD test, and Pearson correlation coefficient.

The research findings revealed the followings: 1. Marketing mix factors and the quality of car rental business services, by overall, was with average at a high level; 2. Users of car rental services with different personal factors had no differences in opinions on the overall marketing mix factor; 3. Users of car rental services with different personal factors had no differences in opinions on the overall quality of car rental business services; and 4) marketing mix factors have a positive relationship with the quality of the company car rental business services at a relatively high level, statistically significant value at the .01 level.

Keywords: Marketing Mix; Service; Car Rental

บทนำ

ธุรกิจรถเช่า คล้ายกับการปล่อยเช่าบ้านหรือคอนโด แต่ธุรกิจรถเช่าใช้รถเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ โดยผู้ปล่อยเช่าหรือเจ้าของรถ นำรถที่ตนเองเป็นเจ้าของปล่อยเช่าให้ผู้อื่นนำรถไปใช้ขับขี่ตามวัตถุประสงค์ (บริษัท เงินติดล้อ จำกัด (มหาชน), 2566) ในช่วง 5 ปี พ.ศ. 2558 - 2562 ก่อนเกิดการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มูลค่าตลาดรถเช่าของไทยเติบโตเฉลี่ย ร้อยละ 8.0 ต่อปี โดยเป็นการเติบโตที่มาจากทั้งประเภทรถเช่าระยะสั้น และระยะยาวอย่างไรก็ตาม หลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วงปี พ.ศ. 2563 - 2564 มูลค่าตลาดของธุรกิจรถเช่าระยะสั้น และระยะยาวลดลงร้อยละ 8.9 และร้อยละ 2.9 ตามลำดับ เนื่องจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

หยุดชะงักจากมาตรการล็อกดาวน์ของภาครัฐ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้รายได้ของผู้ประกอบการรถเช่าลดลง โดยเฉพาะรายได้จากรถเช่าระยะสั้นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงลดลงถึงร้อยละ 80 จากระดับรายได้ก่อนเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 ในปี 2562 แต่เมื่อเศรษฐกิจในประเทศคล้อยโลดทวน ในปี พ.ศ. 2565 กิจกรรมทางเศรษฐกิจเริ่มกลับมาสู่ระดับปกติอีกครั้ง ทำให้มูลค่าตลาดรถเช่าฟื้นตัวโดยขยายตัวร้อยละ 19.6 เป็นการฟื้นตัวทั้งจากรถเช่าระยะสั้น และรถเช่าระยะยาว (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี, 2566) จากแนวโน้มธุรกิจรถเช่าของไทยที่คาดว่าจะฟื้นตัวในปี พ.ศ. 2566 จนถึงระยะ 3 - 5 ปีข้างหน้า ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบีประเมินว่าการแข่งขันในธุรกิจรถเช่าจะสูงขึ้นทั้งจากผู้ประกอบการรถเช่ารายเดิม และผู้แข่งขันรายใหม่ทั้งจากค่ายรถยนต์ที่เริ่มต่อยอดทำธุรกิจรถเช่า และผู้ลงทุนรายย่อยที่นำรถมาปล่อยเช่าผ่านแพลตฟอร์มรถเช่ารายย่อย พร้อมทั้งแนะนำผู้ประกอบการรถเช่ารถทำการตลาดรถเช่าออนไลน์ของตนเอง ร่วมกับการบริการที่มีคุณภาพมากขึ้น เช่น รถเช่าระยะสั้น ก่อนให้บริการรถเช่าควรอยู่ในสภาพใหม่และสะอาด ลูกค้าสามารถเลือกสถานที่รับและส่งรถเช่าได้ ณ จุดนัดหมายที่ลูกค้าสะดวก ฯลฯ รถเช่าระยะยาว มีการตรวจสอบและบริการการตรวจเช็คสภาพรถยนต์ให้เช่าอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความประทับใจในการบริการให้ลูกค้ากลับมาใช้บริการอีก และบอกต่อแก่ลูกค้าคนอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยสร้างความสามารถทางการแข่งขันทำให้ธุรกิจรถเช่าของผู้ประกอบการเติบโตได้ภายใต้สภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นในปัจจุบัน (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี, 2566)

เนื่องจากธุรกิจรถเช่ามีการแข่งขันสูงขึ้นทั้งจากผู้ประกอบการรถเช่ารายเดิม และผู้แข่งขันรายใหม่ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ในการที่จะประสบความสำเร็จในธุรกิจรถเช่าในประเทศไทยได้ จะต้องมีความเข้าใจที่ดีในตลาด และความต้องการของลูกค้าท้องถิ่น การเสนอราคาที่เหมาะสมได้ การให้บริการลูกค้าอย่างดี และเสถียร และมีหลากหลายตัวเลือกในการเช่ารถ เป็นต้น จะช่วยดึงดูดความสนใจของลูกค้าและสร้างชื่อเสียงที่ดีได้ (ชาญชัย เลิศบุญธรรณกุล, 2566) ดังนั้นการศึกษาส่วนประสมทางการตลาด และคุณภาพการให้บริการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของธุรกิจบริการ เพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจ โดยส่วนประสมทางการตลาดเป็นปัจจัยหลักที่ผู้ผลิตสินค้าหรือบริการสามารถควบคุมได้ เพื่อพัฒนาและตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภคและส่งไปยังลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย (นฤตม์ ดำริห์, 2561) ซึ่งมีส่วนประสมทางการตลาดสำหรับธุรกิจบริการ คือ ส่วนประสมการตลาด 7Ps ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Kotler, 2013) และในส่วนของคุณภาพการให้บริการ เป็นการนำเสนอคุณภาพของการบริการเป็นสิ่งที่มาอันดับต้น ๆ เพื่อที่จะสร้างความแตกต่างของธุรกิจให้

เหนือกว่าคู่แข่งชั้น พนักงานได้ตอบสนองความต้องการของผู้มาใช้บริการ ตามความคาดหวังของผู้ที่เข้ามาใช้บริการ พิจารณาจาก ความสะดวกรวดเร็ว ความเอาใจใส่ ความน่าเชื่อถือของพนักงาน รวมไปถึงความคุ้มค่าของสินค้าที่ได้รับทั้งทางด้านราคา ปริมาณ และคุณภาพ ซึ่งการบริการที่มีคุณภาพนั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ที่มาใช้บริการได้ทำการเปรียบเทียบการรับรู้ที่แท้จริง จากความคาดหวังที่ผู้มาใช้บริการ (เอสเธอร์ เปี่ยมวรเวทย์, 2562) ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibles) ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy) (Parasuraman et al., 1990)

บริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ให้บริการรถเช่าระยะสั้น และรถเช่าระยะยาว โดยให้บริการสำหรับองค์กร (เช่าระยะยาว หรือเช่ารายปี) และบุคคลทั่วไป ซึ่งได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เช่นเดียวกับธุรกิจอื่น ๆ ทำให้มูลค่าตลาดของธุรกิจรถเช่าระยะสั้น และระยะยาวลดลง และเมื่อเศรษฐกิจในประเทศคล้อยถอยลง ในปี พ.ศ. 2565 กิจกรรมทางเศรษฐกิจเริ่มกลับมาสู่ระดับปกติอีกครั้ง จึงเป็นช่วงที่บริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) จะกลับมาฟื้นตัวอีกครั้ง แต่อย่างไรก็ตาม การฟื้นตัวครั้งนี้ก็มีคู่แข่งที่สูงขึ้นด้วย ทั้งจากผู้ประกอบการรายเดิม และผู้แข่งขันรายใหม่ทั้งจากค่ายรถยนต์ที่เริ่มต่อยอดทำธุรกิจรถเช่า และผู้ลงทุนรายย่อยที่นำรถมาปล่อยเช่าผ่านแพลตฟอร์มรถเช่ารายย่อย ทำให้บริษัทต้องปรับตัวให้มีคุณภาพการให้บริการที่ดีเพื่อการได้เปรียบทางการแข่งขัน จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่สัมพันธ์กับคุณภาพการให้บริการธุรกิจ รถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) เพื่อนำข้อมูลสารสนเทศที่ได้ไปเป็นแนวทางให้บริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) รวมไปถึงผู้ประกอบการรถเช่าที่สนใจได้นำไปประยุกต์ใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป็นการสร้างความเปรียบทางการแข่งขัน และสร้างรายได้ให้กับธุรกิจให้บริการรถเช่าให้ประสบความสำเร็จแบบยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน)
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด กับคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน)

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ลักษณะการสำรวจ (Survey Research)

ประชากร

ได้แก่ ผู้ใช้บริการรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในระยะเวลา 1 ปี จำนวน 615 คน (บริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน), 2565) และกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ใช้บริการรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) จำนวน 242 คน ได้จากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการกำหนดตัวอย่างของยามาเน่ (Yamane, 1973) ความคลาดเคลื่อนที่จะเกิดขึ้นโดยกำหนดความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 เมื่อกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างแล้วจึงใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) วิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบสอบถาม ซึ่งมีการ Try Out กับผู้ให้บริการรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น พบว่า ค่าความเชื่อมั่น ด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจรถเช่า เท่ากับ 0.98 และด้านคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่า เท่ากับ 0.98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มาใช้บริการรถเช่าที่สำนักงานของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) คนใดก็ได้ที่มีความสะดวกและเต็มใจในการตอบแบบสอบถาม จนครบตาม จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐานที่ผู้วิจัยตั้งไว้ โดยวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล ด้วยค่าร้อยละ (Percentage) วิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจรถเช่า และคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่า โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มี 2 ตัวแปร ได้แก่ เพศ ด้วยการทดสอบที (t-test) และปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีตัวแปร 3 ตัว

ขึ้นไป ได้แก่ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) และเมื่อพบความแตกต่าง ทดสอบด้วยสถิติ Least-Significant Different (LSD) และความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดกับคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Correlation) ตามวิธีของเพียร์สัน (Pearson)

ผลการวิจัย

1. ศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.21, S.D. = 0.48) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.51) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.72) และคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.22, S.D. = 0.50) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ($\bar{X}$ = 4.37, S.D. = 0.65) รองลงมา คือ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.60) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = 0.61)

2. เปรียบเทียบปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ใช้บริการรถเช่าที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้

3. เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์พบว่า ผู้ใช้บริการรถเช่าที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในภาพรวม และด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า ไม่แตกต่างกัน

4. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด กับคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ภาพรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ภาพรวม ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยมีความสัมพันธ์สูงสุด กับคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า รองลงมา คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า และด้านการตอบสนองต่อลูกค้า ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านลักษณะทางกายภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ซึ่งเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่บริษัทสามารถนำมาใช้เพื่อให้ธุรกิจสามารถแข่งขันในธุรกิจที่มีคู่แข่งมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวภา ทิมินกุล (2560) เรื่อง ส่วนประสมการตลาดบริการของศูนย์บริการรถยนต์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ส่วนประสมการตลาดบริการในมุมมองของผู้รับบริการศูนย์บริการรถยนต์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัญญา บำรุงสรณ์ (2563) เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการรถตู้โดยสารของบริษัทเสนาสนิยม (จำกัด) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และจากผลการวิจัยที่พบว่า คุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ รองลงมา คือ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการ ดังจะเห็นได้จาก นโยบายของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ที่เน้นการให้บริการที่ดีเยี่ยม และยึดมั่นในการสร้างความพึงพอใจสูงสุดแก่ลูกค้า การทำงานแบบพันธมิตร และเน้นผลเป็นเลิศในการทำงานกับคู่ค้าทุก ๆ รายรวมถึงการ

ปรับปรุงระบบงานเพื่อให้เกิดการพัฒนางานบริการที่ดียิ่งขึ้น โดยให้บริการรถเช่าระยะสั้น และรถเช่าระยะยาว โดยให้บริการสำหรับองค์กร (เช่าระยะยาว หรือเช่ารายปี) และบุคคลทั่วไป มีการบริการดูแลรถยนต์ตลอดอายุสัญญาเช่า ดูแลทั้งด้านรถยนต์ การซ่อมบำรุง พรบ. ประกันภัยรถยนต์ การต่อภาษีรถยนต์ประจำปี บริการรถทดแทนระหว่างซ่อม และเจ้าหน้าที่คอลเซ็นเตอร์ (Call center) ดูแลตลอด 24 ชั่วโมง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นาทยา เรืองนงาม (2562) เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการของพนักงานที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านรถเช่า กรณีศึกษา บริษัท คาร์เร็นท์ แอนด์ทรานสปอร์ต จำกัด พบว่า คุณภาพการให้บริการโดยรวมมีความสำคัญระดับมาก ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านความเชื่อถือไว้วางใจได้ มีความสำคัญในระดับมาก รองลงมาได้แก่ ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า มีความสำคัญในระดับมาก ด้านการรู้จักและเข้าใจลูกค้า มีความสำคัญในระดับมาก ด้านการตอบสนองต่อลูกค้า มีความสำคัญในระดับมาก และด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ มีความสำคัญในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัญญา บำรุงสรณ์ (2563) เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการรถตู้โดยสารของบริษัทเสนาสนิยม (จำกัด) พบว่า คุณภาพการให้บริการรถตู้โดยสารโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความเชื่อถือในการให้บริการ

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้ใช้บริการรถเช่าที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ให้ความสำคัญกับผู้ใช้บริการรถเช่าอย่างเท่าเทียม จึงทำให้ผู้ใช้บริการรถเช่าทั้งผู้ที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวภา ทิมินกุล (2560) เรื่อง ส่วนประสมการตลาดบริการของศูนย์บริการรถยนต์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผู้ใช้บริการที่มีเพศ อายุ สถานภาพต่างกัน ให้ความสำคัญกับส่วนประสมการตลาดบริการของศูนย์บริการรถยนต์ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเท่ง สุข (2560) เรื่อง ความคิดเห็นของลูกค้าในการเลือกใช้บริการอู่ซ่อมรถยนต์ บริษัทเฮงรุ่งเรือง จำกัด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร พบว่า ลูกค้าที่มีเพศ อายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อด้านผลิตภัณฑ์และการบริการ ด้านราคา ด้านสถานที่ให้บริการและช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร

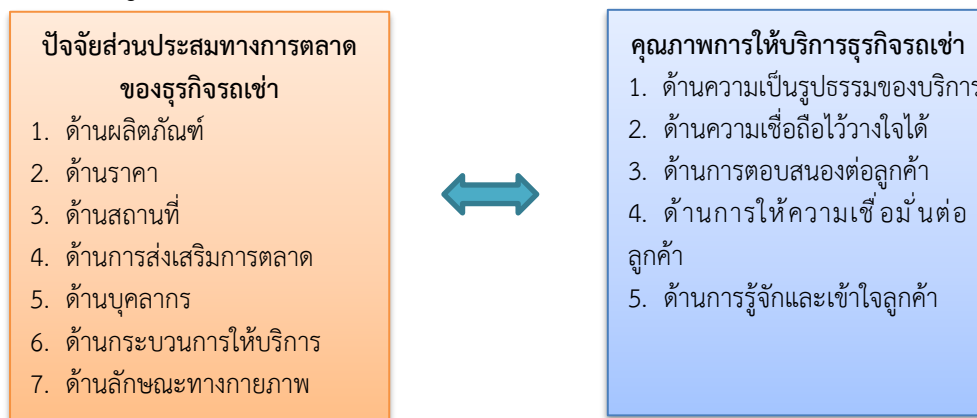

ด้านกระบวนการการให้บริการ และด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ไม่แตกต่างกัน

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผู้ใช้บริการรถเช่าที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการ ธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในภาพรวม และด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านลักษณะทางกายภาพ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ บริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ให้บริการกับผู้ใช้บริการรถเช่าด้วยคุณภาพบริการเดียวกัน ทำให้ผู้ให้บริการรถเช่าไม่ว่าจะเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนได้รับประสบการณ์จากการเช่ารถแบบเดียวกัน จึงทำให้มีความคิดเห็นต่อปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัญญา บำรุงสรณ์ (2563) เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการรถตู้โดยสารของบริษัท เสนาสนิยม (จำกัด) พบว่า ผู้ใช้บริการรถตู้โดยสารที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพการให้บริการรถตู้โดยสารโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

4. ผลการวิจัยที่พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ภาพรวม ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย แสดงให้เห็นว่า ถ้าบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ทำปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดให้ดี มีแนวโน้มที่จะทำให้คุณภาพการให้บริการดีตามไปด้วย ในทางตรงกันข้ามถ้าบริษัท กรุงไทยคาร์เร็นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ทำปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่ดี ก็มีแนวโน้มที่จะทำให้คุณภาพการให้บริการไม่ดีตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้าที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัญญา บำรุงสรณ์ (2563) เรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการรถตู้โดยสารของบริษัท เสนาสนิยม (จำกัด) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการขาย มีผลต่อคุณภาพการให้บริการรถตู้โดยสารโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย จากการสังเคราะห์ พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจรถเช่าเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่บริษัท กรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) นำมาใช้ในธุรกิจบริการรถเช่า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการตลาด เป็นการเพิ่มมูลค่าให้สินค้า หรือบริการ เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้บริโภค ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ราคา สถานที่ การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการให้บริการ และ ลักษณะทางกายภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บริษัท กรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ควรมีการจัดสรรพื้นที่ให้บริการเป็นสัดส่วน มีความสะอาดเป็นระเบียบ เตรียมจุดคัดกรองโรค เช่น เจล แอลกอฮอล์ มีแสงสว่างเพียงพอและจัดบรรยากาศให้ร่มรื่น สบายตา
2. บริษัท กรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ควรจัดช่องทางให้บริการ (Counter service) ในสำนักงานอย่างเพียงพอ มีการนำเสนอรถเช่าด้วยแท็บเล็ตก็จะทำให้มีความสะดวกในการเลือกรถ สามารถเช่ารถผ่านช่องทางแอปพลิเคชันไลน์ มีการเตรียมรถเช่าในสภาพพร้อมใช้งาน สะอาด ทั้งภายนอก ภายในรถ และมีการจัดจุดรับรถ – ส่งรถไว้อย่างเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรดำเนินงานด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดให้ดี เพราะมีแนวโน้มที่จะทำให้คุณภาพการให้บริการดีตามไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) โดยเฉพาะด้านลักษณะทางกายภาพ
2. ควรมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) โดยเฉพาะด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ
3. ควรมีการศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดและคุณภาพการให้บริการธุรกิจรถเช่าของบริษัท กรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน) ในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย เลิศบุญธรรณกุล. (2566). ธุรกิจรถเช่า ในไทย เป็นอย่างไร น่าทำไหม. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.rentconnected.com/blogs/car-rental-business-in-thailand/>
- นรุทม์ ดำริห์. (2561). ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการเช่าเครื่องเสียงของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาดนตรี). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นัตยา เรือนงาม. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการให้บริการของพนักงานที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านรถเช่า กรณีศึกษา บริษัท นิค คาร์เร้นท์ แอนด์ ทรานสปอร์ต จำกัด (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการวิศวกรรมธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- บริษัท กรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน). (2565). ข้อมูลผู้ใช้บริการรถเช่าจากบริษัทกรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ: บริษัท กรุงไทยคาร์เร้นท์ แอนด์ ลีส จำกัด (มหาชน).
- บริษัท เงินติดล้อ จำกัด (มหาชน). (2566). ธุรกิจรถเช่า ชี้ช่องทางสร้างรายได้. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/4j1Ms>

- พระเท่ง สุข. (2560). *ความคิดเห็นของลูกค้าในการเลือกใช้บริการอู่ซ่อมรถยนต์บริษัท เฮง รุ่งเรือง จำกัด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- เยาวภา ทิมนิกุล. (2560). *ส่วนประสมการตลาดบริการของศูนย์บริการรถยนต์ในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ)*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- วรัญญา บำรุงสรณ์. (2560). *ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อคุณภาพการ ให้บริการรถตู้โดยสารของบริษัทเสนาสนิยม (จำกัด) (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ)*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏ พระนครศรีอยุธยา.
- ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจทีทีบี. (2566). *การคาดการณ์มูลค่าตลาดรถเช่า ปี 2566*. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2566, จาก <https://shorturl.asia/N4Rv2>
- เอสเธอร์ เปี่ยมวรเวทย์. (2562). *คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความจงรักภักดี ของลูกค้าร้านเท็ดดีไฮสไทยแลนด์ สาขาเซ็นทรัลเวิลด์ (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาวิทยาการจัดการ)*. นนทบุรี :มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Kotler, P. (2000). *Marketing management: Analyzing consumer marketing and buyer behavior (the millennium)*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Parasuraman, et al. (1990). *Delivery quality service: Balancing customer perceptions and expectations*. New York: Free Press.
- Yamane, T. (1973). *Statistic: An introductory analysis* (3rd ed.). New York : Harper and Row.

รูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MODEL OF MONASTERY MANAGEMENT EFFICIENCY REGARDING CULTURAL TOURISM OF THE SANGHA ORDER IN PHRA NAKHON SRI AYUTTHAYA PROVINCE

พระครูสมุทรพุลสวัสดิ์ ฐิตสีโล, พระสุธีวীরบัณฑิต (ไชว ฑลสนธิโย),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภณ)

Phrakhrusamuphoonsawat Thitisilo, Phra Suthiwirabandit (Cho Thassaneeyo),
Phrakhrusuthikittibundit (Krisada Kittisobhano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 6301204220@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการ 2. ศึกษาองค์ประกอบในการบริหารจัดการ 3. นำเสนอรูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการ ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการ มีจุดแข็ง คือ มีวัดที่โดดเด่นทางประวัติศาสตร์ สวยงามและเหมาะสำหรับการเรียนรู้ มีวัดท่องเที่ยวอยู่หลายวัด และจัดงานประเพณีตลอดปี จุดอ่อน คือ ขาดการจัดการเชิงระบบ ขาดความรู้ในการทำการโฆษณา โอกาส คือ คณะสงฆ์และหน่วยราชการให้การสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร มีสื่อออนไลน์ TV YouTuber ให้ความสนใจ อุปสรรค คือ เจ้าอาวาสไม่มีนโยบายจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ระบบราชการบางส่วน ที่ไม่เอื้อต่อการจัดการ การเงินที่จำกัด 2. องค์ประกอบในการบริหารจัดการ พบว่า มีการวางแผนร่วมกันระหว่างวัด หน่วยงานท้องถิ่น และประชาชน ลงมือทำตามแผนโมเดล มีการเก็บข้อมูลผลงานที่ดำเนินการและข้อควรปรับปรุง ซึ่งอาจเป็นผลการประเมินความพึงพอใจหรือข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

และหาบุคลากรภายนอกมาร่วมบริหาร และร่วมในกระบวนการปรับปรุงแก้ไข 3. รูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการประกอบด้วย ด้านการโฆษณา ต้องโฆษณาในสิ่งที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ด้านการจัดการบุคลากร ดึงชุมชนให้มีส่วนร่วม เช่น จัดการแสดงพื้นบ้าน ด้านการบริการ ผู้ให้บริการพูดจาไพเราะ มีอัธยาศัยดี ด้านการรักษาความปลอดภัย รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัครมาดูแลความเรียบร้อย

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; พระสังฆาธิการ

Abstract

this academic article presents the importance of the ruling monarch who is very important contributor to lead the people and the nation to prosperity or decline. If the country gets the good and virtuous and knowledgeable king, it will lead the people and the nation to their well-being. Duties of the king in social control are to prevent and suppress people who may be the threat to society such as thieves including the duty to help the people not to be deprived of food. The use of power depends on what direction the King will use his power.

The objectives of the exercise of the ruler power can be summarized as two things: 1. the use of power for personal use 2. the use of power for the public for the benefit of the public and to the public. In addition, the study of kings in Tripitaka was also found that many kings were involved in Buddhism. and appeared in Tripitaka. But the outstanding ones should be taken as examples were: 1) King Bimbisara 2) King Asoka the Great 3) King Gopala

Keywords: Efficiency; Management; Cultural Tourism; Monk

บทนำ

วัดเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรมของไทย เป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมไทยทั้งดงาม (พระครูโอภาสกิตติวัฒน์ ที่ปรมโม และระวีง เรื่องสังข์, 2559) สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนไทยในอดีต นักท่องเที่ยวที่มาเยือนวัดจะได้สัมผัสกับความสวยงามของศิลปะและสถาปัตยกรรมไทย ได้เรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมไทย ตลอดจนได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของคนไทยในท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวตามวัดในประเทศไทยมีมานานแล้ว เดิมทีเป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงบุญ

(พระปลัดสุตฤทธิ์ ธนสารโ และยโสธารา ศิริภาประภากร, 2563) ผู้คนมานมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบศาสนกิจเพื่อความเป็นสิริมงคล ต่อมาเมื่อนักท่องเที่ยวเริ่มให้ความสนใจบรรดาเสนาสนะอันทรงคุณค่าและมีรูปแบบศิลปกรรมอันงดงามทั้งหลายภายในวัดก็ทำให้วัดที่มีเสนาสนะอันงดงามและมีความเป็นมาที่บ่งบอกถึงอดีตอันรุ่งเรืองกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นมา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทย (ภักชดา พูนสุวรรณ และอรพิน ตันติวิรุฬห์, 2566) และเป็นแหล่งจ้างงานหลักของคนไทยหลายล้านคน (วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ, 2558) ทรัพยากรการท่องเที่ยวของประเทศไทยมีความหลากหลาย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1. ประเภทธรรมชาติ ประเทศไทยมีทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมของนักท่องเที่ยวทั่วโลก เช่น ทะเล น้ำตก ชายหาด เกาะ อุทยานแห่งชาติ เป็นต้น 2. ประเภทประวัติศาสตร์ และศาสนา ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีมรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีที่หลากหลาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวทั่วโลก (รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และคณะ, 2559) เช่น อุทยานประวัติศาสตร์ โบราณสถาน วัด ศาลเจ้า เป็นต้น 3. ประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรมที่หลากหลาย เป็นเอกลักษณ์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั่วโลก เช่น ตลาดน้ำ งานประเพณีลอยกระทง สงกรานต์ เป็นต้น

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ (ภัยมณี แก้วสง่า และนิศาชล จันทศรี, 2555) ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั่วโลก ประเทศไทยมีศักยภาพที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศ ภาครัฐและเอกชนจึงควรร่วมมือกันส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงมีส่วนร่วม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสกับวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน เคยเป็นราชธานีของประเทศไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นแหล่งรวมมรดกทางวัฒนธรรมและโบราณวัตถุที่ทรงคุณค่ามากมาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศไทย สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอย่างมาก การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการจ้างงานและสร้างโอกาสในการพัฒนาธุรกิจและบริการต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำเป็นต้องมีการวางแผนและการ

บริหารจัดการอย่างเหมาะสม เพื่อให้การท่องเที่ยวเป็นไปอย่างยั่งยืน (ปณต อัครชัย, 2565) โดยไม่ส่งผลกระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ผู้วิจัยเห็นว่าวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากมาย และมีทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่โดดเด่นด้านประวัติศาสตร์ และมรดกศิลปวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน อีกทั้งยังมีพุทธศิลปกรรมที่สวยงามและมีคุณค่ามากมาย ทั้งที่มีมาแต่โบราณและสร้างขึ้นใหม่ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมและเข้ากับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากร และผู้ให้ข้อมูล

แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับปกครอง ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มข้าราชการนักวิชาการทางด้านทฤษฎีทางการจัดการที่มีความเชี่ยวชาญและมีความรู้ด้านวัฒนธรรมและประเพณีในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 ได้แก่ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานในสถานที่ท่องเที่ยว 5 คน กลุ่มที่ 5 ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 5 รูปหรือคน รวมทั้งสิ้น 25 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป องค์ประกอบในการบริหารจัดการและนำเสนอรูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารโดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณ 2500, พระไตรปิฎก(ภาษาไทย) ฉบับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิจัยที่เกี่ยวข้อง พัฒนาขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์ตามกรอบ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง และได้ศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียงเตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ 2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 จุดแข็ง คือ มีวัดที่โดดเด่นทางประวัติศาสตร์ สวยงามและเหมาะสำหรับการเรียนรู้ มีเกจิอาจารย์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไป มีวัดที่ดำเนินการเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอยู่หลายวัด และจัดงานประเพณีตลอดปี

1.2 จุดอ่อน คือ ขาดการจัดการเชิงระบบ การประชาสัมพันธ์วัดท่องเที่ยวยังขาดความรู้ในการทำการโฆษณา กิจกรรมของพระภิกษุถูกละเลย

1.3 โอกาส คือ คณะสงฆ์และหน่วยราชการให้การสนับสนุนงบประมาณและบุคลากร มีสื่อออนไลน์ TV YouTuber ให้ความสนใจ มีศักยภาพ ด้านภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

1.4 อุปสรรค คือ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสไม่มีนโยบายที่จะพัฒนาวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว ระบบราชการบางส่วนที่ไม่เอื้อต่อการจัดการ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ หรือการเงินที่จำกัด และการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. องค์ประกอบในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

2.1 การวางแผน มีการวางแผนร่วมกันระหว่างวัดกับหน่วยงานในท้องถิ่น รวมถึงประชาชน

2.2 การลงมือปฏิบัติ มีการลงมือทำตามแผนโมเดล พร้อมกำหนดเวลารวมทั้งรายละเอียดอื่นที่เหมาะสม

2.3 การตรวจสอบ มีการเก็บข้อมูลผลงานที่ดำเนินการและข้อควรปรับปรุง ซึ่งอาจเป็นผลการประเมินความพึงพอใจหรือข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว

2.4 การปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการให้เหมาะสม มีการจัดหาบุคลากรภายนอกมาร่วมบริหารส่วนที่จำเป็น และเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมีส่วนร่วมในกระบวนการปรับปรุงแก้ไข

3. รูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

3.1 ด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ต้องประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย การประชาสัมพันธ์ แบบ “ซอพต์พาวเวอร์” มักจะใช้ได้ดี กับวัดที่เป็นที่รู้จักของคนส่วนใหญ่ และควรทำอย่างต่อเนื่องไม่ให้ขาดตอน

3.2 ด้านการจัดการบุคลากร ดึงชุมชนให้มีส่วนร่วม ในด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น จัดการแสดงพื้นบ้าน ค้นหาบุคลากรเป็นผู้ที่มีศรัทธาเป็นจิตอาสาชอบทำบุญ ร่วมบุญมาช่วยเหลืองานในวัดด้านการบริการ

3.3 ผู้ให้บริการพูดจาไพเราะ มีอัธยาศัยดี ดูเป็นมิตรญาติธรรมที่ดี แนะนำแหล่งท่องเที่ยว และจัดข้อมูลให้ได้รับความรู้ไปพร้อม ๆ กัน การบริการห้องน้ำมีการดูแลรักษาความสะอาดอยู่เสมอ ที่จอดรถมีเพียงพอ มีถังแยกขยะแห้ง ขยะเปียก

3.4 ด้านการรักษาความปลอดภัย รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัครมาดูแลความเรียบร้อย ติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว ติดตั้งป้ายเตือนอุบัติเหตุ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ พระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจุดแข็ง คือ มีวัดที่โดดเด่นทางประวัติศาสตร์ สวยงามและเหมาะสำหรับการเรียนรู้ มีเกจิอาจารย์ ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไปมีวัด ที่ดำเนินการเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวอยู่หลายวัด และจัดงานประเพณีตลอดปี จุดอ่อน คือ ขาดการจัดการเชิงระบบ กิจกรรมของพระภิกษุอยู่กระเลย การประชาสัมพันธ์วัดท่องเที่ยว ยังขาดความรู้ในการทำการโฆษณา โอกาส คือ คณะสงฆ์และหน่วยราชการให้การสนับสนุน งบประมาณและบุคลากร มีสื่อออนไลน์ TV YouTuber ให้ความสนใจ มีศักยภาพ ด้านภูมิ ปัญญาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย อุปสรรค คือ เจ้าอาวาสไม่มีนโยบายที่จะพัฒนาวัดเป็น แหล่งท่องเที่ยว ระบบราชการบางส่วน ที่ไม่เอื้อต่อการจัดการ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ หรือ การเงินที่จำกัด และการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสำราญ ญาณุตตโม (2561) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัด สมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า จุดแข็ง ได้แก่ สิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทาง พระพุทธศาสนา อันแสดงถึงศิลปวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่อดีต ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมีศิลปะที่ แตกต่างกันไป จุดอ่อน การดูแลให้คงอยู่ในสภาพเดิมเป็นเรื่องยาก เนื่องจากมีอายุและ ความเก่าแก่ด้วยประการหนึ่ง และการจะหาช่างฝีมือที่มีความสามารถจริง ๆ ก็ยาก จึงต้อง มีผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในการดูแลบูรณะซ่อมแซมให้คงสภาพเดิมไว้ให้ได้มากที่สุด โอกาส กิจกรรมภายในวัดทุก ๆ วัด ก็จะมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เนื่องในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนาอยู่แล้ว โดยเฉพาะวัดใดที่มีพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ มีความสำคัญและ เก่าแก่ ก็จะมีผู้คนให้ความศรัทธา นับถือเป็นจำนวนมาก เช่น หลวงพ่อบ้านแหลม ที่ประชาชน นักท่องเที่ยว ต่างก็หลั่งไหลกันเข้ามาเพื่อสักการะสักครั้งหนึ่งในชีวิต แต่ทั้งนี้ กิจกรรมอื่น ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีความเจริญเติบโตเพิ่มมากขึ้น ก็มีอีก มากมาย เช่น งานประจำปีของวัด การจัดปฏิบัติธรรมประจำปี หรือสร้างกิจกรรมขึ้นในช่วง เทศกาลหรือวันหยุด อุปสรรค ร้านขายของที่ระลึก ร้านเครื่องดื่ม ร้านอาหารต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งวัดไม่สามารถควบคุมได้ จึงต้องมีความร่วมมือกันทุกฝ่ายทั้งการไม่เอารัดเอาเปรียบ นักท่องเที่ยว หรือไม่ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด

2. องค์ประกอบในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ พระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า มีการวางแผนร่วมกันระหว่างวัดกับ หน่วยงานในท้องถิ่น รวมถึงประชาชน ลงมือทำตามแผนโมเดล พร้อมกำหนดเวลา รวมทั้ง รายละเอียดอื่นที่เหมาะสม มีการเก็บข้อมูลผลงานที่ดำเนินการและข้อควรปรับปรุง ซึ่งอาจ เป็นผลการประเมินความพึงพอใจหรือข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว และหาบุคลากร ภายนอกมาร่วมบริหารส่วนที่จำเป็น และเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมีส่วนร่วม

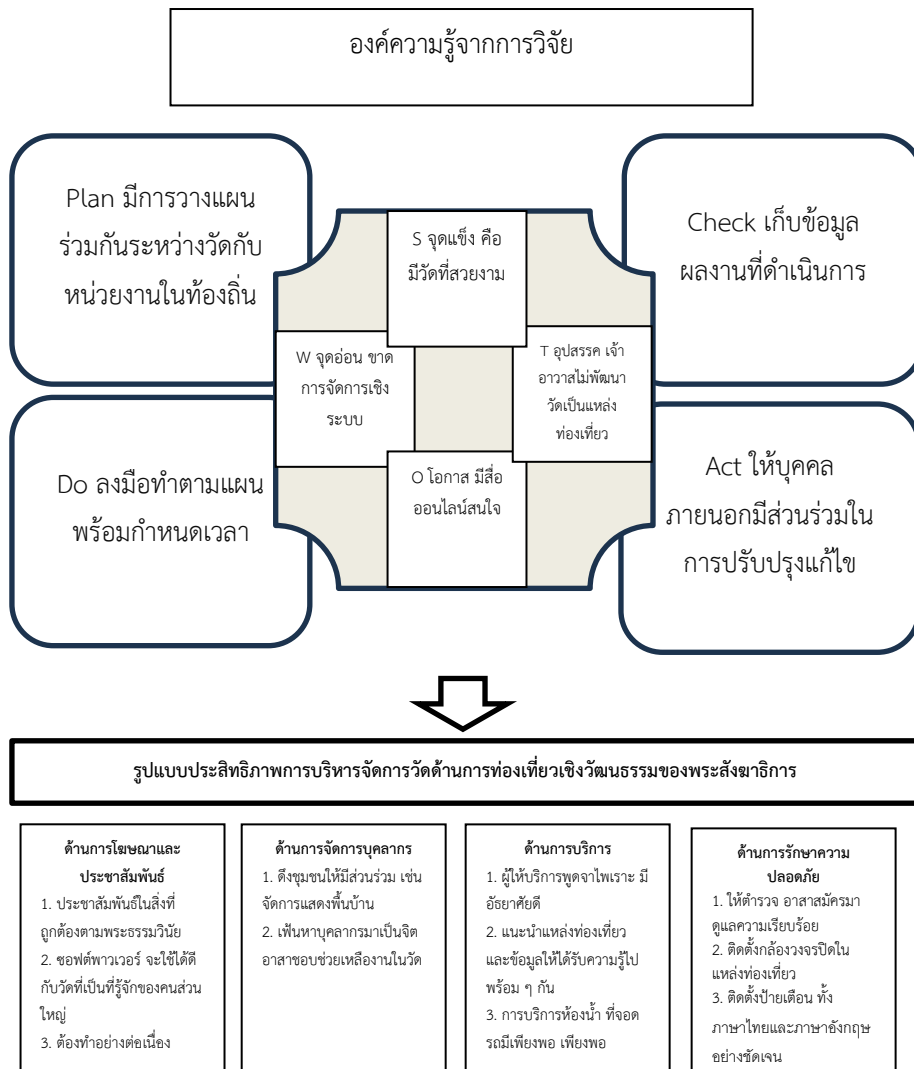

ในกระบวนการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเอกลักษณ์ อชิโต (2562) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การวางแผน ต้องมาจากความต้องการและความพร้อมของคนในชุมชน ทำในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมมือพัฒนาในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น การจัดศูนย์บริการการท่องเที่ยวพัฒนารายการหรือโปรแกรมนำนักท่องเที่ยวไปชุมชนเพื่อเสนอนักท่องเที่ยว การลงมือปฏิบัติ จัดแบ่งหน้าที่การให้บริการตามความถนัดของแต่ละฝ่าย การตรวจสอบ คำนึงถึงการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีงามไว้พร้อม ๆ กับการรับผิดชอบดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน และพัฒนาวัดสร้างเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบนพื้นฐานของการเรียนรู้ร่วมกัน การปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการให้เหมาะสม นำองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์หรือเทคโนโลยีมาพัฒนาและส่งเสริมวัดในด้านที่ดี

3. รูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการประกอบด้วย ด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ต้องประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย ด้านการจัดการบุคลากร ดึงชุมชนให้มีส่วนร่วม ในด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น จัดการแสดงพื้นบ้าน ด้านการบริการ ผู้ให้บริการพูดจาไพเราะ มีอัธยาศัยดี ความเป็นมิตรญาติธรรมที่ดี แนะนำแหล่งท่องเที่ยว และจัดข้อมูลให้ได้รับความรู้ไปพร้อมๆกัน ด้านการรักษาความปลอดภัย รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัครมาดูแลความเรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหากิตติกร กิตติกรโก (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ มีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึง ด้านการจัดการบุคลากร จัดให้มีมีคฤหบดีประจำสถานที่ท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน ด้านการบริการ มีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานครบ มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้พิการ ตลอดจนมีตลาดนัดร้านอาหารไว้บริการสำหรับนักท่องเที่ยว ด้านการรักษาความปลอดภัย มีการกำหนดจำนวนผู้เข้าชมให้เหมาะสมกับสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อความปลอดภัย

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย แสดงให้เห็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยรูปแบบสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม องค์ประกอบในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยว และนำเสนอรูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

รูปแบบสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสังฆาธิการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า จุดแข็ง คือ เป็นเมืองมรดกโลกทางประวัติศาสตร์ มีวัดและสิ่งปลูกสร้างที่สวยงาม มีกิจกรรมและประเพณีวิถีพุทธที่น่าสนใจและเป็นที่หลากหลาย การเดินทางสะดวก มีการจัดกิจกรรมและงานประเพณีตลอดทั้งปี ด้านจุดอ่อน คือ การดำเนินงานที่ไม่ต่อเนื่องและขาดความชัดเจนในการบริหารจัดการ

ขาดการจัดการเชิงระบบและการประชาสัมพันธ์ โอกาส คือ มีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีการพัฒนาเส้นทางกิจกรรมใหม่ ๆ มีสื่อออนไลน์ให้ความสนใจมาถ่ายทอดรายการ มีการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีตลอดทั้งปี และอุปสรรค คือ พระสงฆ์เจ้าอาวาสไม่มีแนวทางพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยว การปิดวัดหรือจำกัดการเข้าชมให้แก่ญาติโยม ขาดความสามารถในการจัดการและพัฒนาวัด ความยากลำบากในการร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการในบางเรื่อง การขาดความรู้และทักษะของพระสงฆ์ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

สภาพทั่วไปจึงนำไปสู่องค์ประกอบในการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ใช้หลักการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ ของเดมมิง (Deming) คือ การวางแผน (Plan - P) การปฏิบัติตามแผน (Do - D) การตรวจสอบ (Check - C) นำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไข (Action - A) และดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยการวางแผน มีการวางแผนร่วมกันระหว่างวัดกับหน่วยงานในท้องถิ่น รวมถึงประชาชน การลงมือปฏิบัติ มีการลงมือทำตามแผนโมเดลพร้อมกำหนดเวลา รวมทั้งรายละเอียดอื่นที่เหมาะสม การตรวจสอบ มีการเก็บข้อมูลผลงานที่ดำเนินการและข้อควรปรับปรุง ซึ่งอาจเป็นผลการประเมินความพึงพอใจหรือข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว การปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการให้เหมาะสม มีการจัดหาบุคลากรภายนอกมาร่วมบริหารส่วนที่จำเป็น และเปิดโอกาสให้บุคลากรภายนอกมีส่วนร่วมในกระบวนการปรับปรุงแก้ไข

รูปแบบประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ด้านการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ ต้องประชาสัมพันธ์ในสิ่งที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย การประชาสัมพันธ์แบบซอฟต์แวร์ มักจะใช้ได้ดี กับวัดที่เป็นที่รู้จักของคนส่วนใหญ่ และควรทำอย่างต่อเนื่องไม่ให้ขาดตอน ด้านการจัดการบุคลากร ดึงชุมชนให้มีส่วนร่วมในด้านศิลปวัฒนธรรม เช่น จัดการแสดงพื้นบ้าน ค้นหาบุคลากรเป็นผู้ที่มีศรัทธาเป็นจิตอาสาชอบทำบุญ ร่วมบุญมาช่วยเหลืองานในวัดด้านการบริการ ผู้ให้บริการพูดจาไพเราะ มีอัธยาศัยดี เป็นมิตรญาติธรรมที่ดี แนะนำแหล่งท่องเที่ยว และจัดข้อมูลให้ได้รับความรู้ไปพร้อม ๆ กัน การบริการห้องน้ำมีการดูแลรักษาความสะอาดอยู่เสมอ ที่จอดรถมีเพียงพอ มีถังแยกขยะแห้ง ขยะเปียก ด้านการรักษาความปลอดภัย รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาสาสมัครมาดูแลความเรียบร้อย ติดตั้งกล้องวงจรปิดเพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว ติดตั้งป้ายเตือนอุบัติเหตุ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อกำกับดูแลและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกแก่บุคลากรในวัด
3. การส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลายและมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสังฆาธิการควรพัฒนาบุคลากรและผู้นำในวัดให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีทักษะในการบริการนักท่องเที่ยว และสามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด เช่น ปรับปรุงภูมิทัศน์ สิ่งอำนวยความสะดวก และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่ดีและประทับใจ
3. การประชาสัมพันธ์และการตลาดผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น สื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อวิทยุโทรทัศน์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาผลกระทบเชิงบวกและเชิงลบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อคณะสงฆ์และชุมชน
2. การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของวัดและชุมชน
3. การศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ปณต อัสวชัย. (2565). อัตลักษณ์ของชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบยั่งยืนของ อำเภอไชโย จังหวัดอ่างทอง. *วารสารลวงศรี*, 6(1), 19-35.
- พระครูโสภาสภิตติวัฒน์ ทีปธมโม และระวีง เรื่องสังข์. (2559). การพัฒนาวัดเป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมที่ยั่งยืน. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(2), 87-95.
- พระปลัดสุตฤทธิ ธนสารโร และยโสธารา ศิริภาประภากร. (2563). ศาสนากับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อการส่งเสริมเส้นทางแสวงบุญสู่วัดไพรพัฒนา จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารวิจัยวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์*, 4(1), 79-92.

- พระมหากิตติกร กิตติกรโก. (2565). การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดใน
จังหวัดนนทบุรี (ดุष्ฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎิบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสำราญ ญาณุตตโม. (2561). การจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
จังหวัดสมุทรสงคราม (ดุष्ฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎิบัณฑิต สาขาการจัดการ
เชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเอกลักษณ์ อชิโต. (2562). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัดใน
จังหวัดสมุทรสงคราม (ดุष्ฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎิบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาคุดา พูนสุวรรณ และอรพิน ต้นติวิรุฬห์. (2566). เศรษฐกิจการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน :
การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(3),
118-127.
- ภัณณิ แก้วสง่า และนิศาชล จ้านงศรี. (2555). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: ทางเลือกใหม่
ของการท่องเที่ยวไทย. *Suranaree Journal of Social Science*, 6(1), 91-109.
- รัฐนันท์ พงศ์วิริทธิ์ธร และคณะ. (2559). ฤติกรรมและส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อ
การท่องเที่ยววิถีไทยของนักท่องเที่ยวต่างประเทศเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนา
การท่องเที่ยวในเขตภาคเหนือของประเทศไทย. *Journal of Community
Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 9(3),
127-139.
- วิไลลักษณ์ รัตนเพียรธัมมะ. (2558). การพัฒนาและการปรับตัวของการท่องเที่ยวไทย ใน
การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. *ROMPHRUEK JOURNAL*, 33(1), 57-78.

รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

MANAGEMENT PROCESS ON UNIVERSAL DESIGN OF TEMPLES IN AYUTTHAYA PROVINCE

พระมหาบรรณ ปณฺญารโ, พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภณ)

Phramahaban Panyatharo, Phra Udomsittinayok (Kamphol Khunnanggro),
Phrakhrusuthikittibundit (Krisada Kittisobhano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: bunwatyai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากพระสังฆาธิการ บุคลากรสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ผู้นำชุมชน ประชาชนและนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ ด้วยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 รูปหรือคน ได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า รูปแบบที่ 1 ความเสมอภาค เท่าเทียมกัน มีการวางแผนก่อนการดำเนินการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ รูปแบบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการใช้งาน การเพิ่มความคล่องตัวของพื้นที่ภายในวัด รูปแบบที่ 3 ใช้ง่าย/เข้าใจง่าย การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้งานง่ายในการเข้าถึงสิ่งของภายในวัดอย่างต่อเนื่อง รูปแบบที่ 4 ข้อมูลชัดเจน ป้ายแสดงเส้นทางมีความชัดเจน แผนผังวัด และมีการแบ่งโซนพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน รูปแบบที่ 5 ระบบป้องกันอันตราย คือติดป้ายสัญลักษณ์ให้ผู้ขับชื้อระมัดระวังการข้ามถนนของทุกคน รูปแบบที่ 6 ใช้แรงน้อย การใช้ประตูบานเลื่อนแทนประตู เปิด-ปิดรูปแบบที่ 7 ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย อาคารสถานที่ มีพื้นเรียบ ไม่ลื่น มีระดับที่เสมอกัน แข็งแรงพร้อมใช้งาน

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการ; อารยสถาปัตย์

Abstract

Objectives of this research article were to present the universal design model of the monasteries in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, conducted by the qualitative research method. Data were collected from 25 key informants, purposefully selected from Personnel of the Provincial Office of Buddhism, community leaders, people, and scholars in Buddhist management. A structured interview was used and focus group discussions with 9 experts. The data were analyzed using content descriptive interpretation.

The research results were as follows: 1. Universal design style of the monasteries In Phra Nakhon Si Ayutthaya Province were found that: Model 1; Equality, equality was planned before the implementation of civil architecture management. Model 2; flexibility in use. Increasing the flexibility of the area within the monasteries. Model 3; Easy to use, easy to understand the development of technology that is suitable and easy to use in accessing objects within the monasteries. Model 4; Clear information, clear route signs, measurement plan, and zones were divided into proportional areas. Model 5; Hazard Prevention System. It is to put a sign for drivers to be beware of peoples' road crossing. Model 6; Require less force, using a sliding door instead of an open-close door. Model 7; Size and usable area suitable for access and utilization. The building has a smooth, non-slippery, even level floor, strong and ready to use.

Keywords: Model; Management; Universal Design

บทนำ

วัฒนธรรมถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ และมีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากดินแดนต่าง ๆ มาสู่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งได้ไม่น้อย โดยเหตุที่ชนชาติต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็มีวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งสมาชิกในชนชาตินั้น ๆ ร่วมกันสร้างขึ้นมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ดังคำกล่าวทางมานุษยวิทยาลือหนึ่งว่า ชนชาติ ที่แตกต่างกันย่อมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน (Different People Different Culture) ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของแต่ละชนชาติจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายให้เพื่อนมนุษย์ ศึกษาใคร่รู้ใคร่เห็น ถึงความต่างต่างนั้น ๆ

เพื่อสร้างประสบการณ์ชีวิตของตนเองนอกเหนือจากการ เดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ จึงเกิดการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ ที่เรียกว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือ Cultural Tourism (จิราวรรณ กาวิละ, 2544)

พระนครศรีอยุธยา เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญ และมีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2537) เป็นดินแดนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มีเอกลักษณ์โดดเด่น ทั้งด้านกายภาพประวัติศาสตร์ และอารยธรรม มีโบราณสถานที่ยังคงเหลืออยู่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความรุ่งเรืองในอดีตและเมื่อสหประชาชาติ (UNESCO) ได้รับอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาไว้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม เป็นผลให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นเมืองที่มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้ความสนใจเข้ามาเยี่ยมชมอย่างต่อเนื่อง (ปวีณา ทวีวงศ์โอฬาร, 2552)

เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว แบบบูรณาการอย่างยั่งยืน การบริหารวัดจึงมีทั้งการบริหารตามภารกิจของมหาเถรสมาคมเป็นผู้กำหนด ตลอดจนการบริหารวัดในฐานะที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยมีอารยสถาปัตย์ (Universal Design) คือ การออกแบบพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ให้สามารถรองรับคนทุกกลุ่มในสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็น ผู้สูงอายุ คนพิการ หรือผู้ที่มีข้อจำกัดทางร่างกาย เป็นแนวคิดการออกแบบสภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ ทุกคนเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม ที่ไม่ได้เน้นเพียงแต่คนพิการเท่านั้น รวมไปถึงผู้ป่วยที่ใช้รถเข็นวีลแชร์ เด็ก ผู้สูงอายุ หรือคนทุกช่วงวัยที่เป็นการออกแบบที่ไม่ทำให้เกิดการแบ่งแยกในการใช้งานและเข้าถึงได้ของทุกคน การให้ความสำคัญในการกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกตามหลักอารยสถาปัตย์นี้ โดยเฉพาะเพื่อคนพิการที่เป็นทุนมนุษย์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งของประเทศไทย ที่ต้องการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้คนพิการสามารถเข้าถึงสิทธิได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎามนตรี, 2560)

หลักการออกแบบที่เป็นอารยสถาปัตย์ หรือ Universal Design ซึ่งมีหัวใจสำคัญอยู่ที่ความสะดวก ปลอดภัย เป็นธรรม ทั่วถึง และเท่าเทียมการออกแบบที่ก่อให้เกิดความไม่สะดวก ไม่ปลอดภัย ไม่เป็นธรรม ไม่ทั่วถึง และไม่เท่าเทียม ในสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งมีให้เห็นอยู่ทั่วไปทั้งในอดีต และปัจจุบันนั้น นอกจากจะเป็นการละเมิด และละเมิดสิทธิผู้พิการ ดำรงอาหารผ่านศึก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยพักฟื้นหรือผู้ที่มีสุขภาพไม่สมบูรณ์แข็งแรง (รวมถึงสตรีมีครรภ์ และเด็กเล็กที่ยังต้องใช้รถเข็นเด็กด้วย) อันเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลซึ่งขัดต่อทั้งกฎบัตรสหประชาชาติ และกฎหมายรัฐธรรมนูญของไทยเองแล้ว ยังเป็นการทำลายภาพลักษณ์ที่ดีของชาติในฐานะเมืองท่องเที่ยวชั้นนำของโลกอีกด้วย ด้วยความสำคัญดังกล่าว อารยสถาปัตย์ถือว่าเป็นนโยบายสำคัญที่ทุกฝ่าย จะต้องดำเนินการด้านอารยสถาปัตย์ให้แล้วเสร็จ รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัด

พระนครศรีอยุธยา จากเดิมที่มีรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์อยู่บ้างแล้ว พร้อมทั้งจะพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ให้มีเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวจำนวนมาก และผู้บริหารวัดยังมีแนวคิด ทฤษฎี และรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ สิ่งก่อสร้างต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกภายในวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา นอกจากเขตโบราณสถาน เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป เพื่อศึกษากระบวนการ และเพื่อนำเสนอ เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยได้ทราบถึงความสำคัญของปัญหาความไม่เพียงพอของอารยสถาปัตย์ดังที่กล่าวข้างต้น จึงนำมาสู่การวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อจะพัฒนาอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเป็นแบบอย่างในแหล่งท่องเที่ยวของวัดในจังหวัดอื่น ๆ ให้มีความเข้มแข็ง (พรวิฑู คุ้มคชาภรณ์, 2557)

สภาพปัญหาเชิงพื้นที่พบว่า นโยบายหรือยุทธศาสตร์ส่งเสริมการท่องเที่ยวต่าง ๆ จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมหรือขีดความสามารถในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวด้วย เพราะแม้ว่าการท่องเที่ยวจะได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจจะนำมาซึ่งปัญหาหรือผลกระทบที่ตามมาด้วย ซึ่งนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาก็เช่นเดียวกัน จากการศึกษาการพัฒนา ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาพบว่า นโยบายด้านการท่องเที่ยวก็ได้ส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจต่อชุมชนรอบอุทยานประวัติศาสตร์จากการวิจัยในครั้งนี้ได้มีผู้เชี่ยวชาญให้ความเห็นในเรื่องปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยมองว่ามีปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดจากการส่งเสริมหรือพัฒนาการท่องเที่ยว (ธนภูมิ ปองเสงี่ยม และวราวิชต์ มัธยมบุรุษ, 2558) ดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวในจังหวัดอยุธยา ยังไม่มีความชัดเจน มีแต่แผนเชิงนโยบาย โดยไม่มีการตั้งกรรมการขึ้นมา ไม่มีการประสานงานอย่างเป็นระบบ
- 2) คนส่วนใหญ่ที่มาค้าขายและทำธุรกิจ เป็นบุคคลภายนอกจังหวัด เพราะคนอยุธยาไม่อยู่อยุธยา เพราะไม่มีรายได้จึงจำเป็นต้องไปหารายได้ในจังหวัดอื่น และอาจจะมองได้ว่าบุคคลเกาะกับการหาผลประโยชน์ใกล้วัดโดยการค้าขาย
- 3) รายได้ส่วนใหญ่มาจากการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม ไม่ใช่ได้มาจากการที่สถานที่ท่องเที่ยวได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลก
- 4) ไม่มีการให้ความรู้เชิงประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวต่างชาติมีความรู้ทางประวัติศาสตร์มากกว่าคนไทย เพราะอ่านก่อนเที่ยว
- 5) โครงสร้างพื้นฐานได้รับการพัฒนา เช่น ถนน ไฟฟ้า ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว ทำให้ในพื้นที่สามารถสนับสนุนหรือตอบสนองต่อการท่องเที่ยวได้
- 6) ปัญหาขยะที่มีจำนวนมากขึ้น
- 7) การจราจรจะติดขัดมากในช่วงมกราคม-พฤษภาคม ทั้งนี้ รายงานการวิจัยได้เสนอแนวคิดเบื้องต้นในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ที่ส่งผลกระทบต่อเชิงลบและเชิงบวกต่อชุมชน จากการระดมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ประชาชน ภาครัฐ เอกชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อสร้างทางเลือกในการพัฒนานโยบาย การท่องเที่ยวและสามารถลดผลกระทบทางสังคมได้ โดยกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้กับ 3 กลุ่มหลัก ในการพิจารณาและดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยว คือ 1) รัฐบาล 2) เอกชน และ 3) นักท่องเที่ยว เพื่อให้ทุกฝ่ายได้ปฏิบัติตาม โดยการพัฒนาหรือส่งเสริมการท่องเที่ยว ต้องทำไปพร้อมกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยต้องลงสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ส่วนการ เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรมเพื่อให้มีความเจริญก้าวหน้า นั้นจะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมด้วย (กมลสร ฐานวิเศษ และมณิภัทร ไทรเมฆ, 2556)

ดังนั้น จากสถานการณ์การท่องเที่ยวระดับโลก วัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นอีกสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมเลือกเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว เหตุนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล เพื่อให้วัดและ ศาสนสถานต่าง ๆ ได้มีการสร้างทำสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆรองรับสังคมผู้สูงวัย และ ส่งเสริมสิทธิความเสมอภาคเท่าเทียม โดยสะดวก ปลอดภัย ทันสมัย เป็นธรรม ทัวถึง = เท่าเทียม ทัดเทียมนานาชาติประเทศไทย ตรงตามหลักการออกแบบที่เป็น Friendly Design คือ เป็นมิตรกับคนทั้งมวล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะ การเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จำนวน 25 รูปหรือคนประกอบด้วยกลุ่มเจ้าอาวาส หรือผู้ที่เจ้าอาวาสมอบหมายของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 5 วัด จากจำนวนทั้งสิ้น 497 ประกอบไปด้วย วัดใหญ่ชัยมงคล, วัดพนัญเชิงวรวิหาร, วัดมเหยงคณ์, วัดสะตือ และ

วัดตะโก กลุ่มตัวแทนผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน กลุ่มตัวแทนหน่วยงานราชการ และกลุ่มตัวแทนนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่รอบด้านและลึกซึ้ง จากการร่วมพูดคุยกันระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผลจากผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะดังกล่าวข้างต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ในรูปแบบที่ทั้งที่เป็นทางการโดยใช้ประเด็นคำถามที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อนำไปสู่การสนทนา ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีบทบาทกำหนดทิศทางการสนทนาร่วมกับผู้สัมภาษณ์เพื่อบรรลุเป้าหมายในการทำความเข้าใจประเด็นคำถาม และสนทนาให้ได้สาระสำคัญตามการเล่าเรื่องของผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยครอบคลุมในประเด็นการวิจัย

2. การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มขนาดกลาง โดยอภิปรายโต้ตอบแสดงความเห็น/เล่าเรื่องประสบการณ์ ตามประเด็นที่ผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) กำหนดขึ้นมาอย่างเจาะจงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อมูลหลั่งไหล (Flow) ออกมาจากการปฏิสัมพันธ์ในแนวราบระหว่างสมาชิกในกลุ่มด้วยตนเองและระหว่างกลุ่มสมาชิกกลุ่มกับผู้ดำเนินการสนทนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการศึกษาเอกสารต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและมีความเชื่อมโยงกัน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยพยายามรักษาสำนวนเดิมของผู้ให้สัมภาษณ์รวมทั้งปรับแก้ให้มีความชัดเจนทางการสื่อความหมายและลดข้อความที่ซ้ำซ้อนกัน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ(Focus Group Discussion)ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)โดยใช้หัวข้อปัญหาและคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยพยายามรักษาสำนวนเดิมไว้

ผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รูปแบบที่ 1 ความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คือ มีการวางแผนก่อนการดำเนินการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ มีสถานที่ติดต่อหรือประชาสัมพันธ์สำหรับบุคคลทุกหมู่เหล่า ที่นั่งอย่างเพียงพอสำหรับทุกเพศทุกวัย และมีการออกแบบทางสัญจร ทางเท้า

รูปแบบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการใช้งาน คือ การเพิ่มความคล่องตัวของพื้นที่ภายในวัด ใช้งานจับที่ไม่ติดผนังแบบพับเก็บได้ การติดกระจกส่องหน้า ให้ขอบล่างชนคิ้วอ่างล้างหน้า และใช้ถังขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้

รูปแบบที่ 3 ใช้ง่าย/เข้าใจง่าย คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้งานง่าย ในการเข้าถึงสิ่งของภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ป้ายหรือสัญลักษณ์ที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้การใช้ภาษาอย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายเพื่อเป็นมาตรฐานของการสื่อสาร และการใช้รูปภาพเพื่อการคัดแยกขยะตามจุดต่างๆ ภายในวัด

รูปแบบที่ 4 ข้อมูลชัดเจน คือ ป้ายแสดงเส้นทางมีความชัดเจน แผนผังวัด และมีการแบ่งโซนพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน มีสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก และสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

รูปแบบที่ 5 ระบบป้องกันอันตราย คือติดป้ายสัญลักษณ์ให้ผู้ขับขีระมัดระวังการข้ามถนนของทุกคน ภายในห้องน้ำควรมีปุ่มหรือสัญญาณฉุกเฉิน ทางลาดและราวจับแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย และการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบป้องกันอันตรายแก่ผู้ใช้งาน รูปแบบที่ 6 ใช้แรงน้อย คือ การใช้ประตูบานเลื่อนแทนประตู เปิด-ปิด ใช้ก้อนน้ำเป็นชนิดก้านโยกหรือระบบอัตโนมัติ ราวจับ ทำให้ใช้แรงน้อยในการพยุงตัว และการติดตั้งลิฟต์สำหรับผู้พิการ หรือผู้สูงอายุ

รูปแบบที่ 7 ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย คือ อาคารสถานที่ มีพื้นเรียบ ไม่ลื่น มีระดับที่เสมอกัน แข็งแรงพร้อมใช้งาน ขนาดของอาคารและสถานที่พักเพียงพอแก่การเข้าไปทำกิจกรรม ขนาดของห้องน้ำ ที่เหมาะสมกับคนพิการ และการออกแบบพื้นที่จอดรถที่ตีพอสสมควร

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงรูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า รูปแบบที่ 1 ความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คือ มีการวางแผนก่อนการดำเนินการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ มีสถานที่ติดต่อหรือประชาสัมพันธ์สำหรับบุคคลทุกหมู่เหล่า ที่นั่งอย่างเพียงพอสำหรับทุกเพศทุกวัย และมีการออกแบบทางสัญจร ทางเท้า รูปแบบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการใช้งาน คือ การเพิ่มความคล่องตัวของพื้นที่ภายในวัด ใช้ราวจับที่ไม่ติดผนังแบบพับเก็บได้ การติดกระจกส่องหน้า ให้ขอบล่างชนคิ้วอ่างล้างหน้า และใช้ถังขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้ รูปแบบที่ 3 ใช้งาน/เข้าใจง่าย คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้งานง่ายในการเข้าถึงสิ่งของภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ป้ายหรือสัญลักษณ์ที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ การใช้ภาษาอย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายเพื่อเป็นมาตรฐานของการสื่อสาร และการใช้รูปภาพเพื่อการคัดแยกขยะตามจุดต่างๆ ภายในวัด รูปแบบที่ 4 ข้อมูลชัดเจน คือ ป้ายแสดงเส้นทางมีความชัดเจน แผนผังวัด และมีการแบ่งโซนพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน มีสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก และสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ รูปแบบที่ 5 ระบบป้องกันอันตราย คือ ติดป้ายสัญลักษณ์ให้ผู้ขับขี่ยะมัดระวังการข้ามถนนของทุกคน ภายในห้องน้ำควรมีปุ่มหรือสัญญาณฉุกเฉิน ทางลาดและราวจับแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย และการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบป้องกันอันตรายแก่ผู้ใช้งาน รูปแบบที่ 6 ใช้แรงน้อย คือ การใช้ประตูบานเลื่อนแทนประตู เปิด-ปิด ใช้ก๊อกน้ำเป็นชนิดก้านโยก หรือระบบอัตโนมัติ ราวจับทำให้ใช้แรงน้อยในการพยุงตัว และการติดตั้งลิฟต์สำหรับผู้พิการ หรือผู้สูงอายุ รูปแบบที่ 7 ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย คือ อาคารสถานที่ มีพื้นเรียบไม่ลื่น มีระดับที่เสมอกัน แข็งแรงพร้อมใช้งาน ขนาดของอาคารและสถานที่พักเพียงพอแก่การเข้าไปทำกิจกรรม ขนาดของห้องน้ำ ที่เหมาะสมกับคนพิการ และการออกแบบพื้นที่จอดรถที่เพียงพอสมควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี วิวาร์สุข (2562) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดเพื่อรองรับสังคมสูงวัยจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) วัดในจังหวัดชลบุรีมีความพร้อม 6 ด้าน คือ ที่/ลานจอดรถ บันได/ทางเดิน ห้องน้ำ(สุขา) แก้วที่ น้ำ/อาสนะ ป้ายธรรมะ/สัญลักษณ์ และอื่น ๆ อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยเฉพาะป้ายธรรมะ/สัญลักษณ์อยู่ใน ระดับขาดแคลน จึงมีความต้องการพัฒนาในระดับมากที่สุด 2) แนวทางการพัฒนาวัด ควรมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ใคร อะไร เมื่อไหร่ อย่างไร และจากไหน (งบ) ตามแผนยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คำนึงถึงแนวคิด

เมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และการออกแบบเพื่อทุกคน 3) แผนพัฒนาวัด เป็นแผนระยะสั้นหรือแผนเร่งด่วน ที่ควรเริ่มดำเนินการภายใน 1 ปี สิ่งที่ต้อง พัฒนาเป็นอันดับแรก คือ ป้ายธรรมะ/สัญลักษณ์ ห้องน้ำ สุขา และบันได/ทางเดิน ผู้มีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ ประชาชน พระสงฆ์/วัด และผู้นำชุมชน ที่มาของบโดยส่วนมากมาจากประชาชน หน่วยงานรัฐ และผู้นำ ชุมชน และ สิ่งให้ผู้ให้ข้อมูลหลักมีส่วนร่วมได้มาก คือ กำลังกาย และการ ประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ สามารถ ปรับเปลี่ยนได้ทุกรายการเพื่อดำเนินการให้ได้ภายใน 1 ปี หรืออย่างมากคือ 2-3 ปี หาไม่แล้ววัดอาจไม่ สามารถรองรับสังคมสูงวัยได้อย่างทันทั่วถึง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย ชัยจันทร์ (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษา universal design : หลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล กรณีศึกษาการออกแบบอาคารอาชีว บำบัด บ้านนนทภูมิ ปากเกร็ด นนทบุรี ผลการศึกษาได้งานออกแบบสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นแบบ 3 มิติ แบบทัศนียภาพ ที่เอื้ออำนวยต่อ นักศึกษาผู้พิการทางกาย หรือการเคลื่อนไหว ที่ใช้ รถเข็น กับบริบททางกายภาพของพื้นที่ในมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ภาค พายัพ เจ็ดยอด 8 งาน ที่ต้องทำออกแบบ ประกอบด้วย 1) โต๊ะเรียนทั่วไป มิติสัดส่วน 60 x 90 x 80 เซนติเมตร ใช้ในพื้นที่ห้องเรียน กว้าง 6.00 ยาว 8.00 สูง 3.00 เมตร 2) โต๊ะเรียน คอมพิวเตอร์มิติสัดส่วน 60 x 1.20 x .80 เซนติเมตร ใช้ในพื้นที่ห้อง คอมพิวเตอร์ กว้าง 8.00 ยาว 8.00 สูง 3.00 เมตร 3) โต๊ะเขียนแบบมิติสัดส่วน 60 x 120 x 80 เซนติเมตร ใช้ในพื้นที่ห้องเขียนแบบกว้าง 8.00 ยาว 8.00 สูง 3.00 เมตร 4) ห้องน้ำ ควรมีขนาด 1.60 x 2.20 x 2.60 เมตร 5) ลิฟต์สำหรับคนพิการ 2 แบบ ประกอบด้วย ลิฟต์ที่ติดตั้งติดกับราวข้างบันได มิติสัดส่วน 1.20 x 1.10 x 1.00 เมตร และ ลิฟต์แบบขึ้น และ ลงทางตรง จากข้างอาคารมิติสัดส่วน 1.20 x 1.10 x 1.00 เมตร 6) ที่จอดรถสำหรับ รับ-ส่งและการขึ้นอาคาร เรียนขนาด มิติสัดส่วน 2.50 x 2.50 เมตร 7) ทางเดินต่างระดับ กว้าง 1 เมตร และมีความสูงชันไม่เกิน 30 เซนติเมตร 8) ทางเดินสัญจรภายในกว้าง 1.20 เมตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตติกาญจน์ แจ่มเสนาะ (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อคนทั้งมวล กรณีศึกษา โรงละครสยามนิรมิต และพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย MOCA ผลการศึกษาพบว่า จากการศึกษาครั้งนี้ ใช้ วิธีการสำรวจ สังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมี ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อมูล 12 บุคคลต่อกรณีศึกษา เพื่อมุ่งเน้นประเด็นปัญหาและอุปสรรคการใช้ งานสิ่งอำนวยความสะดวกและการเข้าถึงเนื้อหาภายในพิพิธภัณฑ์และโรงละคร เพื่อหา แนวทางการปรับปรุงและการออกแบบพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับ ปัจจุบันและการใช้งาน ส่งเสริมการเข้าถึงเนื้อหาอย่างเท่าเทียมและเสมอภาคของทุกคน ให้เกิดความยั่งยืนต่อการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อคนทั้งมวล ตามวัตถุประสงค์ การจัดตั้งโครงการของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และมูลนิธิอารยสถาปัตย์เพื่อคน

ทั้งหมด เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมในประเทศไทย ขยายกลุ่มนักท่องเที่ยวให้สามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มี 7 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 ความเสมอภาค เท่าเทียมกัน คือ มีการวางแผนก่อนการดำเนินการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ มีสถานที่ติดต่อหรือประชาสัมพันธ์สำหรับบุคคลทุกหมู่เหล่า ที่นั่งอย่างเพียงพอสำหรับทุกเพศทุกวัย และมีการออกแบบทางสัญจร ทางเท้า

รูปแบบที่ 2 ความยืดหยุ่นในการใช้งาน คือ การเพิ่มความคล่องตัวของพื้นที่ภายในวัด ใ้รารวจับที่ไม่ติดผนังแบบพับเก็บได้ การติดกระจกส่องหน้า ให้ขอบล่างชนคิ้วอ่างล้างหน้า และใช้ถังขยะแบบยกเคลื่อนที่ได้

รูปแบบที่ 3 ใช้ง่าย/เข้าใจง่าย คือ การพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้งานง่าย ในการเข้าถึงสิ่งของภายในวัดอย่างต่อเนื่อง ป้ายหรือสัญลักษณ์ที่บอกข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ การใช้ภาษาอย่างชัดเจนและเข้าใจง่ายเพื่อเป็นมาตรฐานของการสื่อสาร และการใช้รูปภาพเพื่อการคัดแยกขยะตามจุดต่างๆ ภายในวัด

รูปแบบที่ 4 ข้อมูลชัดเจน คือ ป้ายแสดงเส้นทางมีความชัดเจน แผนผังวัด และมีการแบ่งโซนพื้นที่อย่างเป็นสัดส่วน มีสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวก และสัญลักษณ์หรือตัวอักษรแสดงประเภทของสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับคนพิการ

รูปแบบที่ 5 ระบบป้องกันอันตราย คือ ติดป้ายสัญลักษณ์ให้ผู้ขับขี่ระมัดระวังการข้ามถนนของทุกคน ภายในห้องน้ำควรมีปุ่มหรือสัญญาณฉุกเฉิน ทางลาดและราวจับแก่บุคคลทุกเพศทุกวัย และการฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบป้องกันอันตรายแก่ผู้ใช้งาน

รูปแบบที่ 6 ใช้แรงน้อย คือ การใช้ประตูบานเลื่อนแทนประตู เปิด-ปิด ใช้ก๊อกน้ำเป็นชนิดก้านโยก หรือระบบอัตโนมัติ ราวจับ ทำให้ใช้แรงน้อยในการพยุงตัว และการติดตั้งลิฟต์สำหรับผู้พิการ หรือผู้สูงอายุ

รูปแบบที่ 7 ขนาดและพื้นที่ใช้งานที่เหมาะสมกับการเข้าถึงและใช้สอย คือ อาคารสถานที่ มีพื้นเรียบ ไม่ลื่น มีระดับที่เสมอกัน แข็งแรงพร้อมใช้งาน ขนาดของอาคารและสถานที่พักเพียงพอแก่การเข้าไปทำกิจกรรม ขนาดของห้องน้ำ ที่เหมาะสมกับคนพิการ และการออกแบบพื้นที่จอดรถที่ตีพอสมควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดเป็นนโยบายของมหาเถรสมาคมและปฏิบัติเหมือนกันทุกวัดในสังฆมณฑล
2. ควรมีการตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานเฉพาะกิจโดยเฉพาะในการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วางแผนการก่อสร้างหรือปรับปรุงสิ่งก่อสร้างให้เหมาะสมกับการเดินทางและการให้บริการสำหรับผู้พิการ เช่น การติดตั้งทางเท้าลาดหรือห้องน้ำสำหรับคนพิการ

2. สร้างโปรแกรมการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจในเรื่องของ Universal Design ให้กับพระภิกษุสามเณร และบุคลากรภายในวัด ทั้งในและนอกองค์กร
3. สร้างชุมชนที่มีความตระหนักและเข้าใจในกฎหมายและข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้บริการแก่ผู้พิการและผู้สูงอายุ
4. รับประสานงานกับองค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนและกระตุ้นให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีและอุปกรณ์ช่วยเหลือสำหรับผู้พิการที่เพียงพอ
5. สร้างการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ความรู้และสร้างความตระหนักให้กับประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับ Universal Design และความสำคัญของการให้บริการสำหรับผู้พิการ
6. สร้างการวัดผลและบำรุงรักษาระบบ Universal Design เพื่อให้สามารถปรับปรุงกระบวนการที่มีปัญหาได้ตามเวลา
7. สนับสนุนการศึกษาและสร้างโอกาสให้กับผู้พิการในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะที่เพิ่มคุณค่าในการทำงานและชีวิตประจำวัน
8. รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้พิจารณา ผู้สูงอายุและผู้พิการเพื่อปรับปรุงการบริหารจัดการ Universal Design เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาตัวชี้วัดในการบริหารการจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ
2. ควรศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับการบริหารจัดการอารยสถาปัตย์ของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลสร ฐานวิเศษ และมณิภัทร์ ไทรเมฆ. (2556). *การศึกษามลกระทบทางสังคมรอบอุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาจากนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยว* (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- จิราวรรณ กาวิละ. (2544). *ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ชุตติกาญจน์ แจ่มเสนาะ. (2561). การพัฒนาสิ่งแวดล้อมเพื่อความยั่งยืน
กรณีศึกษา โรงละครสยามนิรมิตและพิพิธภัณฑ์ศิลปะไทยร่วมสมัย MOCA
(วิทยานิพนธ์เคหพัฒนามหาบัณฑิต สาขาการพัฒนที่อยู่อาศัยและ
อสังหาริมทรัพย์) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนภูมิ ปองเสงี่ยม และวราวิชต์ มัธยมบุรุษ. (2558). แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบ
บูรณาการอย่างยั่งยืนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-
สาละวิน, 6(2), 95-112.
- ปวีณา ทวีวงศ์โอฬาร. (2552). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยในการท่องเที่ยว
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พรวิฑู โคว์คชาภรณ์. (2557). อารยสถาปัตย์ (Universal Design). กรุงเทพฯ: สำนักงาน
วิชาการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- มนตรี วิวาทสุข. (2562). การพัฒนาวัดเพื่อรองรับสังคมสูงวัยจังหวัดชลบุรี ระยะที่ 1
(รายงานการวิจัย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2537). ความสำคัญของกรุงศรีอยุธยา. สืบค้น 14 กุมภาพันธ์ 2566,
จาก <https://shorturl.asia/1vDyM>
- ศุภชัย ชัยจันทร์. (2556). การศึกษา universal design : หลักการออกแบบเพื่อคนทั้งมวล
กรณีศึกษาการออกแบบอาคารอาศัยบัวบัด บ้านนนทภูมิ ปากเกร็ด นนทบุรี.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี.
(2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่12, : พ.ศ. 2560 – 2564.
กรุงเทพฯ: สำนักงาน.

โมเดลเชิงสาเหตุของการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต
ของผู้มีภาวะซึมเศร้า*

THE CAUSAL MODEL OF ACCESS TO MENTAL HEALTH SERVICES
FOR INDIVIDUALS WITH DEPRESSION

เอื้ออัมพร ทิพยทิฆัมพร

Euaamporn Thipayathikhamphon

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University

E-mail: t.angela6228@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาโอกาสในการเข้ารับการรักษาของผู้มีภาวะซึมเศร้า 2. อุปสรรคปัญหาในการเข้าถึงการรักษา 3. วิเคราะห์อิทธิพลเชิงโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้า เป็นการวิจัยปริมาณที่มีตัวอย่างเป้าหมาย ใช้แบบสอบถามออนไลน์ที่โพสต์บนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ตลอดระยะเวลา กันยายน 2565 - กุมภาพันธ์ 2566 ได้ข้อมูลของผู้มีภาวะซึมเศร้ารวม 453 ราย การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ตัวประกอบที่ยืนยัน ซอฟต์แวร์ทางสถิติ Amos และการวิเคราะห์เส้นทาง โมเดลการพยากรณ์แสดงถึงความแม่นยำสูง พบว่าค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R2) สำหรับอุปสรรคในการเข้าถึงบริการมีค่าเท่ากับ 0.579, นโยบายสุขภาพจิตมีค่าเท่ากับ 0.814 และการเข้าถึงบริการจริงมีค่าเท่ากับ 0.100

ผลการวิจัยพบว่า มีความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสำหรับบุคคลที่มีภาวะซึมเศร้า อุปสรรคและปัจจัยสาเหตุทั้งทางตรงและทางอ้อม มีผลกระทบทั้งตรงและทางอ้อมต่อการเข้าถึงบริการ ทางออก คือ ลดทอนข้อจำกัดที่สำคัญ เช่น ข้อจำกัดในความเท่าเทียม การแยกการเข้าถึงสุขภาพกายและจิต และขาดแคลนในบริบทของพนักงานด้านจิตเวชและการติดตามสังคม ดังนั้น การแก้ไขปัญหาลำนี้มีความสำคัญเพื่อให้การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตเป็นไปอย่างเท่าเทียมสำหรับบุคคลที่มีภาวะซึมเศร้า นั่นเป็นทางออกที่ลดความไม่เท่าเทียมและส่งเสริมโอกาสในการรักษาที่เท่าเทียม

คำสำคัญ: ภาวะซึมเศร้า; การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต; อุปสรรคการเข้าถึงบริการ; โมเดลสมการโครงสร้าง

Abstract

This research is focused on exploring the opportunities and obstacles in accessing treatment for individuals with depression. Conducted as a quantitative study with a targeted sample, the national survey employed online questionnaires posted on various platforms such as Facebook and Line groups, spanning from September 2565 to February 2566. Data obtained from 453 respondents out of 465 questionnaire participants underwent statistical analysis, confirmatory factor analysis, Amos statistical software, and path analysis. The predictive model demonstrated high accuracy, with coefficients of determination (R^2) indicating 0.579 for service access barriers, 0.814 for mental health policies, and 0.100 for actual service access.

Research findings highlighted disparities in accessing services for individuals with depression, uncovering both direct and indirect barriers and causal factors. Key findings included limitations in achieving equality, the separation of physical and mental health access, and shortages in mental health professionals within societal contexts. Addressing these critical barriers is essential to ensure equitable access to mental health services for individuals with depression, providing a pathway to reduce disparities and promote equal treatment opportunities.

Keywords: Depression; Mental Health Service Access; Barriers to Access; Structural Equation Model

บทนำ

องค์การอนามัยโลกระบุว่า คนทั่วโลกในทุกช่วงอายุรวมกัน มีผู้ป่วยเป็นโรคซึมเศร้าถึง 322 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 4.4 ของประชากร ในแต่ละปีประชากรโลกฆ่าตัวตายสำเร็จประมาณ 8 แสนคน โดยเฉลี่ยมีคนฆ่าตัวตาย 1 คน ในทุก ๆ 40 วินาที (World Health Organization, 2018) สาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งมาจากภาวะซึมเศร้า เพราะภาวะซึมเศร้า จะนำไปสู่การกลายเป็นบุคคลไร้ความสามารถและเป็นสาเหตุของการปลิดชีวิตตนเอง (World Health Organization, 2020) ทั้งนี้ ภาวะซึมเศร้าเป็นปัญหาสุขภาพจิตที่พบมากที่สุดสูงถึงร้อยละ 67 สาเหตุสำคัญมาจากความกดดันทางสังคมยุคใหม่ ทำให้มีผู้ป่วยโรคนี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คนทั่วโลก 7,700 ล้านคนมีอาการป่วยทางจิตถึง

450 ล้านคน ในทุก ๆ 17 คน จะพบผู้ป่วยทางจิต 1 คน คนป่วยทางจิตมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 20 ปี คนเหล่านี้จึงมีโอกาสมากจนเพราะไม่สามารถประกอบอาชีพหรือทำงานมากกว่าคนที่ไม่มีภาวะซึมเศร้า (World Economic Forum, 2018)

กรณีของประเทศไทย กรมสุขภาพจิต (2561) ระบุว่า สถิติคนไทยมีภาวะป่วยเป็นโรคซึมเศร้า เท่ากับ 1.5 ล้านคน เมื่อพิจารณาจากสถิติการฆ่าตัวตายทุกกลุ่มอายุย้อนหลัง 3 ปี ตั้งแต่ พ.ศ.2560-พ.ศ.2562 พบว่า มีอัตราการฆ่าตัวตายอยู่ที่ 6.03, 6.32 และ 6.64 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ คนไทยฆ่าตัวตายโดยเฉลี่ยอยู่ที่ 14.4 ต่อประชากรแสนคน ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงเป็นอันดับที่ 32 ของโลก โดยผู้มีภาวะซึมเศร้าที่ฆ่าตัวตายเป็นร้อยละ 7.8 มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 45 ปี (กรมสุขภาพจิต, 2562) จะเห็นได้ว่าผู้ที่ปลิดชีวิตตนเองส่วนใหญ่อยู่ในวัยฉกรรจ์และเป็นวัยทำงานซึ่งล้วนเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวและสังคม

นอกจากนี้ ปัญหาด้านสุขภาพของคนไทย โรคซึมเศร้าจัดเป็นปัญหาในลำดับที่ 6 ที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิตหรือก่อให้เกิดภาวะไร้ความสามารถของบุคคล เมื่อพิจารณาในภาพรวม ปัญหาสุขภาพจิตจึงส่งผลกระทบกับคนวัยทำงานในวงกว้าง เพราะคนในวัยนี้มีภาระความรับผิดชอบต่อครอบครัวและหน้าที่การงานสูง อย่างไรก็ตาม การเฝ้าระวังปัญหาทางจิตในวัยผู้ใหญ่อาจไม่ทันการ เนื่องจากโรคทางจิตเวชนั้น มีระยะเวลาแสดงอาการหรือส่งสัญญาณการป่วยตั้งแต่วัยเด็กและหรือวัยรุ่น (The Institute for Health Metrics and Evaluation, 2016) จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการในการรับมือกับปัญหาดังกล่าวทั้งในด้านการเฝ้าระวังรักษาการป้องกัน การเข้าถึงบริการ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้า ด้วยการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับตัวแปรที่สนใจศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรแฝง (Latent variables) 4 ตัว คือการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต ปัจจัยทางสังคม อุปสรรคการเข้าถึงบริการ และนโยบายสุขภาพจิต โดยตัวแปรแฝงแต่ละตัวประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ (Observed variables) 3-4 ตัวรวมมีตัวแปรสังเกตได้ทั้งสิ้น 14 ตัวแปร ดังนี้

การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต (Mental Health Access : MHA) หมายถึง หมายถึง การได้รับบริการและการสนับสนุนทางด้านสุขภาพจิตที่ทันเวลาและเหมาะสม รวมถึงความพร้อมในการให้บริการ ความพร้อมทางการเงิน และความสะดวกในการติดต่อผู้ให้บริการด้านสุขภาพจิต สถานที่บริการ และทรัพยากรทางด้านสุขภาพจิต การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตเป็นส่วนสำคัญในการแก้ไขปัญหาทางสุขภาพจิต ทำให้บุคคลสามารถได้รับการดูแลและสนับสนุนสำหรับสุขภาพจิตของตน (World Health Organization, 2005) ในที่นี้ ต้องการศึกษาการเข้าถึงบริการทางสุขภาพจิตใน 4 มิติ คือ การยอมรับใน

ความเท่าเทียม คุณภาพของการดูแล การมีบุคลากรเฉพาะทางที่เพียงพอ และการคืนสู่ สุขภาวะ

ปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพจิต (Social Determinant of Mental Health : SOD) คือ ภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลในช่วงใดช่วงหนึ่งของชีวิต เป็น ปัจจัยที่มีผลก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพของบุคคล (World Health Organization, 2020) ขณะเดียวกัน อัลเลนและคณะ (Allen et al., 2014) พบว่า สุขภาพทางจิตและ โรคทางจิตหลาย ๆ ประเภทต่างก็มีผลจากการหล่อหลอมโดยสังคม เศรษฐกิจ และ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ขับเคลื่อนอยู่ภายในบุคคลในแต่ละช่วงวัยของชีวิต บริบทนี้ จะ ศึกษาปัจจัยทางสังคมใน 3 มิติ คือ ความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการ สนับสนุนทางสังคม

อุปสรรคการเข้าถึงบริการ (Barriers to Access : BTA) มีคนจำนวนไม่น้อยที่ ประสบปัญหาทางจิต แต่ต้องเผชิญกับอุปสรรคในการเข้าถึงบริการ ทำให้ไม่ได้รับการดูแล สุขภาพจิตที่ดี (Heath, 2019) การเข้าถึงบริการสุขภาพจิตมีช่องว่างมากมาย เช่น โรงพยาบาลอยู่ห่างไกลไม่สะดวกต่อการเดินทาง ผู้ป่วยไม่อยากเสียเวลาไปพบแพทย์ หรือมี ประสบการณ์เชิงลบจากผู้ให้บริการก่อนหน้านี้ และหรือชอบที่จะรักษากับแพทย์ทางเลือก มากกว่า (Luitel et al., 2017) สำหรับผู้ป่วยจิตเวชที่มีความเจ็บป่วยเรื้อรังทางกายร่วม ด้วย เช่น เบาหวาน ความดัน ทำให้ต้องรับภาระค่ารักษาส่งกว่าคนที่ป่วยเพียงโรคใด โรคหนึ่ง (Sporinova et al., 2019) การบริการด้านจิตเวชควรได้รับการปฏิรูป รวมถึง การให้การศึกษาด้านจิตเวช การปรับปรุงการประกันสุขภาพระบบอ้างอิงที่มีพลังและการ เสริมสร้างสมรรถนะสำหรับแพทย์ปฐมภูมิเพื่อให้มีระบบบูรณาการทางสุขภาพจิตมาก ยิ่งขึ้น (Shi et al., 2019) ในบริบทนี้ ศึกษาอุปสรรคการเข้าถึงบริการทางสุขภาพจิตใน 4 มิติ คือ การขาดแคลนแพทย์ทางจิตเวช การเข้าถึงสุขภาพจิตและกายที่แยกส่วนจากกัน ข้อจำกัดในการเข้าถึงความเท่าเทียม และ ทรัพยากรทางสังคม

นโยบายสุขภาพจิต (Mental Health Policy : MHP) การจัดระบบและ กำหนดคุณค่า หลักการและเป้าหมายของการส่งเสริมสุขภาพจิตและลดอัตราผู้ป่วยโรคทาง จิตเวช นโยบายสุขภาพจิตจะบ่งชี้และสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบให้ชัดเจน (กรม สุขภาพจิต, 2560) นอกจากนี้ที่ประชุมสมาคมจิตเวชโลก (World Psychiatric Association) เรียกร้องให้มีความเท่าเทียมกันด้านเงินทุนสุขภาพจิตกับเงินทุนสุขภาพ ทั่วไป ให้ลดช่องว่างการบำบัดรักษาสำหรับคนที่อยู่ในภาวะวิกฤต มีข้อตกลงที่เป็นกฎแ

สำคัญไขไปสู่นโยบายสุขภาพจิตที่ดี ได้แก่ การส่งเสริม สนับสนุน การป้องกัน การบำบัดรักษา และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ป่วย (Puras & Gooding, 2019) ในบริบทนี้ ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายสุขภาพจิตใน 3 มิติ คือ การประกันสุขภาพจิต สิทธิมนุษยชนและกฎหมาย และลดการจำหน่ายเครื่องตีแอลกอฮอล์

ภาวะซึมเศร้าขั้นรุนแรงจะนำไปสู่การฆ่าตัวตาย เป็นความต้องการให้ตนหลุดพ้นจากความทุกข์ทรมาน ถือได้ว่าเป็นการกระทำเพื่อตนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาของเอมิล เดอร์ไคม์ (Durkheim's Theory of Suicide) ที่อธิบายเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายของบุคคลว่าเป็นการฆ่าเพื่อตนเอง (Egoistic suicide) นำมาอธิบายปรากฏการณ์ของบุคคลในสังคมที่แก้ปัญหาด้วยการฆ่าตนเองแก่นสารของแนวคิดนี้อธิบายว่า การที่บุคคลมีความรู้สึกว่าตนเองถูกทอดทิ้งหรือตัดขาดจากสังคมโดยสิ้นเชิงจะส่งผลต่อสุขภาพทางจิตเป็นอย่างมาก โดยปกติแล้วบุคคลมักจะได้รับ การบูรณาการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม ด้วยบทบาทหน้าที่การงาน ความผูกพันกับครอบครัวและชุมชน รวมถึงความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ทางสังคม เมื่อวันหนึ่งสายใยเหล่านี้ต้องมาขาดสะบั้นลงด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง เช่น จากการปลดเกษียณอายุงาน หรือสูญเสียคนที่รักในครอบครัว และหรือเพื่อนสนิทมิตรสหาย ในสถานะเช่นนี้ จะพบได้ว่ามีอัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สูงอายุที่ต้องทนทุกข์ทรมานจากการจมดิ่งในความรู้สึกที่โศกเศร้าสูญเสียเหล่านั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเผชิญกับความอ่อนแอจนถึงขั้นฆ่าตัวตายในที่สุด (Durkheim, 1951)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้มีภาวะซึมเศร้าที่เพิ่มสูงขึ้นในสังคมไทยเป็นปัญหาเร่งด่วนที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขจริงจัง เนื่องจากเป็นที่น่าเชื่อได้ว่ายังมีความไม่สมดุลกันในบริบทของการให้บริการทางสุขภาพจิตและการเข้าถึงบริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการสนับสนุนทางสังคมที่สามารถกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกการมีส่วนร่วมทางสังคม ก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในความสำคัญด้านสุขภาพจิตร่วมกัน จะนำไปสู่การลงมือปฏิบัติทางสังคมได้ สำหรับด้านการขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางด้านจิตเวช การขาดแคลนจิตแพทย์ ความยากจน ความเหลื่อมล้ำทางสังคม การไม่ประสานงานกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปัญหาในระดับองค์กร ทั้งแนวกว้าง แนวลึกที่ต้องอาศัยเวลาในการปรับปรุงพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาโอกาสในการเข้ารับการรักษาของผู้มีภาวะซึมเศร้า
2. ค้นหาอุปสรรคปัญหาในการเข้าถึงการรักษา

3. วิเคราะห์อิทธิพลเชิงโครงสร้างของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้า

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เสนอโครงการวิจัยต่อต้นสังกัดเพื่อรับการตรวจสอบและได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (IRB) ใช้การสำรวจแบบ National survey ใช้ Google form ในการกระจายแบบสอบถามไปยังประชากรเป้าหมาย ช่วงเวลาวิจัยคือ กรกฎาคม 2565 - ธันวาคม 2566 ใช้เวลา 1 ปี 6 เดือน

ประชากร

ได้แก่ คนไทยทุกเพศ ทุกวัย ทั่วประเทศที่เข้าถึงข้อมูลและได้ แบบสอบถามรวม 465 ราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม 5 ระดับ คือ มากที่สุด ถึงน้อยที่สุด

การรวบรวมข้อมูล

การตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลโดยดาวโนโหลดแบบสอบถามแล้วพิมพ์ออกมาทั้ง 465 ชุด เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive selection) โดยคัดกรองจากคำตอบในแบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อ 1.16 - 1.17 ที่สะท้อนความเป็นผู้มีภาวะซึมเศร้า ได้กลุ่มตัวอย่างที่ข้อมูลสำคัญ 453 ราย ซึ่งกระจายในทุกกลุ่มอายุและอาชีพ การคำนวณขนาดตัวอย่างที่เพียงพอ (Sufficient sample size) ใช้หลักคิด 20 เท่าของตัวแปรเชิงประจักษ์ (Bentler & Chou, 1987) เท่ากับ $14 \times 20 = 280$ ดังนั้น จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 453 ราย จึงสามารถเป็นตัวแทนประชากรคนไทยที่มีภาวะซึมเศร้าทั้งประเทศได้ ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีทางสถิติ ใช้สถิติเชิงพรรณนาอธิบายข้อมูลเบื้องต้น การวิเคราะห์ตัวประกอบที่ยืนยัน การวิเคราะห์ Sem ใช้ซอฟต์แวร์ทางสถิติ Amos และการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย ตัวแปรแฝง 4 ตัวแปร ได้แก่ การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต (Mha) ปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพจิต (Sod) อุปสรรคการเข้าถึงบริการ (Bta) และนโยบายสุขภาพจิต (Mhp) โดยตัวแปรแฝงแต่ละตัวประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 3-4 ตัวแปร รวมมีตัวแปรสังเกตได้หรือตัวแปรเชิงประจักษ์รวมทั้งสิ้น 14 ตัวแปร มีรายละเอียด ดังนี้ 1) การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต วัดจากการยอมรับใน

ความเท่าเทียมกัน (Parity) คุณภาพของการดูแล (Care) การมีบุคลากรเฉพาะทางที่เพียงพอ (Suffic) และการคืนสู่สภาวะ (Recovery) 2) ปัจจัยทางสังคมกำหนดสุขภาพจิต วิตจากความยากจน (Poverty) ความเหลื่อมล้ำทางสังคม (Inequality) และการสนับสนุนทางสังคม (Support) 3) อุปสรรคการเข้าถึงบริการทางสุขภาพจิต วิตจากการขาดแคลนแพทย์ทางจิตเวช (Shot) การเข้าถึงสุขภาพจิตและสุขภาพกายที่แยกส่วนจากกัน (Frag) ข้อจำกัดในการเข้าถึงความเท่าเทียมกัน (Limit) และ トラバプทางสังคมและข้อจำกัดในการรับรู้ทางสุขภาพจิต (Stig) และ 4) นโยบายสุขภาพจิต วิตจากการประกันสุขภาพจิต (Insurance) สิทธิมนุษยชนและกฎหมาย (Right) และลดการจำหน่ายเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (Alcohol)

การอธิบายคุณสมบัติเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ Amos ในการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติ การวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (Structural Equation Model : Sem) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation) ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ทุกตัว การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis : Cfa) เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบหรือยืนยันความสัมพันธ์ระหว่างชุดของตัวแปรสังเกตได้กับตัวแปรแฝง

การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเพื่อตอบสนองมติฐานของการศึกษาโมเดลเชิงสาเหตุของการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้า โดยใช้วิธีการ Maximum Likelihood ด้วยโปรแกรมการวิเคราะห์ทางสถิติสำเร็จรูป Amos ใช้ตรวจสอบความกลมกลืนระหว่างโมเดลที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ตามด้วยวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ วิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุเพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุหรืออิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อตัวแปรตามว่ามีความเป็นเหตุเป็นผลกันอย่างไร เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การวิเคราะห์โมเดลเชิงสาเหตุ (Casual Model) การพัฒนาและตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อมูลจริงกับโมเดลเชิงสาเหตุที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทั้งขนาดและทิศทางของอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลโดยรวม

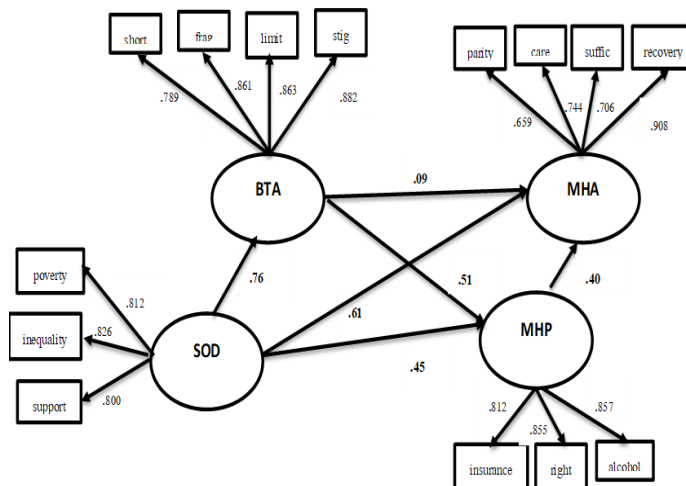
ผลการวิจัย

ข้อมูลเบื้องต้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีภาวะซึมเศร้าเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย ทั้งหมดอยู่ในวัย 21-30 ปีมากที่สุด ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ โดยมากครองตัวเป็นโสดและพักอยู่ตามลำพัง มีงานทำแต่รายได้ค่อนข้างต่ำ มีความเครียดเรื่องการเงินเสมอ ส่วนใหญ่ยอมรับว่ามีปัญหาด้านสุขภาพ วิตกังวลและมี

ข้อจำกัดในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และรับประทานยาในกลุ่มรักษาโรคซึมเศร้า แต่ในจำนวนนี้มีถึงร้อยละ 41.06 ที่ไม่เคยรับยาเลยจึงอนุมานได้ว่าบุคคลกลุ่มนี้ไม่เคยเข้าถึงการรักษาเกี่ยวกับภาวะซึมเศร้า

ผลการวิจัย พบว่า ผู้มีภาวะซึมเศร้าต้องเผชิญกับอุปสรรคปัญหาในการเข้าถึงบริการมากที่สุด สาเหตุสำคัญในภาพรวม คือ การขาดแคลนแพทย์ทางจิตเวช มีข้อจำกัดการเข้าถึงความเท่าเทียม ความไม่เสมอภาคด้านงบประมาณทางสุขภาพกายและสุขภาพจิต ความยากจนสร้างความหนักใจเรื่องค่ายา ค่าบริการในการรักษา อีกทั้งยังมีตราบาปทางสังคมที่มักตราหน้าผู้มีภาวะซึมเศร้าว่าเป็นคนเสียสติ เป็นคนบ้า สร้างความรู้สึกเก็บกด ไม่กล้าเปิดเผยตนเองว่ามีภาวะซึมเศร้า เพราะกลัวจะถูกเลือกปฏิบัติและเสียโอกาสในการสมัครเข้าทำงาน พวกเขาเรียกร้องให้มีการประกันสุขภาพจิตที่เป็นรูปธรรม ตามหลักสิทธิมนุษยชนและกฎหมาย พวกเขาควรได้รับโอกาสในการรักษาเท่าเทียมกับผู้ป่วยโรคอื่น ๆ ผลการวิจัยแสดงเป็นโมเดลโครงสร้างประกอบค่าสถิติเพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลโครงสร้างประกอบค่าสถิติตรวจสอบความสอดคล้อง
(หลังการปรับโมเดล)

ผลการตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลในภาพรวม พบว่า โมเดลดังกล่าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลของตัวแปรในโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้า เพื่อตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย โดยใช้เทคนิคหลักการของความน่าจะเป็น

สูงสุด (Maximum Likelihood : ML) นำมาประมาณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเพื่อทดสอบค่า Regression weight หรือค่าน้ำหนักความถดถอยมาตรฐาน (Standardized Regression Weights) ซึ่งเป็นค่าน้ำหนักหรือค่าอิทธิพลระหว่างคู่ตัวแปรและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตาราง 1 ค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลโดยรวมเปรียบเทียบกับก่อน และหลังการปรับโมเดล

ค่าดัชนีตรวจสอบ	เกณฑ์ตรวจสอบ	ก่อนการปรับโมเดล		หลังการปรับโมเดล	
		ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา	ค่าสถิติ	ผลการพิจารณา
ค่าดัชนีตรวจสอบความกลมกลืนสมบูรณ์ (Absolute Fit Measures)					
1. P	1 < p-value > 0.05	.000	ไม่ผ่านเกณฑ์	.000	ไม่ผ่านเกณฑ์
2 Chi-Square/df หรือ CMIN/DF	0<Chi-quare/df < 3	10.058	ไม่ผ่านเกณฑ์	2.280	ผ่านเกณฑ์
3. GFI	0.90 < GFI < 1.00	.823	ไม่ผ่านเกณฑ์	.972	ผ่านเกณฑ์
4. AGFI	0.90< AFGI < 1.00	.738	ไม่ผ่านเกณฑ์	.928	ผ่านเกณฑ์
5. CFI	0.90 < CFI < 1.00	.887	ไม่ผ่านเกณฑ์	.971	ผ่านเกณฑ์
6. RMSEA	0< RMSEA < 0.05	.142	ไม่ผ่านเกณฑ์	.053	ผ่านเกณฑ์
7. SRMR	0 < SRMR < 0.05	.012	ผ่านเกณฑ์	.006	ผ่านเกณฑ์

จากตาราง 1 ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลภายหลังการปรับรอบสุดท้าย พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์และผ่านเกณฑ์กำหนดค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนี สำหรับการวิเคราะห์เส้นทางจะใช้เทคนิคการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) โดยใช้หลักการของความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood:ML) ในการประมาณค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเพื่อ จะได้หาอิทธิพลรวม (Total Effect : TE) อิทธิพลทางตรง Direct Effect : DE) และอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect : IE) ดังตาราง 2

ตาราง 2 แสดงการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรแฝงในโมเดลเชิงสาเหตุ

ปัจจัยเหตุ	ปัจจัยผล								
	BTA			MHP			MHA		
	TE	IE	DE	TE	IE	DE	TE	IE	DE
SOD	.761	-	.761	.839	.391	.448	1.000	.406	.604
BTA	-	-	-	.513	-	.513	.297	.206	.091
MHP	-	-	-	-	-	-	.402	-	.402
ค่าสถิติไคว์-สแควร์=2.280, df=41, p=.000, GFI=.972, AGFI=.928, CFI = .9917, RMSEA = .053, SRMR = .006									
สมการโครงสร้างตัวแปร									
R ²		BTA	MHP	MHA					
		.579	.814	1.000					

เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง				
ตัวแปรแฝง	MHA	SOD	MHP	BTA
MHA	1			
SOD	.778**	1		
MHP	.613**	.725**	1	
BTA	.766**	.772**	.814**	1

หมายเหตุ * $p < 0.05$ **, $p < 0.01$ ***

จากตาราง 2 การทดสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้าตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ Chi-Square/df = 2.880 ซึ่งน้อยกว่า 3 นั่นคือ ค่าไคร์-สแควร์ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญ แสดงการยอมรับสมมติฐานหลักที่ว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของโมเดลเชิงสาเหตุของการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้า ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.972 ซึ่งเป็นค่าที่เข้าใกล้ 1 และค่าดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation : RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.053 ซึ่งเป็นที่ค่าเข้าใกล้ศูนย์

ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R2) ของสมการโครงสร้างตัวแปรแฝงภายใน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R2) ของอุปสรรคการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต (barrier to access : BTA) มีค่าเท่ากับ 0.579 เท่ากับร้อยละ 57.90 นโยบายสุขภาพจิต (mental health policy : MHP) มีค่าเท่ากับ 0.814 เท่ากับร้อยละ 81.4 และการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต (mental health access : MHA) มีค่าเท่ากับ 0.100 เท่ากับร้อยละ 100 ซึ่งเป็นการยืนยันว่าโมเดลการพยากรณ์ดังกล่าวมีความแม่นยำและเชื่อถือได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า คนไทยที่ฆ่าตัวตายมากที่สุดคือกลุ่มอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 62.69 และส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับ สมิต (Smith, 2021) ที่พบว่า คนในวัยรุ่นหนุ่มสาวส่วนหนึ่งเสียชีวิตจากการฆ่าตัวตาย และยังสอดคล้องกับ (สุจิตรา อู๋รัตนมณี และสุภาวดี ฤกษ์สำราญ, 2560) และ (สุนันท์ เสี่ยงเสนาะ และคณะ, 2560) พบว่า ช่วงวัยรุ่น วัยเรียน ซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของวัยเด็กไปสู่ผู้ใหญ่จะมีอัตราฆ่าตัวตายสูง อาจเป็นเพราะว่าคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังอยู่ในวัยเรียนระดับอุดมศึกษาหรือกำลังก้าวเข้าสู่โลกของวัยทำงานจึงมีความเครียด ความกดดันและเกิดปัญหาการปรับตัว สะท้อนให้เห็นสภาพแวดล้อมของสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและขาดการใส่ใจต่อ

คนรอบข้าง สังคมควรหันมาช่วยกันดูแลสมาชิกในสังคมให้มากขึ้น นอกจากนี้ จากผลการวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ สรุปว่า อุปสรรคการเข้าถึงบริการมีอิทธิพลทางตรงต่อนโยบายสุขภาพจิต และมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเข้าถึงบริการ ปัจจัยทางสังคมมีอิทธิพลทางตรงต่ออุปสรรคการเข้าถึงบริการ และมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อนโยบายสุขภาพจิตและการเข้าถึงบริการ สำหรับนโยบายสุขภาพจิตมีอิทธิพลทางตรงต่อการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตของผู้มีภาวะซึมเศร้า ด้วยเหตุนี้ จึงมีคนจำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาทางจิตแต่ต้องพบกับอุปสรรคในการเข้าถึงการรักษา ทำให้ไม่ได้รับการดูแลสุขภาพทางจิตเท่าที่ควร (Luitel et al, 2017) และ (Heath, 2019) ดังนั้น รัฐต้องมีนโยบายด้านสุขภาพจิตที่ชัดเจน สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม เพราะว่่านโยบายสุขภาพจิตที่ดีจะช่วยส่งเสริม สนับสนุน การป้องกัน รวมถึงการบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ป่วยซึมเศร้า (Puras & Goodings, 2019) มาตรการเหล่านี้จะช่วยลดปัญหาการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตในระยะยาว นำไปสู่การคืนสู่สภาวะ ช่วยให้ความหมายและเป้าหมายของชีวิต (Mental Health Europe, 2019) แต่ถ้าผู้มีภาวะซึมเศร้าไม่สามารถเข้าถึงการรักษา เพราะมีอุปสรรคที่เป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของการเข้าถึงบริการ การแก้ไขปัญหาขาดแคลนแพทย์ทางจิตเวช การประกันสุขภาพจิตที่สามารถกระทำได้อย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยลดช่องว่างที่เป็นอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิตได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่เป็นข้อค้นพบจากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ผู้มีภาวะซึมเศร้าส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุ 21-30 ปี มีถึง 62.69 % และไม่ได้รับการรักษา 41.06 % แสดงว่าการให้บริการด้านสุขภาพจิตของไทยต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งมีโมเดลที่อธิบายปัญหาของการเข้าถึงบริการสุขภาพจิตที่สอดคล้องกับหลายแนวคิดและทฤษฎีอันเป็นที่ยอมรับด้านสุขภาพจิตและการเข้าถึงบริการ ดังนี้

1. Social Cognitive Theory (SCT) อธิบายเกี่ยวกับการส่งเสริมทางสังคม การรับรู้พฤติกรรม อุปสรรคทางวัฒนธรรม ผลกระทบของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมต่อทัศนคติของบุคคลในการขอความช่วยเหลือทางสุขภาพจิต (Bandura, 1986) ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่ส่วนใหญ่ครองตัวเป็นโสดและอาศัยอยู่ตามลำพัง

2. Health Belief Model (FBM) อธิบายว่าบุคคลมีความเชื่อเกี่ยวกับความเสี่ยงทางสุขภาพ มีผลต่อการตัดสินใจ อาจเป็นการขาดความรู้หรือกลัวการรักษา (Rosenstock, 1974) ผู้มีภาวะซึมเศร้าที่ไม่ได้รับการรักษาอาจมีความเชื่อที่ผิด ๆ

3. Social Determinants of Health (SDOH) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญต่อผลกระทบของปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ ที่ส่งผลต่อสุขภาพ เช่น ปัญหาทางการเงิน ช่องโหว่ของระบบ(Marmot, 2005) และ 4) Health Access Framework (HAF) พิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงบริการสุขภาพในทำนองเดียวกัน (Peters et al., 2008) ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างที่ส่วนมากมีรายได้ต่ำ จึงมีข้อจำกัดในเรื่องค่ารักษาพยาบาลเป็นต้น

ดังนั้น กรอบแนวคิดและทฤษฎีเหล่านี้ จึงช่วยให้เข้าใจปัญหาได้อย่างครอบคลุมเกี่ยวกับอุปสรรคในการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพจิต โดยพิจารณาตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับชุมชนและสังคม กลยุทธ์ที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจึงต้องมีพฤติกรรมและการทำงานข้ามมิติร่วมกัน และการร่วมมือทางวิชาการอย่างเข้มข้นเพื่อให้รับรู้ถึงความสำคัญและความเชื่อมโยงของปัจจัยเหล่านี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐควรให้ความสำคัญต่อกลุ่มวัยรุ่น หนุ่มสาวให้มากขึ้น ให้เขาได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานเท่าเทียมกัน ส่งเสริมบรรยากาศความเป็นมิตรในที่ทำงานทำการรณรงค์เพื่อปรับทัศนคติของคนในสังคมให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาทางสุขภาพจิตและส่งเสริมให้การเข้าถึงบริการสุขภาพที่เป็นธรรมโดยลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สถานศึกษาจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับอุบัติการณ์ของภาวะซึมเศร้า ให้แก่ ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา ที่เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อเข้าสู่ผู้ใหญ่ ส่งเสริมการบำบัดทางจิตสังคม เช่น การบำบัดทางความคิด การคิดเชิงบวก ศึกษาวิจัยในกลุ่มที่เสี่ยงต่อการเกิดภาวะซึมเศร้า ได้แก่ กลุ่มวัยเรียน กลุ่มวัยทำงาน ส่งเสริมให้ทั้งแพทย์และพยาบาลด้านจิตเวช ทำการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลองที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมากขึ้น และยังเป็นการพัฒนาวิชาชีพอีกด้วย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงต่อการเป็นโรคซึมเศร้าในวัยรุ่นตอนต้นศึกษาเปรียบเทียบความชุกของภาวะซึมเศร้าในกลุ่มคนวัยต่าง ๆ ศึกษาปัจจัยที่ทำให้กลับมาเป็นซ้ำหลังจากที่รักษาหายแล้ว เช่น การขาดยา การหยุดยาเองโดยไม่ปรึกษาแพทย์ ศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการบำบัดที่ให้ผลในระยะยาว ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างครอบครัวเข้มแข็งบนพื้นฐานของความเข้าใจ ความเอื้ออาทรต่อกันของคนในครอบครัวและสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *การส่งเสริมสุขภาพจิต แนวคิด หลักฐานและแนวทางปฏิบัติ*. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2561, จาก <https://shorturl.asia/xSekm>
- _____. (2561). *กรมสุขภาพจิตเผย คนไทยป่วยซึมเศร้า 1.5 ล้านคน*. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2561, จาก <https://www.thaihealth.or.th/members/admin-thaihealth/>
- _____. (2562). *รายงานอัตราฆ่าตัวตายต่อประชากรแสนคน แยกตาม จังหวัดประจำปี พ.ศ. 2562*. สืบค้น 31 พฤษภาคม 2561, จาก <https://shorturl.asia/ShyRA>
- สุจิตรา อู๋รัตนมณี และสุภาวดี เลิศสำราญ. (2560). ความเครียด ความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้าของนักเรียนวัยรุ่นที่เตรียมตัวสอบคัดเลือกเข้า มหาวิทยาลัย. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 31(2), 78-93.
- สุนันท์ เสียงเสนาะ, ดวงใจ วัฒนสินธุ์, ภรภัทร เสงอุดมทรัพย์ และ เวทิส ประทุมศรี. (2560). อิทธิพลของปัจจัยด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคลต่อภาวะซึมเศร้าของวัยรุ่นตอนปลาย. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี*, 33(3), 59-69.
- Allen, J., et al. (2014). Social determinants of mental health. *International Review of Psychiatry*, 26(4), 392-407.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice-Hall.
- Bentler, P. M., & Chou, C. P. (1987). Practical Issues in Structural Modeling. *Sociological Methods & Research*, 16(1), 78-117.
- Durkheim, E. (1951). *Suicide: A Study in Sociology*. New York: The Free Press.
- Heath, S. (2019). *Key Barriers Limiting Patient Access to Mental Healthcare*. ©2012-2020 Xtelligent Healthcare Media, LLC.
- Luitel, N. P., et al. (2017). *Treatment gap and barriers for mental health care: A cross-sectional community survey in Nepal*. Retrieved May 31, 2018, from <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0183223>
- Marmot, M. (2005). Social determinants of health inequalities. *The Lancet*, 365(9464), 1099-1104.
- Mental Health Europe. (2019). *Short-Guide-to-Recovery.pdf*. Retrieved May 31, 2018, from <https://shorturl.asia/W6K43>

- Peters, D. H., et al. (2008). Poverty and access to health care in developing countries. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1136(1), 161-171.
- Puras, D., & Gooding, P. (2019). Mental health and human rights in the 21st century. *World psychiatry: official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 18(1), 42-43.
- Rosenstock, I. M. (1974). Historical origins of the health belief model. *Health Education Monographs*, 2(4), 328-335.
- Shi, J., et al. (2019). Disparities in mental health care utilization among inpatients in various types of health institutions: a cross-sectional study based on EHR data in Shanghai, China. *BMC Public Health*, 19, 1-10.
- Sporinova, B., et al. (2019). Association of Mental Health Disorders With Health Care Utilization and Costs Among Adults With Chronic Disease. *JAMA network open*, 2(8), 1-14.
- Smith, J. A. (2021). Suicide rates among young adults: A demographic analysis. *Journal of Mental Health*, 15(3), 123-145.
- The Institute for Health Metrics and Evaluation. (2016). *What health problem causes the most disability?*. Retrieved May 31, 2018, from <https://shorturl.asia/wHoci>
- World Economic Forum. (2018). *Modern diseases that pose the greatest threat to the economy*. Retrieved May 31, 2018, from <https://shorturl.asia/5pJVK>
- World Health Organization (WHO). (2005). *Mental Health Atlas 2005*. Geneva, Switzerland: World Health Organization.
- _____. (2018). *Disability and health*. Retrieved May 31, 2018, from <https://shorturl.asia/rcMta>
- _____. (2020). *Mental health, human rights & legislation*. Retrieved May 31, 2018, from <https://shorturl.asia/CSliX>
- _____. (2020). *Social Determinants of Health (SDH)*. Retrieved May 31, 2018, from <https://shorturl.asia/ZXGd2>

พฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขา ของผู้สูงอายุจังหวัดตรัง* HEALTH BEHAVIOR ACCORDING TO THE THREEFOLD PRINCIPLE OF THE ELDERLY IN TRANG PROVINCE

พระมหาศรณรินทร์ ธมมนรินโท, ศักดิ์ดา งานหมั่น

Phramahasornnarin Dhammanarinto, Sakda nganmani

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: sakda.ngan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง 2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง 3. ศึกษาข้อเสนอแนะการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้สูงอายุ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 379 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรังประกอบด้วยด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญา การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้สถิติค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. พฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำเป็นรายด้านโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง คือ ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง ซึ่งผู้สูงอายุมีความรู้ในเรื่องโภชนาการทางการอาหาร ควรออกกำลังกายเป็นประจำ การเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมในชุมชน เคารพกติกาของชุมชน เรียนรู้ระดับอารมณ์ในตัวเองได้ปฏิบัติตามหลักให้เป็นเครื่องเสริมพัฒนาชีวิตจิตใจและปัญญา สามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีระเบียบ รู้จักการพิจารณาไตร่ตรองอารมณ์ของตนเอง ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

คำสำคัญ: พฤติกรรมสุขภาพ; หลักไตรสิกขา; ผู้สูงอายุ

Abstract

The research on Health behavior according to Threefold Training principle of elderly in Trang Province was conducted by survey research with questionnaires as the tools. Objectives were as follows: 1. To study health care behavior according to Threefold Training principle of the elderly in Trang Province, 2. To compare health care behaviors according to Threefold Training principle of the elderly in Trang Province, and 3. To study the recommendations for health care according to Threefold Training principle of the elderly in Trang Province. The samples used in this research were 379 elderly from Mueang Trang District in Trang Province. The research tool was a questionnaire on health behavior according to Threefold Training principle of the elderly in Trang Province. Questions consisted of the moral aspect, the concentration aspect, and the intellectual aspect. Data analysis was performed using percentage statistics, mean and standard deviation.

Findings were as follows: 1. The health behavior according to Threefold Training principle of Trang Province elderly in essential aspects was at a high level. and divided by aspects in descending order as follows: Wisdom 2. The comparison of health care behaviors according to Threefold Training principle of the elderly in Trang Province revealed that the elderly had not difference in Threefold Training health care behavior. 3. Guidelines for health care according to Threefold Training principle of elderly in Trang Province revealed that the elderly had knowledge of food nutrition, exercise regularly, went to monasteries to listen to Dhamma sermons, participated in community activities, respected community rules, learned their own emotional level according to principles to enhance the development of mental and intellectual life. The elderly were able to orderly live in society and learned to reflect on their emotions for a decent life.

Keywords: Health Behavior; Threefold Principle; The Elderly

บทนำ

สำหรับประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุมานับตั้งแต่ พ.ศ. 2548 และกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุ ระดับสมบูรณ์ใน พ.ศ. 2564 หมายถึง สังคมที่มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด โดยคาดการณ์ว่า ใน พ.ศ. 2574 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุนี้อีก 8 ปี คือ มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด สาเหตุหนึ่งมาจากประเทศไทยประสบความสำเร็จในการวางแผนครอบครัว ในช่วง พ.ศ. 2515 - 2538 ทำให้ประชากรเพิ่มช้าลงอย่างมาก เมื่อ 50 ปีก่อนประชากรไทยเคยเพิ่มด้วยอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 3 ต่อปี แต่ปัจจุบันอัตราเพิ่มประชากรได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 0.5 ต่อปี (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2559)

กระทรวงศึกษาธิการ (2553) จึงให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้สูงอายุโดยการจัดการบริการด้านการศึกษาและฝึกอบรมสำหรับผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุในแต่ละพื้นที่มากขึ้นและมีรูปแบบที่หลากหลายทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาทักษะในการประกอบอาชีพ ทักษะชีวิตและคุณภาพชีวิต โดยให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนรู้ตามความสนใจ ศักยภาพ ความพร้อม และโอกาสโดยการจัดเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อการเรียนรู้และเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดความสนใจ เป็นการสร้างแรงจูงใจแก่ผู้สูงอายุในการที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ การส่งเสริมสุขภาพ เช่น การดูแลสุขภาพสุขภาพกาย และสุขภาพจิตการออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โยคะ อาหารและโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรไทย การนวดเพื่อสุขภาพ การฝึกสมาธิ การฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคที่เกิดกับผู้สูงอายุและการดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น การนันทนาการ เช่น ดนตรีไทย ดนตรีสากล ร้องเพลง กีฬา ศิลปะประดิษฐ์ วาดภาพ โหราศาสตร์ การดูพระเครื่อง การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ กิจกรรมทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ ฯลฯ การอบรมความรู้อื่น ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความรู้พื้นฐานคอมพิวเตอร์การใช้อินเทอร์เน็ต เป็นต้น (สุนันทา โอศิริ และคณะ, 2557)

จังหวัดตรังมีข้อมูลผู้สูงอายุปลายปี 2564 จากสถิติจำนวนผู้สูงอายุเมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งจังหวัดอยู่ร้อยละ 14.55 ผู้สูงอายุจำนวน 93,594 คน (สำนักงานสถิติตรัง, 2566) จากจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 643,072 คน ซึ่งผู้สูงอายุ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 33,017 คน โดยจำแนกผู้สูงอายุตามกลุ่มศักยภาพตามความสามารถในการประกอบกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี การสื่อสารเข้าใจ ถึงแม้ว่ามีโรคประจำตัวก็สามารถที่จะดูแลตนเองได้ และสำนักงานพัฒนาสังคมและ

ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตรังได้มีการขับเคลื่อนให้มีศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมทางสังคม ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย นอกจากนั้นยังดำเนินการโครงการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อที่จะส่งเสริมผู้สูงอายุพัฒนาตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิต เสริมสร้างสุขภาพที่ดี ผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกายและจิตใจ สามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมในด้านอาชีพและรายได้ (สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตรัง, 2562)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง โดยใช้หลักไตรสิกขาเข้ามาเกี่ยวเนื่อง ในการช่วยพัฒนาทั้งสภาพร่างกาย และสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ ให้มีความรู้ ความสามารถในการที่จะดูแลสุขภาพของตนเองได้เพื่อเสริมสร้างทักษะที่มีความจำเป็นเกี่ยวกับผู้สูงอายุขึ้นมานั่นเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุจังหวัดตรัง
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุจังหวัดตรัง
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุจังหวัดตรัง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ผู้สูงอายุ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 33,017 คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 379 คน โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan 2) การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย ด้วยการจับฉลากจาก 15 ตำบล คัดเลือกมา 5 ตำบล เพื่อนำมาลงพื้นที่ในการแจกแบบสอบถาม โดยวิธีการเลือกสุ่มตัวอย่าง คือ การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุเท่ากับหรือมากกว่า 50 ปีบริบูรณ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุจังหวัดตรัง มีส่วนประกอบเนื้อหาที่สำคัญ ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเอง ของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำนวน 20 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามความรู้เป็นการถามตอบใช่ และไม่ใช่ตามความรู้ของผู้สูงอายุ

ตอนที่ 3 แบบทดสอบเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง แบ่งออกเป็น 3 ส่วนๆละ 10 ข้อ คือ 1) พฤติกรรมด้านศีล 2) พฤติกรรมด้านสมาธิ 3) พฤติกรรมด้านปัญญา ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะพฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2) เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ วารสาร เอกสาร ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในผู้สูงอายุ อำเภอเมือง จังหวัดตรัง จำนวน 379 ชุด โดยใช้แจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาโดยผู้ตอบแบบสอบถามเป็นผู้บันทึกคำตอบเอง และนำแบบสอบถามมาส่งยังผู้วิจัยเพื่อนำไปวิเคราะห์ผลต่อไป โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้สถิติค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

พฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง

การวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.39, S.D. = .39) และแบ่งเป็นรายด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อยที่สุด ดังนี้

ลำดับที่ 1 ด้านปัญญา	$\bar{X}$ =4.52	S.D.= .22
ลำดับที่ 2 ด้านสมาธิ	$\bar{X}$ =4.45	S.D.= .30
ลำดับที่ 3 ด้านศีล	$\bar{X}$ =4.20	S.D.= .52

พฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกเป็นรายด้านศีล พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.20, S.D. = .52) และแบ่งเป็นรายข้อโดย

เรียงจากมากไปหาน้อยที่สุดดังนี้ เลือกดื่มน้ำสะอาด บริสุทธิ์ ($\bar{X}=4.89$, S.D. = .36) รองลงมาคือ ดูแลความสะอาดหรือชำระล้างร่างกายทุกวัน ($\bar{X}=4.87$, S.D.=.47) และ ทานยาตามที่แพทย์สั่ง ($\bar{X}=4.56$, S.D.=1.04) และข้อที่น้อยที่สุด คือ มีอาการไข้หลังซั้ลิมบ่อยครั้งแค่ไหน ($\bar{X}=3.50$, S.D.=1.10)

พฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกเป็นรายด้านสมาธิ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.45$, S.D. = .30) และแบ่งเป็นรายข้อ โดยเรียงจากมากไปหาน้อยที่สุด ตั้งใจในการดูแลสุขภาพตามแพทย์แนะนำ ($\bar{X}=4.69$, S.D. = .60) รองลงมาคือ ตั้งใจอาบน้ำเพื่อให้ร่างกายสะอาด ($\bar{X}=4.65$, S.D.=.67) และ พิจารณาผักผลไม้ที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกาย ($\bar{X}=4.63$, S.D.= .64) และข้อที่น้อยที่สุด คือ พยายามหลีกเลี่ยงการกินเนื้อสัตว์ต่าง ๆ ($\bar{X}= 3.63$, S.D.=1.31)

พฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกเป็นรายด้านปัญญา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.52$, S.D. =.22) และแบ่งเป็นรายข้อ โดยเรียงจากมากไปหาน้อยที่สุดดังนี้ รู้ว่ายาตัวไหนควรกินก่อนหรือหลังอาหาร ($\bar{X}=4.69$, S.D.=.79) รองลงมาคือ รู้ว่าควรอาบน้ำเวลาไหนที่ดีต่อสุขภาพตัวเอง ($\bar{X}=4.67$, S.D.=.72) และ รู้ว่าผักผลไม้แบบไหนที่ดีต่อสุขภาพร่างกาย ($\bar{X}=4.65$, S.D.= .79) และข้อที่น้อยที่สุดคือ มีวิธีแก้ไขความซั้ลิมของตัวเอง ($\bar{X}= 3.94$, S.D.=.99)

2. เปรียบเทียบพฤติกรรมดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพ สถานภาพรายได้ต่อเดือน ภาวะสุขภาพ การเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาล

แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าที (t-test) แบบ Independent t-test พบว่า เพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุเพศหญิงมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรังมากกว่าผู้สูงอายุเพศชาย

แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามอายุ อยู่ในระดับมากทุกระดับอายุ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ระดับอายุ 71-75 ปี ($\bar{X}=4.98$) ระดับอายุ 76 - 80 ปี ($\bar{X}=4.86$) ระดับอายุ 80 ปีขึ้นไป ($\bar{X}=4.68$) ระดับอายุ 55 - 60 ปี ($\bar{X}=4.39$) ระดับอายุ 61 - 65 ปี ($\bar{X}=44.39$) และระดับอายุ 66-70 ปี ($\bar{X}=4.20$)

แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนพฤติกรรมดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน

แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามระดับการศึกษา อยู่ในระดับมากทุกระดับการศึกษา โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ระดับประถมศึกษา ($\bar{X}=4.47$) ระดับปริญญาตรี ($\bar{X}=4.48$) ระดับมัธยมศึกษา ($\bar{X}=4.26$) ระดับประกาศนียบัตร ($\bar{X}=4.35$)

แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามระดับ พบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างก็มีพฤติกรรมการดูแลตนเองตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน

แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามระดับอาชีพ อยู่ในระดับมากทุกระดับอาชีพ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ประกอบอาชีพระดับอื่น ๆ ($\bar{X}=4.80$) อาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ ($\bar{X}=4.64$) อาชีพเกษตรกร ($\bar{X}=4.43$) อาชีพข้าราชการ ($\bar{X}=4.40$) และ อาชีพลูกจ้าง/ลูกจ้างประจำ ($\bar{X}=3.54$)

แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามระดับอาชีพ พบว่าผู้สูงอายุที่มีระดับอาชีพต่างก็มีพฤติกรรมการดูแลตนเองตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน

แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามระดับสถานภาพ อยู่ในระดับมากทุกระดับของสถานภาพ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ สถานภาพโสด ($\bar{X}=4.54$) สถานภาพหย่าร้าง/เป็นหม้าย ($\bar{X}=4.40$) สถานภาพสมรส ($\bar{X}=4.32$)

แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามระดับสถานภาพ โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว พบว่าผู้สูงอายุที่มีสถานภาพต่างก็มีพฤติกรรมการดูแลตนเองตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน

แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ รายได้ต่อเดือน 15,001-20,000 บาท ($\bar{X}=4.71$) 5,001 - 10,000 บาท ($\bar{X}=4.43$) น้อยกว่า 5,000 บาท ($\bar{X}=4.38$) มากกว่า 20,000 บาท ($\bar{X}=4.33$) 10,001 - 15,000 บาท ($\bar{X}=4.22$)

แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามรายได้ต่อเดือน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) พบว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่างก็มีพฤติกรรมการดูแลตนเองตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน

แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามภาวะสุขภาพ อยู่ในระดับมากทุกระดับภาวะสุขภาพ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ เจ็บป่วยนาน ๆ ครั้ง ($\bar{X}=4.51$) เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) ($\bar{X}=4.47$) เจ็บป่วยบ่อย ($\bar{X}=4.50$) สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัว ($\bar{X}=4.40$) เจ็บป่วยด้วยโรคทั่วไป เช่น ไข้หวัด เป็นต้น ($\bar{X}=4.32$) มีโรคประจำตัว เช่น หัวใจ เบาหวาน ไชมัน เป็นต้น ($\bar{X}=4.28$)

แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามการเข้ารักษาในสถานพยาบาล อยู่ในระดับมากทุกระดับการเข้ารักษาในสถานพยาบาล โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ดังนี้ เข้ารับการรักษาทุกครั้งตามที่แพทย์นัด ($\bar{X}=4.44$) และเข้ารับการรักษเป็นบางครั้งตามที่สะดวก ($\bar{X}=4.37$)

แสดงการวิเคราะห์ความแปรปรวนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง จำแนกตามการรักษาในสถานพยาบาล พบว่าผู้สูงอายุที่มีเข้ารับการรักษาในสถานพยาบาลต่างกันมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองตามหลักไตรสิกขาไม่แตกต่างกัน

43ข้อเสนอแนะการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรังด้วยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง ดังนี้

ด้านศีล 1. ไม่รับประทาน ของทอด ของมัน ปิ้ง ย่าง ไม่รับประทาน น้ำตาล แป้ง ควรออกกำลังกายเป็นประจำ 2.ดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีการปลูกฝังการเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม 4.การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เคารพกติกาของชุมชน

ด้านสมาธิ 1. การปฏิบัติสมาธิทำให้ใจสงบ ระดับอารมณ์ในตัวเองได้ปฏิบัติตามหลักให้เป็นเครื่องเสริมพัฒนาชีวิตจิตใจและปัญญา 2. สามารถรับประทานอาหารประเภท ถั่วแทนโปรตีนอื่นได้ และจะช่วยในการย่อยสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีระเบียบ 3.ผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มปฏิบัติสมาธิที่ส่งผลต่อจิตใจที่เข้มแข็ง

ด้านปัญญา 1. รู้จักการพิจารณาไตร่ตรองอารมณ์ของตนเอง ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีความก้าวหน้า 2. สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี

อภิปรายผลการวิจัย

1. พฤติกรรมสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงจากมากไปหาน้อยที่สุดคือ ด้านปัญญา ด้านสมาธิ และด้านศีล ทั้งนี้ เพราะผู้สูงอายุส่วนมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองดังนี้เลือกดื่มน้ำสะอาด บริสุทธิ์ ดูแลความสะอาดหรือชำระล้างร่างกายทุกวัน ทานยาตามที่แพทย์สั่ง ตั้งใจในการดูแลสุขภาพตามแพทย์แนะนำ ตั้งใจอาบน้ำเพื่อให้ร่างกายสะอาด พิจารณาผักผลไม้ที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายตัวไหนควรกินก่อนหรือหลังอาหาร รู้ว่าควรอาบน้ำเวลาไหนที่ดีต่อสุขภาพตัวเองรู้ว่า

ผักผลไม้แบบไหนที่ดีต่อสุขภาพร่างกาย สอดคล้องกับ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2546) ได้ตรารขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้การดำเนินงานเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนต่อสิทธิและประโยชน์ของผู้สูงอายุ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เฉลิมพล ต้นสกุล (2557) กล่าวว่าพฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นอาจเป็นการกระทำที่แต่ละบุคคลได้ แสดงออกมารวมทั้งกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล พฤติกรรม แบ่งได้เป็น 2 ประเภท 1) พฤติกรรมภายนอก คือ กิจกรรมของบุคคลที่ปรากฏออกมาให้บุคคลอื่นเห็นได้ทั้งทาง วาจา การกระทำทำต่าง ๆ มีความสำคัญเพราะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการอยู่ร่วมกันของคนใน สังคม การสร้างความสัมพันธ์ของคนในกลุ่มต่อกลุ่มหรือชุมชนต่อชุมชน 2) พฤติกรรมภายใน คือ กิจกรรมที่ทำให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล สมองจะทำหน้าที่เป็นที่รวบรวม สะสมสั่งการอันเป็นผลเกิดจากการทำงานของระบบประสาท และกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางด้านชีวเคมีของร่างกายพฤติกรรมภายในมีความสำคัญต่อคน เพราะเป็นคุณสมบัติที่ทำให้คนเหนือกว่าสัตว์ต่าง ๆ ทำให้มีการคิดอย่างมีระบบสามารถคาดการณ์ในสิ่งต่าง ๆ

2. เปรียบเทียบและความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง คือ เพศชายและเพศหญิงมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับอายุ ส่วนใหญ่ระดับอายุ 71-75 ปี อายุ 76-80 ปี อายุ 80 ปีขึ้นไป อายุ 55-60 อายุ 61-65 ปี อายุ 66-70 ปี ด้านการศึกษาประกอบด้วยประถมศึกษา ปริญญาตรี มัธยมศึกษาและประกาศนียบัตร ด้านอาชีพประกอบอาชีพระดับอื่นๆอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ อาชีพเกษตรกร อาชีพข้าราชการและอาชีพลูกจ้าง/ลูกจ้างประจำ ด้านสถานภาพโสด สถานภาพหย่าร้าง/เป็นหม้ายและสถานภาพสมรส ด้านรายได้ต่อเดือน 15,001-20,000 บาท 5,001 - 10,000 บาท น้อยกว่า 5,000 บาท มากกว่า 20,000 บาท 10,001 - 15,000 บาท ด้านภาวะสุขภาพ เจ็บป่วยนาน ๆ ครั้ง เคยติดเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) บ่อย สุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคประจำตัว เจ็บป่วยด้วยโรคทั่วไป เช่น ไข้หวัด เป็นต้น มีโรคประจำตัว เช่น หัวใจ เบาหวาน ไชมัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะว่า ส่วนใหญ่คิดว่าการกินอาหารสจัดเป็นประจำทำให้เสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังสูง การกินอาหารปง ๆ ย่าง ๆ บ่อยครั้งร่างกายจะได้รับสารที่ก่อให้เกิดโรคมะเร็ง การออกกำลังกายที่ดีต้องเลือกกิจกรรมการออกให้เหมาะสมกับเพศและวัย เมื่อกินอาหารอิ่มใหม่ควรออกกำลังกายทันที เมื่อมีเรื่องไม่สบายใจ หรือมีความทุกข์ไม่ควรบอกให้ผู้อื่นรู้ เมื่อมีความเครียดควรหางานอดิเรกทำ เช่น เล่นกีฬา ปลูกต้นไม้ ดูหนัง ฟังเพลง เป็นต้น ผู้ที่สูบบุหรี่เป็นประจำทำให้เกิดโรคถุงลมโป่งพอง การดื่มสุราเป็นประจำทำให้เกิดโรคตับแข็งหรือมะเร็งตับ การดื่มน้ำอย่างน้อยต้องดื่มวันละ 6 แก้ว ทุกวัน จะทำให้ร่างกายสดชื่นและมีสุขภาพดีควรแปรงฟันหรือบ้วนปากทุกครั้งหลังรับประทานอาหาร

อาหาร ควรไปรับการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี เมื่อพบความผิดปกติของร่างกายเพียงเล็กน้อยเราไม่จำเป็นต้องไปพบแพทย์ก็ได้ กินอาหารร่วมกับผู้อื่นเราควรใช้ช้อนกลางเสมอ หนึ่งวันเราควรหลับพักผ่อนอย่างน้อย 7 ชั่วโมงต่อวัน เมื่อเราโกรธ เราสามารถด่าว่าคนรอบตัวได้ การสวดมนต์ก่อนนอนจะช่วยให้จิตใจเราสงบขึ้น ทุกมื้อที่เรากินอาหารควรที่มีผัก ผลไม่อยู่ด้วยเสมอเมื่อเรานอนไม่หลับ เราควรกินยานอนหลับเพื่อช่วยให้นอนหลับ การทำสมาธิทำให้จิตใจสงบ ไม่วุ่นวาย ส่งผลให้เกิดความสุขในชีวิตได้ท่านกินอาหารตรงเวลาจะส่งผลดีต่อสุขภาพ สอดคล้องกับ ศุภวรินทร์ หันกิตติกุล (2559) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดลำปาง พบว่าระดับการศึกษาที่ต่างกันทำให้พฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุมีความ แตกต่างกัน คือ ผู้สูงอายุที่ได้รับการศึกษาจะมีพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่มี การศึกษา นอกจากนี้ยังพบว่าผู้สูงอายุเพศชายที่แต่งงานแล้วมีการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพมากกว่าเพศหญิง และชายที่ยังไม่แต่งงาน สอดคล้องกับ สุรเดช ดวงทิพย์สิริกุล (2553) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเอง ด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ตำบลเจริญเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพตนเองดีมากมีการเข้าถึงแหล่งบริการสุขภาพอยู่ในระดับดีมีการประเมินสุขภาพตนเองดี และมีการตรวจสุขภาพ พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า อยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การละเว้นสิ่งที่มีให้โทษต่อร่างกาย การรับประทานอาหาร การนอนหลับ และ พักผ่อนหย่อนใจ การรักษาสุขภาพจิตส่วนด้านการออกกำลังกายอยู่ในระดับพอใช้ เพศ อายุ ลักษณะครอบครัวรายได้ โรคประจำตัวไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแล ตนเองด้านสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ระดับการศึกษาสถานภาพ สมรส อาชีพ แหล่งที่มาของรายได้ ความพอเพียงของรายได้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมดูแล ตนเองด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมดูแลด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การเข้าถึงแหล่งบริการสุขภาพ การประเมิน สุขภาพตนเอง การตรวจสุขภาพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมดูแลตนเองด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ

3. ข้อเสนอแนะการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง ด้านศีล ไม่รับประทาน ของทอด ของมัน ปิ้งย่าง ไม่รับประทาน น้ำตาล แป้ง ควรออกกำลังกายเป็นประจำ ดูแลตามหลักไตรสิกขาขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีการปลูกฝังการเข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เคารพกติกาของชุมชน ด้านสมาธิ การปฏิบัติสมาธิทำให้ใจสงบ ระดับอารมณ์ในตัวเองได้ปฏิบัติตามหลักให้เป็นเครื่องเสริมพัฒนาชีวิตจิตใจและปัญญา สามารถรับประทานอาหารประเภทล้วนโปรตีนอื่นได้ และ

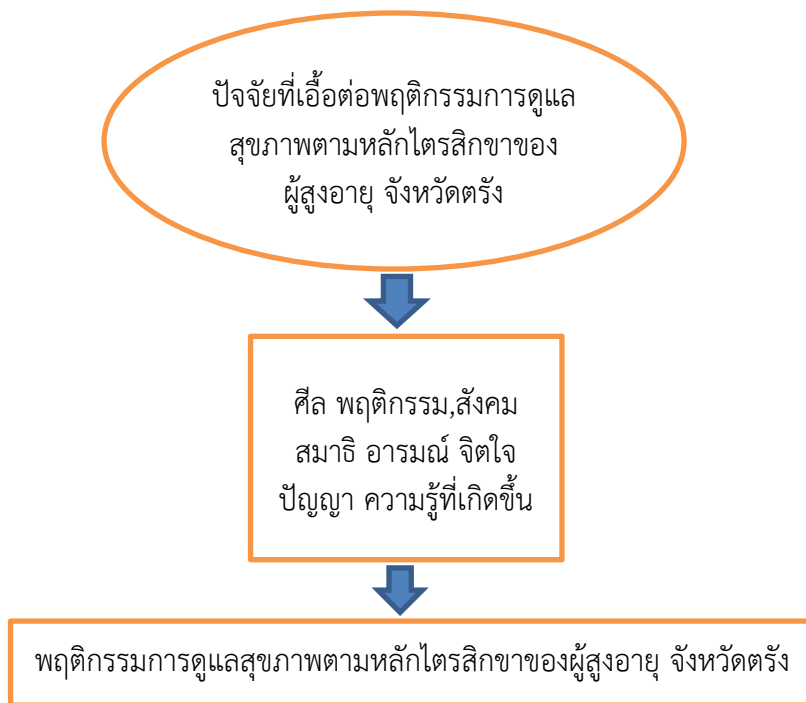

จะช่วยให้การย่อยสามารถอยู่ร่วมในสังคมอย่างมีระเบียบ ผู้สูงอายุมีการรวมกลุ่มปฏิบัติ
สมาธิที่ส่งผลต่อจิตใจที่เข้มแข็ง ด้านปัญญา รู้จักการพิจารณาไตร่ตรองอารมณ์ของตนเอง
ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง มีความก้าวหน้า และสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้เป็นอย่างดี
สอดคล้องกับ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2550) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ การแพทย์
ยุคใหม่ในพุทธทัศน์ ที่รวบรวมงานเขียนที่เกี่ยวกับการแพทย์และการดูแลสุขภาพ ตลอดจน
ปัญหาจริยธรรมที่เกี่ยวกับการแพทย์สมัยใหม่ตามหลักพระพุทธศาสนา โดยแบ่งเนื้อหา
ออกเป็น 5 ภาคคือ ภาค 1 คนไข้: ป่วยแต่กายใจเป็นสุข มีเนื้อหา 4 เรื่อง คือ รักษาใจยาม
ป่วยไข้ ธรรมกลาสำหรับญาติผู้ป่วย โภชนา : พุทธวิธีเสริมสุขภาพ ดุลยภาพ: สาระแห่ง
สุขภาพและความสมบูรณ์ และ พระพุทธศาสนากับการบริจาคอวัยวะ ภาค 2 แพทย์ :
คนไข้หวั่น สังคมไหว้ ประกอบด้วยเรื่อง รักษาใจยามรักษา คนไข้ยุคโลกาภิวัตน์ : บทบาท
ของแพทย์กับความหวังจากคนไข้ อายุรแพทย์กับปัญหาจริยธรรม และจริยธรรมแพทย์
สำหรับสหสาขาวิชาชีพ ภาค 3 การแพทย์: ที่พึ่งทุกยุคสมัยประกอบด้วยเรื่อง องค์กรรวม
พื้นฐานของการแพทย์ การแพทย์: ก้าวหน้าในยุคฝ่าวิกฤติ การศึกษาแพทยศาสตร์ใน
สังคมไทย และการแพทย์แนวพุทธ ภาค 4 ปัญหาทางการแพทย์ : โลกยิ่งเจริญคนยิ่งเผชิญ
ประกอบด้วยเรื่องช่วยให้ตายเร็วหรือช่วยให้ตายดี กรรรมกับโรคพันธุกรรมในทัศนะ
พระพุทธศาสนา การทำแท้งสารพันปัญหาถามตอบ : เทคโนโลยีการแพทย์สมัยใหม่กับ
จริยธรรม ในแง่พระพุทธศาสนาและชีวิต จริยธรรมกับการวิจัยทางการแพทย์ ภาค 5 อารย
ภยตัวอย่าง : อารยธรรมต้องมีคำตอบ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการศึกษาพฤติกรรมดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุจังหวัดตรัง
ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พฤติกรรมดูแลสุขภาพตามหลัก
ไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง คือความมีสัมพันธภาพที่มีความเกี่ยวเนื่องของชีวิต
ทั้งหมด เริ่มจากต้นจากการพัฒนากาย ให้มีความสุขกับการใช้ชีวิต มีการดูแลร่างกาย
ตนเอง มีความสามารถในการตัดสินใจสิ่งต่างๆด้วยตนเองได้ ทำให้ผู้สูงวัยมีความสุขและมี
สุขภาพร่างกายที่แข็งแรง ไม่มีโรคภัย ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงวัยรู้สึกว่าคุณค่าต่อสังคม เป็น
ที่ปรึกษาเป็นมิตรภาพในการให้คำปรึกษาเป็นอย่างดี ทำให้ผู้สูงวัยได้มีโอกาสในการทำ
ความดี เพิ่มพูนบุญกุศล และเกิดการยอมรับตนเอง ทำให้ได้มุ่งมั่นในเรื่องความสงบสุขใน
ชีวิต มุ่งสร้างชีวิตดี เข้าวัดถือศีล เกิดความรู้สึกพึงพอใจในการดำเนินชีวิต มีสติ สมาธิ ใน
การทำหน้าที่ที่ทุกครั้ง มีความเมตตาต่อลูกหลาน เป็นกัลยาณมิตรต่อบุคคลในครอบครัว
ให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริง และใช้ความรู้แก้ปัญหาทำให้เกิดสุขได้ ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปเป็น
แผนภาพในการวิจัยครั้งนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่มีผู้สนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตามหลักไตรสิกขาของผู้สูงอายุ จังหวัดตรัง ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มผู้สูงอายุให้ให้มีการแลกเปลี่ยนความสุขซึ่งกันและกัน
2. จัดให้มีโครงการอบรมส่งเสริมวิธีการดูแลสุขภาพตนเองให้มีทักษะในการดูแลผู้สูงอายุที่ถูกต้องและเหมาะสม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยที่ทุกภาคส่วนมีนโยบายในการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ พร้อมทั้งให้สังคมมีส่วนร่วมในการพัฒนาพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปรับวิธีการส่งเสริมการดูแลสุขภาพตนเองให้มีความสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายและความต้องการของผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการต่อยอดในการทำวิจัยเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุที่ได้รับการแก้ไขปัญหาก็ถูกต้องและถูกวิธี
2. ควรมีการศึกษาการนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้กับผู้สูงอายุที่มีอยู่สู่การกำหนดประเด็นวิจัยต่อไปให้มีความครอบคลุมต่อความต้องการของผู้สูงอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2546). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546. กรุงเทพฯ: สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). รายงานผลการดำเนินการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุปี 2552. กรุงเทพฯ: รังสีการพิมพ์.
- เฉลิมพล ต้นสกุล. (2557). พฤติกรรมศาสตร์สาธารณสุข (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล สหประชาพาณิชย์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์ (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2559). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย.
- ศุภวรินทร์ หันกิตติกุล. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ จังหวัดลำปาง (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตรัง. (2562). รายงานสถานการณ์ทางสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดตรัง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://shorturl.asia/XQaig>
- สำนักงานสถิติตรัง. (2566). ร้อยละของผู้สูงอายุ. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://shorturl.asia/SYTV4>
- สุนันทา โอศิริ และคณะ. (2557). การสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุด้วยการแพทย์แผนไทย. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุรเดช ดวงทิพย์ศิริกุล. (2553). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ ตำบลเจริญเมือง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

**การพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา***
DEVELOPMENT OF COMPETENCIES IN PROPAGATING BUDDHISM AMONG
MONKS IN PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PROVINCE

พระอธิการสุรภาส ปภาโต, พระราชวัชรสารบัณฑิต (ประสาร จันทสาโร),
พระครูสุธีกิตติบัณฑิต (กฤษฎา กิตติโสภณ)

Phraathikansurapas Paphato, Phrarajvajasarabandit (Prasarn Janthasaro),
Phrakhrusuthikittibundit (Krisada Kittisobhano)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 6301204220@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. วิเคราะห์สภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ 2. ศึกษากระบวนการส่งเสริมสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ 3. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ มีการนำเสนอผลการวิจัย เป็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการเผยแผ่ มีจุดแข็ง คือ พระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีแนวคิดที่ทันสมัย และมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม จุดอ่อน คือ ยังคงใช้เทคนิค รูปแบบที่เดิม ๆ ทำให้มีความเบื่อหน่ายและขาดความน่าสนใจ โอกาส คือ โรงเรียนและหน่วยงานราชการภายในพื้นที่ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พุทธศาสนา อุปสรรค คือ ประชาชนต้องทำงานและดูแลครอบครัว จึงไม่สนใจในเรื่องธรรมะ 2. กระบวนการส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการวางแผนงบประมาณ กำหนดเป้าหมายอย่างต่อเนื่องวางแผนเพิ่มจำนวนและพัฒนาพระสังฆาธิการ

---

*Received October 1, 2023; Revised October 3, 2023; Accepted October 6, 2023

และสร้างเครือข่ายการเผยแผ่ 3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ ด้านความรู้ ส่งเสริมให้ศึกษาพระธรรมวินัยอย่างถ่องแท้เสริมด้วยศึกษาศาสตร์ทางโลกและเทคโนโลยี ด้านทักษะสร้างแรงจูงใจที่จะทำให้พระสงฆ์สนใจการพัฒนาด้านตนเอง ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล พัฒนาปรับบุคลิกภาพพระสงฆ์ให้เหมาะสมกับสมณะสาธิตและประเพณีที่ดีเป็นแบบอย่างที่ดี

คำสำคัญ: การพัฒนา; สมรรถนะ; การเผยแผ่; พระสงฆ์

Abstract

Buddhist art is the art related to Buddhism. It occurred to promote the spread of Buddhism and the practice of Dhamma principles, focusing on beauty hidden in the philosophy of material things, built to offer as an offering to Buddha. Buddhist art has great value in Thai society. The objectives of this academic article were to present Buddhist art in two dimensions: The origin of Buddhist art. and the value of Buddhist art in Thai society. It was found that Buddhist art had its origins in 4 types of Buddhist stupas, which are the roots of all stupas. It is an object of worship for Buddhists. This can be said to be the beginning of the creation of Buddhist art. It arose from respect and faith in the Lord Buddha.

The dimension of value was found that Buddhist art has value in terms of 1. spiritual value. All Buddhist arts are embedded with morality and teachings. Therefore, it has value in strengthening the mind to be calm, peaceful, and happy. 2. Economic value. Because Buddhist art is an important tourism product of Thailand. 3. Social value Buddhist arts are symbols of unity and harmony among people in society. 4. Cultural and traditional values. Buddhist arts are the important cultural heritage of the Thai nation. These two dimensions of Buddhist arts affected the faith of Thai Buddhists. and provided invaluable academic knowledge.

Keywords: Development; Capacity; Propagation; Monk

บทนำ

วัดเป็นสถาบันทางศาสนาที่สำคัญของพระพุทธศาสนา (วาริ โศกเตี้ย และคณะ, 2565) ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า อบรมจริยธรรมแก่ประชาชน และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจของประชาชน อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากความเจริญทางวัตถุทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ทำให้สภาพทางสังคมเปลี่ยนไป (ประทวน วันนิจ และมนูญ สอนโพนงาม, 2565) ซึ่งมีผลกระทบต่อค่านิยมและความเชื่อถือของประชาชน ส่งผลให้บทบาทของวัดในพระพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต เกิดจากปัจจัยหลายประการ ดังนี้

การเข้ามาแทนที่ของสถาบันอื่น ในอดีต วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน (พระครูพิศิษฐ์ กระจานาถ (ประยูร นนทิโย), 2563) ในหลายด้าน เช่น การศึกษา สาธารณสุข สวัสดิการสังคม เป็นต้น แต่ในปัจจุบัน สถาบันอื่น ๆ ได้เข้ามาทำหน้าที่เหล่านี้ แทน เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล หน่วยงานภาครัฐ เป็นต้น ส่งผลให้บทบาทของวัดในด้านเหล่านี้ลดลง

การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมและความเชื่อของประชาชน ในอดีต ประชาชนให้ความเคารพศรัทธาในพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตใจและเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ แต่ในปัจจุบัน ประชาชนมีการศึกษามากขึ้น มีแหล่งข้อมูลข่าวสารหลากหลาย ทำให้ค่านิยมและความเชื่อเปลี่ยนไป ส่งผลให้บทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตใจลดลง (อำพล บุคดาสาร และคณะ, 2564)

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ในอดีต ชุมชนส่วนใหญ่เป็นชุมชนชนบทที่มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ผู้คนอยู่ใกล้ชิดกับวัด (พระศิระ จิตตสุโภ, 2564) ทำให้วัดมีบทบาทสำคัญในสังคม แต่ในปัจจุบัน ชุมชนส่วนใหญ่เป็นชุมชนเมืองที่มีวิถีชีวิตเร่งรีบ ผู้คนอยู่ห่างไกลจากวัด ทำให้บทบาทของวัดลดลง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจึงเป็นภารกิจที่สำคัญของพระพุทธศาสนา เพราะเป็นการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าไปเผยแผ่ให้ผู้คนได้รับรู้และเข้าใจ เพื่อนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาสามารถทำได้หลายวิธี โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมแล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เช่น การเทศนา เป็นวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่พบเห็นได้ทั่วไป โดยพระสงฆ์จะแสดงธรรมให้ผู้ฟังได้ฟัง (สมเจตน์ ผีวทองงาม, 2558) เป็นการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในรูปแบบที่เข้าใจง่าย การบรรยายธรรมทางวิทยุและโทรทัศน์ การเผยแผ่ธรรมด้วยสื่อต่างๆ

เช่น หนังสือ หนังสือพิมพ์ หรือวีดิทัศน์ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ในวัด เช่น การอบรมธรรมะ การจัดกิจกรรมจิตอาสา เป็นต้น

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในปัจจุบันจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมฺมโกฺขโช), 2565) เพื่อให้เข้าถึงผู้คนในวงกว้างและเกิดผลสัมฤทธิ์มากขึ้น ตัวอย่างเช่น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เช่น สื่อออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น จะช่วยให้เข้าถึงผู้คนในวงกว้างและหลากหลายกลุ่มเป้าหมาย การนำเสนอหลักธรรมคำสอนในรูปแบบที่เข้าใจง่าย หลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นความจริงอันลึกซึ้งแต่ควรนำเสนอในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เหมาะกับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมจิตอาสา กิจกรรมเพื่อสังคม เป็นต้น จะช่วยให้เข้าถึงผู้คนในวงกว้างและเกิดประโยชน์ต่อสังคม การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นภารกิจที่ท้าทาย แต่เป็นสิ่งที่จำเป็นต่อพระพุทธศาสนาและสังคม พุทธศาสนิกชนทุกคนจึงควรร่วมมือกันในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อให้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้กว้างขวางไปทั่วทุกมุมโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการส่งเสริมสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ กลุ่มพระสังฆาธิการที่เป็นนักเผยแผ่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 2 ได้แก่ กลุ่มพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 3 ได้แก่ กลุ่มข้าราชการนักวิชาการที่มีความรู้ด้าน

การเผยแพร่พุทธศาสนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 4 ได้แก่ กลุ่มผู้รับ การเผยแพร่ที่เข้าร่วมกิจกรรมในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 5 ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 5 รูปหรือคน โดยเป็นผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องกับผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ตรงและเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเผยแพร่ พระพุทธศาสนา รวมทั้งสิ้น จำนวน 25 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ตลอดจนกระบวนการ ส่งเสริม และรูปแบบในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา เอกสารโดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับ มหาจุฬาลงกูตปิฎก 2500, พระไตรปิฎก(ภาษาไทย) ฉบับ มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิจัยที่เกี่ยวข้อง พัฒนาขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์ตามกรอบ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1) ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการนัด หมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง และได้ศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียงเตรียมสมุดจดบันทึกและ อุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ 2) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัย จะสนทนาสืบถามความคืบหน้ากับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ ขอ อนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เพื่อตอบ คำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัด พระนครศรีอยุธยา

1.1 จุดแข็ง คือ การบริหารงานที่เป็นระบบแบ่งงานที่ชัดเจน เช่น วางแผน และกำหนดเป้าหมายให้เหมาะสม ความร่วมมือร่วมใจของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการที่มี การร่วมมือและร่วมใจกันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรม เผยแพร่พระพุทธศาสนาที่หลากหลายและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกวัย เช่น สัมมนาธรรม หรือ

กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เพื่อเผยแพร่ เช่นเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์

1.2 จุดอ่อน คือ ยังขาดทรัพยากรทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ยังไม่เพียงพอ เพื่อให้บุคลากรสามารถนำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลทางธรรม การจัดหาบุคลากรที่มีความสามารถในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาอย่างไม่เพียงพอ ทักษะและวิธีการเผยแพร่ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการในสังคมยุคปัจจุบัน

1.3 โอกาส คือ การให้ความสำคัญกับการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร และเยาวชนของเจ้าคณะพระสังฆาธิการ และความสนใจของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นโอกาสในการเตรียมความพร้อมในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในอนาคต

1.4 อุปสรรค คือ ขาดการสนับสนุนทางงบประมาณจากภาครัฐ การขาดงบประมาณที่เพียงพอ เป็นปัจจัยที่จำกัดในการพัฒนาและสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาในระดับต่างๆ.วิสัยทัศน์ของผู้นำคือพระสังฆาธิการฝ่ายปกครองที่แตกต่างกันอาจส่งผลให้มีแนวทางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ไม่สม่ำเสมอ

2. กระบวนการในการส่งเสริมสมรรถนะด้านการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

2.1 ด้านการวางแผน มีการวางแผนทรัพยากรครอบคลุมเรื่องของบุคลากร ให้มีความพร้อมทั้งในเรื่องของความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสม การวางแผนเป้าหมายการเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง การวางแผนงบประมาณในการเผยแพร่เพื่อให้มีทรัพยากรเพียงพอสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 ด้านการลงมือปฏิบัติ มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ การวางแผนทำงานเป็นระบบเป็นสิ่งสำคัญ

2.3 ด้านการตรวจสอบ มีช่องทางสำหรับให้พุทธศาสนิกชนแสดงความคิดเห็นต่อการปฏิบัติการเผยแพร่ ซึ่งอาจทำได้ผ่านหลายวิธี เช่น การจัดเวทีเสวนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสำรวจความคิดเห็น หรือการตอบแบบสอบถาม

2.4 ด้านการปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา เพิ่มทักษะและประสบการณ์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมถึงการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการเผยแพร่ การร่วมมือกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

3.1 ด้านความรู้ ให้พระสังฆาธิการเรียนรู้และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างถ่องแท้ ทั้งในด้านปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ โดยผ่านการอบรมศึกษาในสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ เพื่อเสริมสร้างความรู้และการประยุกต์ธรรมะในชีวิตประจำวัน เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและเท่าทันกับยุคสมัย

3.2 ด้านทักษะ กระตุ้นพระสังฆาธิการให้เกิดความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายของพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง การเรียนรู้เทคโนโลยีเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้และความเข้าใจ การอ่านหนังสือธรรมะเป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยเสริมแรงบันดาลใจและความรู้ อีกทั้งยังสามารถเรียนรู้จากครูบาอาจารย์ผู้มีประสบการณ์และความสำเร็จในการเผยแผ่ธรรมะ

3.3 ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล สังฆาธิการมีความเข้าใจลึกซึ้งในหลักธรรมพระพุทธศาสนาและสามารถเผยแผ่ความรู้แก่ผู้อื่นได้อย่างชัดเจนและเข้าใจ เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจุดแข็ง คือ พระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีแนวคิดที่ทันสมัย และมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม จุดอ่อน คือ พระสังฆาธิการยังคงใช้เทคนิค รูปแบบที่เดิม ๆ ทำให้มีความเบื่อหน่ายและขาดความน่าสนใจ โอกาส คือ โรงเรียนและหน่วยงานราชการภายในพื้นที่ให้ความสำคัญกับการเผยแผ่พุทธศาสนา อุปสรรค คือ ประชาชนต้องทำงานและดูแลครอบครัว จึงขาดความสนใจในเรื่องธรรมะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูกิตติเชมาภิรม (ประจวบ เฆมาภิโรโต) (2562) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปด้านการจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี มีการวางแผนดำเนินงาน วางแผนกำลังคน งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ มีการจัดองค์กรแบบกระจายอำนาจ แบบเครือข่ายแบบศูนย์รวมอำนาจ และแบบไม่เป็นทางการ มีการสั่งการตามหน้าที่ ขอความช่วยเหลือให้ความอิสระ และสั่งการตามสายงาน มีการประสานงานโดยใช้เครื่องมือ โดยประสานงานแบบเป็นทางการ ไม่เป็นทางการ และประสานงานโดยตรง มีการควบคุมคุณภาพ ควบคุมเนื้อหา ควบคุมพฤติกรรม และควบคุมระยะเวลา

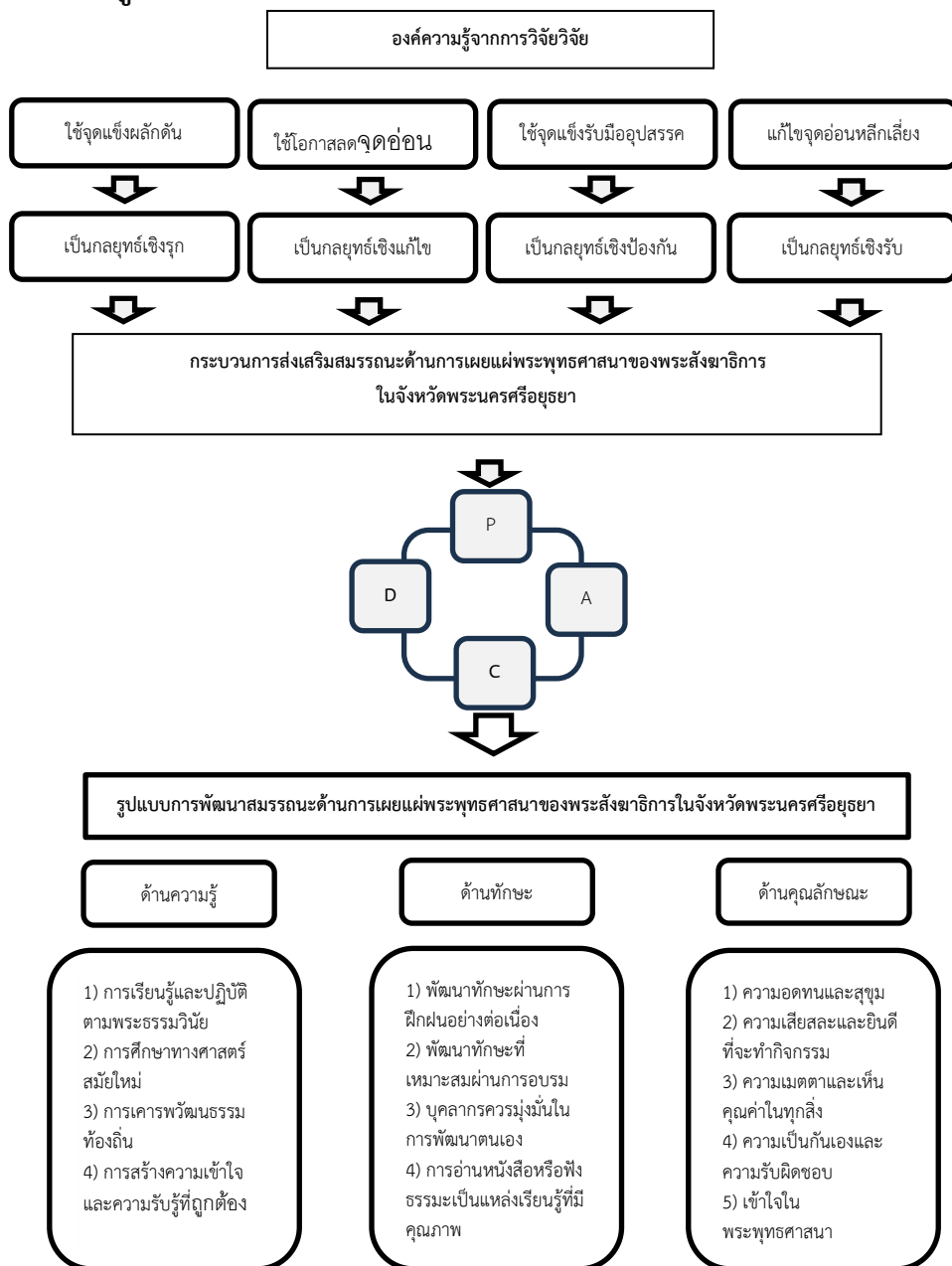

2. กระบวนการส่งเสริมสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีการวางแผนทรัพยากรครอบคลุมเรื่องของบุคลากร ให้มีความพร้อมทั้งในเรื่องของความรู้ ความสามารถ และทักษะที่เหมาะสม มีการดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ มีช่องทางสำหรับให้พุทธศาสนิกชนแสดงความคิดเห็นผ่านหลายวิธี เช่น การจัดเวทีเสวนา การสำรวจความคิดเห็น หรือการตอบแบบสอบถาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต) (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะเจ้าอาวาส ประกอบด้วยสมรรถนะ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือ ความมุ่งมั่นในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการบริการที่ดี คือ ความตั้งใจในการทำงานรวมถึงความตั้งใจและใส่ใจในการสงเคราะห์และอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ แก่ประชาชนทุกคน ด้านการส่งเสริมความเชี่ยวชาญ คือ การพัฒนาตนเองของเจ้าอาวาสโดยศึกษาหาความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อนำมาประยุกต์หรือพัฒนาการทำงานให้เกิดผลสำเร็จมากขึ้น ด้านการทำงานเป็นทีม คือ ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อตกลงในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทำหน้าที่ของตนในทีมให้สำเร็จ ด้านการยึดมั่นในความชอบธรรม คือ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตามหลักพระธรรมวินัยและกฎระเบียบต่าง ๆ

3. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ประกอบด้วย ด้านความรู้ ส่งเสริมให้พระสังฆาธิการศึกษาพระธรรมวินัยอย่างถ่องแท้เสริมด้วยศึกษาศาสตร์ทางโลกและเทคโนโลยี เพื่อนำมาช่วยในการเผยแผ่ ด้านทักษะ สร้างแรงจูงใจที่จะทำให้พระสังฆาธิการมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล พัฒนาปรับปรุงบุคลิกภาพพระสังฆาธิการให้เหมาะสมกับสมณะสาธิตและประพฤตินเป็นแบบอย่างที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี สหชัยรุ่งเรือง (2565) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารเชิงพุทธของผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลของจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ มีการพัฒนาศักยภาพผู้นำในด้านแรงงานอย่างมั่นคงและไม่ขาดตกบกพร่อง มีการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการและผู้ปฏิบัติการครบทุกด้าน ด้านทักษะ มีการพัฒนาวิสัยทัศน์ ได้แก่ การสร้างความรู้ความเข้าใจในธุรกิจของตน มีการพัฒนาการวางแผนกลยุทธ์ ได้แก่ การใช้กลยุทธ์ส่งเสริมการขายทางสินค้าผ่านช่องทาง online เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย และสื่อต่าง ๆ ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล มีการพัฒนาการควบคุมตนเอง ได้แก่ ควบคุมตนเองด้วยวิชาการในการทำงานเบื้องต้น การติดตามงานอย่างสม่ำเสมอ ควบคุมตนเองด้วยการพบบุคลากรด้านต่าง ๆ เป็นประจำ เพื่อเพิ่มพูนตนเองให้มีสติรอบคอบในการทำงาน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

รูปแบบสภาพทั่วไปในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า จุดแข็ง คือ มีการบริหารงานที่เป็นระบบ การให้ความร่วมมือร่วมใจของคณะสงฆ์และพระสังฆาธิการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเผยแผ่ การเพิ่มจำนวนกิจกรรมในเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่หลากหลายและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกวัย การประชุมพระสังฆาธิการเพื่อวางแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านจุดอ่อน คือ สังฆาธิการ ขาดการพัฒนาทรัพยากรทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ขาดการสนับสนุนด้านอุปกรณ์จากหน่วยงาน ทางด้านอุปกรณ์ที่จำเป็น ขาดการสร้างและจัดหาบุคลากรที่มีความสามารถในการเผยแผ่ ทักษะและวิธีการเผยแผ่ที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการในสังคมยุคปัจจุบัน โอกาส คือ การให้ความสำคัญและสนับสนุนในการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร และเยาวชนเป็นโอกาสที่สร้างพื้นที่ในการเตรียมความพร้อมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ความสนใจของประชาชนในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ร่วมกิจกรรมในระยะเวลาที่ต่ำกว่าศตวรรษ การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระยะเวลาที่ต่ำกว่าศตวรรษสร้างโอกาสในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ทางธรรมให้กับประชาชนอย่างยาวนาน และอุปสรรค คือ ขาดการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ประชาชนไม่สนใจการเผยแผ่เท่าที่ควร ระบบราชการที่ไม่เอื้อต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากการศึกษาสภาพทั่วไปจึงนำไปสู่กระบวนการส่งเสริมสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีการใช้กระบวนการส่งเสริมสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการ ด้วยวงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming) คือ การวางแผน (Plan - P) การปฏิบัติตามแผน (Do - D) การตรวจสอบ (Check - C) นำผลการตรวจสอบมาปรับปรุงแก้ไข (Action - A) และดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ 3 ขั้นตอน กระบวนการขั้นแรก เริ่มต้นจากการพิจารณาถึงการใช้จุดแข็งไปผลักดันโอกาสเป็นกลยุทธ์เชิงรุก ใช้โอกาสลดจุดอ่อนเป็นกลยุทธ์เชิงแก้ไข ใช้จุดแข็งรับมืออุปสรรคเป็นกลยุทธ์เชิงป้องกัน และแก้ไขจุดอ่อนพร้อมกับหลีกเลี่ยงอุปสรรคเป็นกลยุทธ์เชิงรับ เพื่อกำหนดรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้สอดคล้องกับกระบวนการในขั้นที่สอง กระบวนการขั้นที่สอง ใช้กระบวนการการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยอาศัยวงจรคุณภาพ PDCA ให้ครอบคลุมการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ให้คณะสงฆ์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดหลักสูตรฝึกอบรมและศึกษาเพิ่มเติม ให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของพระสังฆาธิการ ในสาขาวิชาและระดับความรู้ที่แตกต่างกัน โดยอาจจัดในรูปแบบของหลักสูตรระยะสั้น หลักสูตรระยะยาว หรือหลักสูตรออนไลน์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สนับสนุนการฝึกอบรมและการพัฒนาตนเอง สร้างโอกาสให้พระสังฆาธิการได้รับการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยจัดสัมมนา และโครงการพัฒนาทักษะเป็นระยะๆ สนับสนุนให้พระสังฆาธิการมีแหล่งเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้รู้และพระภิกษุสามเณรท่านอื่น ๆ เพื่อเพิ่มความเข้าใจในหลักธรรมพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ขยายขอบเขตของการศึกษาและการวิเคราะห์ไปยังพื้นที่อื่น ๆ นอกเหนือจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. ใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลและมุมมองที่หลากหลายและครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- ประทวน วันนิจ และมนูญ สอนโพนงาม. (2565). วิกฤตวัฒนธรรม เปลี่ยนผ่านวิถีชีวิต สังคมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารวามัญองแหรพุทธศาสนตรปริทรศน*, 9(2), 117-126.
- พระครูกิตติเขมาภิรม (ประจวบ เขมาภิโร). (2562). *รูปแบบการจัดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้นแบบของคณะสงฆ์จังหวัดนนทบุรี* (ดุขฎิณิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎิบัณติต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิศิษฐ์ปธานาถ (ประยูร นนทิตโย). (2563). สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสทวิทยการนวัตกรรมการปริทรศน*, 3(2), 50-59.

- พระครูวิโรจน์อินทคุณ (เอกชัย อินทโชโต). (2562). การพัฒนาสมรรถนะเจ้าอาวาสตามหลักพุทธธรรมเพื่อการบริหารจัดการงานกิจการคณะสงฆ์ในจังหวัดจันทบุรี (ดุष्ฎิณีพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระชลญาณมุนี (สมโภช ธมมโภชโช). (2565). การปรับตัวของพระสงฆ์รุ่นใหม่ในยุคของสังคมออนไลน์. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 11(1), 195-213.
- พระศิระ จิตตสุโก. (2564). พลังบารสู่ความเข้มแข็งของชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดท่าขนุน อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. วารสาร มจร กาญจนปริทรรศน์, 2(3), 187-198.
- มนตรี สหชัยรุ่งเรือง. (2565). การพัฒนาสมรรถนะทางการบริหารเชิงพุทธของผู้ประกอบการธุรกิจให้บริการในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลของจังหวัดชลบุรี (ดุष्ฎิณีพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วารี โศกเตี้ย และคณะ. (2565). วัด : แหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา. วารสารบรรณการศึกษาศาสตร์และมนุษยสังคมศาสตร์, 3(2), 68-77.
- สมเจตน์ ผีวทองงาม. (2558). พุทธทาสิกขุกับการแนะแนวทางการดำเนินชีวิต (Buddhadhasa Bhikkhu and Guidance of the ways to make living). วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 6(2), 175-208.
- อำพล บุตดาสาร และคณะ. (2564). พระพุทธศาสนา : รากฐานการศึกษาไทยที่ควรหันมามอง. วารสารปณิธาน, 17(1), 81-100.

การพัฒนาระบบการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้
ในพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา*

DEVELOPMENT OF ACTIVE TEACHING SYSTEM FOR LEARNING
DEVELOPMENT IN THE 26TH BUDDHIST CENTURY FOR TEACHERS OF
SOCIAL STUDIES, RELIGION AND CULTURE IN SECONDARY EDUCATION
AREA IN NAKHON RATCHASIMA PROVINCE

ศักดิ์ดา งานหมั่น

Sakda Nganman

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: sakda.ngan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. พัฒนาระบบการสอนแบบกระฉับกระเฉง
2. การเปรียบเทียบพฤติกรรม 3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบ
การสอน 4. ประเมินรับรองระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉง การ
วิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and development) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ
วิจัยได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีการศึกษา หรือเทคโนโลยี
และสื่อสารการศึกษา ได้มาโดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น 2) นักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนเหลื่อมพิทยาสรรพ์ จำนวน 105 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่ม
กลุ่มตัวอย่างแบบหลายชั้น

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการพัฒนาระบบการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อการพัฒนา
การเรียนรู้ในพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และ
วัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้พัฒนาขึ้นตามแนวคิด
การจัดระบบ และการออกแบบระบบการสอน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ
1) การวิเคราะห์บริบท 2) การวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยนำเข้า 3) การเตรียมความพร้อม
4) การจัดกิจกรรมการสอน โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ 5) การประเมินผล
6) การสรุปผลผลการสอน 7) ผลผลิต และ 8) การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ

2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสร้างความรู้ทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 ของนักเรียน หลังเรียนผ่านระบบการสอนสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. นักเรียนมีความพึงพอใจต่อระบบการสอนตามแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.12 4. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรับรองระบบการสอนอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.08 และได้ให้ข้อสรุปเป็นเอกฉันท์ คือ ระบบการสอนมีความเหมาะสมดีแล้ว

คำสำคัญ: การพัฒนาระบบการสอน; พุทธศตวรรษที่ 26; สารการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

Abstract

Objectives of this research were: 1. To develop an active teaching system 2. To compare behaviors 3. To analyze students' satisfaction with the teaching system 4. To assess and certify the teaching system based on the active teaching concept. This research was conducted by research and development. The samples used in the research were: 1) 5 experts in educational technology or technology and educational communication Acquired by multistage random sampling. 2) 105 Mathayomsuksa 3 students of Lueamphittayasan School were obtained by multistage random sampling.

The results showed that 1. The results of the active teaching system development for learning development in the 26th Buddhist century for teachers in social studies, religion and culture in the Secondary Education Area in Nakhon Ratchasima Province was developed according to the concept of organizing the system. and teaching system design, consisted of 8 components: 1) context analysis 2) analysis and determination of input factors 3) preparation 4) organization of teaching activities by using the process of knowledge exchange 5) evaluation 6) summarizing teaching results 7) output and 8) checking and improving the system. 2. The comparative results of the 26 th Buddhist century towards knowledge-building behaviors of students after learning through the active teaching system were higher than the average of the pre-test in all aspects with statistically significant value at the .01 level. 3. The students' satisfaction with the active teaching system for skill development in the 26 th Buddhist century was at high level with an average

of 4.12. 4. The experts assessed and certified the active teaching system at a high level with an average of 4.08 and unanimously concluded that the teaching system is appropriate.

Keywords: Development of active teaching; The 26th Buddhist Century; Social studies Religion and Culture

บทนำ

พุทธศตวรรษที่ 26 เป็นยุคเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในวงการการศึกษาเป็นอย่างมาก มีทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย (ภควรรณ อยู่เย็น, 2563) ทฤษฎีที่ได้รับความนิยมและก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก คือ ทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ทำให้มุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ และการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างไปจากเดิม การสอนที่เน้นให้ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยอาศัยความสามารถและจิตวิทยาการสอนส่วนตัว มาเป็นการให้ครูนำความรู้ทางด้านจิตวิทยาของการเรียนรู้มาใช้ในการจัดเตรียมการสอนการสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ดังนั้น การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนจะต้องลงมือปฏิบัติ และกระทำด้วยตนเอง (พนมนคร มีราคา, 2560)

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมีนโยบายและแนวทางในเรื่องการจัดการเรียนรู้ โดยได้ให้ความสำคัญกับความสามารถด้านการคิด และการแก้ปัญหาโดยได้กำหนดไว้ในสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน 5 ประการ (สวัสดีคุณครู, 2551) ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสารเป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ ประการที่สอง ความสามารถในการคิดเป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ ประการที่สาม ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาเป็นความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ประการที่สี่ ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง ประการที่ห้า ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

จากประเด็นข้างต้น ในการอธิบายมาเพื่อให้เห็นความเป็นครูต้องมีทักษะอะไรบ้าง ในการนำมาสอนให้กับนักเรียน ซึ่งครูสังคมต้องทุ่มเทความอดทนและความพยายามเพื่ออบรมสั่งสอนศิษย์ให้รู้แจ้งในวิชาทักษะชีวิต (พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ และคณะ, 2562) ประวัติศาสตร์ศาสนา ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และอื่น ๆ ซึ่งนักเรียนส่วนมากก็มักจะไม่ได้ตั้งใจเรียนกัน ด้วยเพราะเห็นว่ามันไม่สำคัญโดยหารู้ไม่ว่าวิชาเหล่านั้นมันสำคัญกับชีวิตมาก เช่น วิชาทักษะชีวิตก็ช่วยให้เราสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้ วิชาเศรษฐศาสตร์เองก็สำคัญในด้านการควบคุมรายรับรายจ่าย ดังนั้นถ้าเปรียบครูทั่วไปเป็นผู้มอบวิชาความรู้ ครูสังคมก็เป็นเหมือนผู้คอยสอนทักษะการใช้ชีวิตในสังคม

ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการสอนตามแนวคิดแบบ กระฉับกระเฉงเพื่อการพัฒนาการเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อที่จะเป็นองค์ความรู้สำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในยุคพุทธศตวรรษที่ 26 ที่จะสามารถเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ให้สามารถเกิดการ เรียนรู้ได้อย่างแท้จริง นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อการพัฒนาการเรียนในพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสร้างทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 ของนักเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนผ่านระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
3. เพื่อผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา
4. เพื่อประเมินรับรองระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนพุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบพัฒนา (Research and Development ; R&D) กล่าวคือ การสำรวจ (Survey Research)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา หรือเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษาและด้านหลักสูตรและการสอน หรือด้านการสอนสังคมศึกษา จำนวน 5 ท่าน 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนเหลื่อมพิทยาสรรพ์ อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 105 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษางานทดลอง โดยมีขั้นตอน ลักษณะและการตรวจสอบเครื่องมือ มีรายละเอียดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1. เครื่องมือวิจัยที่เป็นต้นแบบชิ้นงาน ได้แก่ ระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับกลุ่มสาระสังคมศึกษาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เขตพื้นที่การศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

2. เครื่องมือวิจัยประเมินความต้องการต้นแบบชิ้นงาน ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจแก้ไขเครื่องมือวิจัยจำนวน 5 ท่าน

3. เครื่องมือวิจัยในการทดสอบ ประเมิน และรับรองคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) แบบประเมิน (ร่าง) ระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 4) แบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้ 5) แบบประเมินกระบวนการ 6) แบบประเมินผลงาน 7) แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน 8) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อระบบการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 และ 9) แบบประเมินรับรองระบบการสอนจากผู้ทรงคุณวุฒิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล จากแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำข้อมูลเหล่านั้นไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน t-test

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อ้างอิงแนวคิดการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา 7 ขั้นตอน มาประยุกต์ใช้สำหรับการดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้มาซึ่งการพัฒนาระบบการสอน เหลือจำนวน 6 ขั้นตอนเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานการวิจัย ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาองค์ความรู้หรือเนื้อหาสาระเกี่ยวกับต้นแบบชิ้นงาน เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบ และระบบการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครู สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาใน จังหวัดนครราชสีมา 2. วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการ ออกแบบและการพัฒนาระบบการสอน และการกำหนดกรอบแนวคิดสำหรับการ พัฒนาระบบการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจและประเมินความต้องการต้นแบบชิ้นงาน โดยใช้ แบบสอบถามกับผู้สอน จำนวน 5 คน เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความคิดเห็นของ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และความต้องการเกี่ยวกับระบบการสอนและใช้แบบ สัมภาษณ์กับผู้สอนสาระภูมิศาสตร์ และอาจารย์ผู้สอนระดับมหาวิทยาลัยที่มีความรู้ มีประสบการณ์การจัดกิจกรรมการสอนแบบกวีตภาพ การจัดกิจกรรมการสอน โดยใช้ กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ และการสร้างความรู้ จำนวน 5 คน และใช้แบบสัมภาษณ์ กับนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเหลื่อมพิทยาสรรพ์ อำเภอบ้านเหลื่อม จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 10 คน เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลในการกำหนดกรอบแนวคิดต้นแบบ องค์ประกอบปัจจัยนำเข้าระบบให้สอดคล้องกับสภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ปัจจุบันและตรงกับความต้องการ จากนั้นทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ผลที่ได้จากการ สอบถามและการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารอบแนวคิดต้นแบบชิ้นงาน เป็นการกำหนดกรอบแนวคิด ต้นแบบระบบการสอน โดยอ้างอิงระบบ CIPOF Model เพื่อสร้าง (ร่าง) กรอบแนวคิด ต้นแบบระบบการสอนหลังจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ได้ได้กรอบแนวคิดต้นแบบระบบการสอน

ขั้นตอนที่ 4 การสอบถามความคิดเห็นผู้เชี่ยวชาญ โดยสอบถามความคิดเห็น ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) นำเสนอกรอบ แนวคิดต้นแบบระบบการสอนให้แก่ผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ของผู้เชี่ยวชาญ จนได้กรอบแนวคิดต้นแบบระบบการสอน

ขั้นตอนที่ 5 การพัฒนาระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉง เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ที่ได้จากการสอบถามความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 6 ทดสอบประสิทธิภาพและรับรองต้นแบบชิ้นงาน โดยทดลองใช้ระบบการสอนที่พัฒนาขึ้น โดยเป็นการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น (Try Out) แบบหนึ่งต่อหนึ่ง แบบกลุ่มเล็ก และแบบภาคสนาม จำนวน 40 คน และทดลองสอนจริง (Trial Run) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน เพื่อหาประสิทธิภาพ และนำเสนอผลการทดสอบประสิทธิภาพและผลการทดลองสอนจริงและสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินรับรองระบบการสอนที่พัฒนาขึ้น

1.2. ผลการพัฒนาระบบการสอน

1.2.1 ระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการจัดระบบ และการออกแบบระบบการสอน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์บริบท (Context Analysis) ประกอบด้วย
  - 1) สภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระภูมิศาสตร์ 2) ความพร้อมอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 3) ความพร้อมระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต 4) ทักษะการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเบื้องต้น 5) หลักการและเหตุผลของระบบการสอน 6) วัตถุประสงค์ของระบบการสอน และ 7) ผู้ใช้ระบบ
2. องค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยนำเข้า (Input Factors Analysis) ประกอบด้วย
  - 1) แนวทางการจัดกิจกรรมการสอนแบบกระฉับกระเฉง 2) สภาพแวดล้อมการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 3) คุณลักษณะผู้สอน และ 4) คุณลักษณะนักเรียน
3. องค์ประกอบที่ 3 การเตรียมความพร้อม (Preparation) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนย่อย คือ
  - 1) ปฐมนิเทศนักเรียน 2) ทดสอบก่อนเรียน 3) แบ่งกลุ่มและจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ และ 4) ทดลองใช้เครื่องมือ
4. องค์ประกอบที่ 4 การจัดกิจกรรมการสอน (Teaching Process) โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย คือ
  - 1) ขั้นเตรียม 2) ขั้นสอน 3) ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม 4) ขั้นตรวจสอบผลงานและทดสอบ และ 5) ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผล
5. องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย คือ
  - 1) ประเมินผลงาน 2) ทดสอบหลังเรียน 3) ประเมินผลความพึงพอใจต่อระบบ และ 4) ประเมินผลกระบวนการจัดกิจกรรมการสอน
6. องค์ประกอบที่ 6 การสรุปผลผลการสอน (teaching Summary) ประกอบด้วย
  - 1) สรุปผลการจัดกิจกรรมการสอน และ 2) รายงานผลการจัดกิจกรรมการสอน
7. องค์ประกอบที่ 7 ผลผลิต (Result) ประกอบด้วย

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ผลงาน และ 3) พฤติกรรมการสร้างความรู้ 8. องค์ประกอบที่ 8 การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ (Adjust) ประกอบด้วย 1) ผลคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ผลคะแนนการประเมินผลงาน 3) ผลคะแนนการประเมินกระบวนการ และ 4) ผลความพึงใจของนักเรียนที่มีต่อระบบการสอน

2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการสร้างทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนผ่านระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัยได้นำระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้ไปทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น (Try Out) จำนวน 30 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม และการทดลองสอนจริง (Trial Run) กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 32 คน ในภาคเรียนที่ 2/2565 โดยใช้เนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องศาสนพิธี กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม เพื่อศึกษาผลพฤติกรรมการสร้างทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 ผ่านระบบการสอน โดยทำแบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้ก่อนการทดลองแล้วจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอนที่พัฒนาขึ้นเมื่อทำการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอนครบทุกกระบวนการเรียบร้อยแล้วทำแบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้หลังการทดลอง ซึ่งเป็นชุดเดียวกับแบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้ก่อนการทดลอง แล้วนำคะแนนทั้งหมดที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์พฤติกรรมการสร้างความรู้โดยอ้างอิงตามแนวคิดของ Nonaka (2000) เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการสร้างความรู้ของนักเรียนระหว่างก่อนการทดลองและหลังการทดลองในแต่ละด้าน ซึ่งผลการวิเคราะห์ พบว่า

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพเบื้องต้น (Try Out) ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 4 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้ทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 หลังการทดลองเท่ากับ 2.55 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลอง เท่ากับ 1.72 การทดสอบครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 8 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้หลังการทดลอง เท่ากับ 2.58 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลอง เท่ากับ 1.82 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมการสร้างความรู้อยู่ในระดับน้อย/ต้องปรับปรุง ไม่สามารถยอมรับได้

ผลการเปรียบเทียบผลทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น 2 ครั้ง ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าสูงขึ้น จากนั้นสัมภาษณ์ผู้ใช้และขอข้อเสนอแนะแล้วปรับปรุงข้อบกพร่องที่พบก่อนนำไป ทดสอบครั้งที่ 3 แบบภาคสนาม จำนวน 8 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้หลังการทดลอง เท่ากับ 2.53 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการ

ทดลอง เท่ากับ 1.81 เมื่อทำการเปรียบเทียบการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น 3 ครั้งที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าสูงขึ้นตามลำดับ จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความเสถียรภาพและความสมบูรณ์ของระบบการสอนก่อนนำไปทดลองสอนจริง (Trial un) ครั้งที่ 4 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมการสร้างความรู้ทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 หลังการทดลอง เท่ากับ 2.53 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมการสร้างความรู้อยู่ในระดับมาก/ยอมรับได้ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลองเท่ากับ 1.82 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมการสร้างความรู้อยู่ในระดับน้อย/ต้องปรับปรุง ไม่สามารถยอมรับได้ ถือว่าการทดสอบประสิทธิภาพ 4 ครั้งที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้นตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อระบบการสอน พบว่า นักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ผ่านกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามระบบการสอนมีความพึงพอใจต่อระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ค่าเฉลี่ยโดยรวมมีค่าเท่ากับ 4.12 อยู่ในระดับความพึงพอใจมากระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ขั้นตอนที่ 2 การนำเข้าสู่บทเรียน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.25 รองลงมาคือ ขั้นตอนที่ 5 ด้านการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.13 รองลงมา คือ ขั้นตอนที่ 1 ด้านการเตรียมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.11 รองลงมา คือ ขั้นตอนที่ 4 ถ่ายทอดความรู้และระดมสมอง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.06 รองลงมา คือ ด้านภาพรวมของระบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.03 รองลงมา คือ ขั้นตอนที่ 3 ปฏิสัมพันธ์กลุ่มย่อยแสวงหาความรู้ร่วมกัน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.02 ตามลำดับ

4. ผลการประเมินรับรองระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา

ผลการประเมินรับรองระบบการสอน โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 4.14 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับมากและมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านภาพรวมของระบบ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.33 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านผล

ย้อนกลับ (Feedback) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.27 รองลงมา คือ องค์ประกอบด้านผลลัพธ์ (Output) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.20 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านบริบท (Context) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 ถัดลงมาคือองค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า (Input) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.12 และองค์ประกอบด้านกระบวนการ (Process) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.07 ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่า จากการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน มีความเห็นรับรองระบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และได้ให้ข้อสรุป คือ ระบบการสอนมีความเหมาะสมดีแล้ว จำนวน 4 คน และระบบการสอนมีความเหมาะสม แต่ควรปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จำนวน 1 คน

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาระบบการสอนระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบ กระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา ได้พัฒนาขึ้นตามแนวคิดการจัดระบบ และการออกแบบระบบการสอน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ 1) องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์บริบท (Context analysis) 2) องค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์ และกำหนดปัจจัยนำเข้า (Input factors analysis) 3) องค์ประกอบที่ 3 การเตรียมความพร้อม (Preparation) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนย่อย 4) องค์ประกอบที่ 4 การจัดกิจกรรมการสอน (Teaching process) โดยใช้กระบวนการ แลกเปลี่ยนความรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย 5) องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนย่อย 6) องค์ประกอบที่ 6 การสรุปผลผลการสอน (Learning summary) 7) องค์ประกอบที่ 7 ผลผลิต (Result) และ 8) องค์ประกอบที่ 8 การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ (Adjust) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูษิต สถิตพงษ์ (2560) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการสอนภูมิศาสตร์แบบภควันตภาพสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีผลการวิจัยพบว่า 1. ระบบการสอนภูมิศาสตร์แบบภควันตภาพ สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีองค์ประกอบทั้งหมด 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวิเคราะห์บริบท 2) การวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยนำเข้า 3) การเตรียมความพร้อม 4) การจัดกิจกรรมการสอน 5) การประเมินผล 6) การสรุปผลผลการสอน 7) ผลผลิต และ 8) การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ งามพันธุ์ สัยศรี (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามการเรียนรู้และการสอนบน ฐานความยึดมั่นผูกพันและการเรียนรู้แบบนำตนเองเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า เมื่อใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างแล้วพบว่า

1) นิสัยรักการอ่านของกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) ผลการเปรียบเทียบพัฒนาการของนิสัยรักการอ่านใน 4 ระยะของการทดลอง โดยวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวแบบวัดซ้ำ และทดสอบความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี Scheffe พบว่า นักเรียนมีคะแนนพัฒนาการจากการวัดนิสัยรักการอ่านครั้งหลังสูงกว่าครั้งก่อนหน้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. การวิเคราะห์ความก้าวหน้าผลการเรียนผ่านระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น (Try Out) ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 4 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.65 ครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 8 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.69 ครั้งที่ 3 แบบภาคสนาม จำนวน 8 คน ดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.72 และการทดลองสอนจริง (Trial Run) ครั้งที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน พบว่าดัชนีประสิทธิผล เท่ากับ 0.74 ดังนั้นแสดงว่านักเรียนที่จัดกิจกรรมการเรียนการสอนผ่านระบบการสอนมีความรู้และความก้าวหน้าในการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดนุภักดิ์ เชาวศรีกุล (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร อยู่ในระดับพอใช้ 2) รูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 83.87/81.83 เปอร์เซ็นต์ 3) นักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และมีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยรูปแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับปณิธา วรธนพิรุณ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบผสมผสานโดยใช้เครื่องมือทางปัญญาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ พบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน 3) กระบวนการเรียนการสอน และ 4) การวัดและประเมินผล; วัตถุประสงค์ของรูปแบบคือ เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการเรียนการสอน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการเตรียมการก่อนการเรียนการสอน และ 2) ขั้นการจัดกระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลใช้การวัดพัฒนาการของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการประเมินตามสภาพจริง

3. การเปรียบเทียบพฤติกรรมการสร้างทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนผ่านระบบการสอนตามแนวคิดการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 สำหรับครูสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า การวิเคราะห์ประสิทธิภาพเบื้องต้น (Try Out) ครั้งที่ 1 แบบหนึ่งต่อหนึ่ง จำนวน 4 คน การทดสอบครั้งที่ 2 แบบกลุ่มเล็ก จำนวน 8 คน การทดสอบครั้งที่ 3 แบบภาคสนาม จำนวน 8 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมสร้างความรู้หลังการทดลอง สูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลอง ทุกครั้ง เมื่อทำการเปรียบเทียบการทดสอบประสิทธิภาพเบื้องต้น 3 ครั้งที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าสูงขึ้นตามลำดับ นำไปสู่ตรวจสอบความเสถียรภาพและความสมบูรณ์ของระบบการสอนก่อนนำไปทดลองสอนจริง (Trial Run) ครั้งที่ 4 กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ค่าเฉลี่ยรวมจากการทำแบบวัดพฤติกรรมสร้างความรู้ทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 หลังการทดลอง เท่ากับ 2.53 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมสร้างความรู้อยู่ในระดับมาก/ยอมรับได้ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยรวมก่อนการทดลองเท่ากับ 1.82 เมื่อเทียบเกณฑ์การแปลผลระดับพฤติกรรมสร้างความรู้ในระดับน้อย/ต้องปรับปรุง ไม่สามารถยอมรับได้ ถือว่าการทดสอบประสิทธิภาพ 4 ครั้งที่ผ่านมา ค่าเฉลี่ยรวมหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยสูงขึ้น และมีประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนในทุกกระบวนการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลรัตน์ เทอร์เนอร์ (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) แนวคิดและหลักการที่สำคัญ ประกอบไปด้วย แนวคิดการเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แนวคิดทักษะ ศตวรรษที่ 21 แนวคิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และแนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ 2) ปัจจัยสนับสนุน ด้านนโยบายที่ชัดเจนและปฏิบัติได้ 3) กระบวนการเตรียมความพร้อม การจัดการเรียนการสอน EREC IF (E: Engagement, R: Reflection, E: Experience, C: Culture and Language, I: Information Technology, F: Fun and flexibility) และกระบวนการเสริม คือ Empowerment และ KM และ 4) การประเมินผล สำหรับการประเมินประสิทธิผลพบว่า ภายหลังการเรียนโดยรูปแบบที่สมบูรณ์ค่าเฉลี่ยรวมของ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $p < .05$ โดยเพิ่มจาก 3.71 เป็น 3.93 และเพิ่มขึ้นเป็น 4.42 ภายหลังเรียนด้วยรูปแบบ EREC IF อย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร นักศึกษามี ความพึงพอใจต่อรูปแบบฯในระดับมากขึ้นไป อาจารย์มีความเห็นว่า EREC IF Model สามารถใช้เป็น แนวทางในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาลได้ และ ผู้ทรงคุณวุฒิให้การรับรองรูปแบบฯ ดังนั้นจึงควรนำ

รูปแบบฯ ไปขยายผลในการใช้เพื่อการจัดการเรียนการสอนให้ได้บัณฑิตพยาบาลที่มีทักษะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1 การพัฒนาระบบการสอนแบบกระฉับกระเฉงเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้
ในพุทธศตวรรษที่ 26

1. องค์ประกอบที่ 1 การวิเคราะห์บริบท (Context Analysis) ในการวิจัยนี้ ได้แก่ สภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ความพร้อม ของอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ความพร้อมของระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทักษะการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเบื้องต้น หลักการและเหตุผลของระบบการสอน วัตถุประสงค์ของระบบการสอน และผู้ใช้ระบบ เป็นองค์ประกอบด้านบริบท (Context) อ้างอิงตามระบบ CIPOF Model

2. องค์ประกอบที่ 2 การวิเคราะห์และกำหนดปัจจัยนำเข้า (Input factors Analysis) ในการวิจัยนี้ ได้แก่ แนวทางการจัดกิจกรรมการสอนแบบกระฉับกระเฉง สภาพแวดล้อมการสอนแบบกระฉับกระเฉง คุณลักษณะผู้สอน คุณลักษณะนักเรียน เป็นองค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า (Input) อ้างอิงตามระบบ CIPOF Model

3. องค์ประกอบที่ 3 การเตรียมความพร้อม (Preparation) ในการวิจัยนี้เป็น องค์ประกอบด้านกระบวนการ (Process) อ้างอิงตามระบบ CIPOF Model

4. องค์ประกอบที่ 4 การจัดกิจกรรมการสอน (Teaching Process) ในการวิจัยนี้ ได้แก่ วิธีการจัดกิจกรรมการสอน โดยใช้รูปแบบการสอนแบบกระฉับกระเฉง ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเตรียม ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสอน การนำเข้าสู่บทเรียน ขั้นตอนที่ 3 ขั้นทำ

กิจกรรมกลุ่ม ปฏิสัมพันธ์กลุ่มย่อยแสวงหาความรู้ร่วมกัน ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตรวจสอบผลงาน และทดสอบ และขั้นตอนที่ 5 ขั้นสรุปบทเรียนและประเมินผล อ้างอิงตามระบบ CIPOF Model

5. องค์ประกอบที่ 5 การประเมินผล (Evaluation) ในการวิจัยนี้เป็นองค์ประกอบ ด้านกระบวนการ (Process) อ้างอิงตามระบบ CIPOF Model

6. องค์ประกอบที่ 6 การสรุปผลผลการสอน (Leaching Summary) ในการวิจัยนี้เป็นองค์ประกอบด้านกระบวนการ (Process) อ้างอิงตามระบบ CIPOF Model

7. องค์ประกอบที่ 7 ผลผลิต (Result) ในการวิจัยนี้เป็นองค์ประกอบด้านผลลัพธ์ (Output) อ้างอิงตามระบบ CIPOF Model

8. องค์ประกอบที่ 8 การตรวจสอบและปรับปรุงระบบ (Adjust) เป็นขั้นตอนการ ตรวจสอบ ปรับปรุง และแก้ไขระบบการสอนจากผลการใช้ของผู้ใช้ระบบ ในการวิจัยนี้เป็น องค์ประกอบด้านผลย้อนกลับ (Feedback) อ้างอิงตามระบบ CIPOF Model

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การนำระบบการสอนไปประยุกต์ใช้ควรมีเตรียมความพร้อมด้านเครื่องมือและ โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดแบบ กระฉับกระเฉง เพื่อพัฒนาทักษะพุทธศตวรรษที่ 26 อาทิ อุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และควรมีการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการ ใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก่อนการใช้งานจริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

พัฒนาพฤติกรรมการสร้างความรู้ทักษะในพุทธศตวรรษที่ 26 หรือการปรับเปลี่ยน พฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ต้องอาศัยเวลาการฝึกฝน และการทวนสอบกระบวนการ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ซึ่งนักเรียนที่เข้าร่วมกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผ่านระบบการสอน ควรเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเฉพาะ ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย และ มีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ควรเป็นผู้ที่รู้จักค้นหา ความรู้ด้วยตนเองอยู่ตลอดเวลา เพื่อนำมาใช้ในการแลกเปลี่ยนความรู้ การระดมสมอง หรือการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการพัฒนากระบวนการสอนตามแนวคิดการสอนแบบ กระฉับกระเฉงบูรณาการการกับพุทธวิธีสอนตามแนวทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนา ทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2. ควรมีการศึกษาการสร้างเครือข่ายทางการศึกษาในการพัฒนาระบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้พุทธศตวรรษที่ 26 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 หรือในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยร่วมมือ

3. ควรมีการศึกษาการพัฒนาระบบการสอนในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อไปใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบวิธีการ กระบวนการ ขั้นตอน ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทักษะ ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรในระดับต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ เทอร์เนอร์. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 25(2), 178-193.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- งามพันธุ์ สัยศรี. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามการเรียนรู้และการสอน บนฐานความยึดมั่นผูกพันและการเรียนรู้แบบนำตนเองเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่านของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ดุชนิพนธ์ครุสตรดุชนิพนธ์ิต สาขาหลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดนุภัก เชาว์ศรีกุล. (2558). การพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ในศตวรรษที่ 21 สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *INFORMATION อินฟอร์เมชั่น*, 22(1), 49-58.
- ปณิตา วรรณพิรุณ. (2555). การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบผสมผสานโดยใช้เครื่องมือทางปัญญาเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ. *วารสารวิทยบริการ*, 23(2), 152-164.
- พนมนคร มีราคา. (2560). ครูต้องมีลักษณะอย่างไร...ในพุทธศตวรรษที่ 26. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*. 5(2), 23-35.
- พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปญโญ และคณะ. (2562). จิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 6(1), 31-37.
- ภควรรณ อยู่เย็น. (2563). *การพัฒนาสมรรถนะครูด้านดิจิทัล ของโรงเรียนบ้านห้วยไผ่ อำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา)*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

- ภูชิศ สติตย์พงษ์. (2560). การพัฒนาระบบการสอนภูมิศาสตร์แบบภควันตภาพสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. *วารสารวิชาการครุศาสตร์อุตสาหกรรม พระจอมเกล้าพระนครเหนือ*, 9(3), 218-229.
- สวัสดีคุณครู. (2551). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. สืบค้น 15 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://shorturl.asia/eP6mj>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรม
ของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*
FACTORS AFFECTING THE EFFICIENCY OF WORK PERFORMANCE
ACCORDING TO BUDDHA-DHAMMA OF PERSONNEL OF
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

นัตยา อินทร์รุ่งเก่า, ธวัชชัย สมอเนื้อ, ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรัทธา,
พระมหาสุพัฒน์ นนทปญโญ

Nataya Inkrungkao, Thawatchai Samorneu, Prasit Putthasatsattha,
Phramaha Supat Nantapaño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: kung19921992@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการปฏิบัติงานและหลักอริยบท 4 กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นแบบแผนวิธี คือการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยแจกแบบสอบถาม จากตัวอย่างจำนวน 188 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิจัยเชิงคุณภาพ การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์เนื้อหา ประกอบบริบท นำเสนอเป็นความเรียงประกอบตารางแจกแจงความถี่เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัจจัยการปฏิบัติงาน ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการปฏิบัติงานและหลักอริยบท 4 กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .689^{**}$) 3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน พบว่า

*Received September 19, 2023; Revised February 17, 2024; Accepted February 26, 2024

ด้านคุณภาพของงาน เป็นตัวบ่งชี้ว่าบุคลากรมีความตั้งใจจริงในการทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน อุปกรณ์ในการทำงาน รวมถึงตัวบุคคล เป็นปัจจัยสนับสนุนหลักในการทำงานเพื่อให้ได้คุณภาพของงาน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน; หลักพุทธธรรม; บุคลากรมหาวิทยาลัย

Abstract

The objectives of this research article are: 1. Study the work efficiency of personnel at Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2. Study the relationship between work performance factors and the 4 Iddhi Padatha principles and the work efficiency of personnel. MahachulalongKornrajavidyalaya University 3. Present guidelines for developing efficiency in working according to Buddhist principles of Mahachulalongkornrajavidyalaya University personnel It is a combined method. is quantitative research Data were collected by distributing questionnaires. From a sample of 188 images or people, data were analyzed by finding frequencies, percentages, averages, and standard deviations. and the Pearson correlation coefficient. Qualitative research In-depth interviews with 9 key informants or people, content analyzed, context included, presented in an essay with frequency distribution tables to support quantitative data.

The results of the research found that: 1. Performance factors Motivating factors or factors that stimulate work performance Overall, it is at a high level. 2. The relationship between work performance factors and the 4 principles of influence and the efficiency of work performance of personnel. Mahachulalongkornrajavidyalaya University found that, overall, there was a moderate positive relationship ($R = .689^{**}$). 3. Guidelines for developing efficiency in work, it was found that the quality of work It is an indicator that personnel are truly committed to their work. working environment equipment for work Including the person It is the main supporting factor in working to achieve quality of work.

Keywords: Operational Efficiency; Principles of Buddhism; University Personnel

บทนำ

การบริหารงานในทุกองค์กรทุกแห่งต่างเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก ความหมายของการเปลี่ยนแปลงองค์กร คือ กระบวนการที่ทำให้องค์กรมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์การเปลี่ยนแปลงนี้เกี่ยวข้องกับส่วนต่าง ๆ ภายในองค์กรและมีผลกระทบต่อการใช้อำนาจหน้าที่ในสายการบังคับบัญชาความรับผิดชอบของสมาชิกในองค์กรและการติดต่อสื่อสารในองค์กร รวมทั้งแรงผลักดันจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีใหม่ ๆ ขยายขอบเขตไปสู่สากล การเปลี่ยนแปลงมีความสำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงทำให้องค์กรปรับตัวในการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (เนตรพัฒนา ยาวีราข, 2560)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยกำกับของรัฐในกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ตามพันธกิจของมหาวิทยาลัยผลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงจะประสบความสำเร็จตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายหรือปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565) จากการที่เป็นองค์กรขนาดใหญ่จึงทำให้มีภารกิจและโครงการในแผนพัฒนามหาวิทยาลัยที่จำเป็นจำนวนมาก รวมถึงการบริหารจัดการที่ดีในเรื่องของบุคลากร งบประมาณ และทรัพย์สินของมหาวิทยาลัย ตลอดจนการมีโครงสร้างที่เหมาะสมกับบริบทของการดำเนินงาน ซึ่งบุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมากในการที่จะเป็นกลไกขับเคลื่อนภารกิจเหล่านี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และด้วยเหตุผลนี้จึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่บุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจะต้องมีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานตามอำนาจอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ หากบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ย่อมส่งผลให้มหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการองค์กรมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาว่าในส่วนของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยนั้น จะมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับใดและมีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งนี้ โดยนำหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ อิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน และนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการปฏิบัติงานและหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ บุคลากรประจำสายปฏิบัติการวิชาชีพ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ส่วนกลาง) จากการคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) ได้กลุ่มตัวอย่าง 188 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 9 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview)

การรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสุ่มตามแต่บังเอิญ (Accidental Sampling)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพรรณนา โดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation Coefficient) เป็นค่าที่วัดความสัมพันธ์ การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบาย และพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ระดับปัจจัยจิตใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการปฏิบัติงาน มีระดับการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.37) ระดับปัจจัยคำจูงหรือปัจจัยสุขอนามัย สุขอนามัย มีระดับการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.33) ระดับของหลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.38) ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.33)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการปฏิบัติงานและหลักอิทธิบาท 4 กับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยจิตใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวมกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .689^{**}$) ปัจจัยคำจูงหรือปัจจัยสุขอนามัย โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ($R = .795^{**}$) หลักอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับระดับปานกลาง ($R = .618^{**}$)

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ด้านคุณภาพของงาน คุณภาพของงานเป็นตัวบ่งชี้ว่าบุคลากรมีความจริงใจตั้งใจทำงาน ควรเริ่มมาลักษณะของงาน สภาพแวดล้อมในการทำงาน อุปกรณ์ในการทำงาน รวมถึงตัวบุคคล เป็นปัจจัยสนับสนุนหลักในการทำงานเพื่อให้ได้คุณภาพของงาน ด้านปริมาณงาน ปริมาณงานต้องควบคู่กับคุณภาพของงาน เนื่องจากงานที่เกิดขึ้นต้องเป็นไปตามความคาดหวังของหน่วยงานทำให้ งานมีประสิทธิภาพ ด้านเวลา มีการกำหนดระยะเวลาสำหรับงานแต่ละงาน จะทำให้ได้งานที่ทันเวลา ในขณะที่เดียวกันก็สามารถสั่งการให้บุคลากรได้ปฏิบัติงานไปพร้อมๆ กันในแต่ละส่วนงาน ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการงาน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานให้ไปสู่เป้าหมาย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากผลการศึกษาระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยการปฏิบัติงานของบุคลากร ปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการปฏิบัติงาน 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความสำเร็จของงาน 2) ด้านการได้รับการยอมรับ 3) ด้านลักษณะของงานที่ทำ 4) ด้านความรับผิดชอบ 5) ด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้านซึ่งความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปฐมวงศ์ สีหาเสนา (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงานภาพรวมมีแรงจูงใจในระดับมาก โดยด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุดเป็นอันดับแรก รองลงมาคือด้านความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงาน มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความสำเร็จในการทำงาน มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ด้านสถานะของอาชีพ มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความมั่นคงในงาน มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการปกครองบังคับบัญชา มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความรับผิดชอบ มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ด้านการได้รับการยอมรับ มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ด้านความเป็นอยู่ส่วนตัว มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ด้านสภาพการทำงาน มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ด้านความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ด้านความก้าวหน้า มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ด้านนโยบายและการบริหารมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ด้านโอกาสที่ได้รับความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ตามลำดับและลำดับสุดท้ายด้านเงินเดือน มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบพบว่า บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และประเภทตำแหน่ง ตำแหน่งต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรยุทธ วาณิชกมลนันท์ (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัทสยามกลาสอินดัสทรี จำกัด โรงงานอยุธยา ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่ พนักงานเป็นเพศชาย มีอายุ 26-35 ปี ระดับการศึกษาอนุปริญญา/ปวส. ตำแหน่งงานเป็นพนักงาน และมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานระหว่าง 1-5 ปี ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ พนักงานโรงงานผลิตบรรจุภัณฑ์ประเภทขวดแก้วสำหรับเครื่องดื่ม ให้พลังงาน บริษัท สยามกลาสอินดัสทรี ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานภาพรวม อยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ตามรายด้านทั้ง 15 ด้าน พบว่า ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านการ

ได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติด้านนโยบายการบริหารงาน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวัตร เป็งวันปลูก (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงจิตที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการทหารสังกัดกองพัน ทหารราบที่ 1 กรมทหารราบที่ 7 ผลการวิจัยพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 25-34 ปี คิดเป็นร้อยละ 61.10 สถานภาพโสด คิดเป็นร้อยละ 50.90 วุฒิการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 85.00 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 -15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 37.20 ระยะเวลาปฏิบัติงานน้อยกว่า 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.90 ชั้นยศสิบเอก คิดเป็นร้อยละ 22.12 และมีตำแหน่งงานหัวหน้าชุดยิง คิดเป็นร้อยละ 30.53 สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพงษ์ศักดิ์ สนมโน (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้วโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า 1) ปัจจัยเชิงจิตด้านความสำเร็จในการทำงานด้านลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก และ 2) ปัจจัยค้ำจุ้น ด้านนโยบายและการบริหาร ด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการปกครองและบังคับบัญชา ด้านเงินเดือนและผลประโยชน์ตอบแทน ทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการปฏิบัติงานและหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการปฏิบัติงานและหลักอิทธิบาท 4 กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ปัจจัยเชิงจิตหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการปฏิบัติงาน โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับปานกลาง ซึ่งความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสุรศักดิ์ รุจิธมโม (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพการบริหารกับการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี การบริหารจัดการสวัสดิการเบี้ยยังชีพ โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพการบริหารกับการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = .973^{**}$) หลักพุทธธรรมอิทธิบาท 4 โดยภาพรวม กับประสิทธิภาพการบริหารกับการจัดสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เทศบาลเมืองบางบัวทองจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวม มีความสัมพันธ์

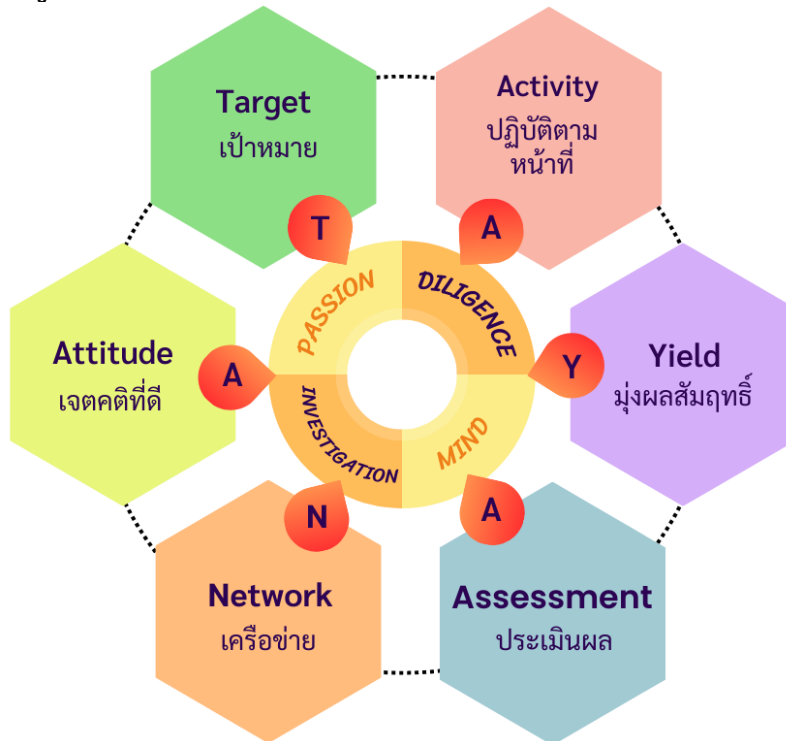
เชิงบวกในระดับสูง ($r = .670^{**}$) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวิศิต ธีรวิโส (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการระดับอำเภอ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 ผลการวิจัยพบว่าหลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพนั้นใช้หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน วิริยะ ความเพียรพยายามในการปฏิบัติงาน จิตตะ การเอาใจฝักใฝ่ในการปฏิบัติงาน วิมังสา การใคร่ครวญหาเหตุผลในการปฏิบัติงานอันเป็นความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ทำงาน ส่วนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสังฆาธิการให้มีประสิทธิภาพ ใช้หลัก Deming Circle Theory : PDCA ประกอบด้วย P (Plan) มีการวางแผน เตรียมความพร้อม D (Do) มีการลงมือปฏิบัติ ดำเนินการให้เป็นไปตามแผน C (Check) มีการตรวจสอบผลการดำเนินงานตามแผน A (Act) มีการปรับปรุงแก้ไขตามแผนงานนั้น

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านคุณภาพของงาน 2) ด้านปริมาณงาน 3) ด้านเวลา 4) ด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ผลการวิจัยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณภาพของงาน แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มีความสามารถในการปฏิบัติงานที่ต้องใช้ ความรู้ ความสามารถ เทคนิค รวมถึงประสบการณ์ต่างๆ เพื่อให้ชิ้นงานที่ได้รับมอบหมายแล้วเสร็จซึ่งความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงธิสิทธิ์ อุทุม (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้าราชการในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว มีประสิทธิภาพในด้านคุณภาพงานมากที่สุด รองลงมาคือด้านค่าใช้จ่าย ด้านเวลาและด้านปริมาณงาน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาภรณ์ ชัยวงษา (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัสดุสำนักงานอัยการสูงสุด กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัสดุสำนักงานอัยการสูงสุด กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความถูกต้องในการปฏิบัติงาน และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความรวดเร็วในการปฏิบัติงาน และ 2) บุคลากรที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการทำงานและประเภทของบุคลากร

แตกต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัสดุ
สำนักงานอัยการสูงสุด กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไม่แตกต่างกัน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานตามหลักพุทธธรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ NATAYA: MODEL มีรายละเอียดดังนี้

NATAYA: MODEL เป็นรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของบุคลากรในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ซึ่งอยู่ภายใต้หลักอิทธิบาท 4 Passion ฉันทะ (ความพอใจ) Diligence วิริยะ (ความพากเพียร) Mind จิตตะ (ความเอาใจใส่) Investigation วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ดังนี้

Network เครือข่าย สร้างเครือข่ายให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือทำกิจกรรมร่วมกัน แม้ว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะมีบทบาทหน้าที่ความถนัดต่างกัน แต่เมื่อทุกคนได้เข้ามารับรู้

ในเป้าหมายหรือปัญหาร่วมกัน ผู้ปฏิบัติงานแต่ละส่วนงานจะได้ปรับและแสดงบทบาทตามศักยภาพหรือความถนัดของตนเอง เพื่อตอบสนองเป้าหมายของเครือข่าย ดังนั้นเครือข่ายจึงเป็นรูปแบบการทำงานในลักษณะสร้างความร่วมมือ ประสานกันกันในแนวราบระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางที่ตรงกับแนวคิดของการพัฒนาองค์กรร่วมกันอย่างเข้มแข็ง

Attitude เจตคติที่ดี รักในงานที่ทำ ทำให้มีพลังในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในทางที่ดีและทุก ๆ คนย่อมเห็นและรับรู้ได้จากผลงาน ซึ่งจะเป็นบันไดสู่ความสำเร็จขั้นแรก เรียนรู้ปัญหาและหาวิธีแก้ไข พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสที่ท้าทายในการแสดงความสามารถในการเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่ ๆ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา ทำให้บรรยากาศในการทำงานเป็นมิตร เพื่อให้การทำงานสะดวกสบาย มีความเคารพและให้เกียรติผู้อื่น เมื่อมีทัศนคติที่ดีในการทำงานย่อมทำให้เรากระตือรือร้นทำงานอย่างสนุก มีความสุข และส่งผลให้ประสบความสำเร็จ

Target เป้าหมาย มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายเชิงกลยุทธ์ในระยะยาว ให้สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัย ตั้งเป้าหมายหลักสำหรับเปรียบเทียบเพื่อวัดความก้าวหน้าของความสำเร็จของมหาวิทยาลัย ผู้บริหารระดับสูงเป็นผู้กำหนดเป้าหมายของตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก เพราะเป็นผู้อยู่ในตำแหน่งที่สามารถมองเห็นภาพรวมของมหาวิทยาลัย รู้ทิศทางว่ามหาวิทยาลัยควรมีเป้าหมายอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เป็นอยู่มากที่สุด

Activity ปฏิบัติตามหน้าที่ มีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ที่ผ่านการคิดและการวางแผนมาอย่างละเอียด ที่สร้างมาเพื่อเป็นแบบแผนในการปฏิบัติงาน โดยจะระบุรายละเอียดในแต่ละช่วงของการปฏิบัติงานว่า มีกิจกรรมอะไรบ้าง หรือมีการปฏิบัติงานกันอย่างไร ซึ่งจะช่วยตรวจสอบการทำงานในแต่ละขั้นตอนของแผนปฏิบัติการทำงาน เพื่อเป็นตัวกำหนดแผนงานให้ดำเนินงานทั้งหมดให้บรรลุวัตถุประสงค์ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย และเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสำเร็จของแต่ละงาน ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้การทำงานสำเร็จได้อย่างราบรื่น รวดเร็ว และง่ายขึ้น

Yield มุ่งผลสัมฤทธิ์ ความตั้งใจ และความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลงานตามเป้าหมายและมาตรฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้อย่างดีที่สุด อีกทั้งรวมถึงความมุ่งมั่นในการปรับปรุงพัฒนาผลงานและกระบวนการปฏิบัติงานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุดอยู่เสมอ

Assessment ประเมินผล การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ และเป็นวิธีการวัดผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทั้งในเรื่องความสามารถในการปฏิบัติงานไปจนถึงศักยภาพที่จะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น แล้วการประเมินผลการ

ปฏิบัติงานนี้ยังถือเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่สำคัญขององค์กร ถึงแม้ว่าการประเมินผลนั้นจะไม่ได้มีส่วนช่วยพัฒนาทักษะใด ๆ โดยตรง แต่สิ่งนี้จะเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญ ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาในแต่ละบุคคลได้ดีอีกด้วย นอกจากนี้จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าองค์กรจะต้องปรับปรุงเรื่องใด พนักงานควรจะพัฒนาตัวอย่างไร หรือฝ่ายทรัพยากรบุคคลควรจะช่วยเสริมทักษะด้านไหนของพนักงานแต่ละคนแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างของการประเมินผลการปฏิบัติงานก็คือการเป็นกรณีศึกษาความสำเร็จของการทำงาน ซึ่งมีผลต่อการเลื่อนตำแหน่ง ขึ้นเงินเดือน อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. บุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีอิสระในการปฏิบัติงานที่รับผิดชอบให้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้
2. บุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีความมุ่งมั่น พยายามหาวิธีป้องกัน และแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ
3. บุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีการปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเวลาและปริมาณงานตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีสภาพแวดล้อมทั่วไปในห้องทำงาน ที่มีความสงบและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน
2. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรได้รับวัสดุอุปกรณ์ในการสนับสนุนการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม
3. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่น ที่มีความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยหรือนำหลักธรรมมาในด้านอื่น ๆ เช่น อริยสัจ 4 หลักทศพิธราชธรรม 10 ประยุกต์ใช้ เพื่อนำมาบูรณาการร่วมกันกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ในส่วนของระดับผู้บริหารงาน เพื่อให้ทราบปัจจัยในการบริหาร และนำมาบูรณาการในการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

3. ควรทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการประเมินสภาพการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคของบุคลากรเฉพาะแต่ละหน่วยงาน เพื่อนำปัญหาและอุปสรรคมาดำเนินการปรับปรุง แก้ไขบูรณาการในการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐวัตร เป็งวันปลูก. (2560). ปัจจัยจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการทหารสังกัดกองพัน ทหารราบที่ 1 กรมทหารราบที่ 7 (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2560). การจัดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์กร (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ทริบเพิล กรุ๊ป.
- ปฐมวงค์ สีหาเสนา. (2563). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลตำบลค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- พระพงษ์ศักดิ์ สนมมโน. (2561). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว (สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิจิต ธีรวโส. (2559). การพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านการปกครองของพระสงฆ์การระดับอำเภอ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 11 (ดุขนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสุศักดิ์ รุจิโมโห และคณะ. (2564). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุของเทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์, 5(1), 91-102.
- พฤตสินธุ์ อุทุม. (2559). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารทั่วไป). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2565). เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย. สืบค้น 6 ตุลาคม 2565, จาก <https://www.mcu.ac.th/>

- วีรยุทธ วาณิชกมลนันท์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ
พนักงานบริษัทสยามกลาสอินดัสทรี จำกัด โรงงานอยุธยา (วิทยานิพนธ์
บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงกลยุทธ์). ปทุมธานี:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุภาภรณ์ ชัยวงษา. (2559). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่พัสดุ
สำนักงานอัยการสูงสุด กรณีศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์. พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harpen
and Row.

บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่
ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*

THE ROLES OF SANGHA ON THE BUDDHIST PROPAGATION IN NEW
NORMAL IN PHAYOM SUB DISTRICT, WANG NOI DISTRICT
AYUTTHAYA PROVINCE

พระธรรณชัย กนตปณโณ, นิกธ สรราช, พระอุดมสิทธิธนายก (กำพล คุณงกรโธ)
Phra Thananchai Kantapanyo, Nigorn srirat, Phraudomsitthinayok (Kampol Kunangkaro)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: phrathanonchai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับบทบาท 2. ศึกษาเปรียบเทียบ 3. ศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณแจกแบบสอบถามกับประชาชน จำนวน 391 คน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐานโดยการทดสอบค่าที ค่าเอฟ วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูปหรือคน และการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับความคิดเห็นของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน 2. ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ในยุคปกติวิถีใหม่ โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะ ได้แก่ 1) พระสงฆ์บางรูปเท่านั้นที่มีโอกาสจะทำให้งานบวรพุทธศาสนาได้ 2) พระสงฆ์บางรูปยังขาดเทคนิคด้านการเผยแผ่ 3) พระสงฆ์ส่วนใหญ่พระสงฆ์ไม่ทราบถึงนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 4) การจัดตั้งองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร

5) ข้อเสนอแนะ คณะสงฆ์ควรเข้มงวดพระภิกษุในอาวาสของตนปรับตัวในสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมจำเป็นต้องมีเทคนิคใหม่ ๆ

คำสำคัญ: บทบาทพระสงฆ์; การเผยแผ่พระพุทธศาสนา; ยุคปกติวิถีใหม่

Abstract

The objectives of this research article are: 1. Study role levels 2. Comparative study 3. Study problems, obstacles, and suggestions regarding the role of monks and propagation. Buddhism in the new normal era in Phayom Subdistrict, Wang Noi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. It is a combined method research. Quantitative research distributed questionnaires to 391 people analyze the obtained data by finding frequency, percentage, mean, and standard deviation. Hypotheses were tested by t-test, F-value, one-way analysis of variance. and qualitative research Using interviews with key informants, 11 figures or people, and content analysis to accompany the context.

The results of the research found that: 1. The level of public opinion Overall, it is at a high level. with an average equal to When considering the details in each aspect, it was found that There is a high average level in all aspects. 2. People with different personal factors. There is an overall opinion on the role of monks and the propagation in the new normal era. They are significantly different at the 0.01 level. Therefore, the set hypothesis is accepted 3. Problems, obstacles, and suggestions include: 1) Only some monks have abilities that may undermine faith. 2) Some monks lack propagation techniques. 3) Most monks do not know. Regarding the policy of propagating Buddhism 4) The establishment of organizations to propagate Buddhism is not as strong as it should be 5) Suggestions: The Sangha should strictly adjust the monks in their monasteries to adjust to the society they are living in Multiculturalism requires new techniques.

Keywords: The Role of Monks; Propagation of Buddhism; A New Normal Era

บทนำ

พระสงฆ์ถือเป็นศาสนบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก มีบทบาทในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาทั้งในแง่ของผู้นำจิตวิญญาณ ผู้นำเรื่องจารีต ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน และเป็นผู้ที่เลื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้า พร้อมทั้งปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย ประพฤติปฏิบัติชอบด้วยตนเอง ทำหน้าที่สั่งสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม (พระมหาพงศ์ปณต ญาณเวที และคณะ, 2562) โดยในปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทหลายประการ ได้แก่ การเผยแผ่ประชาสัมพันธ์ วิทยากร ครู อาจารย์ นักเทศน์ นักเขียน สังคมสงเคราะห์ พระธรรมทูต นักวิชาการ เป็นต้น (พระธีรนิติ ธีรธมโม, 2555) ซึ่งเป็นภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือสังคม ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยไม่ทอดทิ้งสังคมเหมือนอย่างที่เคยทั่วไป เข้าใจ ทำให้ประชาชนและสังคมมองเห็นคุณค่าของพระสงฆ์มากขึ้น การที่พระสงฆ์ทำหน้าที่ช่วยเหลือคนยากจนทำให้พวกเขาเหล่านั้นรู้สึกว่าจะไม่ได้ถูกสังคมทอดทิ้ง แต่การให้ความช่วยเหลือของพระสงฆ์ นั้นไม่ได้ทำการประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนทราบเท่าที่ควร ขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและ ภาคเอกชนถึงมีก็น้อย ในปัจจุบันพระสงฆ์ได้เริ่มมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ สิ่งพิมพ์ ทางอินเทอร์เน็ต ได้มีการทำการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ ทำให้ประชาชนทั่วไปเริ่มที่จะได้รับทราบความเป็นไปในบทบาทของพระสงฆ์ นับเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจชาวพุทธให้เห็นคุณค่าของศาสนาและประพฤติกรรมให้มีคุณธรรม ซึ่งการมีคุณธรรมนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนในปัจจุบัน และจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ต้องเข้ามามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น สอนให้คนหันมาสร้างความคิด ชัดเกลาคิดใจ ให้เรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาด้วยการเรียนการสอนมิใช่เฉพาะปริยัติเท่านั้น แต่ยังมีสอนปฏิบัติและจะส่งผลถึงปฏิเวธในอนาคต

บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในยุคสมัยใหม่ เริ่มเห็นชัดขึ้นตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดตามหัวเมืองต่าง ๆ (พระครูสังฆรักษ์สาธ บุญเอก, 2558) เท่ากับการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญแพร่หลายเป็นการวางรากฐาน โรงเรียนหัวเมืองในปัจจุบันด้วย แต่การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมุ่งที่จะให้พระสงฆ์มีบทบาทในการบำรุงส่งเสริมการศึกษาของชาติ มีการตราเป็นพระราชบัญญัติกำหนดให้พระสงฆ์ตั้งแต่เจ้าอาวาสขึ้นมา จนถึงระดับสูงสุดมีหน้าที่ในการบำรุงการศึกษานั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงพระบรมราโชบายของรัชกาลที่ 5 ที่ทรงเห็นคุณค่าของการศึกษาในวัด ซึ่งนับเป็นการ วางรากฐานการศึกษาของชาติ ในปีพุทธศักราช 2445 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้ พระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ เป็นการจัดสังฆมณฑลให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ทว่าพระราชอาณาจักร แสดงให้เห็นถึงพระวิสัยทัศน์อันยาวไกลที่ต้องการเผยแผ่ให้พระพุทธศาสนา รุ่งเรืองถาวร พระสงฆ์จึงมีบทบาทและหน้าที่

เกี่ยวข้องกับบ้าน วัด โรงเรียนหรือรัฐบาลมีความสัมพันธ์กันมาโดยตลอด เพราะพระพุทธศาสนาประกอบด้วยพุทธบริษัท 4 จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันชาวบ้านก็ต้องพึ่งวัดพึ่งพระสงฆ์ การเรียนรู้หลักธรรมจากพระสงฆ์ พระสงฆ์ดำรงอยู่ได้ด้วย อุบาสก อุบาสิกาซึ่งในสังคมปัจจุบัน มักจะเห็นได้ว่าประชาชนเกิดปัญหามากขึ้น เช่น ปัญหาเสพติด ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาครอบครัว เป็นต้น เนื่องจากคนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการ ประพฤติตนตามหลักธรรมคำสอนทางศาสนาให้ดีเท่าที่ควร ซึ่งปัญหาส่วนหนึ่งมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมทั้งในส่วนของสภาพเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยเฉพาะในยุคสมัยใหม่ที่มีเทคโนโลยีทันสมัยมากขึ้น ต่างมุ่งที่จะประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงปากท้องของตนเท่านั้น โดยขาดการเรียนรู้และการเข้าถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงส่งผลทำให้ด้านจิตใจเริ่มเสื่อมถอย แม้ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีจะมีความทันสมัยมากขึ้น แต่ไม่สามารถที่จะเข้ามาแก้ไขปัญหาในสังคมได้อย่างแท้จริงจึงจำเป็นต้องอาศัยพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นผู้นำทางปัญญาได้แนะนำ หรือ เผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านสื่อที่มีรูปแบบต่าง ๆ ในยุคสมัยใหม่เพื่อจะทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสนใจและเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์คือการได้ช่วยเหลือสังคมอย่างใกล้ชิด การทำหน้าที่ของพระสงฆ์มีหลักสำคัญคือเป็นผู้เผยแผ่ ใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ใช้วิธีการสื่อสารผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น ยูทูบ เฟสบุ๊ก ไลน์ ตามความเหมาะสมในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง (พระครูกิตติวรานุวัตร (ประยูร ธมฺมวโร) และคณะ, 2563)

จากข้อมูลดังกล่าวทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษา บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปฎิวัติวิถีใหม่ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา จะมีขีดความสามารถในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปฎิวัติวิถีใหม่มากน้อยเพียงใด และมีวิธีใดบ้าง ที่จะทำให้เกิดประสิทธิผลในการเผยแผ่ได้มากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในยุคปฎิวัติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการ เผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปฎิวัติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมาโดย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ตามลำดับ

ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 391 คนและผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 11 รูปหรือคน แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มพระสงฆ์ จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้นำท้องถิ่น จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3 กลุ่มข้าราชการ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 4 กลุ่มประชาชน จำนวน 3 คน และกลุ่มที่ 5 ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งสังเคราะห์มาจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะประเด็นศึกษาเกี่ยวกับ บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามจำนวน 25 ข้อ ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้วยการหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่า IOC ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญ (Experts) จำนวน 5 รูปหรือคน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาทฤษฎี ด้านระเบียบวิธีวิจัย และด้านพระพุทธศาสนาหรือด้านการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัยเป็นผู้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องแล้ว ทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) 2) ความคิดเห็นจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา ใช้สถิติการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยจำแนกตาม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (T-Test) และค่าเอฟ (F-Test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยวิธีการหาผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) 4) ข้อคำถามปลายเปิดที่แสดงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Technic)

การวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามเทคนิคและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในลักษณะที่แตกต่างกันตามรูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมวิเคราะห์และสังเคราะห์ สรุปผลและนำเสนอเขียนเป็นความเรียงทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

1.ระดับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม

บทบาทเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวม	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด	4.00	0.22	มาก
2. สมาทปนา ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ	4.27	0.54	มาก
3. สมุตเตสนา เราใจให้อาจาญแกลัวกล้า	4.23	0.47	มาก
4. สัมปหังสนา ปลอดขโสมใจให้สดชื่นร่าเริง	4.23	0.48	มาก
โดยภาพรวม	4.18	0.37	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของประชาชน ที่มีต่อบทบาทการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำปลายงัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.18, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน โดยด้านสมานพนา ชวนให้อยากมารับเอาไปปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ($\bar{X}$ = 4.27, S.D. = 0.54) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านสันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ ($\bar{X}$ = 4.00, S.D. = 0.22)

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำปลายงัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาและอาชีพ ตามสมมติฐานการวิจัยดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ในตำบลพยอม อำเภอลำปลายงัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ในตำบลพยอม อำเภอลำปลายงัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 3 ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ในตำบลพยอม อำเภอลำปลายงัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาแตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 4 ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ในตำบลพยอม อำเภอลำปลายงัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แตกต่างกัน

3. ปัญหา และอุปสรรคในบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอลำปลายงัน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยด้านบุคลิกภาพ มีบางรูปเท่านั้นที่มีอาชวะที่อาจจะทำให้บ้นทอนศรัทธาได้ เช่น การเดินบิณฑบาตที่ไม่สำรวม การสูบบุหรี่ ยาเสพติด การซื้อลอตเตอรี่ หรือ การทำผิดวินัยในด้านของโลภวิชชะ (ทางโลกติเตียน) เป็นต้น พระสงฆ์บางรูปไม่เป็นผู้สร้างความเชื่อมโยงศรัทธาของประชาชน บางรูปท่านยังไม่เข้าใจ เพราะการประชุมหรือ อบรมอาจจะไม่ค่อยบ่อยมาก พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดเทคนิคด้านการเผยแผ่ ส่วนใหญ่เผยแผ่แบบเดิม ๆ ทุกวันธัมมัสสนะ อีกทั้งสถานีวิฑูย์ในตำบลพยอมซึ่งเป็นสถานิพระพุทธศาสนาได้โดนยุบ พระสงฆ์ขาดการประชาสัมพันธ์เผยแผ่ธรรมผ่านทางเครื่องกระจายเสียงของวัด ส่วนใหญ่จะเผยแผ่เป็นการ

ส่วนตัว เพราะจะต้องระวังในส่วนของวินัย หรือกฎระเบียบ อีกทั้งพระสงฆ์ไม่ทราบถึงนโยบายที่สำคัญเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรงประชาชนในบาตรพระยามเข้าส่วนใหญ่ได้รับพรเป็นภาษาบาลี ไม่มีโอกาสที่พระสงฆ์จะการใช้การพุทธธรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยอ้อมพระสงฆ์ในตำบลพะยอมยังขาดผลผลิตสื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพการจัดตั้งองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควรและขาดการปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพะยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยคณะสงฆ์ควรเข้มงวดพระภิกษุในอาวาสของตน ในอาจารย์ที่อาจจะทำให้บั่นทอนศรัทธาได้ พระสงฆ์ควรมีไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยอ้อม คณะสงฆ์ในตำบลพะยอมต้องปรับตัวในสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมและมีประชาชนที่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ จำเป็นต้องมีเทคนิคใหม่ ๆ พระสงฆ์ควรมีประชาสัมพันธ์เผยแผ่ธรรมผ่านทางเครื่องกระจายเสียงของวัดเมื่อบรรยายธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปไปตามเวลาและสถานที่ ๆ เหมาะสม พระภิกษุ สามเณร จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องการใช้สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะจะต้องระวังในส่วนของวินัย หรือ กฎระเบียบที่เหมาะสม ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง ควรจัดตั้งองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบล และมีนักวิชาการที่นำหลักทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพระสงฆ์มาเผยแผ่ให้แก่ประชาชนพระสงฆ์ควรมีกิจวัตรที่ครบถ้วน มีไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จะสามารถสร้างศรัทธาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อวิธีการการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพะยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยในระดับมากทุกด้าน โดยด้านสมารถพบ ขวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านสันตัสสนา ชี้แจงให้เห็นชัด คือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสิริสุวัฒนาภรณ์ (วินัย ปยวณโณ) (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า บทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง : กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 เมื่อพิจารณา เป็นรายด้าน พบว่า ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านวิถีชีวิต และด้านสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ พระมหากำพล คุณงุโร (2550) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ในการอบรม จริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (2555) ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีการปฏิบัติงานด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้อมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปฎิวัติใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน โดยภาพรวม มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปฎิวัติใหม่ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ในยุคปฎิวัติใหม่ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ในยุคปฎิวัติใหม่ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ ในยุคปฎิวัติใหม่ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมุติฐานที่ตั้งไว้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัณศกรณ์ นิลอรุณ (2552) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผลการวิจัย พบว่า จากการเปรียบเทียบ พบว่า ค่าเฉลี่ยการดำเนินงานตามระบบการจัดการความรู้หลังการทดลองมีค่าสูงกว่าก่อนการทดลอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาดังกล่าวมีสาระสำคัญโดยสังเขป แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระณัฐพงษ์ สิริวิโส (2555) ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร พบว่า การเปรียบเทียบบทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ เขตบางพลัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ด้านอายุ พรรษา

วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิ การศึกษาทางเปรียญ และวุฒิการศึกษาสามัญ ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่มีต่อบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

3.1 ปัญหาและอุปสรรคใน บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในตำบลพยอม อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยด้าน บุคลิกภาพมีบางรูปเท่านั้นที่มีอาจารย์ที่อาจจะทำให้บัณฑิตศรัทธาได้ เช่น การเดิน บิณฑบาตที่ไม่สำรวม การสูบบุหรี่ ยาเสพติด การซื้อลอตเตอรี่ หรือ การทำผิดวินัยในด้าน ของโลกวัชชะ (ทางโลกติเตียน) เป็นต้น พระสงฆ์บางรูปไม่เป็นผู้สร้างความเชื่อมโยงศรัทธา ของประชาชน บางรูปท่านยังไม่เข้าใจ เพราะการประชุมหรือ อบรมอาจจะไม่ค่อยบ่อยมาก พระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดเทคนิคด้านการเผยแผ่ส่วนใหญ่เผยแผ่แบบเดิม ๆ ทุกวันพระ อีกทั้งสถานีวิฑูญในตำบลพยอมซึ่งเป็นสถานิพระพุทธศาสนาได้โดนยุบ พระสงฆ์ขาดการ ประชาสัมพันธ์เผยแผ่ธรรมผ่านทางเครื่องกระจายเสียงของวัด ส่วนใหญ่จะเผยแผ่เป็นการ ส่วนตัว เพราะจะต้องระวังในส่วนของวินัย หรือกฎระเบียบ อีกทั้งพระสงฆ์ไม่ทราบถึง นโยบายที่สำคัญเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรงประชาชนใส่บาตรพระยามเช้า ส่วนใหญ่ได้รับพรเป็นภาษาบาลี ไม่มีโอกาสที่พระสงฆ์จะใช้การพูดธรรมะเพื่อเผยแผ่ พระพุทธศาสนาโดยอ้อมพระสงฆ์ในตำบลพยอมยังขาดผลผลิตสื่อในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพการจัดตั้งองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลยังไม่ เข้มแข็งเท่าที่ควรและขาดการปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัย ของ พระครูอุทัยกิจจารักษ์ สุจิณโณ (2556) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรคณะสงฆ์ภาค 2 มีปัญหาที่ชัดเจน องค์กรสงฆ์มีบุคลากร ไม่พอเพียงที่จะเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องและถ่องแท้ พระนักเผยแผ่ที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องถ่องแท้มีจำนวนจำกัด เห็นปัญหา ในการเผยแผ่ทำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความสับสน และเข้าใจคลาดเคลื่อนไปจากความเห็น จริงตามหลักพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศิษยายุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ส่วนมากขาดทักษะความสามารถในการ สื่อสาร ธรรมะ ขาดแรงจูงใจในการเผยแผ่ ไม่ทำงานเป็นเครือข่าย และงบประมาณในการพัฒนา ศักยภาพพระสงฆ์ไม่เพียงพอ ด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้เผยแผ่ ได้แก่ เสริม ศักยภาพ ปลูกฝังคุณสมบัติให้ผู้เผยแผ่ให้ความรู้ทางศาสตร์สมัยใหม่ และฝึกฝนทักษะ

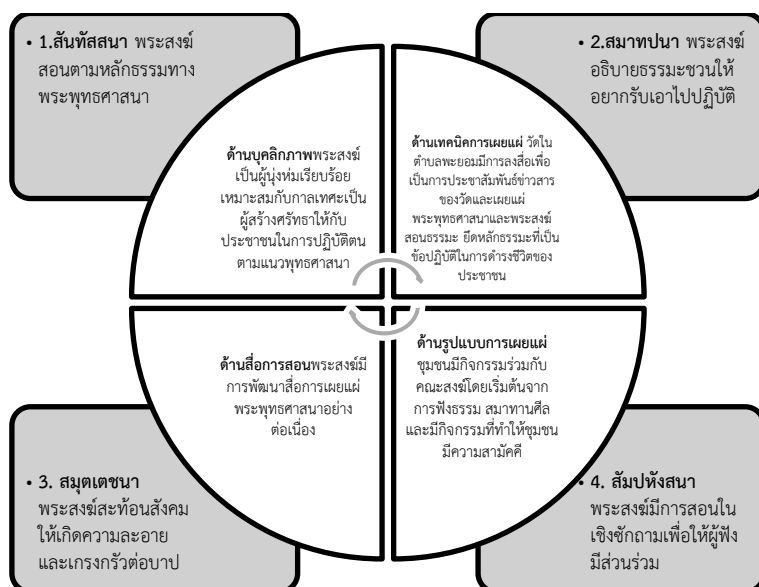
เทคนิคการสอนที่เน้น ผลลัพธ์ให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับช่วงวัยของตนสร้างการทำงานเป็นเครือข่าย ปลุกจิตสำนึกสร้างแรงจูงใจ และการบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับ เหตุการณ์ปัจจุบัน

3.2 ข้อเสนอแนะบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ในตำบลพยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยคณะสงฆ์ควรเข้มงวดพระภิกษุในอาวาสของตนในอาจาระที่อาจจะทำให้บั่นทอนศรัทธาได้ พระสงฆ์ควรมีไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยอ้อม คณะสงฆ์ในตำบลพยอมต้องปรับตัวในสังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรมและมีประชาชนที่ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพ จำเป็นต้องมีเทคนิคใหม่ ๆ พระสงฆ์ควรมีประชาสัมพันธ์เผยแผ่ธรรมผ่านทางเครื่องกระจายเสียงของวัดเมื่อบรรยายธรรมแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไปตามเวลาและสถานที่ ๆ เหมาะสม พระภิกษุ สามเณร จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องการใช้สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะจะต้องระวังในส่วนของวินัย หรือกฎระเบียบที่เหมาะสม ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง ควรจัดตั้งองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบล และมีนักวิชาการที่นำหลักทางพระพุทธศาสนาที่เป็นพระสงฆ์มาเผยแผ่ให้แก่ประชาชนพระสงฆ์ควรมีกิจวัตรที่ครบถ้วน มีไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา จะสามารถสร้างศรัทธาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยทสฺสี) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษายุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อเยาวชน ผลการวิจัยพบว่า 1) พระสงฆ์ผู้เผยแผ่พระพุทธศาสนา จำเป็นต้องมีคุณลักษณะส่วนบุคคลที่หลากหลายประการ คือ คุณสมบัติของนักเผยแผ่ คุณสมบัติของผู้รู้ คุณสมบัติของกัลยาณมิตร และดำรงไว้ซึ่งปฏิบัติที่น่าเลื่อมใส 2) หลักธรรมคำสอนในทาง พระพุทธศาสนาที่นำไปเผยแผ่แก่เยาวชนควรมีลักษณะที่ดี เป็นเรื่องจริงไม่บิดเบือน เหมาะสมกับช่วงเวลาและเป็นเรื่องที่ได้รับการยอมรับด้านปัญหาและอุปสรรคในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อเยาวชนในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 คือ พระสงฆ์ส่วนมากขาดทักษะความสามารถในการ สื่อสารธรรมะขาดแรงจูงใจในการเผยแผ่ ไม่ทำงานเป็นเครือข่าย และงบประมาณในการพัฒนา ศักยภาพพระสงฆ์ไม่เพียงพอ ด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพผู้เผยแผ่ ได้แก่ เสริมศักยภาพและปลุกฝังคุณสมบัติให้ผู้เผยแผ่ให้ความรู้ทางศาสตร์สมัยใหม่ และฝึกฝนทักษะเทคนิคการสอนที่เน้น ผลลัพธ์ให้เยาวชนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับช่วงวัยของตนสร้างการทำงานเป็นเครือข่าย ปลุกจิตสำนึกสร้างแรงจูงใจ และการบูรณาการหลักธรรมให้เข้ากับ เหตุการณ์ปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอุทัย กิจจารักษ์ สุจินฺโธ (2556) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ ผลการวิจัย พบว่า 1) รูปแบบการบริหารกิจการคณะสงฆ์มี

การดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ซึ่งภารกิจดังกล่าวบางประการกำหนดไว้ในระเบียบกฎหมายเถรสมาคม แต่บางประการคงเห็นไปตามจารีตประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อมา

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นบทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปฎิวัติใหม่ในตำบลพะยอม อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

1. ด้านบุคลิกภาพ พระสงฆ์เป็นผู้มุ่งหมั่นเรียบร้อยเหมาะสมกับกาลเทศะเป็นผู้สร้างศรัทธาให้กับประชาชนในการปฏิบัติตนตามแนวพุทธศาสนา มีบางรูปเท่านั้นที่มีอาจารย์ที่อาจจะทำให้บ้นทอนศรัทธาได้ เช่น การเดินบิณฑบาตที่ไม่สำรวม การสูบบุหรี่ ยาเสพติด การซื้อลอตเตอรี่ หรือ การทำผิดวินัยในด้านของโลภวิชชะ (ทางโลกติเตียน) เป็นต้น

2. ด้านเทคนิคการเผยแผ่ วัดในตำบลพะยอมมีการลงสื่อเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของวัดและเผยแผ่พระพุทธศาสนาและพระสงฆ์สอนธรรมะ ยึดหลักธรรมะที่เป็นข้อปฏิบัติในการดำรงชีวิต พระสงฆ์บางรูปไม่เป็นผู้สร้างความเสมอไมศรัทธา

ของประชาชน แต่ก็ยังมีพระสงฆ์ส่วนใหญ่ยังขาดเทคนิคด้านการเผยแผ่ ส่วนใหญ่เผยแผ่แบบเดิม ๆ ทุกวันธัมมัสสนะ

3. ด้านสื่อการเผยแผ่พระสงฆ์มีการพัฒนาสื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องแต่ส่วนใหญ่พระสงฆ์ไม่ทราบถึงนโยบายที่สำคัญเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในป่าตมพระยามเช้า ส่วนใหญ่ได้รับพรเป็นภาษาบาลี ไม่มีโอกาสที่พระสงฆ์จะการใช้การพุทธธรรมเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยอ้อม

4. ด้านรูปแบบการเผยแผ่ ชุมชนมีกิจกรรมร่วมกับคณะสงฆ์โดยเริ่มต้นจากการฟังธรรม สมาทานศีลและมีกิจกรรมที่ทำให้ชุมชนมีความสามัคคีและส่วนมากยังนับถือพระพุทธศาสนาการจัดตั้งองค์กรเผยแผ่พระพุทธศาสนาในตำบลยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร

โดยคุณลักษณะของผู้เผยแผ่หรือ วิธีการเผยแผ่จากการศึกษาวิจัยพบว่า มีพุทธวิธีการเผยแผ่ 4 ส. สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ด้านสันติสนา ชี้แจงให้เห็นชัดพระสงฆ์ในตำบลพะยอมมีการสอนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แต่ขาดพระสงฆ์ที่เป็นต้นแบบในการแสดงธรรมและยังไม่ชัดเจนในเรื่องของการนำหลักธรรมเข้าไปประยุกต์กับชีวิตของประชาชน

2. ด้านสมานพนา ชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติพระสงฆ์ในตำบลพะยอมอธิบายธรรมะชวนให้อยากรับเอาไปปฏิบัติ แต่หลาย ๆ วัดส่วนใหญ่เน้นในด้านของการสร้างพุทธสถานถาวรวัตถุมากกว่าการสร้างพระนักเทศน์

3. ด้านสมุตเตชนา เราใจให้อาจารย์แก้วกล้าพระสงฆ์มีต้นทุนด้านศรัทธาสามารถสะท้อนสังคมให้เกิดความละอายและเกรงกลัวต่อบาป แต่พระสงฆ์ไม่ชำนาญในการใช้สื่อ เทคโนโลยี จึงไม่ทำให้ประชาชนไม่สนใจและมองเป็นเรื่องที่ไม่ทันสมัย

4. ด้านสัมปหังสนา ปลอดภัยใจให้สดชื่นร่าเริง พระสงฆ์ในตำบลพะยอมมีการสอนในเชิงซักถามเพื่อให้ผู้ฟังมีส่วนร่วม หากมีการปรับใช้ภาษาในการสื่อสารที่ง่ายขึ้นจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการบริหารจัดการพระพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่ โดยมีการจัดตั้งองค์กรในตำบล ซึ่งบูรณาการจากโครงสร้างการบริหารกิจการพระพุทธศาสนาด้านการเผยแผ่ของมหาเถรสมาคม

2. คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรทำโครงการ 1 วัด 1 นักเผยแผ่เพื่อสร้างต้นแบบพระสงฆ์ต้นแบบในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

3. คณะสงฆ์และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรณรงค์ให้พระสงฆ์สามารถใช้สื่อการเผยแผ่ธรรมะได้อย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนา และประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยาควรมีกิจกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาร่วมกัน โดยใช้เวลาในวันธัมมัสสวนะเป็นวัดนัดในการทำกิจกรรม

2. คณะสงฆ์ควรส่งเสริมการใช้สื่อในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยส่งพระสงฆ์ไปอบรม หรือ มีการจัดอบรมการใช้สื่อภายในวัด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยเรื่อง บทบาทพระสงฆ์กับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในระดับจังหวัดและในเขตพื้นที่อื่น ๆ

2. ควรทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในระดับจังหวัดและในเขตพื้นที่อื่น ๆ

3. ควรทำวิจัย ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการพัฒนาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปกติวิถีใหม่ ในระดับจังหวัดและในเขตพื้นที่อื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ณัณศภรณ์ นิลอรุณ. (2552). การพัฒนาระบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูกิตติวรานุวัตร (ประยูร ธมฺมวโร) และคณะ. (2563). บทบาทพระสงฆ์ในการสืบสานวัฒนธรรมไทย. วารสาร มหาจุฬานาครทรรศน์, 3(1), 468-487.
- พระครูญาณเพชรรัตน์ (เทวินทร์ ปิยะทสฺสี). (2558). ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 2(2), 80-93.
- พระครูสังฆรักษ์สาธิต บัญเอก. (2558). พุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสมัยปัจจุบัน. วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน, 1(1), 1-14.
- พระครูสิริวิวัฒนาภรณ์ (วินัย ปิยะฉนฺโณ). (2555). บทบาทพระสงฆ์ในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาชุมชนโคกหม้อพัฒนา อำเภอมะนังราชบุรี จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูอุทัยกิจจารักษ์ สุจินโณ. (2556). รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กร ปกครองคณะสงฆ์ ภาค 2 (ดุสิตนิพนธ์พุทธศาสตร์ ดุสิตบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระณัฐพงษ์ สิริวิโส. (2555). บทบาทการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธีรนิติ ธีรธมโม. (2555). บทบาทพระธรรมทูตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหากำพล คุณงกโร. (2550). ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการอบรมจริยธรรมแก่เยาวชนในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาพงศ์ปณต ญาณเวที และคณะ. (2562). บทบาทของพระสงฆ์ในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ในเขตตำบลในเมือง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหารคน, 2(1), 10-21.

การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งทางสังคม*

APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIOLES IN MANAGING SOCIAL CONFLICTS

ธีรยุทธ ชะนิล, ปาริชาติ ชุมพงศ์

Teerayut Chanil, Parichat Coompong

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Teerayut_cha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการกล่าวถึงหลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งทางสังคม ซึ่งสังเคราะห์ข้อมูลมาจากการวิจัย เรื่องบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการจัดการความขัดแย้งในอำเภอนบพิตำ กรณีศึกษาปัญหาความขัดแย้งจากการใช้สารเคมีในการทำเกษตร โดยใช้หลักพุทธธรรมของศาสนาพุทธมาเป็นเครื่องมือขัดเกลาและบริหารจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมโดยการนำหลักธรรม อริยสัจ 4 มาพิจารณาเพื่อให้เห็นถึงต้นตอหรือรากเหง้าของความขัดแย้งในสังคม ซึ่งในที่นี้คือ (ทุกข์) ตามหลักของไตรลักษณ์ พิจารณาให้ทราบถึงสาเหตุของความขัดแย้งนั้นเกิดจากสาเหตุอะไร (สมุทัย) จากนั้นจึงหาวิธีในการจัดการความขัดแย้ง (มรรค) เพื่อนำไปสู่วิธีการจัดการความขัดแย้ง (นิโรธ) ซึ่งจะถือเป็นกระบวนการสุดท้ายในการจัดการความขัดแย้งโดยการประยุกต์หลักพุทธธรรม ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นการอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; ความขัดแย้ง; สังคม

Abstract

This academic article discussed Buddha-dhamma principles in managing social conflict synthesizing information from research work entitled “Role of local government organizations and conflict management in Nopphitam District: A case study of conflicts arising from the use of chemicals in agriculture”. by using the principles of Buddhism as a tool for refining and managing conflicts that occurred in society by taking the Four Noble Truths

*Received October 1, 2023; Revised January 15, 2024; Accepted February 5, 2024

into consideration in order to see the roots or roots of conflicts in society. In this case, Ddukkha, the cause, according to the principles of the Three Characteristics, considering what was the causes of conflict that is Samudaya. Then, find a method for managing conflict, that is Makakh, leading to a method for managing conflict, Nirodha which is considered the final process in managing conflict by applying Buddha-dhamma principles that creates unity for living together in peace.

Keywords: Buddhist Principles; Conflict; Society

บทนำ

สำหรับสังคมไทยในปัจจุบันนี้ ปรากฏว่าประชาชนทุกระดับและทุกภาคส่วนต่างเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องและมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นในทางสาธารณะในเรื่องต่าง ๆ มากกว่าเดิม ทั้งนี้เนื่องมาจากคนในสังคมนั้นมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ความสนใจ ความต้องการ และความปรารถนา เป็นต้น ความขัดแย้งนับได้ว่าเป็นสถานการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งในเรื่องอำนาจ ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความขัดแย้งในเรื่องสถานะทางสังคม และความขัดแย้งในเรื่องที่เป็นนามธรรม (จำนง อติวัฒน์สิทธิ์, 2548) เช่น การคิด การพูด และการกระทำ แต่เมื่อสถานการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้น และมนุษย์ไม่สามารถที่จะแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้งตามความขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้น ก็จะขยายวงกว้างเป็นการทะเลาะวิวาทกันในระดับที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น บทสรุปของความขัดแย้งก็จะกลายเป็นแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติส่งผลกระทบต่อสันติสุขของสังคมสังคมเป็นการรวมตัวของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป สังคมในโลกปัจจุบันเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์เป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos) ตัวแปรสำคัญของสภาวะที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลที่มีความแตกต่างและหลากหลายไปด้วยค่านิยม ทัศนคติ ภาษา ศาสนา ความต้องการผลประโยชน์ และกลุ่มชาติพันธุ์ ดังนั้นด้วยความแตกต่างของบุคคลผนวกเข้ากับความพยายามที่จะดำรงและรักษาอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้จึงเกิดความไม่สมดุลกัน ไม่เข้าใจกัน ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความไม่พอใจซึ่งกันและกัน จนทำให้สัมพันธ์ภาพเสื่อมลง และอาจลุกลามเกิดเป็นสถานการณ์ของความขัดแย้งได้ เมื่อพิจารณาเรื่องความ ขัดแย้ง พระพุทธศาสนาจะเน้นที่ตัวมนุษย์และจุดเริ่มต้นหรือสาเหตุที่สำคัญก็คือ ตัวมนุษย์เอง ซึ่งเริ่มต้นจากสาเหตุภายในคือกิเลสของมนุษย์ในเบื้องต้นความขัดแย้งสามารถเกิดขึ้นได้ภายในตัวมนุษย์ ความขัดแย้งตามแนวคิดทั่วไป ตามด้วยความขัดแย้งตามแนวคิดพระพุทธศาสนา ดังนั้นความขัดแย้งตาม

แนวคิดพระพุทธศาสนานั้น แบ่งเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ความหมายของความขัดแย้งในแง่ของธรรม หมายถึงการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลมีความต้องการ ความเห็น การปฏิบัติค่านิยม และโครงสร้างที่มีความขัดกันไม่ลงรอยกัน ความหมายของความขัดแย้ง ในแง่ของธรรมมีหลายนัย กล่าวคือความบาดหมาง (ภณฺฑน) การทะเลาะ (กลฺห) การแก่งแย่ง (วิคฺคห) การวิวาท (วิวาท) การ มุ่งร้ายกัน (เมธฺคา) การถกเถียงกัน (โวหาร) และประเด็นที่สอง ความหมายในแง่ของวินัย หมายถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่สงฆ์ที่เรียกว่าอธิกรณ์ สาเหตุแห่งความขัดแย้งสาเหตุแห่งความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา คือ ตัณหา หรือความทะยานอยาก ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอ เรียกว่า ตัณหา ที่มุ่งประสงค์เอาเวทนา และ ต้องการสิ่งสำหรับเอามาเสพสวैयाเวทนาหรือสิ่งที่จะปรนเปรอตัวตน และความต้องการคุณภาพชีวิต เรียกว่า ฉันทะ

ความหมายของความขัดแย้ง

นักวิชาการต่างประเทศให้ความหมายของคำว่าความขัดแย้งไว้หลายท่าน ได้ให้ความหมายของคำว่าความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการทางสังคม ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อแต่ละฝ่ายมีจุดมุ่งหมายต่างกันไปด้วยกันไม่ได้และมีค่านิยมที่แตกต่างกัน ความแตกต่างนี้มักเกิดจากการรับรู้มากกว่าที่เกิดขึ้นจริง ๆ (Fillely, 1975) และมองว่าความขัดแย้งหมายถึงการมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรหรือระหว่างประเทศ ตั้งแต่ 2 ฝ่ายหรือมากกว่า 2 ฝ่ายขึ้นไป โดยฝ่ายหนึ่งพยายามที่จะป้องกัน หรือบีบบังคับให้เกิดผลบางอย่าง ในขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งพยายามต่อต้าน ความขัดแย้งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ อาจเป็นจากคำพูดหรือไม่ใช่คำพูด แสดงออกมาในลักษณะของการพยายามขัดขวาง บีบบังคับ ทำอันตรายต่อต้าน หรือโดยการแกล้งฝ่ายตรงข้าม (Katz & Kahn, 1978) ความขัดแย้งยังหมายถึง การที่ทั้งสองฝ่ายมีการรับรู้ที่ไปด้วยกันไม่ได้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการกระทำหรือจุดมุ่งหมายและที่สำคัญ คือ ไม่ว่าการรับรู้นั้นจะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม คนที่อยู่ในความขัดแย้งจะมีความรู้สึกว่าถ้าหากฝ่ายหนึ่งชนะ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะแพ้ (Myers, 1983) เพราะความขัดแย้ง เป็นพฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน หรือไปด้วยกันไม่ได้ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ที่มีความสนใจแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ไปด้วยกันไม่ได้ในที่นี้อาจแสดงออกมาในรูปของการกระทำของฝ่ายหนึ่งที่ตั้งใจไปยั่วยุ สกตกันหรือสร้างความขัดข้องใจให้แก่อีกฝ่ายหนึ่ง (Brown & Yule, 1983)

โดยสรุปความหมายของความขัดแย้ง คือ การที่บุคคล กลุ่มบุคคล มีความคิดเห็น พฤติกรรมที่ไม่ลงรอยกัน โดยความขัดแย้งจะแสดงออกมาผ่านคำพูดหรือไม่ใช่คำพูด หรือ

แสดงออกมาในลักษณะของการพยายามขัดขวาง บีบบังคับ ทำอันตรายต่อต้าน หรือโดยการแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อออนไลน์ในยุคปัจจุบัน

แนวคิด ทฤษฎีความขัดแย้ง

แนวคิดของ Carl Marx เชื่อว่าจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งมาจากเศรษฐกิจ ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจนั้นจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง โดยที่กลุ่มหนึ่งพยายามที่จะสนองประโยชน์ตนเอง ในขณะที่อีกกลุ่มจะเสียประโยชน์ สภาพความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติของสังคมเป็นแกนกลางทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่แยกกันไม่ออก จุดเน้นของ Marx อยู่เกี่ยวกับการต่อสู้ของชนชั้น บนพื้นฐานของการแย่งชิงทรัพยากรและปัจจัยการผลิตซึ่งนำไปสู่การสร้างระบอบความสัมพันธ์ทางสังคมในการผลิตหรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจใหม่ย่อมมีผู้ที่เสียเปรียบ ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวคิดของ Marx เป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นในสังคม โดยใช้แนวความคิดวิภาษวิธี (Dialectical) ที่เริ่มจากการกระทำอย่างหนึ่ง (Thesis) ซึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการกระทำอีกอย่างหนึ่ง (Antithesis) และเกิดการกระทำแบบใหม่ (Synthesis) ที่ช่วยคลี่คลายตามมา

ทางด้าน Simmel ซึ่งเป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันเช่นกันได้ชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งเป็นปฏิสัมพันธ์รูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นในกลุ่ม เพราะสมาชิกในกลุ่มมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด แสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์ที่ไม่ลงรอยกันของทั้งสองฝ่ายเขาอธิบายว่าความขัดแย้งเป็นผลจากการมีความรู้สึกเข้าข้างตนเองมากกว่าเข้าข้างฝ่ายอื่น ซึ่งความรู้สึกนี้อาจเป็นความมั่งร้าย โกรธเกลียด หรืออิจฉา โดยมากเกิดขึ้นเพราะพฤติกรรมหรือคุณลักษณะทางสังคมของแต่ละฝ่ายมีความสำคัญเหนืออีกฝ่ายหนึ่ง ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และมักจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม นอกจากนี้ความขัดแย้งยังทำให้เกิดความกลมเกลียว และความกลมเกลียวก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นกัน

นอกจากนั้น แนวคิดของ Coser ก็ยังมีความสอดคล้องและได้ขยายแนวคิดของ Simmel ให้กว้างออกไป โดยชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านบวกและด้านลบ อีกทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่มีความสมานสามัคคีอย่างสมบูรณ์ เพราะความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะของมนุษย์ ทั้งในความเกลียดและความรักต่างก็มีความขัดแย้งทั้งสิ้น ความขัดแย้งอาจเป็นจุดเริ่มต้นของความพยายามแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้ เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกันทั้งนี้ Coser ได้ตั้งข้อสังเกตว่าความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยสามารถทำให้สังคมเปลี่ยนชีวิตความเป็นอยู่จากด้านหนึ่งไปสู่อีกด้านหนึ่งได้ เพราะหากสมาชิกในสังคม

เกิดความไม่พอใจต่อสังคมที่เขาอยู่ เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์นั้นๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายของเขาได้และในระหว่างทางอาจเกิดความขัดแย้งนอกจากนี้ Coser ยังเสนอว่าความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรปักษ์พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มที่สะท้อนทั้งด้านความขัดแย้งและร่วมมือ หรือสร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งได้มีการพัฒนามาจากอดีตจนถึงปัจจุบันดังที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งทำให้เห็นมิติทางความคิดนั้นมีทั้งสนับสนุนและคัดค้าน แต่สิ่งที่ทำให้เราสามารถทราบว่าความขัดแย้งนั้นเริ่มแรกเป็นสิ่งที่แย่ โหดร้าย ต้องต่อสู้ ซึ่งมีลักษณะในทางลบ ถือเป็นแนวคิดแบบคลาสสิก จากนักคิดยุคแรกคือ Marx และ Simmel แต่ในความเป็นจริงเมื่อสังคมไม่สามารถแยกแยะ ขจัด จำกัดความขัดแย้งให้หมดไปได้ในทุก ๆ สถานการณ์มุมมองต่อแนวคิดความขัดแย้ง เปลี่ยนแปลงไปโดยในระยะหลังได้มีผู้รับแนวคิดของ Simmel มาพัฒนาให้กว้างขวางออกไปอีก ซึ่งได้แก่ Coser ที่คิดว่าความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องเป็นไปในทางลบเสมอไปในบางครั้งความขัดแย้งนี้สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ไป ในทางที่ดีมากยิ่งขึ้นได้

สาเหตุของความขัดแย้ง

หากพิจารณาถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งในประเด็นด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่ามีสาเหตุ ดังนี้ (ไชยันต์ รัชชกุล, 2545)

1. ความสลับซับซ้อนของการพัฒนา การพัฒนาในโลกยุคปัจจุบันจะแตกต่างจากอดีต

ที่การพัฒนาจะเพื่อการบริโภคและประชากรยังมีไม่มากนัก ความต้องการของมนุษย์เป็นไปเพื่อการดำรงชีวิต ทรัพยากรก็มีอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็น ‘น้ำ’ หรือ ‘ป่า’ รวมถึงที่ดิน ชีวิตมนุษย์ก็จะเป็นลักษณะสังคมเกษตรที่ไม่รีบร้อน ในปัจจุบันเป็นเรื่องที่มีสาเหตุเกี่ยวโยงจากหลายๆ ปัจจัยซึ่งหากจะแยกแยะให้เห็นชัดเจน ในแต่ละปัจจัยที่ทำให้เกิดความซับซ้อน ได้แก่ (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2553)

1.1 ความหลากหลายของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องมีทั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจระดับประเทศ ประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ

1.2 มีหลากหลายชนิดของปัญหาอันได้แก่ ด้านความเชื่อ ด้านผลประโยชน์ ด้านสิ่งแวดล้อมและด้านวิถีชีวิต ค่านิยม ด้านเศรษฐกิจ ฯลฯ

1.3 มีวัฒนธรรมที่แตกต่าง วัฒนธรรมท้องถิ่นต่าง ๆ วัฒนธรรมของผู้ประกอบอาชีพที่แตกต่างกัน แนวความคิดในการประกอบอาชีพ

1.4 มีค่านิยมที่หยั่งรากลึก ค่านิยมท้องถิ่นที่ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลง

1.5 ต้องอาศัยความรู้จากหลากหลายผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านก็จะมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป

1.6 เกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับ การจะทำโครงการใหญ่ จะเกี่ยวข้องกับกฎหมายหลายฉบับที่อาจเอื้อหรือขัดกันก็ได้โดยเฉพาะการตีความของกฎหมายทำให้ขัดแย้งกันได้

1.7 มีหลากหลายเวที เวทีต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะเป็นเวทีแห่งการเผชิญหน้าที่มาโต้เถียง (Debate) และแสดงว่าฉันถูกเธอผิดเป็นส่วนใหญ่ทั้งเวทีสาธารณะ เวทีทางโทรทัศน์แต่ไม่มีเวทีที่จะมาพูดคุยกันหรือสานเสวนา

1.8 ความขัดแย้งลึกๆ ในภาคอุตสาหกรรมเองในการกำหนดนโยบายสาธารณะเอง มักจะมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ครั้งองค์กรหนึ่งได้ประโยชน์ในขณะที่อีกองค์กรหนึ่งเสียผลประโยชน์ก็ขัดแย้งกันได้ เช่น โรงงานขัดแย้งกับการท่องเที่ยว

2. การจัดการรูปแบบเดิม การที่ไม่ยอมเปลี่ยนแปลง คือการที่ผู้มีอำนาจหรือผู้พัฒนาตัดสินใจแล้วจึงประกาศให้ทราบ และก็ปกป้องโครงการ ว่าโครงการนี้มีประโยชน์ต่อประชาชนอย่างไรหรือที่เรียกว่า กลุ่มองค์กร DAD ‘D-A-D’ Syndrome (DecideAnnounce-Defend) ซึ่งมักจะเกิดขึ้นกับประเทศที่กำลังพัฒนาทั้งหลายที่ต้องการเร่งรัดการพัฒนา หรือหน่วยงานของรัฐที่ต้องการสร้างผลงาน รับผิดชอบดำเนินการโดยหวังจะทำให้ทุกอย่างเรียบร้อยโดยเร็ว และคิดว่าได้คิดโครงการนี้มาดีแล้ว แต่ปรากฏว่ากลับเกิดปัญหามากมายเพราะกระบวนการตัดสินใจของสังคมได้ปรับเปลี่ยนไปแล้วไปสู่กระบวนการมีส่วนร่วม (ดรุณี จงประสิทธิ์กุล, 2544)

3. ข้อมูลข่าวสารที่มากมายและรวดเร็ว ยุคข้อมูลข่าวสารมีและหาได้อย่างมากมายจากสื่อต่าง ๆ และโดยเฉพาะจากระบบอินเทอร์เน็ต ผู้ที่ไม่สามารถแยกแยะและวิเคราะห์สังเคราะห์ได้ก็จะประสบกับปัญหาที่จะเลือกใช้ และตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด อาจจะเป็นเพราะเคราะห์กรรมผลกระทบที่เกิดขึ้นกับคนบางกลุ่มจากความรวดเร็วของข่าวสาร ทำให้เห็นว่าจริง ๆ แล้ว ความเชื่อเดิม ๆ อาจจะไม่จริง ได้เห็นกระบวนการต่อสู้เรียกร้องสิทธิที่เกิดผลให้ทางปฏิบัติ เพื่อให้ได้สิ่งที่ดีกว่า สังคมในระบบประชาธิปไตยที่มีความโปร่งใสมากขึ้น จึงเห็นว่าการยอมรับเคราะห์กรรมเช่นที่เคยปฏิบัติมาไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมอีกต่อไป การเรียกร้องสิทธิจึงเกิดขึ้น โดยเฉพาะเมื่อรัฐธรรมนูญปัจจุบันได้ให้การรับรองสิทธิต่าง ๆ จึงเกิดกระบวนการต่าง ๆ ที่หลายคนในสังคมมองว่าเป็นความวุ่นวาย มีความขัดแย้งอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาในอดีต (ปริสา สมภมิตร, 2543)

4. การเน้นการประชาสัมพันธ์แบบขายของ การติดตาม หรือการบริการหลังการขายก็มีปัญหาโครงการต่าง ๆ ที่ดำเนินการทั้งหลายมักจะดำเนินการโดยเน้นรูปแบบการ

ประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาขายของ มีการพูดแต่ส่วนดีๆเป็นหลัก ส่วนด้อยจะไม่ค่อยพูดถึง หรือไม่พูดถึงเลย เมื่อผู้มีส่วนได้เสีย ทราบข้อด้อยที่ไม่ได้พูดไว้ ก็ทำให้นึกไปว่าเป็นการปกปิดความเชื่อถือ ความไว้วางใจก็จะหมดไป ขณะเดียวกันเมื่อโครงการดำเนินการไป การติดตามเพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลงก็ขาดความต่อเนื่อง คำมั่นสัญญาก็ไม่ได้รับการพิจารณาติดตามให้เป็นไปตามข้อตกลง ก็ยิ่งทำให้เกิดปัญหาความไม่เชื่อถือ ไม่ไว้วางใจมากยิ่งขึ้น

การใช้หลักพุทธธรรมในการจัดการความขัดแย้งทางสังคม

สำหรับการจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักพุทธธรรม เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นหรือการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม ดังต่อไปนี้

ไตรลักษณ์ เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่ทำให้บุคคลเข้าใจถึงธรรมชาติของความขัดแย้งอย่างแท้จริงและนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งประกอบด้วยอนิจจตา คือความไม่เที่ยง ไม่คงที่ หลักอนิจจตาให้ข้อคิดในเรื่องความผันผวนไม่แน่นอน ทุกสิ่งย่อมมีการเสื่อมสลายไป การรู้และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงดังกล่าว จะทำให้ไม่ตกเป็นทาสของความขัดแย้ง ทุกเขต คือความเป็นทุกข์ ซึ่งเป็นภาวะที่ถูกบีบคั้นด้วยการเกิดขึ้นและสลายไป ความเปลี่ยนแปลงนั้นอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งได้ เพราะความคิดหรือการกระทำของมนุษย์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งจึงเป็นลักษณะของธรรมชาติ ดังนั้นการฝืนแบบไม่ยอมรับสภาวะทุกข์ หรือ สภาวะความขัดแย้งนั้น ย่อมให้ผลร้ายมากกว่าผลดี การศึกษาให้รู้ให้เข้าใจปัญหาความขัดแย้ง มิใช่เพื่อให้เป็นทุกข์ หรือหนีปัญหา แต่เพื่อที่จะปฏิบัติต่อปัญหาความขัดแย้งและจัดการได้อย่างถูกต้อง อนัตตา ความไม่มีตัวตนแท้จริง การสลายความยึดมั่นถือมั่น เป็นการช่วยลดทอนความเห็นแก่ตน เปิดกว้างในการยอมรับฟังความคิดเห็น หรือการกระทำของผู้อื่นสามารถเข้าไปเกี่ยวข้องพิจารณาจัดการความขัดแย้ง ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการความขัดแย้ง (จิตราภรณ์ สมยานันทนากุล, 2548)

หลักสาราณียธรรม 6 คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งและเป็นเหตุแห่งความระลึกถึงกันและกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นการอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อขจัดความขัดแย้งในสังคม ดังนี้ (ภพชนก ชลานุเคราะห์, 2548)

เมตตาโมกขกรรม การมองเห็นในสิ่งดีๆ มีความหวังดี ปรารถนาดี รักและเมตตาต่อกัน คิดในสิ่งที่สร้างสรรค์ มองด้านบวกต่อกัน ไม่เอาความคิดของตนเป็นใหญ่ มีน้ำใจต่อบุคคลอื่น

เมตตาวจีกรรม คือการใช้คำพูดที่ดีงาม รู้จักพูดให้กำลังใจกันและกัน ไม่พูดซ้ำเติมกัน ไม่พูดจาถากถางฝ่ายตรงข้าม ไม่พูดส่อเสียดบุคคลอื่นให้เกิดความเจ็บช้ำน้ำใจ พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียวเท่านั้น

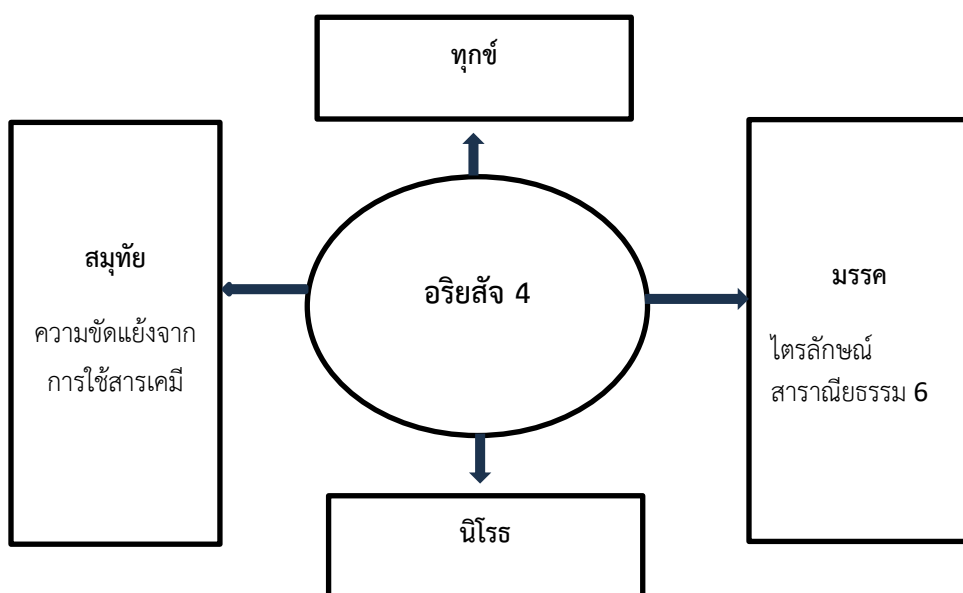
เมตตากายกรรม คือการทำแต่สิ่งที่เป็นความดีต่อกัน ทำในสิ่งที่ถูกต้องต่อกัน ไม่ทำร้ายให้ได้รับความทุกข์ทรมาน ไม่เบียดเบียนรังแกกัน มีความเสียสละต่อผู้อื่น มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น

สาธารณโกศล คือการแบ่งปันผลประโยชน์ด้วยความยุติธรรม ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ช่วยเหลือกัน ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน

สีลสามัญญตา คือการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับหรือวินัยต่างๆ เคารพในสิทธิของผู้อื่น เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล ไม่ก้าวร้าวหยิ่งยโส มีความเกรงใจและให้เกียรติต่อกัน

ทิวีสสามัญญตา คือการที่คิดในสิ่งตรงเที่ยงแท้ มีความคิดเห็นอย่างเดียวกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมกัน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง (วันชัย วัฒนศัพท์, 2547)

การวิเคราะห์การจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมนั้นหรือการนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ผู้เขียนขอนำหลักอริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มาวิเคราะห์รูปแบบของการจัดการความขัดแย้งได้ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบของการจัดการความขัดแย้ง

สรุป

การจัดการความขัดแย้งทางสังคมโดยการประยุกต์หลักพุทธธรรม คือการนำหลักอริยสัจ 4 มาประกอบการสังเคราะห์เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยแห่งความขัดแย้ง ซึ่งในที่นี้คือทุกข์ ตามหลักของไตรลักษณ์แล้ววิเคราะห์หาสาเหตุของความขัดแย้ง (ทุกข์) นั้นเกิดมาจากสาเหตุอะไร (สมุทัย) ซึ่งจากนั้นจึงหาวิธีในการจัดการความขัดแย้ง (มรรค) เพื่อนำไปสู่วิธีการจัดการความขัดแย้ง (นิโรธ) ซึ่งจะถือเป็นกระบวนการสุดท้ายในการจัดการความขัดแย้งโดยการประยุกต์หลักพุทธธรรม ทำให้เกิดความสามัคคีอันเป็นการอยู่ร่วมกันโดยสันติวิธี

เอกสารอ้างอิง

- จำนง อติวัฒน์สิทธิ์. (2548). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล. (2548). *การใช้แนวทางสันติวิธีในการแก้ไขความขัดแย้ง : ศึกษากรณีโครงการท่องเที่ยวและโรงแรมก๊วยไทย-มาเลเซียอำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา* (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ (การปกครอง)). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไชยันต์ รัชชกุล. (2545). *ความขัดแย้งในบริบทของสันติศึกษา : สันติศึกษา เอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ดร.ณิ จงประสิทธิ์กุล. (2544). *ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าไม้: กรณีศึกษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยผาห้าง* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปรีสา สมภมิตร. (2543). *การจัดการความขัดแย้งของชุมชนอันเนื่องมาจากนโยบายการเวนคืนที่ดินของรัฐ: กรณีศึกษาชุมชนแหลมฉะบับ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี* (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขานโยบายสาธารณะ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภพชนก ชลานุเคราะห์. (2548). *แนวทางการพัฒนาบทบาทของปลัดอำเภอในการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี ศึกษาเฉพาะกรณีอำเภอ บางเลน จังหวัดนครปฐม. นักศึกษาหลักสูตรนายอำเภอ รุ่นที่ 59*. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2547). *ความขัดแย้ง : หลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.

- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2553). *การจัดการความขัดแย้งและการมีส่วนร่วม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Filley. (1975). *Organization Behavior developing Management Skill*. New York: Herper & Row Publisher.
- Katz, D. & Kahn, R. L. (1978). *The Social Psychology of Organizations* (2nd ed). New York: John Wiley.
- Myers, D. D. (1983). *Psychology*. McGraw-Hill International, Tokyo.
- Brown, G. & Yule, G. (1983). *Discourse analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามหลักพรหมวิหาร*

BUILDING RELATIONSHIPS BETWEEN PEOPLE ACCORDING TO THE BRAHMAVIHARA PRINCIPLES 4

พระครูศรีธรรมวิเทศ (ประเสริฐ ปณฺญภาโส)

Phrakhrusridhammawidhet (Prasert Panyopaso)

วัดปากน้ำชุมพร

Wat Pak Nam Chumphon

E-mail: watpaknum1@gmail.com

บทคัดย่อ

ความสัมพันธ์เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม เนื่องจากการที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันได้นั้นจะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแน่นแฟ้นขึ้น หลักธรรมที่สามารถทำให้มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยั่งยืนขึ้นและสร้างความสัมพันธ์ที่ยังไม่เกิดขึ้นให้เกิดขึ้น คือ หลักพรหมวิหาร ประกอบด้วย 1) เมตตา มีความรักต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นคนรู้จัก เพื่อน หรือ ระดับลึกซึ้ง 2) กรุณา ปราบปรามให้เขาพ้นทุกข์ กล่าวคือ เป็นเพื่อนเป็นเพื่อนตาย 3) มุทิตา พลอยยินดีกับเพื่อนเมื่อได้ดี 4) อุเบกขา ทำใจวางเฉยเมื่อเพื่อนที่เราช่วยแล้วแต่ยังได้รับกรรมชั่วที่เคยทำในอดีต ควรจะนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเพื่อที่จะทำให้ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน เพราะหลักพรหมวิหารมีเนื้อหาครอบคลุม ทั้งทางด้านกาย วาจา และใจ อันนำมาสู่ความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์; ระหว่างบุคคล; พรหมวิหาร

Abstract

Relationship is the basis for living together in society. Because in order for humans to live together, they must have relationship with one another. To make the relationship between people stronger, The Buddha-dhamma principle that can make relationships between people more sustainable and create relationships that have not yet occurred is the Brahmavihara principle, consisting of 1. Metta, loving kindness, compassion and love for one another. Whether it an acquaintance, a friend, or a deep level. 2. Karuna, wishing others

to be free from suffering, that is, to be a friend, a friend in death. 3. Mutita, congratulating friends when they are doing well. 4. Ubekkhā, equanimity, to be calm and not be indifferent when a friend we can only help, accepting the bad karma that ones have done in the past. It should be used as a guideline for behavior in order to make the relationship more sustainable. Because the principle of Brahmavihāra has comprehensive content, both physically, verbally and mentally, that leads to a lasting relationship.

Keywords: Relationship; Interpersonal; Brahmavihāras

บทนำ

ในสังคมยุคปัจจุบันซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ ให้ความสำคัญไปที่ความเจริญของวัตถุ โดยความเจริญต่าง ๆ เช่น เทคโนโลยี เป็นต้น ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต และทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลนั้นเปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนขาดความใกล้ชิดผูกพันกันน้อยลง มีการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อความอยู่รอด การมีเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ปฏิสัมพันธ์รูปแบบเดิม การแสวงหาทรัพย์สินเงินทองเพื่อตอบสนองความต้องการ ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล อาจจะทำให้เกิดความเห็นห่างของกันและกัน

กล่าวโดยทางสังคม พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างมาก นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์, 2547) เพราะพระพุทธศาสนานั้น นอกจากเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่ในสังคมไทยนับถือแล้ว พระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาที่สนใจและให้ความสำคัญกับสังคมอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวินัยให้บรรพชิตต้องอาศัยดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัจจัย 4 ที่คฤหัสถ์ถวาย และตอบสนองด้วยการสั่งสอนธรรม ทำให้พระสงฆ์นอกจากมีชีวิตผูกพันอยู่ในสังคมพระสงฆ์เองแล้ว ยังต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมชาวโลกอีกด้วย และพระพุทธศาสนานั้นยังมีคำสอนเกี่ยวกับสังคม โดยตรงปรากฏอยู่หลายหมวด ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้รวบรวมไว้ในธรรมนุญชีวิต หมวดคนกับสังคม เช่น สังคหวัตถุ 4 สาราณียธรรม 6 อปริหานิยธรรม 7 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2548)

จากหมวดธรรมเกี่ยวกับสังคมซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้รวบรวมไว้ในธรรมนุญชีวิต หมวดคนกับสังคมนี้ ท่านได้กล่าวถึง พรหมวิหารว่า คือ ธรรมของคนมีคุณแก่สังคม นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่าพรหมวิหาร เป็นหมวดธรรมที่พระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญและเผยแผ่ ในระหว่างการบำเพ็ญบารมีหลายยุคสมัย การเจริญพรหมวิหารจึงเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาล ดังที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎกหลายแห่ง เช่น มฆเทว

สูตร มหาโควินทสูตร เป็นต้น หลังพุทธกาลพรหมวิหาร ยังคงเป็นหมวดธรรมที่ได้รับความนิยม จากนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการนำพรหมวิหาร มาเผยแพร่และอธิบายขยายความไว้ในคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา ของพระอรรถกถาจารย์และนักวิชาการร่วมสมัย ดังต่อไปนี้

ประมาณปีพุทธศักราช 400 มลिनทปัญหา นำอานิสงส์ของเมตตาภาวนา มาอธิบายขยายความไว้ในเมตตานิสังสปัญหา (มูลนิมิตมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2547) ต่อมาคัมภีร์วิมุตติมรรค นำองค์ธรรมในพรหมวิหาร มาอธิบายขยายความให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นในหลายประเด็น เช่น การนำภาวะจิตขณะมีองค์ธรรมแต่ละข้อของพรหมวิหาร มาอธิบายเปรียบเทียบกับความรู้สึกของมารดาบิดา ที่มีต่อบุตรคนเดียวของตนในสถานการณ์ต่าง ๆ และปีพุทธศักราช 946 คัมภีร์วิสุทธิมรรค นำพรหมวิหารมาแสดงไว้ในฐานะเป็นกัมมัญฐานหมวดหนึ่ง ในปริจเฉทที่ 9 พรหมวิหารนิตย สำหรับยุคปัจจุบันมีการนำพรหมวิหาร มาเผยแพร่และอธิบายขยายความ ในฐานะหมวดธรรมหนึ่งที่พุทธศาสนิกชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ตามความเหมาะสม

จากข้อมูลและผู้เขียนได้นำเสนอมาโดยสังเขปนี้ ทำให้ผู้เขียนต้องการศึกษาว่า พรหมวิหารสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับความสัมพันธระหว่างบุคคลได้อย่างไรบ้าง มีระดับความสัมพันธ์อย่างไรบ้าง และสามารถนำมาเชื่อมกันได้อย่างไรบ้าง

ความหมายของความสัมพันธระหว่างบุคคล

ความสัมพันธ์ภาพพระหว่างบุคคลเป็นพฤติกรรมปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างบุคคลมนุษย์อยู่เป็นสังคม การกระทำของมนุษย์แต่ละคนจึงสัมพันธ์กับการกระทำของบุคคลอื่น ๆ ในสังคมเกิดขึ้นทันที เมื่อการกระทำของคนหนึ่งมีผลกระทบต่อผลกรรมที่อีกคนหนึ่งจะได้รับ (ชัยพร วิชชาวุธ, 2530)

คำจำกัดความ หรือนิยามของการบริหารงานบุคคลนั้น มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย ดังตัวอย่างที่ยกมาดังนี้

ความสัมพันธ์ภาพพระหว่างบุคคลเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องผูกพัน ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน เข้าใจกันรักใคร่กลมเกลียว ต้องการช่วยเหลือผู้อื่น ให้การสนับสนุนด้วยความเต็มใจและจริงใจต่อกัน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญในอันที่จะช่วยป้องกันความขัดแย้ง ระวังสงสัยไม่ไว้วางใจกันส่งผลให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข (ผาสุก ปาประโคน, 2540)

สัมพันธภาพพระหว่างบุคคลหมายถึง กระบวนการติดต่อเกี่ยวข้องของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อทำความรู้จักกัน โดยมีวัตถุประสงค์ ร่วมกันด้วยความเต็มใจ มีความรู้สึก

ดีต่อกัน อาศัยซึ่งการแสดงออกทางกาย วาจา และใจในช่วง ระยะเวลาหนึ่งที่ไม่จำกัด
แน่นอน (ปิลตี อุณหเลขกะ, 2533)

ความสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลไว้ว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลหมายถึง การที่
บุคคลมีความอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น และการเปลี่ยนแปลงจากการพึ่งพาตนเองไปสู่
การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งการอดทนที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ได้แก่ ความสามารถยอมรับ
ความแตกต่างของบุคคลอื่นได้และการมีน้ำใจกว้าง การให้ ความช่วยเหลือสนับสนุน
การให้และการรับ (Chickering, 1969)

สัมพันธภาพในการทำงานของกลุ่มบุคคลในวิชาชีพว่าประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่
มิติความเป็นวิชาชีพ มิติสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและมิติการตัดสินใจ ซึ่งอธิบายมิติ
สัมพันธภาพระหว่างบุคคลว่าหมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในวิชาชีพเดียวกันใน
ระหว่างการทำงานร่วมกันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นลักษณะของ
มิตรภาพ ความเป็นเพื่อน และเอกลักษณ์ร่วมกันอันจะก่อให้เกิดความสามัคคี ความคิด
สร้างสรรค์ และพลังอำนาจทางวิชาชีพ (Beyer & Marshall, 1981)

ผู้เขียนสรุปได้ว่า ความสัมพันธ์หรือสัมพันธภาพระหว่างบุคคลคือการที่บุคคล
มากกว่าสองคนขึ้นไปมีการเกี่ยวข้องกันทางด้านต่างๆเช่นการทำงานการประสานงาน
เป็นต้น เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่บุคคลต่าง ๆ ได้วางไว้ของแต่ละบุคคล

ระบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ในชีวิตของเราต้องสัมพันธ์อยู่กับบุคคลหลายประเภท แต่ละประเภทล้วน
มีบทบาทใน การปฏิบัติต่างกันไป นักวิชาการได้จัดจำแนกประเภท ความสัมพันธ์
ระหว่างบุคคล โดยอาศัยระดับความสัมพันธ์เป็นเกณฑ์ จากผิวเผินไปสู่ลึกซึ้ง การจัด
ประเภทเช่นนี้จะทำให้เรารู้ล่วงหน้าว่าจะ คาดหวังอะไรจากกันและกันได้และจะเตรียมตัว
ติดต่อกันอย่างไร จึงจะไม่เกิดปัญหา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในที่นี้จำแนกเป็น 3 ระดับ
ได้แก่

1. คนรู้จัก คนรู้จักกันนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่ผิวเผิน การสื่อสารกันมักเป็นเรื่องของ
ข้อเท็จจริงและจาก ข้อเท็จจริงก็จะประเมินว่า ควรจะสร้าง ความสัมพันธ์ ในระดับต่อไป
หรือไม่ คนรู้จักกันนั้นจะใช้ยุทธวิธีในการสื่อสาร เพื่อหาข้อเท็จจริง จากกันและกันใน
3 ประเภท

ประเภทแรก เป็นการตั้งรับ หมายถึง ใช้การสังเกตการกระทำของคนอื่นแทนที่จะ
ซักถามหรือเข้าไปร่วมในสถานการณ์

ประเภทที่สอง แบบรุก หมายถึง การเข้าไปจัดการกับสถานการณ์ทางสังคม
เพื่อให้ได้ข้อมูลมากขึ้น เช่น ใช้การคุย การถาม หรือการสัมภาษณ์

ประเภทที่สาม แบบปฏิสัมพันธ์ หมายถึง ใช้การสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยน ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นระหว่างกันและกัน ควบคู่กันไปกับการสังเกต (Berger, 1978)

จากข้อมูลที่ได้มาไม่ว่าจะโดยวิธีใด คนเราจะใช้ข้อมูลเหล่านั้นเพื่อกรองว่าเราจะสัมพันธ์กับคนผู้นั้นต่อไปในระดับใดความสัมพันธ์อาจเป็นไปในระดับเดิมหรือเพิ่มระดับไปสู่ความลึกซึ้งหากข้อมูลที่ได้รับมาก่อนให้เกิดความพอใจแต่หากข้อมูลที่ได้รับมาเป็นข้อมูลที่ไม่น่าพอใจเราก็อาจเลือกที่จะไม่พบกันต่อไปอีก

2. เพื่อน คำว่าเพื่อนเป็นคำที่พหุหมายแต่ให้ความหมายยาก เพราะเพื่อนเป็นบทบาทที่เกิดขึ้นได้ในคู่สัมพันธ์ทุกประเภท ตั้งแต่เพื่อน กับเพื่อนจริง ๆ เพื่อนในระหว่างสามภรรยา นายกับลูกน้อง ครูกับศิษย์ หรือแม่แต่พ่อแม่กับลูก เมื่อเอ่ยถึงคำว่าเพื่อน นักมนุษยสัมพันธ์ได้เสนอว่า หมายถึงความสัมพันธ์ ที่มีลักษณะพิเศษ ดังนี้ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน), 2543)

2.1 เพื่อนมีสถานะพิเศษในชีวิต เป็นคนที่เราไว้วางใจและเป็นที่ยอมรับยิ่งไปกว่านั้นความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนเป็น ความสัมพันธ์แบบ ไม่เอาเปรียบ ทั้งนี้ได้หมายความว่าคนเราจะ ไม่รับสิ่งใดจากเพื่อน แต่การได้สิ่งใดจากเพื่อนนั้นเป็นการได้มาโดยไม่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าตน ถูกบังคับหรือขู่เข็ญ

2.2 เพื่อนมีฐานอยู่บนความเท่าเทียมกัน หมายถึงว่า ระหว่างเพื่อนไม่มีใครมีอำนาจหรือ อิทธิพลเหนือใคร แม้ว่าอีกคนหนึ่ง จะมีสถานภาพเหนือกว่า และตรงจุดนี้เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีเพื่อนที่มีสถานภาพทางสังคมหรือเศรษฐกิจต่างจากตนเองมาก ๆ ได้ เนื่องจากอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างบทบาทขึ้น

2.3 เพื่อนต้องยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งจะรู้ได้จากการสังเกตพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งว่าคล้อยตามกฎของความเป็นเพื่อนหรือไม่ กฎของความเป็นเพื่อน โดยทั่วไปประกอบด้วย

2.3.1 เมื่อมีข่าวใด ๆ เกี่ยวกับความสำเร็จก็บอกให้เพื่อนรู้

2.3.2 แสดงการสนับสนุนทางอารมณ์

2.3.3 เสนอความช่วยเหลือเมื่อต้องการ

2.3.4 พยายามทำให้มีความสุขเมื่ออยู่ร่วมกัน

2.3.5 เสนอตัวทำงานแทนถ้าเพื่อนขาดไป

อย่างไรก็ตามนักวิชาการบางท่านได้สำรวจกฎดังกล่าวและเสนอว่ากฎเหล่านั้นตั้งขึ้นมาเพื่อให้รางวัลสำหรับความเป็นเพื่อน โดยพยายามหลีกเลี่ยง ความขัดแย้งซึ่งเป็นปรากฏการณ์อีกด้านหนึ่งที่เกิดขึ้นได้ในระหว่างเพื่อน สำหรับการที่ยอมรับใครเข้ามามีความสัมพันธ์ในระดับเพื่อนนั้น เป็นไปตามทฤษฎีการเกิดความสัมพันธ์และสาเหตุการเกิดความสัมพันธ์ ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

3. ระดับลึกซึ่ง ความสัมพันธ์ในระดับนี้เป็น ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ เปิดตนเองต่อกันมาก ขึ้นต่อกัน และกันสูง มีเรื่องของอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้องมาก ความสัมพันธ์เช่นนี้ปรากฏอยู่ในสามิ-ภรรยา พ่อแม่-ลูก พี่-น้อง เพื่อนสนิท คู่รัก หรือลักษณะอื่น ๆ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจสำหรับความสัมพันธ์ประเภทนี้ ดังนี้

3.1 คู่สัมพันธ์ระดับลึกซึ่งมักคาดหวังจากกันและกันสูง เกินกว่าขอบเขตที่เป็นจริง เมื่อไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็มักกล่าวโทษอีกฝ่ายหนึ่ง

3.2 ความสัมพันธ์ระดับนี้มิได้ขึ้นอยู่กับคู่สัมพันธ์อย่างเดียว การสื่อสารจากคนอื่น ๆ ก็มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์นั้นด้วย

3.3 ความสัมพันธ์ระดับลึกซึ่งที่เรียกว่าความรักนั้น จำแนกได้เป็น 3 ประเภทย่อยและแต่ละประเภทก็มีลักษณะต่างกันไปดังนี้

3.3.1 รักแบบหลงใหล ซึ่งปรกติจะอยู่นอกเหนือการควบคุมเป็นเรื่องของอารมณ์เท่านั้นมากกว่าเหตุผล มักกระตุ้นให้เกิดการตอบสนองอย่างฉับพลัน พฤติกรรมระหว่างคู่สัมพันธ์มักพยากรณ์ไม่ได้ และไม่ใช่ว่าความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน การได้อยู่ร่วมกันเป็นประจำหรือการที่ได้มีความสัมพันธ์ทางเพศสม่ำเสมอจะทำให้ความตึงเครียดอันเกิดจากความหลงใหลลดลง

3.3.2 รักแบบความจริง เป็นความรักที่พัฒนามาจากแบบแรก เกิดขึ้นทีละน้อยและอยู่ภายใต้การควบคุมของคนที่เกี่ยวข้องซึ่งมีการตอบสนองกันและกันมองความสัมพันธ์ในลักษณะสมดุล

3.3.3 รักแบบเอื้ออาทร เป็นรักที่เกิดจากแรงจูงใจภายใน ซึ่งจะมีส่วนเพิ่มชีวิตชีวาให้กับความรักแบบที่สอง

3.4 พฤติกรรมที่สื่อให้เห็นความสัมพันธ์ลึกซึ้งนั้น เป็นได้ทั้งภาษาถ้อยคำและท่าทาง ภาษาเหล่านี้สื่อให้เห็นว่า คู่สัมพันธ์มีความใกล้ชิดกัน ทั้งกายและใจ อาจเห็นได้จากการมองตา การใช้เวลาอยู่ร่วมกันมาก การยิ้ม การยื่นมือไปใกล้กัน หรือการสัมผัส เป็นต้น ผู้เขียนสรุปได้ว่า การสร้างความสัมพันธ์มีหลากหลายวิธีและมีหลากหลายระดับขั้นตอน ดังนั้นการที่จะทำให้ความสัมพันธ์ที่ได้กล่าวข้างต้น ประสบผลสำเร็จในการสร้างความสัมพันธ์ตามขั้นตอนต่าง ๆ ควรที่จะต้องใช้หลักธรรมในการสานความสัมพันธ์ด้วย เพื่อที่จะทำให้ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นยั่งยืนขึ้นไปอีก

ความหมายของพรหมวิหาร

คำว่า พรหมวิหาร เป็นคำภาษาบาลี แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐมี 4 ข้อ คือ เมตตา กรุณา มุติตา และอุเบกขา (ประยุทธ์ หลงสมบุญ, 2546) เป็นธรรมหมวดหนึ่งในพระพุทธศาสนา

มีความหมาย หลายนัย คือ 1) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหม เครื่องอยู่อย่างพรหม และทำให้เป็นพรหมเสมอ ด้วยพรหม โดยมุ่งประเด็นที่ว่า เมื่อผู้บำเพ็ญสมาธิ เจริญเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาแล้ว ย่อมส่งผลให้บรรลุตามลำดับ 2) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้ประเสริฐ ธรรมประจำใจอัน ประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐ เมื่อมีธรรม 4 ประการนี้ ประจำใจ ย่อมมีความรักสรรพสัตว์ ปรรณนาช่วยสรรพสัตว์ที่ประสบทุกข์ให้พ้นทุกข์ ไม่ริษยาในความได้ดีมีสุขของสรรพสัตว์ และวางใจเป็นกลางได้เมื่อช่วยสรรพสัตว์นั้น ๆ ไม่สำเร็จ 3) เป็นธรรมเครื่องอยู่ของผู้เป็นใหญ่ คือ ผู้นำหรือผู้ปกครอง โดยมุ่งให้ผู้นำหรือผู้ปกครองมีความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และวางใจเป็นกลางไม่ตกอยู่ในอคติ พรหมวิหาร เรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า อัปมัญญา 4 เพราะ มุ่งประเด็นที่ว่า แผ่ไปไม่จำกัด ในมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย เป็นพรหมวิหารของพระอริยะ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548)

อนึ่ง เพื่อให้เข้าใจความหมายของพรหมวิหารมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงนำความหมายของ พรหมวิหารในทัศนะของนักวิชาการในพระพุทธศาสนาเถรวาท มาแสดงไว้ ดังนี้

พรหมวิหารเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เป็นคุณธรรมสำหรับเป็นที่อยู่ของจิตใจแห่งพรหม คือ ผู้ใหญ่หรือผู้ประเสริฐ เป็นธรรมซึ่งเป็นที่อยู่ของจิตใจที่มีทั้งความดีและความสุข (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542) พรหมวิหาร คือ ธรรม เครื่องอยู่ของพรหม ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมประจำใจของท่านผู้มีคุณความดียิ่งใหญ่ หรือ อัปมัญญา ธรรมที่แผ่ไปไม่มีประมาณ หมายถึง เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ที่แผ่ไปใน มนุษย์และสัตว์ทั้งหลายอย่างกว้างขวางสม่ำเสมอ ไม่จำกัดขอบเขต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551)

ผู้เขียนสามารถสรุปได้ว่า พรหมวิหาร คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหมหรือธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ เป็นธรรมสำหรับมนุษย์ทุกคนที่ต้องการเป็นที่รักใคร่ของทั้งมนุษย์และเทวดาทั้งหลายเพราะหนึ่งในหลักธรรมคือ เมตตา ความรักใคร่ คือการทำตัวให้เป็นที่รักใคร่ของบุคคลรอบข้าง ถ้าเราสามารถทำตนให้เป็นที่รักของบุคคลรอบข้างได้ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ ก็จะไม่มีปัญหาไม่ว่าจะทางด้านใดก็ตาม และบุคคลทุกคนสามารถนำหลักธรรมพรหมวิหารไปใช้ได้ เพราะธรรมนี้คือ อัปมัญญา คือธรรมที่แผ่ไปโดยไม่มีขอบเขต หรือไม่มีประมาณ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุป การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตามหลักพรหมวิหาร

พรหมวิหารธรรม	วิธีการศึกษาและปฏิบัติ
1.เมตตา ทั้ง 4 ข้อใช้วิธีแผ่อัปมัญญา คือ ธรรมที่แผ่ไปโดยไม่มีขอบเขต หรือไม่มีประมาณ ฯ	มีความรักต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นคนรู้จัก เพื่อน หรือ ระดับลึกซึ้ง
2.กรุณา	ปรารถนาให้เขาพ้นทุกข์ กล่าวคือ เป็นเพื่อนเป็นเพื่อนตาย
3.มุทิตา	พลอยยินดีกับเพื่อนเมื่อได้ดี
4.อุเบกขา	ทำใจวางเฉยเมื่อเพื่อนที่เราช่วยแล้วแต่ยังได้รับกรรมชั่วที่เคยทำในอดีต

สรุป

ความสัมพันธ์หรือสัมพันธภาพระหว่างบุคคล คือ การที่บุคคลมากกว่าสองคนขึ้นไป มีการเกี่ยวข้องกันทางด้านต่างๆ เช่น การทำงาน การประสานงาน เป็นต้นฯ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่บุคคลต่างๆ ได้วางไว้ ของแต่ละบุคคล โดยมีหลักพรหมวิหารธรรมเป็นตัวเชื่อมระหว่างบุคคลต่อบุคคลเพราะการที่มีหลักธรรมเป็นตัวเชื่อมจะทำให้เกิดความสัมพันธ์หรือมิตรภาพที่มั่นคง ยั่งยืน และยาวนาน

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2547). *ศาสนา ชีวิต และสังคม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ชัยพร วิชาวุธ. (2530). *การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สหการพิมพ์.
- ประยุทธ์ หลงสมบูรณ์. (2546). *พจนานุกรม มคอ-ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- ปัลลิต อุณหเลขกะ. (2533). *ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพเชิงวิชาชีพ ตามการรับรู้ของพยาบาล ประจําการกับความสามารถในการปฏิบัติงานตามการรับรู้ของตนและหัวหน้าหอผู้ป่วย* (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพยาบาล). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผาสุก ปาประโคน. (2540). *ผลการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มแบบมาราธอนโดยใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาแบบเกสตัลท์ที่มีผลต่อการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างบุคคล* (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *ธรรมนุญชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- _____. (2548). *จากสุขในบ้านสู่ความเกษมศานต์ทั่วสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์. (2547). *มิลินทปัญหาฉบับแปลในมหามกุฏราชวิทยาลัย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาทุก ฉบับราชบัณฑิตยสถาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

- สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2543). *รวมธรรมะ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- Beyer, J. E., & Marshall, J. (1981). *The interpersonal dimension of collegiality*. Nursing Out Look.
- Chickering, S. W. (1969). *Education and Identity*. Sanfrancisco: Jossey Bass.

วิเคราะห์พระมหากษัตริย์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก* ANALYSIS OF THE KING AS APPEARED IN THE TIPITAKA

พระครูสมุห์พูลสวัสดิ์ จิตสีโล, พระพุฒิพันธ์ จันทวโส,
พระณพฤทธ คุณวิโร

Phrakhrusamu PhoonSawat Thitisilo, Phra Bhuttipan Chunthawangso,
Phra Nopparit Gunavero

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 6401104312@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอความสำคัญของกษัตริย์ผู้ปกครอง ผู้มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำพาประชาชนและประเทศชาติไปสู่ความเจริญหรือความเสื่อม หากได้กษัตริย์ที่ดีมีศีลธรรม มีความรู้ความสามารถ ก็จะนำพาประชาชนและประเทศชาติไปสู่ความผาสุกหน้าที่ของกษัตริย์ ในการควบคุมสังคม ป้องกันและปราบปรามบุคคลที่อาจจะเป็นภัยต่อสังคม เช่น พวกขโมย รวมถึงหน้าที่ช่วยเหลือราษฎรไม่ให้ขาดแคลนในด้านอาหารการกิน การใช้อำนาจขึ้นอยู่กับกษัตริย์นั้นจะใช้อำนาจไปในทิศทางใด โดยเป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองสามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ 1) การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัว 2) การใช้อำนาจเพื่อส่วนรวม เพื่อประโยชน์สาธารณะและแก่ประชาชนโดยทั่วไป นอกจากนี้ การศึกษาเกี่ยวกับกษัตริย์ในพระไตรปิฎก ยังพบว่ามีกษัตริย์หลายพระองค์ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และปรากฏในพระไตรปิฎก แต่ที่โดดเด่นควรนำมาเป็นตัวอย่างได้แก่ 1) พระเจ้าพิมพิสาร 2) พระเจ้าอโศกมหาราช 3) พระเจ้าโคपालะ

คำสำคัญ: กษัตริย์; ผู้ปกครอง; พระไตรปิฎก

Abstract

this academic article presents the importance of the ruling monarch who is very important contributor to lead the people and the nation to prosperity or decline. If the country gets the good and virtuous and knowledgeable king, it will lead the people and the nation to their well-being. Duties of the king in social control are to prevent and suppress people who

---

*Received May 24, 2022; Revised September 8, 2023; Accepted September 11, 2023

may be the threat to society such as thieves including the duty to help the people not to be deprived of food. The use of power depends on what direction the King will use his power. The objectives of the exercise of the ruler power can be summarized as two things: 1. the use of power for personal use 2. the use of power for the public for the benefit of the public and to the general public. In addition, the study of kings in Tripitaka was also found that many kings were involved in Buddhism. and appeared in Tripitaka. But the outstanding ones should be taken as examples were: 1) King Bimbi Sara 2) King Asoka the Great 3) King Gopala.

Keywords: King; City Rulers; Tripitaka

บทนำ

พระพุทธศาสนามีความสัมพันธ์กับการเมืองมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยพุทธกาล แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองจึงมีปรากฏในพระไตรปิฎกมากมาย เช่น หลักธรรมเกี่ยวกับความเป็นธรรม สันติภาพ หลักธรรมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน และหลักธรรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการ เป็นต้น พระพุทธเจ้าเองทรงมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองหรือกับผู้ปกครองเป็นอย่างดี (ประคอง มาโต, 2563) ทรงได้ทรงแนะนำให้กษัตริย์และผู้ปกครองนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการบริหารบ้านเมือง เพื่อให้ประเทศชาติสงบสุข ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข

พระพุทธเจ้าทรงมีฐานะอยู่เหนือการเมือง หรือทรงเป็นกลางทางการเมือง ทรงไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในความขัดแย้งทางการเมืองใด ๆ ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะการให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อให้การปกครองของประเทศนั้น ๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถอำนวยประโยชน์สุขให้กับประชาชนได้มากขึ้น พระองค์มิได้สนับสนุนหรือคัดค้านรูปแบบทางการเมืองการปกครองแบบใด ๆ โดยเฉพาะ

ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองในสมัยพุทธกาลเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ส่งผลให้กษัตริย์ไม่เป็นศัตรูกับพระพุทธศาสนา แต่กลับช่วยส่งเสริมสนับสนุนพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง

ความสำคัญของกษัตริย์

ในพระไตรปิฎกได้ให้ความหมายของคำว่า กษัตริย์หมายถึง ผู้เป็นเจ้าของเขต ผู้เป็นเจ้าของแผ่นดินหรือนา เป็นผู้ดูแลจัดสรรที่หรือดินแดนให้แก่ประชาชน ดังนั้น

กษัตริย์จึงเป็นผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำพาประชาชนและประเทศชาติไปสู่ความเจริญหรือความเสื่อม ถ้าได้กษัตริย์ที่ดีมีศีลธรรมมีความรู้ความสามารถ ก็จะนำพาประชาชนและประเทศชาติไปสู่ความผาสุกความเจริญได้แต่ถ้าได้ผู้กษัตริย์ที่ทุจริตผิดศีลธรรมก็จะทำให้ประชาชนต้องประสบกับความเดือดร้อนและประเทศชาติอาจจะล่มสลายไปได้ในพระไตรปิฎกได้แสดงถึงหลักปฏิบัติและความสำคัญของกษัตริย์ในฐานะผู้ปกครองไว้อย่างมากมาย (มนตรี อธิธรรมพิพัฒน์ และประเวศ อินทองปาน, 2564) เช่น ในราโฆวาทชาดกได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของกษัตริย์หรือผู้ปกครองรัฐไว้อย่างชัดเจน คือ

ในเมื่อโคทั้งหลายว่ายข้ามแม่น้ำไป ถ้าโคหัวหน้าฝูงว่ายคดโคทั้งหมด ก็ว่ายคดไปตามกันในหมู่มนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกันผู้ใดได้รับการสมมติแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้าผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประชาชนนอกนั้นก็ประพฤติไม่เป็นธรรมโดยแท้ ถ้าพระราชาผู้เป็นใหญ่ไม่ตั้งมั่นอยู่ในธรรม รัฐก็ย่อมอยู่ไม่เป็นสุขทั่วกันเมื่อโคทั้งหลายว่ายข้ามแม่น้ำไป ถ้าโคหัวหน้าฝูงว่ายตรง เมื่อมีโคผู้นำฝูงว่ายตรงอย่างนี้โคทั้งหมดก็ย่อมว่ายตรงไปตามกันในหมู่มนุษย์ทั้งหลายก็เช่นเดียวกันถ้าผู้ใดได้รับการสมมติแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ถ้าผู้นั้นประพฤติธรรมประชาชนนอกนั้นก็ย่อมประพฤติธรรมไปตามโดยแท้ถ้าพระราชาเป็นผู้ตั้งอยู่ในธรรมรัฐก็ย่อมเป็นสุขทั่วกัน (ขุ.ชา. 27/149/634-637)

จากข้อความชาดกนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของผู้ปกครองนับว่ามีส่วนสำคัญต่อประชาชนเพียงใดในระบบราชาธิปไตยแม้ว่ากษัตริย์คือผู้นำที่มีอำนาจสูงสุดที่จะนำประชาชนไปในทางใดก็ได้บางครั้งได้กษัตริย์ที่ไม่มีคุณธรรมจึงมักจะใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้องแต่ในทางพระพุทธศาสนา กษัตริย์ต้องมีภาวะผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม ในมหาโพธิชาดก ได้แสดงถึงคุณสมบัติของกษัตริย์มีใจความสรุปว่า

1. รัฐเปรียบเหมือนต้นไม้ใหญ่ ถ้ากษัตริย์ปกครองรัฐโดยธรรม กษัตริย์พระองค์นั้นก็จะมีความสุขและรัฐก็จะไม่พินาศแต่ถ้ากษัตริย์ไม่ปกครองรัฐโดยธรรมกษัตริย์พระองค์นั้นก็จะไม่มีความสุขเลย
2. กษัตริย์จะต้องไม่เบียดเบียนขูดรีดพ่อค้าหรือนักธุรกิจมากเกินไปถ้ากษัตริย์เบียดเบียนนักธุรกิจ ผู้ประกอบการค้าภายในรัฐ ก็จะทำให้ขาดรายได้จากการเก็บภาษี
3. กษัตริย์จะต้องไม่เบียดเบียนข้าราชการผู้ใหญ่หรือเบียดเบียนทหารผู้เชี่ยวชาญในการรบ เพราะจะทำให้ขาดบริวารหรือกำลังพล
4. กษัตริย์จะต้องไม่เบียดเบียนผู้ประพฤติธรรมหรือบรรพชิตผู้ประพฤติพรหมจรรย์เพราะจะทำให้ปกครองนั้นคลาดจากความดี
5. กษัตริย์จะต้องไม่ประพฤติผิดในบุตถกรรยาและต้องประพฤติธรรมคือบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทเสมอเหมือนกัน (ขุ.ชา. 28/23/ 175-182)

หน้าที่ของกษัตริย์

การปกครองในระบอบราชาธิปไตยเน้นตัวบุคคลเป็นเกณฑ์ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของกษัตริย์จึงกว้างขวางสอดคล้องกับเจตนารมณ์และประโยชน์สุขของราษฎร (พระครูอุภิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ), 2565) เมื่อพิจารณาหน้าที่ของกษัตริย์ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะในอัครัญญสูตรจะกล่าวถึงหน้าที่ของผู้ปกครองรัฐได้อย่างชัดเจน ดังข้อความในพระสูตรที่ว่า

พอเอ๋ย ก็การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้จักปรากฏ การตีเดือน จักปรากฏ การพูดเท็จจักปรากฏการถือท่อนไม้จักปรากฏในเพราะบาปกรรมเหล่าใดบาปกรรมเหล่านั้นเกิดปรากฏแล้วในสัตว์ทั้งหลาย อย่างกระนั้นเลยพวกเราจักสมมติสัตว์ผู้หนึ่งให้เป็นผู้ที่ควรว่ากล่าวโดยชอบให้เป็นผู้ตีเดือนผู้ที่ควรตีเดือนโดยชอบให้เป็นผู้ขับไล่ผู้ที่ควรขับไล่ได้โดยชอบ ส่วนพวกเราจักแบ่งข้าวสาละให้แก่ผู้นั้น (ที.ปา. 11/176/196)

จากข้อความในพระสูตรนี้ทำให้มองเห็นหน้าที่ของกษัตริย์ด้านสังคมในการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในรัฐซึ่งสอดคล้องกับหลักในการจัดการสังคมสภาพให้มีความเป็นอยู่ที่ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าสปปายะ คือ

1. กษัตริย์ผู้ปกครองมีหน้าที่ช่วยเหลือให้ราษฎรไม่ขาดแคลนในด้านอาหารการกิน ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพที่ดีพอเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ไม่เดือดร้อนจนเกินไป มีผลผลิตพอ เพียงไม่ลำบากในการดำรงชีวิต จัดเข้าในอาหารสปปายะ

2. กษัตริย์ผู้ปกครองมีหน้าที่ในการควบคุมสังคม ป้องกันและปราบปรามบุคคลที่อาจจะเป็นภัยต่อสังคม เช่น พวกขโมย พวกติดยาเสพติด ที่อาจจะก่อให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมได้ รักษาความสงบภายในให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่อบอุ่นใจจัดเข้าในบุคคลสปปายะ

3. กษัตริย์ผู้ปกครองมีหน้าที่ในการควบคุมและรักษาสภาพแวดล้อมในประเทศไม่ปล่อยให้มีการทำลายสภาพแวดล้อมเช่นการควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมไม่ให้ปล่อยควันพิษหรือน้ำเสียออกมาจนทำให้ประชาชนใกล้เคียงต้องได้รับผลกระทบพร้อมทั้งจัดให้มีสถานที่ที่ช่วยเกื้อหนุนสุข ภาพอนามัยของประชาชน เช่น สถานพยาบาล สวนสาธารณะ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้นจัดเข้าในอवासสปปายะ

4. กษัตริย์ผู้ปกครองมีหน้าที่ในการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานและส่งเสริมการเรียนรู้ ที่ถูกต้องแก่ประชาชน ตลอดจนส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงหลักธรรมทางศาสนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม โดยจัดให้มีสถานศึกษาศาสนาสำหรับส่งเสริมศีลธรรมพร้อมทั้งให้การอุปถัมภ์นักบวชในศาสนาเพื่อให้ทำการเผยแผ่ธรรมะสู่จิตใจของประชาชน จัดเข้าในธรรมสปปายะ

อย่างไรก็ตามหน้าที่ของกษัตริย์ในด้านต่าง ๆ นั้นความมุ่งเน้นที่จะพัฒนาคุณภาพประชากรภายในรัฐให้สามารถที่จะช่วยเหลือพึ่งพาตัวเองได้โดยไม่ต้องรอความช่วยเหลือจากรัฐเพียงอย่างเดียวรัฐเป็นผู้ที่คอยชี้แนวทางและช่วยเหลือในบางประการเท่านั้น เมื่อประชาชนในรัฐสามารถพึ่งพาตัวเองได้รัฐก็จะเป็นหน่วยงานที่สนับสนุนส่งเสริมเท่านั้นเอง การช่วยเหลือประชาชนที่ดีที่สุดก็คือการช่วยเหลือให้เขาช่วยตัวเองได้พระพุทธองค์ก็ทรงสอนให้สาวกรู้จักพึ่งพาตัวเองพระองค์เป็นเพียงผู้บอกทางให้เท่านั้น ส่วนการเดินทางหรือการปฏิบัติธรรมตามคำสอนที่พระองค์สอนไว้นั้นเป็นเรื่องของสาวกเองความเป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นจุดหมายทั้งของมนุษย์และของกษัตริย์ และศีลธรรมก็เป็นหลักในการพัฒนาตั้งแต่ขั้นต้นขึ้นไปคือการพัฒนาวัตถุก็ต้องพัฒนาโดยถูกต้องชอบธรรมกษัตริย์จะต้องให้การศึกษอบรมคนให้เป็นคนดีและให้ยึดเอาความดีเป็นจุดหมายชีวิตการส่งเสริมการศึกษาก็ดี กฎหมายหรือระเบียบประเพณีของสังคมเพื่อให้ประชาชนเข้าใจจุดหมายและวิธีการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นหน้าที่ของกษัตริย์ผู้ปกครองส่วนความสุขทางวัตถุและความสุขทางโลกอื่น ๆ เป็นเพียงจุดหมายที่ต้องมีการจำกัดขอบเขตและเป็นเพียงวิธีทางนำไปสู่จุดหมายที่แท้จริงของชีวิตได้

การใช้อำนาจของกษัตริย์

การศึกษาเรื่องกษัตริย์สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญมาก คือ เรื่องของอำนาจ และการใช้อำนาจในการปกครองรัฐของกษัตริย์เพราะรัฐนั้นเป็นศูนย์รวมของอำนาจผู้ต้องการที่จะเข้ามามีส่วนในการจัดสรรแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมจะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจรัฐในการที่จะเป็นผู้ปกครองรัฐได้ บุคคลที่มีอำนาจหมายถึงผู้ที่มิในสิ่งที่บุคคลอื่นไม่มีหรือมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เหนือกว่าคนอื่น ๆ บังคับควบคุมให้บุคคลอื่นกระทำตามความต้องการของตนเองได้ อำนาจเป็นสิ่งที่ไม่มีค่าในตัวเอง แต่จะมีค่าขึ้นมาได้ต่อเมื่อมีผู้นำอำนาจนั้นไปใช้ (พระครูพิพัฒนสุตคุณ (ธัญพิสิษฐ์ เตชธโร) และคณะ, 2565) จะใช้ไปในทางที่ดีหรือไม่ดีนั้นขึ้นอยู่กับผู้มีอำนาจนั้นว่าจะใช้อำนาจไปในทิศทางใด เป้าหมายของการใช้อำนาจของผู้ปกครองสามารถสรุปได้ 2 ประการ คือ

1. การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัว เพื่อความยิ่งใหญ่หรือผลประโยชน์แก่ตัวผู้มีอำนาจและพวกพ้องเอง รวมทั้งการใช้อำนาจเพื่อที่จะรักษาอำนาจให้อยู่กับตนเองให้นานที่สุด
2. การใช้อำนาจเพื่อส่วนรวม เพื่อประโยชน์สาธารณะและแก่ประชาชนโดยทั่วไป แต่โดยทั่วไปแล้วผู้มีอำนาจมักจะใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ทั้งสองควบคู่กันไปเพียงแต่ว่าเพื่อประโยชน์ ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม หรือเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัวยังแยกย่อยไปอีกว่าทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนหรือไม่ส่วนการใช้อำนาจเพื่อส่วนรวมนั้นมี

ประโยชน์มากนักน้อยเพียงใดโดยดูได้จากคุณค่าและประโยชน์ที่มีต่อประเทศชาติหรือประชาชนว่าได้รับผล ประโยชน์เพียงใด (ส.ส. 15 /43/ 212)

ในทางพระพุทธศาสนาอำนาจไม่ใช่จุดหมายปลายทางเป็นเพียงอุปกรณ์สำหรับการใช้สร้าง สรรค์ประโยชน์สุขหรืออีกนัยหนึ่งความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ไม่ได้อยู่ที่อำนาจแต่อยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่บำเพ็ญกรณียกิจเพื่อประชาชนและประเทศชาติ แนวคิดอย่างนี้ได้ปรากฏผลออกมาในทางปฏิบัติเห็นสืบต่อมาจนบางครั้งทำให้รู้สึกว่าการปกครองในทางพระพุทธศาสนานั้นห่วงประโยชน์สุขของประชาชนมากกว่าความมั่นคงแห่งอำนาจของผู้ปกครอง

กษัตริย์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

จากการศึกษาเกี่ยวกับกษัตริย์ พบว่ามีกษัตริย์หลายพระองค์ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และปรากฏในพระไตรปิฎก แต่ที่โดดเด่นควรนำมาเป็นตัวอย่างได้แก่ 1) พระเจ้าพิมพิสาร 2) พระเจ้าอโศกมหาราช 3) พระเจ้าโคपालะ

1. พระเจ้าพิมพิสาร พระองค์ทรงมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังนี้ (พระครูพิสัยปริยัติกิจ (แก่น อคฺคณโณ), 2562) 1) พระเจ้าพิมพิสาร เป็นกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้ายังทรงเป็นนักบวชสิทธิ์ณะ ในขณะที่พระองค์ยังเป็นพระยุพราช ได้สนทนากันและเข้าพระทัยถึงเจตนาของนักบวชสิทธิ์ณะที่จะแสวงหาวิโมกขธรรม 2) เมื่อพระพุทธองค์ได้ตรัสรู้ริยธรรมแล้วได้เสด็จมากรุงราชคฤห์เพื่อเทศนาโปรดพระเจ้า พิมพิสารและข้าราชการบริพารเป็นพื้นฐานความสัมพันธ์เบื้องต้น (ที.สี. 9/11/344) 3) หลังจากได้ทรงสดับพระธรรมเทศนาแล้วเกิดศรัทธาเลื่อมใสในพระสัทธรรมและได้ดวง ตาเห็นธรรมได้แสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะ และได้ทรงกราบทูลถวายอุทานปาโหมเพื่อให้เป็นທີ່ประทับแด่พระองค์และสาวกและทรงให้การอุปถัมภ์บำรุงในหลายๆ ด้าน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์และพระพุทธศาสนาได้รับการพัฒนาสูงขึ้นเป็นลำดับซึ่งเป็นผลพวงมาจากความ สัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักรในรัชสมัยของพระเจ้าพิมพิสาร 2) พระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้าอโศกมหาราช (พระอัครคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), 2534) ทรงเป็นโอรสของพระเจ้าพินทุสารแห่งโมริยะราชวงศ์ แคว้นมคธพระเจ้าพินทุสารมีพระมเหสี 16 องค์ มีพระโอรส 101 องค์ พระเจ้าอโศกทรงเป็นพระโอรสของพระนางธรรมเทวีหรือสุภทราวดีมีพระภคินีร่วมพระชนนีองค์หนึ่งพระนามว่าติสสราชกุมาร พระองค์ทรงสำเร็จโทษพระภคินีต่างพระชนนี 99 องค์ เว้นแต่พระติสสกุมาร ซึ่งเป็นพระภคินีร่วมพระชนนีองค์เดียวกัน ก่อนที่จะได้ขึ้นเสวยราชสมบัติ ปกครองแคว้นมคธนั้น พระเจ้าอโศกได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระมหาอุปราชา ปกครองมณฑลตักสิลาก่อน

แล้วจึงได้ทรงย้ายมาปกครองอุษะนีแคว้นวันตีในขณะที่ปกครองแคว้นวันตีอยู่นั้นพระเจ้าพินทุสารพระชนกของพระองค์ประชวรหนักเมื่อพระองค์ทรงทราบข่าวจึงได้รับเสด็จมายังเมืองปาฏลีบุตรเพื่อเข้าเฝ้าต่อมาไม่นานนักพระชนกก็สิ้นพระชนม์ พระสมณกุมารพระเชษฐภคินีต่างพระชนนีของพระองค์ซึ่งดำรงพระยศเป็นพระยุพราชในเวลานั้นได้ทรงคิดที่จะครองราชย์สมบัติจึงได้เกิดมีการแย่งชิงราชบัลลังก์กันขึ้นในที่สุดพระเจ้าอโศกได้รับชัยชนะและได้สำเร็จโทษพระสมณกุมารพร้อมด้วยพระภคินีต่างพระชนนีอีก 98 องค์ ทรงยึดเมืองปาฏลีบุตร แล้วเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นกษัตริย์แห่งโมริยะวงศ์องค์ที่ 3 ทรงพระนามว่า อโศกบาม ธรรมาโศกบาม ศรีธรรมมาโศกบาม จัณฐาโศกบาม ปิยทัสสีบามหลังจากเข้ายึดนครปาฏลีบุตร 4 ปี จึงได้ราชาภิเษกตามพระราชประเพณีพระองค์ทรงเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. มูลเหตุที่พระองค์ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา หลังจากที่ได้ราชาภิเษกแล้ว 8 ปี พระเจ้าอโศกได้ยกกองทัพไปปราบปรามแคว้นกาลิงคะ เพื่อจะขยายอาณาเขตลงไปถึงทิศใต้การทำสงครามครั้งนี้ทำให้ประชาชนล้มตายเป็นจำนวนมาก ทรงออกสงครามด้วยพระองค์เองในสนามรบในขณะที่เสด็จผ่านไปได้ทอดพระเนตรเห็นซากศพของเหล่าทหารสมณชีพรามณ์และประชาชนเกลื่อนกลาดทำให้พระองค์เกิดสังเวชพระทัยทรงดำริว่าการแสวงหาพระเกียรติด้วยการทำสงครามนั้นหาเป็นเกียรติที่แท้จริงไม่เมื่อก่อนพระองค์ทรงเห็นว่าการทำสงครามเป็นกีฬาชนิดหนึ่งแต่ภาพที่ประจักษ์ต่อพระพักตร์ของพระองค์อยู่ในขณะนี้ได้เปลี่ยนแปลงพระทัยของพระองค์อย่างหมดสิ้น จึงได้ทรงระงับยับยั้งไม่ทำสงครามอีกต่อไป

หลังจากที่ได้ทรงยกกองทัพกลับจากแคว้นกาลิงคะแล้วพระองค์ทรงเบื่อหน่ายในการทำสงคราม มีพระทัยฝักใฝ่ในศาสนา ได้เสด็จไปทรงธรรมในสำนักของอาจารย์ต่าง ๆ ซึ่งในสมัยนั้นที่แคว้นมคธมีอาจารย์ผู้สอนลัทธิธรรมอยู่ 4 ลัทธิ ได้แก่ 1) ธรรมในพระพุทธศาสนา 2) ธรรมในทางไสยศาสตร์ 3) ธรรมของพวกอาชีวก 4) ธรรมของพวกเดียรัลยหรือที่เรียกว่าพวกเซน

พระองค์ทรงเห็นว่าธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นธรรมที่ประเสริฐยิ่งกว่าธรรมของลัทธิอื่น จึงได้ทรงประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภกยกเอาธรรมะของพระพุทธศาสนาเป็นหลักปกครองราชอาณาจักรแต่ก็ได้ทรงเบียดเบียนหรือกดขี่ศาสนาอื่นและหลังจากที่ได้ทรงประกาศพระองค์เป็นอุบาสกแล้ว 2 ปี ก็ได้เสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเป็นเวลาปีเศษ

ในคัมภีร์มหาวงศ์และสมันตปาสาทิกาได้กล่าวถึงมูลเหตุที่พระองค์เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ไว้ว่าพระองค์ได้ทรงเห็นความไม่สারวมของนักบวชนอกศาสนาจึงทรงหมดศรัทธาในนักบวชเหล่านั้นและอยู่มาวันหนึ่งขณะที่พระองค์ประทับยืนอยู่ที่ช่อง

พระเกล้าได้ทอดพระเนตรเห็นสามเณรหนุ่มรูปหนึ่งนามว่านิโครธเดินผ่านมาที่หน้าพระลานหลวงด้วยกิริยาทางทางสำรวมน่าเลื่อมใสทำให้พระองค์ทรงพอพระทัยในสามเณรรูปนั้นจึงได้รับสั่งให้เข้าเฝ้าในพระราชวังทรงถวายอาหารบิณฑบาตแก่สามเณรเมื่อฉันเสร็จแล้วนิโครธสามเณรได้แสดงอัปมาทธรรมถวายพระองค์พร้อมด้วยข้าราชการบริพารเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาและได้ทรงสมทานเบญจศีลดำรงมั่นอยู่ในไตรสรณคมตลอดมา (พระครูปลัดเอกพันธ์ สิริวัฒนเมธี, 2564)

2. การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาพระองค์ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างมากมายหลายอย่าง เช่น

2.1 ทรงรับเอาคติธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองราชอาณาจักร เชิดชูพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ เช่น ได้ทรงประกาศแก่เทศบาลภิบาลให้เอาเป็นธุระในการสั่งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในสัมมาปฏิบัติ

2.2 ทรงแก้ไขประเพณีเดิมให้เข้ากับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

2.3 ทรงบำเพ็ญสาธารณประโยชน์หลายประการ เช่น ทำถนน ปลุกต้นไม้ให้ร่มเงาตามแนวถนน สร้างศาลาเป็นที่อาศัยพักร้อน สร้างโรงพยาบาลรักษาโรคแก่คนทุกข์และสัตว์

2.4 ทรงบริจาคทานแก่คนทั่วไปเช่น บริจาคในการขุดสระน้ำทำเหมืองฝาย เป็นต้น

2.5 ทรงเป็นราชูปถัมภ์ในการทำสังคายนาครั้งที่ 3

2.6 ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไปยังประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ทั้งในทวีป เอเชีย ยุโรป และแอฟริกา มีรายชื่อที่พระองค์ทรงส่งสมณทูตไปประกาศพระพุทธศาสนาปรากฏในหลักศิลาจารึกของพระองค์ ซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นประเทศเหล่านี้คือ (วันชัย พลเมืองดี, 2544) 1) ประเทศซีเรีย ซึ่งอยู่ในระหว่างอินเดียกับยุโรป 2) ประเทศอียิปต์ ซึ่งอยู่ในทวีปแอฟริกา 3) ประเทศไกรีน ซึ่งอยู่ต่ออียิปต์ไปทางทิศตะวันตกที่เรียกว่า ตริโปลี 4) ประเทศเอปิร์ส อยู่ในยุโรป ได้แก่ ประเทศกรีกทุกวันนี้ 5) ประเทศมาซิโดเนีย อยู่เหนือประเทศกรีกขึ้นไป 6) ทรงสร้างพุทธเจดีย์และเสาศิลาจารึกพระธรรมไว้ตามสถานที่สำคัญของพระ พุทธศาสนา เช่นพระเจดีย์คันที่เมืองภิลสา และเสาศิลาจารึกที่ลุมพินีเวสาลีโกสัมพี เป็นต้นซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เหลือ อยู่เป็นอนุสาวรีย์มาจนกระทั่งทุกวันนี้ 7) ทรงบำรุงพระสงฆ์ เมื่อพระองค์ทรงมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงแล้วได้ทรงบำรุงพระพุทธศาสนาเป็นการมโหฬารโดยทรงถวายไทยทานแก่พระสงฆ์ประมาณว่า 10,000 รูป และเมื่อทรงทราบจากพระโมคคัลลบุตรติสสเถระว่าพระธรรมในพระพุทธศาสนามีถึง 84 000 พระธรรมชั้นพระองค์ทรงมีความเลื่อมใสยิ่งขึ้นจึงได้ทรงสร้างมหาวิหารขึ้นที่เมืองปาฏลิบุตรเรียก ว่าอุศการาม และได้รับสั่งให้สร้างวัดขึ้นตาม

หัวเมืองต่าง ๆ ท่วมพยุหะปริ่ม 84,000 วัด พร้อมเจดีย์อีก 84,000 องค์ เพื่อน้อมถวายบูชาพระธรรมทั้ง 84,000 พระธรรมชั้นร์ สิ้นพระราชทรัพย์ประมาณ 96 โกฏิ

3. พระเจ้าโคपालะ ได้ตั้งราชวงศ์ขึ้นราชวงศ์ปาละมีอายุยืนร่วม 4 ศตวรรษ มีกษัตริย์ที่มีชื่อเสียงหลายพระองค์ และเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ดังนี้

3.1 พระเจ้าเทวปาละ เสดยราชย์ในช่วงปี พ.ศ.1249 – 1276 ได้ส่งคนอาจารย์จาก นาลันทา คือท่านศานติรักษิต ให้เข้าไปทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาในทิเบต

3.2 พระเจ้าธรรมปาละ เสดยราชย์ในระหว่าง พ.ศ. 1307 – 1372 ในพุทธศตวรรษที่ 16 ได้ส่งคนอาจารย์คุรุปัทมภพ นำลัทธิมนตรยานไปฝังรากในทิเบต

3.3 เป็นกษัตริย์ราชวงศ์สุดท้ายของอินเดียที่นับถือพระพุทธศาสนา

3.4 พระเจ้ายักษปาละถูกเสนาบดีพราหมณ์ชื่อราวเสนเป็นกบฏได้ทำลายราชวงศ์ปาละลงแล้วตั้งวงศ์เสนะขึ้นพุทธศาสนาจึงไม่มีผู้นับถือในทางราชการ เพราะราชวงศ์เสนะเป็นฮินดู ไม่ซำก้องทัพอิสลามภายใต้การนำของขุนทัพเชื้อกษัตริย์และซิลจีบุตรชายได้ยกทัพบุกเผามหาวิทยาลัยนาลันทา วิกรมศิลาเสียราเปลี่ยนเอาสมบัติตามวัดต่างๆและฆ่าฟันภิกษุสงฆ์ทุกรูปที่พบเห็นพุทธศาสนาซึ่งเหลือจุดสุดท้ายในแห่งนั้นก็เลยถูกถอนรากถอนโคนจนไม่มีอะไรเหลืออีกคณะสงฆ์ที่รอดตายได้หนีเข้าไปในเนปาลและทิเบต (สุภัทรดิศ ดิศกุล, 2545) และไม่มีผู้ใดกล้ากลับมาอินเดียอีกพระพุทธศาสนาซึ่งเกิดในอินเดียเจริญในอินเดียเป็นเวลา 1,700 ปีจึงได้ถึงกาลอวสานด้วยประการฉะนี้

วิเคราะห์บทบาทและความสำคัญของกษัตริย์ในพระไตรปิฎก

จากการศึกษาบทบาทของกษัตริย์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกพบว่า การใช้อำนาจของกษัตริย์ในทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับบทบาทและความหมายของอำนาจในสังคมและรัฐ อำนาจไม่ใช่สิ่งที่มีค่าในตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับวิธีการใช้งานของผู้มีอำนาจนั้น โดยปรากฏในทั้งสิ่งดีและเสีย เป็นที่มาของหลักธรรมเกี่ยวกับการปกครองและความสงบสุขในสังคม ความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์ไม่ได้อยู่ที่อำนาจแต่อยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่ในการบำเพ็ญกรณียกิจเพื่อประชาชนและประเทศชาติ การใช้อำนาจสามารถแบ่งเป็นสองประการคือ การใช้อำนาจเพื่อส่วนตัวและการใช้อำนาจเพื่อส่วนรวม โดยส่วนมากผู้มีอำนาจมักใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม แต่ความสำคัญของกษัตริย์ในพระพุทธศาสนาไม่ได้อยู่ที่อำนาจแต่อยู่ที่การปฏิบัติหน้าที่ในการบำเพ็ญกรณียกิจเพื่อประชาชนและประเทศชาติ โดยให้ความสำคัญกับความสามารถในการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขและความมั่นคงให้แก่สังคมและประชาชนโดยทั่วไปของรัฐ

หน้าที่ของกษัตริย์ผู้ปกครองในพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชนและรักษาสงบสุขในสังคม มีการช่วยเหลือในด้านอาหารและการกิน

โดยกษัตริย์มีหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพที่ดีพอเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ไม่เดือดร้อนจนเกินไป และจัดเข้าในอาหารสัปปายะเพื่อให้ประชาชนไม่ขาดแคลนอาหาร การควบคุมสังคมและป้องกันความไม่สงบโดยมีหน้าที่ควบคุมสังคมและป้องกันบุคคลที่อาจเป็นภัยต่อสังคม เช่น การปราบปรามพวกลัทธิหรือผู้ติดยาเสพติด และรักษาความสงบภายใน การส่งเสริมการศึกษา กษัตริย์มีหน้าที่ให้การศึกษาขั้นพื้นฐานและส่งเสริมการเรียนรู้ที่ถูกต้องแก่ประชาชน และส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงหลักธรรมทางศาสนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม

โดยบทบาททั้งหมดที่กษัตริย์ได้พึงกระทำ คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสงบสุขในสังคมผ่านการส่งเสริมความดีและความมั่นคงให้แก่ประชาชน และการให้คำแนะนำและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถเป็นผู้พึ่งพาตัวเองได้โดยไม่ต้องพึ่งรัฐเท่านั้น การช่วยเหลือประชาชนในด้านที่ดีที่สุดคือการช่วยเหลือให้เขาช่วยตัวเองได้ และการส่งเสริมคุณธรรมและความมั่นคงในสังคมและประชาชนเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ปกครองควรสนับสนุนและส่งเสริม

กษัตริย์จึงมีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่และเสื่อมสลายของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเห็นได้ว่าในยุคใดที่กษัตริย์มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาในยุคนั้นพระพุทธศาสนาจะได้รับการทำนุบำรุงเป็นอย่างดี เช่นในยุคของกษัตริย์เหล่านี้ คือ พระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าสุเสนนา พระเจ้าจันทระคุปต์ พระเจ้าอโศกมหาราช พระเจ้ามิลินท์ พระเจ้ากนิษกะมหาราช และพระเจ้าโคปาละ เป็นต้น แต่ถ้ายุคใดที่กษัตริย์นับถือศาสนาอื่น ในยุคนั้นพระพุทธศาสนาจะถูกทำลายอย่างรุนแรงเช่นในยุคของพระเจ้าปุศยมิตรและในยุคของพระเจ้าราวเสน จนพระพุทธศาสนาได้สูญสลายไปจากประเทศอินเดียในที่สุด

สรุป

ความสำคัญของกษัตริย์ ที่มีศีลธรรมมีความรู้ความสามารถ ก็จะนำพาประชาชนและประเทศชาติไปสู่ความผาสุกความเจริญได้ แต่ถ้าได้ผู้กษัตริย์ที่ทุจริตผิดศีลธรรมก็จะทำให้ประชาชนต้องประสบกับความเดือดร้อนและประเทศชาติอาจจะล่มสลายไปได้ในพระไตรปิฎกได้แสดงถึงหลักปฏิบัติและความสำคัญของกษัตริย์ในฐานะผู้ปกครองไว้อย่างมากมาย

หน้าที่ของกษัตริย์ ผู้ปกครองมีหน้าที่ช่วยเหลือให้ราษฎรไม่ขาดแคลนในด้านอาหารการกิน ด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพที่ดีพอเลี้ยงตัวและครอบครัวได้ไม่เดือดร้อน มีหน้าที่ในการควบคุมสังคม ป้องกันและปราบปรามบุคคลที่อาจจะเป็นภัยต่อสังคมรักษาความสงบภายในให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจัดเข้าในบุคคลสัปปายะมีหน้าที่ในการรักษาสภาพแวดล้อมในประเทศไม่ปล่อยให้มีการทำลายสภาพแวดล้อมหน้าที่ในการให้การศึกษาขั้นพื้นฐานแก่ประชาชน

การใช้อำนาจของกษัตริย์ ใช้เพื่อส่วนตัว เพื่อความยิ่งใหญ่หรือผลประโยชน์แก่ตัวผู้มีอำนาจ และพวกพ้องเอง รวมทั้งการใช้อำนาจเพื่อที่จะรักษาอำนาจให้อยู่กับตนเองให้นานที่สุด หรือใช้อำนาจเพื่อส่วนรวม เพื่อประโยชน์สาธารณะและแก่ประชาชนโดยทั่วไป แต่โดยทั่วไปแล้วผู้มีอำนาจมักจะใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ทั้งสองควบคู่กันไปเพียงแต่ว่าเพื่อประโยชน์ ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม หรือเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว

คุณลักษณะของกษัตริย์ มีลักษณะทางกายภาพที่ดีหรือมีรูปร่างที่สวยงาม สง่าผ่าเผยส่งผลทางด้านจิตวิทยาเป็นอย่างมาก มีบริวารหรือมิตรสหายมากการมีบริวารหรือมิตรสหายมากเป็นคุณสมบัติพิเศษเฉพาะตัวของผู้บริหาร เพราะบุคคลถึงแม้จะมีความรู้ความสามารถมากเพียงใดก็ตามถ้าหากขาดกัลยาณมิตรหรือมิตรสหายที่ดีแล้วก็นับว่ายังมีข้อจำกัดอยู่ในขอบเขตที่แคบ ซึ่งแนวความคิดนี้ได้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้วมีบาร์มีเป็นคุณสมบัติส่วนตัวของผู้นำ มีความรู้ความสามารถ เพราะความรู้เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญมากสำหรับผู้ที่มีอำนาจความรู้ก่อให้เกิดความสามารถบุคคลที่จะมีอำนาจจะต้องมีสติปัญญาที่เฉลียวฉลาดเป็นพิเศษในวิชาการหรือแขนงวิชาที่ตนถนัด

กษัตริย์หลายพระองค์ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และปรากฏในพระไตรปิฎก แต่ที่โดดเด่นควรนำมาเป็นตัวอย่างเป็นได้แก่ พระเจ้าพิมพิสาร เป็นกษัตริย์แห่งแคว้นมคธ มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้ายังทรงเป็นนักบวชสิทธัตถะ ในขณะที่พระองค์ยังเป็นพระยุพราช พระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเห็นว่าการของพระพุทธศาสนาเป็นธรรมที่ประเสริฐยิ่งกว่าธรรมของลัทธิอื่น จึงได้ทรงประกาศพระองค์เป็นพุทธศาสนูปถัมภกยกเอาธรรมะของพระพุทธศาสนาเป็นหลักปกครองราชอาณาจักร พระเจ้าโคบาละ เป็นกษัตริย์ราชวงศ์สุดท้ายของอินเดียที่นับถือพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- ประคอง มาโต. (2563). พระสงฆ์กับการเมืองไทย. *Academic Journal of Political Science and Public Administration*, 2(3), 43-49.
- พระครูปลัดเอกพันธ์ สิริวัฒนเมธี. (2564). เหตุปัจจัยแห่งความเสื่อมในปาสาทิกสูตร. *เสถียรวิทย์ปริทัศน์*, 1(2), 49-59.
- พระครูพิพัฒนสุตคุณ (ธัญพิสิษฐ์ เตชธโร) และคณะ. (2565). รัฐศาสตร์กับวัฒนธรรม. *Journal of Modern Learning Development*, 8(3), 365-374.
- พระครูพิสัยปริยัติกิจ (แก่น อคฺควณโณ). (2562). พระมหากษัตริย์กับพระพุทธศาสนาในประวัติศาสตร์. *Journal of Graduate Review Nakhon Sawan Buddhist College*, 7(2.2), 215-226.

- พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข อุปการะ). (2565). พระพุทธศาสนากับการเมือง. นิตยสารเสียงธรรมจากมหานาน, 8(1), 1-17.
- พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ). (2534). ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในอินเดีย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนตรี อธิธรรมพิพัฒน์ และประเวศ อินทองปาน. (2564). แนวคิดเรื่องผู้ปกครองแบบธรรมราชาในพุทธปรัชญาเถรวาทกับการแก้ปัญหาทางการเมือง. วารสาร มจร ปรัชญาปริทรรศน์, 4(1), 65-83.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2500. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วันชัย พลเมืองดี. (2544). พุทธศิลป์. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล. (2545). ประวัติศาสตร์ศิลปะประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

หลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำในยุค NEW NORMAL * BUDDHIST PRINCIPLES WITH LEADERSHIP NEW NORMAL

พระครูอุปกิตปริยัติโสภณ (สุข สุ่มงคโล), พระครูสมุห์สุวรรณ วิริโย

Phrakhuupakitpariyattisophon (Suk Upakara), Phrakhrumu Suwan Viriyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Phrakrusuk.2564@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพรหมวิหาร 4 ภาวะผู้นำในยุค New Normal ที่ต้องมีการปรับตัวในช่วงสถานการณ์ในยุคนี้ ผู้นำในยุค New Normal สามารถทำให้ทุกคนในองค์กรเกิดศรัทธา เชื่อมมั่นในตัวผู้นำ และสามารถนำพาทุกคนไปในทิศทางเดียวกันได้ ให้ผ่านพ้นวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ไปได้ ด้วยพรหมวิหาร 4 ดังนั้นผู้นำต้องมีคุณลักษณะ 4 ประการประกอบด้วย วิสัยทัศน์ (เมตตา) ผู้นำต้องมองการณ์ไกล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และทันต่อเหตุการณ์ คุณธรรม (กรุณา) ผู้นำต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ยุติธรรม เน้นการพูดคุย หาสาเหตุไม่นั่งเฉย คิดบวก (มุทิตา) ผู้นำต้องมีทัศนคติในแง่บวกเสมอ มีความชัดเจน ห่วงใย ใส่ใจ สวัสดิภาพ ความเป็นอยู่ของบุคลากร เป็นกลาง (อุเบกขา) ผู้นำต้องมีใจเป็นกลาง กล้าคิด กล้าทำ ทันสถานการณ์ ต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; ภาวะผู้นำ; ยุค New Normal

Abstract

The objective of this article was to present the Brahnavihara IV to apply in leadership in new normal era that adapted to current situation. Leadership in new normal era should be able to make employees believe and trust in the leaders and also be able to persuade in the same direction and overcome the crisis by using Brahnavihara IV. The leaders should have 4 compositions: First; Metta, Vision Leaders need to see far, to be ready for timely change and to be willing to help each other. Second, Karuna, Integrity,

---

*Received August 28, 2023; Revised September 18, 2023; Accepted September 21, 2023

leaders must have moralalty, ethics, adhere to rules, regulations, fairness, focusing on talking, finding reasons, not being silent. Next is Mutita; Positive thinking, Leaders must always have a positive attitude, clear, caring, caring for the welfare and well-being of personnel. Lastly; Ubhekkha, neutrality, the leaders should have neutrality, leaders must have a neutral mind, dare to think, dare to act, keep up with the situation, must be mindful at all times.

Keywords: Buddhist Principles; Leadership; New Normal

บทนำ

ผู้นำเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่ง องค์การทุกประเภทไม่ว่าองค์การธุรกิจเอกชน ราชการหรือองค์การเพื่อสาธารณะประโยชน์ บทบาทของผู้นำจะเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะกำหนดทิศทางการเคลื่อนไหวของทรัพยากรทั้งหลายภายในองค์การ ทั้งนี้เพราะผู้นำจะทำหน้าที่ชี้แนะ ควบคุมสั่งการตลอดจนวางแผนและกำหนดเป้าหมายขององค์การ โดยส่วนรวม จึงอาจกล่าวได้ว่าประสิทธิภาพขององค์การนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้นำในองค์การนั่นเอง

ในทางพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าได้แสดงพุทธพจน์ถึงความสำคัญเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่มีต่อความอยู่รอด มีสวัสดิภาพ และสันติสุขของผู้ตาม หรือสังคมและประเทศชาติทั้งหมด ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถือว่า ในการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น การเปลี่ยนแปลง ความเดือนร้อน ความลำบาก ความสูญเสีย และปัญหาชีวิตต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทุกข์ นั้นเป็นสิ่งที่มิได้อยู่คู่กับมนุษย์ทุกคนที่จะต้องได้ประสบพบเจอแน่นอน ผู้นำจึงมีความสำคัญ

ความไม่แน่นอนความเปลี่ยนแปลง และความปกติใหม่หรือ New Normal คือ สิ่ง que ทุกองค์กรหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา หากองค์กรใดมีผู้นำที่มีความสามารถ ย่อมสามารถพององค์กรก้าวผ่านความไม่แน่นอนไปได้ โดยยังคงไว้ซึ่งทีมที่เหนียวแน่นและแข็งแกร่ง แล้วผู้นำควรมีคุณสมบัติอย่างไร ในช่วงวิกฤต Covid-19 และ New Normal ผู้นำควรสร้างความเชื่อมั่นให้กับพนักงานว่า แม้ว่าภาวะปกติใหม่จะเป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากเดิม แต่ความแตกต่างนี้ไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว การเปิดรับจะทำให้ผู้นำสามารถกำหนดจุดยืนขององค์กรใหม่ได้อีกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการปรับกลยุทธ์ให้พนักงาน ลูกค้า นักลงทุนกลับมาเชื่อมั่นในองค์กร การเริ่มต้นแผนธุรกิจ หรือการกำหนดเป้าหมายขององค์กรใหม่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่า ควรนำเรื่องนี้มาขยายความเกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำ โดยผู้เขียนได้นำเสนอหลักพุทธธรรมที่

เกี่ยวข้องกับการบริหารโดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นแนวทางในการบริหาร และนำเสนอ
ภาวะผู้นำในยุค New Normal ว่าเป็นอย่างไร

คำถามของบทความนี้คือ เราสามารถนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับภาวะ
ผู้นำได้อย่างไรบ้าง จึงทำให้เกิดประเด็นที่ว่า พุทธวิธีกับผู้บริหารเป็นอย่างไร ภาวะผู้นำใน
ยุค New Normal เป็นอย่างไร และสามารถนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้กับภาวะผู้นำในยุค
New Normal ได้อย่างไร

หลักพุทธธรรม

ในทางพระพุทธศาสนา การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting Things
Done Through Other People) เมื่อว่าตามคำนิยามนี้การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่ม
มีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรก
แก่พระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่
เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์ ในบทความนี้ผู้เขียน
ได้นำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้กับการบริหารโดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. ความหมายของพรหมวิหาร 4 พรหมวิหาร แปลว่า ธรรมของพรหมหรือของ
ท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วย
ให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่ (พระพรหมคุณาภรณ์
(ป.อ. ปยุตฺโต), 2547)

1.1 เมตตา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ความสุขเป็นสิ่งที่
ทุกคนปรารถนา ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ (พระเมธีวชิโรดม (วชิรเมธี),
2551) ความสุขของคฤหัสถ์ 4 อันได้แก่ ความสุขเกิดจากการมีทรัพย์ ความสุขเกิดจากการใช้
จ่ายทรัพย์ ความสุขเกิดจากการไม่เป็นหนี้ และความสุขเกิดจากการทำงานที่ปราศจากโทษ
เป็นต้น

1.2 กรุณา หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือ สิ่ง que เข้า
มาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ และเกิดขึ้นจากปัจจัยหลายประการ
ด้วยกัน พระพุทธองค์ทรงสรุปไว้ว่าความทุกข์มี 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1.2.1 ทุกข์ประจำหรือทุกข์โดยสภาวะ เป็นสิ่งที่มีชีวิตจะต้องประสบ
อันเกิดจากเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ อันได้แก่ การเกิด ความแก่และความตายสิ่งมีชีวิต
ทั้งหลายที่เกิดมาในโลกจะต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
ซึ่งรวมเรียกว่า กายิกทุกข์

1.2.2 ทุกข์จรหรือทุกข์ทางใจ อันเป็นความทุกข์ที่เกิดจากสาเหตุที่อยู่นอกตัวเรา เมื่อปรารถนาแล้วไม่สมหวังก็เป็นทุกข์ การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ รวมเรียกว่า เจตสิกทุกข์

1.3 มุทิตา หมายถึง ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี คำว่า ดี ในที่นี้ หมายถึง การมีความสุขหรือมีความเจริญก้าวหน้า ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีจึงหมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีจิตใจอิจฉาริษยา

1.4 อุเบกขา หมายถึง การรู้จักวางเฉย การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่า ใครทำดียอมได้ดี ตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้สิ่งนั้นย่อมตอบสนองคืนบุคคลผู้กระทำ เมื่อเราเห็นใครได้รับผลกระทบในทางที่เป็นโทษเราก็ไม่ควรดีใจหรือคิดซ้ำเติมเขาในเรื่องที่เกิดขึ้น เราควรมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

ดังนั้น หลักพรหมวิหาร 4 ประการ ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ผู้บริหารจะต้องมีอยู่ประจำในจิตใจ เพื่อนำไปสู่การแสดงออกที่ดีและเหมาะสม สำหรับตัวผู้นำ ถ้าสามารถแสดงออกได้อย่างดีและเหมาะสมแล้ว ก็จะนำไปสู่ศรัทธาจากบุคคลต่างๆ ในองค์กร และทำให้สามารถนำพาทุกคนไปในทิศทางเดียวกันได้อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

แนวคิดภาวะผู้นำในยุค New Normal

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำไว้มากมาย หลายคนอาจจะได้ยินคำว่า ผู้นำ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Leadership ซึ่งมีความหมายในทำนองเดียวกันว่า Being a Leader Power of Leading The Qualities of a Leader หมายถึงผู้นำไปสู่สิ่งที่ดีงามและเป็นประโยชน์แก่มหาชน การนำไปในทางชั่วร้าย เสียหาย เช่น เป็นหัวหน้าโจรพาลูกน้องไปปล้นหรือลักขโมย หรือการตั้งตนเป็นหัวหน้าไปพาคนค้ายาเสพติด ก็คงไม่นับว่าเป็นผู้นำหรือมีภาวะผู้นำ เพราะไม่สัมพันธ์กับเป้าหมายที่ดีงาม และได้ตั้งอยู่บนฐานแห่งศีลธรรม คุณธรรม และสติปัญญา (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต), 2548)

บุคคลที่จะมาประสานช่วยให้คนทั้งหลายรวมกันโดยที่ว่าจะเป็นการอยู่รวมกันก็ ตาม หรือทำการร่วมกันก็ตามให้พากันไปด้วยดีสู่จุดหมายที่ดีงามภาวะผู้นำ ก็คือคุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันสู่จุดหมายที่ดีงาม คุณสมบัติของผู้นำมีหลายอย่างหลายด้าน แยกไปตามสิ่งที่ผู้นำจะต้องเกี่ยวข้อง คือ ผู้นำจะต้องมีความสามารถในการที่จะไปเกี่ยวข้องหรือปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นทุกอย่างให้ถูกต้องและได้ผลดีภาวะผู้นำเป็นกระบวนการที่บุคคลหนึ่ง (ผู้นำ) ใช้อิทธิพลและอำนาจของตนกระตุ้นชี้แนะให้บุคคลอื่น (ผู้ตาม) มีความกระตือรือร้น

เต็มใจทำในสิ่งที่เขาต้องการโดยมีเป้าหมายขององค์การเป็นจุดหมายปลายทาง (พะยอม วงศ์สารศรี, 2545) ภาวะผู้นำ ยังหมายถึง กระบวนการของการสั่งการและใช้อิทธิพลต่อ กิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มสมาชิกภายในองค์การ (สมยศ นาวิการ, 2544) ภาวะผู้นำคือความ ริเริ่มและดำรงไว้ซึ่งโครงสร้างของความคาดหวังและความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิก ของกลุ่ม (Stogdill, 1974) ภาวะผู้นำคือความสามารถที่จะชี้แนะ สั่งการ หรืออำนวยการ หรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้อื่นเพื่อให้มุ่งไปสู่จุดหมายที่กำหนดไว้ (McFarland, 1979) และภาวะผู้นำคือศิลปะในการชี้แนะลูกน้อง หรือผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ กระตือรือร้นและเต็มใจ (Schwartz, 1980)

ดังนั้นภาวะผู้นำ หมายถึง กระบวนการที่ผู้นำใช้อิทธิพลและอำนาจที่มีของตน กระตุ้นชี้นำให้บุคคลอื่นเกิดความเต็มใจแล้วกระตือรือร้นปฏิบัติงานให้เป็นไปตาม วัตถุประสงค์ขององค์การ หรือของกลุ่มเราทุกคนต้องมีภาวะผู้นำในตัวเองในการจัดการ ความรู้ เพื่อปรับตัวเองให้อยู่ในโลกที่เปลี่ยนแปลงได้กล่าวคือ ภาวะผู้นำ หรือ Leadership นั้น จะต้องมีในทุกระดับไม่ใช่เพียงผู้บังคับบัญชาเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับ New Normal ราชบัณฑิตยสภา ได้อธิบายคำนี้ว่า New Normal แปลว่า ความปกติใหม่ ฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่าง จากอดีต อันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคม คำนึงเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหวังล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้ หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย รูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ ประกอบด้วยวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิถี สื่อสาร วิถีปฏิบัติและการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลง อย่างใหญ่หลวงและรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับ สถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะดำรงรักษาวีถีดั้งเดิมหรือวนหาถึงอดีต

นอกจากนี้ยังมีการใช้คำว่า New Normal ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ โดยคำนี้กำเนิดขึ้นในช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2007–2008) ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจครั้งใหญ่ การจัดการ บางอย่างซึ่งแต่เดิมเคยถูกมองว่าผิดปกติ ได้กลับกลายมาเป็นสิ่งที่พบเห็นกันได้ทั่วไป และ ถูกนำมาใช้ในบริบทอื่นๆ อย่างเช่น ด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อสื่อสารและทำความเข้าใจถึง สภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศ เช่น อุณหภูมิที่สูงขึ้นและความเปลี่ยนแปลงของ ฤดูกาล เป็นต้นนิยามคำว่า New Normal ที่เกิดขึ้นในยุค COVID-19 ที่ผลักดันให้ผู้คนทั่วโลกเข้าสู่ ความปกติรูปแบบใหม่ในทุก ๆ ด้าน ทั้งไลฟ์สไตล์ ธุรกิจ สาธารณสุข การศึกษา โดยเฉพาะมาตรการผ่อนคลายระยะที่ 2 ของไทยทำให้เห็นรูปแบบ New Normal ชัดเจน มากขึ้น (กรุงเทพธุรกิจ, 2564)

ดังนั้นคำว่า New Normal รูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องมาจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหวังล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำในยุค New Normal ไว้ดังนี้ หลายคนอาจจะได้ยินคำว่า New Normal บ่อย คำว่า New Normal แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า ความเป็นปกติในรูปแบบใหม่ ซึ่งคำนี้ ถูกกล่าวไว้ครั้งแรก จากผู้ร่วมก่อตั้งบริษัท Pacific Investment Management (PIMCO) Mr. Bill Gross ซึ่งตอนที่เขาพูดนั้น ใช้อ้างอิงถึงวิกฤติเศรษฐกิจที่สภาวะเศรษฐกิจโลกที่มีการเติบโตลดลงแล้ว การเติบโตในแต่ละปี เฉลี่ยแล้วต่ำกว่าเดิม และมีอัตราการว่างงานที่สูงอย่างต่อเนื่องหลังเกิดวิกฤติการเงิน และในช่วงนี้คำนี้มาถูกกล่าวมากขึ้นเพราะว่า วิกฤติไวรัสโคโรนา ที่ทำให้เศรษฐกิจชะลอตัว จนถึงวิกฤติในหลายประเทศที่มีการ Shut down ประเทศ ซึ่งส่งผลทำให้มีคนตกงาน ว่างงาน เป็นจำนวนมาก และส่งผลต่อเนื่องถึงการเติบโตของเศรษฐกิจไทยลดลง ซึ่งเหล่านี้เป็นตัวให้ก่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเป็นการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วจนเป็น ความเป็นปกติในรูปแบบใหม่ ซึ่งภายหลังจากโควิด การเปลี่ยนแปลงอย่างคาดการณ์ไม่ได้นี้จะเกิดขึ้นทั้งด้านบวกและด้านลบ ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เหล่านี้ที่เราเรียกว่า ความเป็นปกติในรูปแบบใหม่ หรือ The New Normal (ศศิมา สุขสว่าง, 2564) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับมือ สำหรับผู้นำองค์กร ผู้นำทีมจะต้องเตรียมตัวใน 4 ด้านหลัก ๆ ดังนี้ คือ

1. วิสัยทัศน์ (Vision) นำทางธุรกิจ ต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และทันต่อเหตุการณ์ เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว และตอบสนองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยการสื่อสาร (Communicate) กับทีมงาน และคนในองค์กร การสื่อสารที่ชัดเจน และทำให้ทุกคนเห็นเป้าหมาย และวิสัยทัศน์ขององค์กรให้เป็นภาพเดียวกัน และรู้ว่าจะก้าวเดินไปในทิศทางใด เชื่อมมั่น (Belief) เชื่อมมั่นในตัวเองและผู้อื่น และให้การสนับสนุนการเติบโตทั้งทางความคิด (Growth Mindset) และการทำงานสไตล์ใหม่ๆ ในทางเดียวกับวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ขององค์กร มุ่งมั่น (Focus) มุ่งมั่นและมั่นใจว่าทีมของคุณมีความสามารถและก้าวไปด้วยกัน กับทิศทางขององค์กร

2. การทำความเข้าใจ (Understanding) ทำความเข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อนขององค์กร ชัดความสามารถและกลยุทธ์ขององค์กร ผู้นำจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วมกับพนักงาน ลูกค้า และ stakeholder เพื่อรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นที่เสริมสร้างมุมมองใหม่เพื่อสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้ โดยอยากรู้อยากเห็น (CURIOSITY) - เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ใช้คำถามปลายเปิด หรือคำถามแบบโค้ช เปิดใจ Stakeholder เพื่อให้ได้ข้อมูลใหม่ ๆ มาพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ในองค์กร เอาใจใส่ (Empathy)

ใส่ใจกับทีมงาน เพื่อให้ได้ใจ และการร่วมมือร่วมใจอย่างต่อเนื่อง เปิดใจ (Open Mind) เปิดใจ เปิดรับแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อได้ไอเดียเชิงสร้างสรรค์มาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 3. ชัดเจน กระจำ (Clarify) ในยุคที่ระบบและองค์กร สภาพแวดล้อมที่มีความซับซ้อนที่มากขึ้นเรื่อย ๆ มีปัจจัยมากมายและซับซ้อนต่อการตัดสินใจ (Multiple Key Decision Factors) การสร้างเสริมความชัดเจนในนโยบายและกลยุทธ์จึงเป็นแนวทางที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง เพื่อให้การตัดสินใจของผู้นำทันต่อเหตุการณ์ โดยการจัดระบบให้เรียบง่าย (Simplify) ลดความซับซ้อนของระบบ และเน้นประเด็นหลัก ๆ ที่เป็นแก่นขององค์กรจริง ๆ ไม่เสียเวลากับระบบหรือขั้นตอนที่ไม่สร้างคุณค่าให้กับองค์กร ตระหนักรู้ (Awareness) ใช้สัญชาตญาณ และประสบการณ์ในการทำงาน และตัดสินใจ การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เพื่อให้ได้มุมมองแบบองค์รวม แล้วแยกย่อยออกมาเป็นส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจน

4. ความว่องไว (Agility) ต่อการเปลี่ยนแปลงผู้นำที่ยืดหยุ่นและมีการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จะสามารถรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินได้โดยที่ยังคงเป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กรอยู่ โดยการตัดสินใจ (Decisiveness) ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและตัดสินใจด้วยความมั่นใจ การพัฒนานวัตกรรม (Innovation) เรียนรู้ปัญหาของลูกค้า ใส่ใจกับผู้คน แล้วพัฒนานวัตกรรมใหม่ออกมาเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น การให้อำนาจ (Empower) การทำงานสร้างเครือข่าย การทำงานร่วมกัน และการสนับสนุนทำให้ผู้อื่นสามารถทำงานได้อย่างยอดเยี่ยม

ดังนั้น ภาวะผู้นำในยุค New Normal นี้ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความเข้าใจ มีความชัดเจน และทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี หรือแม้แต่กระทั่งสถานการณ์ที่เราพบเจอกันอยู่ในปัจจุบันหรือสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้พวกเราต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ ต้องหันมาสวมหน้ากากอนามัย ต้องพกแอลกอฮอล์ ต้องหมั่นล้างมือ บางหน่วยงานมีนโยบาย Work From Home ต้องหันมาใช้ระบบออนไลน์ ไม่ว่าจะทำงาน ซื้อสินค้าและบริการ ทุกคนต้องหันมาปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่

พรหมวิหาร 4 กับภาวะผู้นำในยุค New Normal

New Normal เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องมาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จนทำให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ขึ้น จากการที่เราเคยทำงานในหน่วยงาน หรือองค์กร ก็ต้องมีการ

ปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานเป็นแบบ Work From Home บ้าง หรืออาจมาจากสถานการณ์อื่น ๆ ที่เราไม่คาดคิดมากระทบ จนแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหวังล่วงหน้าได้ ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคยการปรับหาวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อ ควบคู่ไปกับความพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสรรค์สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตร เกิดการบ่าเบ้นออกจากความคุ้นเคย อันเป็นปกติมาแต่เดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่ จนในที่สุด เมื่อเวลาผ่านไป ก็ทำให้เกิดความคุ้นชินก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม ในยุคนี้ ผู้นำจะมีความสำคัญมากเนื่องจากสถานการณ์ที่ถูกบีบคั้นจากสถานการณ์โรคระบาด สถานการณ์ทางการเมือง ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ผู้นำต้องมีความ เมตตาสูงแก่ บุคลากรในแต่ละองค์กร เพื่อนำพาองค์กรให้ผ่านพ้นวิกฤตไปได้ด้วยดี ในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญกับผู้นำ ต้องมีคุณธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประเสริฐที่ประเสริฐบริสุทธิ์ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจ ผู้นำต้องมีจิตใจในภาวะการณ์อย่างนี้ เพื่อให้ก้าวผ่านพ้นวิกฤตต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี ผู้เขียนจึงได้นำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้กับผู้นำ เพื่อให้ได้คุณลักษณะของผู้นำในยุค New Normal ดังนี้

1. เมตตากับภาวะผู้นำในยุค New Normal คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และทันต่อเหตุการณ์ สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว และตอบสนองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนอย่างรวดเร็ว รวมถึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร ต้องเข้าอกเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคนี้ ตระหนักถึงความสำคัญของบุคลากรทั้งในและนอกองค์กร รวมถึงการเอาใจใส่ดูแล ห่วงใย สร้างความอบอุ่นในการทำงาน สร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร ส่งเสริมการทำงานเพื่อพัฒนาบุคลากรขององค์กรในด้านทักษะการทำงานได้อย่างดียิ่ง หากเราได้ผู้นำที่มีความเมตตา เราจะได้ผู้นำที่มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

2. กรุณากับภาวะผู้นำในยุค New Normal คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เมื่อทำงานแล้วเกิดปัญหา หรืออุปสรรค สิ่งแรกที่ผู้นำต้องทำคือ การพูดคุย หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมชี้แนะแนวทางแก้ไขให้กับบุคลากร ไม่ใช่ปล่อยให้บุคลากรต้องเผชิญปัญหา หรือรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว ผู้นำต้องศึกษาและทำความเข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อนขององค์กรในทุกด้านผู้นำต้องรับฟังข้อมูลและความคิดเห็นที่เสริมสร้างมุมมองใหม่เพื่อสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

3. มุทิตากับภาวะผู้นำในยุค New Normal คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องทัศนคติในแง่บวกเสมอ เพราะคุณสมบัตินี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้องค์กรว่าจะสามารถผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำจะต้องยอมรับความเป็นจริงของทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผู้นำต้องใส่ใจสวัสดิภาพการทำงานของบุคลากร ใส่ใจในสภาพจิตใจ ความเป็นอยู่ และสุขภาพของบุคลากร คอยให้ความรู้และคำแนะนำในการปฏิบัติตน เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ อาทิเช่น จัดสวัสดิการช่วยเหลือครอบครัวที่เดือดร้อน อุปกรณ์หน้ากากอนามัย แอลกอฮอล์ ชุดป้องกันต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับงานของบุคลากรนั้น ๆ หากเกิดสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรในการทำงาน ทำให้บุคลากรเกิดความเชื่อถือ เชื่อมั่น และพร้อมที่จะทุ่มเทใจในการทำงานอย่างมีความสุข หากเราได้ผู้นำที่มีมุทิตา เราจะได้ผู้นำที่มีความชัดเจน ใส่ใจทุกรายละเอียด แก้ปัญหาทันทั่วถึง

4. อุเบกขากับภาวะผู้นำในยุค New Normal คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมีใจเป็นกลาง อันดับแรกผู้นำต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา ผู้นำต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ยิ่งในสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 บุคลากรส่วนใหญ่จะมีความเครียด อาจทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในองค์กรได้ง่าย ผู้นำต้องหมั่นนัดประชุมเอาใจใส่เป็นพิเศษ ยิ่งบางองค์กรมีนโยบายการทำงาน Work From Home ยิ่งต้องใส่ใจเป็นพิเศษต้องหมั่นประชุมออนไลน์ เพื่อถามไถ่สาระทุกข์ ของบุคลากรเป็นสำคัญ เพื่อลดความเครียดในการทำงาน และหากหากบุคลากรติดปัญหาหรือ มีความขัดแย้งกันในการทำงาน ผู้นำควรรับหาวิธีการแก้ปัญหาโดยด่วน หากมีผู้ใดกระทำความผิดก็ต้องตัดสินอย่างเป็นกลางฟังเหตุผลทั้งสองฝ่ายว่าไปตามกฎระเบียบที่ถูกต้อง ไม่หลงโทษบุคลากรอย่างไรเหตุผล หากเราได้ผู้นำที่มีอุเบกขา เราจะได้ผู้นำที่มีใจเป็นกลาง กล้าคิด กล้าทำทันสถานการณ์

ดังนั้นคุณลักษณะที่สำคัญของภาวะผู้นำในยุค New Normal ตามหลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ (เมตตา) คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน และทันต่อเหตุการณ์ สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว และตอบสนองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนอย่างรวดเร็ว รวมถึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรต้องเข้าอกเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคนี้ หากเราได้ผู้นำที่มีความเมตตาเราจะได้ผู้นำที่มองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง 2) คุณธรรม (กรุณา) คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม เมื่อทำงานแล้วเกิดปัญหา หรืออุปสรรค สิ่งแรกที่ผู้นำต้องทำคือ การพุดคุย หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมชี้แนะแนวทางแก้ไขให้กับบุคลากร ไม่ใช่ปล่อยให้บุคลากรต้องเผชิญปัญหา หรือรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว หากเราได้ผู้นำที่มีความกรุณา เราจะได้ผู้นำดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติ

ตามกฎ ระเบียบ ยุติธรรม 3) คิดบวก (มุทิตา) คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องทัศนคติในแง่บวกเสมอ เพราะคุณสมบัตินี้จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้องค์กรว่าจะสามารถผ่านพ้นอุปสรรคไปได้ และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำจะต้องยอมรับความเป็นจริงของทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ยิ่งในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ผู้นำต้องใส่ใจสวัสดิภาพการทำงานของบุคลากร ใส่ใจในสภาพจิตใจ ความเป็นอยู่ และสุขภาพของบุคลากร คอยให้ความรู้และคำแนะนำในการปฏิบัติตน เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ หากเราได้ผู้นำที่มีมุทิตา เราจะได้ผู้นำที่มีความยินดีกับผู้ที่บังคับบัญชาเมื่อประสบความสำเร็จ ให้รางวัลมีความชัดเจน ใส่ใจทุกรายละเอียด แก้ปัญหาทันทั่วทั้งที่และ 4) เป็นกลาง (อุเบกขา) คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมีใจเป็นกลาง อันดับแรกผู้นำต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา ผู้นำต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ยิ่งในสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 บุคลากรส่วนใหญ่จะมีความเครียด อาจทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในองค์กรได้ง่าย ผู้นำต้องหมั่นนัดประชุมเอาใจใส่เป็นพิเศษ ยิ่งบางองค์กรมีนโยบายการทำงาน Work From Home ยิ่งต้องใส่ใจเป็นพิเศษต้องหมั่นประชุมออนไลน์ เพื่อถามไถ่สารทุกข์ ของบุคลากรเป็นสำคัญ เพื่อลดความเครียดในการทำงาน และหากหากบุคลากรติดปัญหาหรือ มีความขัดแย้งกันในการทำงาน ผู้นำควรรับหาวิธีการแก้ปัญหาโดยด่วน หากเราได้ผู้นำที่มีอุเบกขา เราจะได้ผู้นำที่มีใจเป็นกลาง กล้าคิด กล้าทำ ทนสถานการณ์

ดังนั้น คุณลักษณะของผู้นำในยุค New Normal โดยการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาบูรณาการนั้น ต้องมีคุณลักษณะ 4 ประการ ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ (เมตตา) ผู้นำต้องมองการไกล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และทันต่อเหตุการณ์ 2) คุณธรรม (กรุณา) ผู้นำต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ยุติธรรม เน้นการพูดคุย หาสาเหตุ ไม่นั่งเฉย 3) คิดบวก (มุทิตา) ผู้นำต้องมีทัศนคติในแง่บวกเสมอ มีความยินดีกับงาน มีความชัดเจน ห่วงใย ใส่ใจ สวัสดิภาพ ความเป็นอยู่ของบุคลากร และ 4) เป็นกลาง (อุเบกขา) ผู้นำต้องมีใจเป็นกลาง กล้าคิด กล้าทำ ทนสถานการณ์ ต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา

สรุป

จากเนื้อหาสาระของบทความข้างต้นนี้ ผู้เขียนได้สรุปแบ่งเอาไว้ไว้ดังนี้ คือ คำว่าภาวะผู้นำในยุค New Normal ต้องเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความเข้าใจ มีความชัดเจน และทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี หรือแม้แต่กระทั่งสถานการณ์ที่เราพบเจอกันอยู่ในปัจจุบัน อาทิเช่น สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ที่เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้พวกเราต้องปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ ต้องหันมาสวมหน้ากากอนามัย ต้องพกแอลกอฮอล์

ฮอร์ ต้องหมั่นล้างมือ บางหน่วยงานมีนโยบาย Work From Home ต้องหันมาใช้ระบบออนไลน์ ไม่ว่าจะทำงาน ซื้อสินค้าและบริการ ทุกคนต้องหันมาปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ ผู้นำจึงมีส่วนสำคัญมากในการที่จะต้องใจใส่ในรายละเอียดต่าง ๆ รวมถึงการเตรียมความพร้อม ไม่ว่าจะเป็นในด้านการบริหารงาน กลยุทธ์ วิธีการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรภายในและภายนอกองค์กรด้วยการประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 กับภาวะผู้นำในยุค New Normal ผู้เขียนได้นำเสนอคุณลักษณะของผู้นำโดยการนำหลักพรหมวิหาร 4 มาบูรณาการไว้ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ (เมตตา) คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมองการณ์ไกล วิสัยทัศน์ดี พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และทันต่อเหตุการณ์ สามารถตัดสินใจได้อย่างรวดเร็ว และตอบสนองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนอย่างรวดเร็ว รวมถึงสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากร ต้องเข้าอกเข้าใจในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคนี้ 2) คุณธรรม (กรุณา) คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ยุติธรรม เน้นการพูดคุย หาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมชี้แนะแนวทางแก้ไขให้กับบุคลากร ไม่นิ่งเฉย 3) คิดบวก (มูทิตา) คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องทัศนคติในแง่บวกเสมอ มีความชัดเจน ใส่ใจทุกรายละเอียด แก้ปัญหาทันที่ ผู้นำจะต้องยอมรับความเป็นจริงของทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ใส่ใจสวัสดิภาพการทำงานของบุคลากร ใส่ใจในสภาพจิตใจ ความเป็นอยู่ และสุขภาพของบุคลากร คอยให้ความรู้ และคำแนะนำในการปฏิบัติตน เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมไปกับบุคลากร 4) เป็นกลาง (อุเบกขา) คุณลักษณะของผู้นำในยุคนี้ต้องมีใจเป็นกลาง กล้าคิด กล้าทำ ทันสถานการณ์ ต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา ผู้นำต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น หมั่นถามไถ่สารทุกข์ดิบหาวิธีการแก้ปัญหาโดย

เอกสารอ้างอิง

- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). *New Normal คืออะไร? เมื่อโควิด-19 ผลักเรารู้ชีวิตปกติวิถีใหม่*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/B6eJQ>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). *ธรรมานุญชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 30). กรุงเทพฯ: บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตฺโต). (2548). *ชุดพุทธศาสนาประยุกต์สงฆ์ผู้นำสังคม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พะยอม วงศ์สารศรี. (2545). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภา.
- พระเมธีวชิโรดม (วุฒิชัย วชิรเมธี). (2551). *คนสำราญงานสำเร็จ* (พิมพ์ครั้งที่ 16). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ธรรมะ.

- ศศิมา สุขสว่าง. (2564). *The New Normal* กับการปรับตัวสำหรับการเปลี่ยนแปลงในยุค *Digital Transformation*. สืบค้น 1 สิงหาคม 2565, จาก <https://shorturl.asia/yhdv7>
- สมยศ นาวิการ. (2544). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- McFarland. (1979). *Management: Foundation & Practices* (5th ed). New York: Macmillan Publishing Inc.
- Schwartz, Z. D. (1980). *Introduction to Management: Principle, Practice and Process*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Stogdill, R. M. (1974). *Handbook of Leadership: A survey of theory and research*. New York: Free Press.

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ* INNOVATION FOR IMPROVING THE QUALITY OF LIFE OF THE ELDERLY

พระพุฒิพันธุ์ จันทวโส

Phra Bhuttipan Chunthawangso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: 6401104312@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในปัจจุบันเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นปัญหาท้าทายที่ทุกประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญ ประเทศไทยเองก็ไม่ต่างกัน โดยจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัวในปี พ.ศ. 2578 โดยจะมีผู้สูงอายุมากกว่า 20% ของประชากรทั้งหมด การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ นวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่ 1) นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ เช่น อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เทคโนโลยีช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เทคโนโลยีดูแลสุขภาพระยะไกล 2) นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อสังคม โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ โปรแกรมอาสาสมัคร นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม จึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ; นวัตกรรม; การพัฒนาคุณภาพชีวิต

---

*Received September 12, 2023; Revised September 19, 2023; Accepted September 23, 2023

Abstract

This academic article aimed to study innovations for developing the quality of life of the elderly. The results of the study were found that the current population structure has changed into an aging society. It is a challenging problem that every country around the world is facing. Thailand is no different. Based on information from the National Economic and Social Development Board. Thailand will enter a fully elderly society in 2035, with elderly people making up more than 20% of the total population. Improving the quality of life of the elderly is therefore an important issue that must be accelerated. Innovation is an important tool that can be used to improve the quality of life of the elderly. Innovations for developing the quality of life of the elderly can be divided into two main categories: 1. Innovations in technology and medicine, such as equipment to assist the disabled. Technology to help with rehabilitation. Remote health care technology 2. Social and community innovations such as social activities development and career development project and volunteer program Innovation for developing the quality of life of the elderly is an important tool that can help the elderly to live independently and have a better quality of life. The government, private sector, and civil society should therefore give importance to the development of innovation for developing continuous quality of life for the elderly.

Keywords: Elderly People; Innovation; Quality of Life Development

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นปัญหาท้าทายที่ทุกประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญ ประเทศไทยเองก็ไม่ต่างกัน โดยจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัวในปี พ.ศ. 2578 (ปัทมา ยมศิริ และศรุตดา สมพอง, 2563) โดยจะมีผู้สูงอายุมากกว่า 20% ของประชากรทั้งหมด การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ นวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพ

ชีวิตผู้สูงอายุได้ นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่ (ฉัตรศิริ วิภาวิน และนนทยา เรือนกองเงิน, 2565)

1. นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เช่น อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เทคโนโลยีช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เทคโนโลยีดูแลสุขภาพระยะไกล

2. นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมเพื่อสังคม โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ โปรแกรมอาสาสมัคร

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัยและระดับสุขภาพ ตัวอย่าง เช่นผู้สูงอายุที่แข็งแรง สามารถใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น อุปกรณ์ช่วยเดิน อุปกรณ์ช่วยเหลือการมองเห็น อุปกรณ์ช่วยฟัง ผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพเรื้อรังหรือพิการสามารถใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิต เช่น เต้าไฟฟ้า เก้าอี้รถเข็นไฟฟ้า อุปกรณ์ช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ ผู้สูงอายุที่ว่างเว้นจากการทำงาน สามารถใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมด้านสังคมและชุมชนเพื่อมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชน เช่น กิจกรรมผู้สูงอายุ โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ โปรแกรมอาสาสมัคร

การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้สูงอายุเองก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้สูงอายุสามารถเสนอความคิดริเริ่มและมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของตนเอง นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมจึงควรให้ความสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

ความหมายและความสำคัญของนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ หมายถึง การนำเอาความรู้ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพ ความปลอดภัย ความเป็นอยู่ที่ดี และโอกาสในการมีส่วนร่วมในสังคม (โสภา ชันทะเสน และคณะ, 2564) ซึ่งความสำคัญของนวัตกรรม

เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ก็คือช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพ นวัตกรรมต่าง ๆ สามารถช่วยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุขและปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นการช่วยพยุงการเดิน การช่วยเหลือในกิจวัตรประจำวัน หรือแม้แต่การติดตามสุขภาพแบบระยะไกล ช่วยลดภาระการดูแลผู้สูงอายุของครอบครัวและสังคม นวัตกรรมบางประเภทสามารถช่วยทดแทนการดูแลจากคนในครอบครัวหรือผู้ดูแลได้ เช่น เตียงนอนปรับระดับอัตโนมัติ วีลแชร์อัจฉริยะ หรือหุ่นยนต์ช่วยดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งจะช่วยให้ครอบครัวและสังคมสามารถแบ่งเบาภาระการดูแลผู้สูงอายุได้มากขึ้น สร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมในสังคมของผู้สูงอายุ นวัตกรรมต่าง ๆ สามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมในสังคมได้มากขึ้น เช่น โปรแกรมการเรียนรู้ออนไลน์ แพลตฟอร์มสังคมออนไลน์ หรือกิจกรรมสนทนาการผ่านเทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถคงไว้ซึ่งศักยภาพและคุณค่าของตนเองได้ (ปนัดดา ยิ้มสกุล, 2564)

ประเภทของนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คือ การนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัยและระดับสุขภาพ (วินัส ธรรมสารวัตร, 2566) เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตัวอย่างนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เช่น ไม้เท้า แก้อั้วรถเข็น อุปกรณ์ช่วยฟัง อุปกรณ์ช่วยมองเห็น เทคโนโลยีช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เช่น เครื่องกระตุ้นกล้ามเนื้อ เครื่องกายภาพบำบัด เทคโนโลยีดูแลสุขภาพระยะไกล เช่น อุปกรณ์ติดตามสุขภาพแบบสวมใส่ แพลตฟอร์มการดูแลสุขภาพออนไลน์ กิจกรรมเพื่อสังคม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมอาสาสมัคร โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เช่น การฝึกอบรมทักษะอาชีพ การพัฒนาทักษะดิจิทัล เป็นต้น

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถเข้ามาช่วยเติมเต็มความต้องการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุได้ เช่น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวกขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุฟื้นฟูสมรรถภาพได้ดีขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้ดีขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชนได้มากขึ้น และช่วยให้ผู้สูงอายุพัฒนาทักษะและอาชีพได้ ซึ่งนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ (ศจี อินทฤทธิ์ และสร้อยณี อุเสินยาง, 2565) ได้แก่

1. นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัย และระดับ

สุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดี นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์สามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เช่น ไม้เท้า เก้าอี้รถเข็น อุปกรณ์ช่วยฟัง อุปกรณ์ช่วยมองเห็น เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวกขึ้น ช่วยลดอุบัติเหตุและความเสี่ยงที่จะเกิดอันตราย

เทคโนโลยีช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เช่น เครื่องกระตุ้นกล้ามเนื้อ เครื่องกายภาพบำบัด เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถกลับมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ

เทคโนโลยีดูแลสุขภาพระยะไกล เช่น อุปกรณ์ติดตามสุขภาพแบบสวมใส่ แพลตฟอร์มการดูแลสุขภาพออนไลน์ เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้สะดวกขึ้น ช่วยลดภาระการดูแลสุขภาพของครอบครัวและสังคม

ตัวอย่างนวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น ไม้เท้าอัจฉริยะ ที่สามารถตรวจจับความผิดปกติในการเดินของผู้สูงอายุ และส่งสัญญาณแจ้งเตือนไปยังผู้ดูแล แว่นตาอัจฉริยะ ที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถมองเห็นได้ดีขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพาแว่นตาหรือคอนแทคเลนส์ เก้าอี้รถเข็นอัจฉริยะ ที่สามารถปรับท่านั่งให้เหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ เครื่องกระตุ้นกล้ามเนื้ออัจฉริยะ ที่สามารถช่วยฟื้นฟูกล้ามเนื้อของผู้สูงอายุที่อ่อนแรง อุปกรณ์ติดตามสุขภาพแบบสวมใส่ ที่สามารถวัดค่าต่าง ๆ ของร่างกายผู้สูงอายุ เช่น อัตราการเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต ระดับน้ำตาลในเลือด เป็นต้น

2. นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชน คือ การนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชนสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้ดังนี้

กิจกรรมเพื่อสังคม เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมอาสาสมัคร เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพบปะสังสรรค์กับผู้อื่น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำเพื่อเสริมสร้างสุขภาพทั้งกายและใจ

โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เช่น การฝึกอบรมทักษะอาชีพ การพัฒนาทักษะดิจิทัล เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีทักษะและอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงิน

ตัวอย่างนวัตกรรมด้านสังคมและชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เช่น ชมรมผู้สูงอายุออนไลน์ ที่สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพบปะสังสรรค์กับผู้อื่นได้แม้อยู่ห่างไกล กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ เช่น โยคะสำหรับผู้สูงอายุ เดินรำสำหรับ

ผู้สูงอายุ เป็นต้น ที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ โครงการอาสาสมัครสำหรับผู้สูงอายุ เช่น โครงการอาสาสมัครดูแลผู้ป่วย โครงการอาสาสมัครสอนหนังสือ เป็นต้น ที่ช่วยสร้างคุณค่าให้กับชีวิตผู้สูงอายุ โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ เช่น โครงการฝึกอบรมทักษะอาชีพช่างไม้ โครงการฝึกอบรมทักษะอาชีพช่างยนต์ เป็นต้น ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพ

นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชนสามารถเข้ามาช่วยเติมเต็มความต้องการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุได้ เช่น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพบปะสังสรรค์กับผู้อื่น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำเพื่อเสริมสร้างสุขภาพทั้งกายและใจ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีทักษะและอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง การพัฒนานวัตกรรมด้านสังคมและชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้สูงอายุเองก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้สูงอายุสามารถเสนอความคิดริเริ่มและมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของตนเอง

ประโยชน์ของนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัยและระดับสุขภาพ ทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประโยชน์ของนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (พิมพ์ประภา อมรกิจภิญญ์ และคณะ, (2565) สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้สะดวกขึ้น นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ เช่น อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เทคโนโลยีช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เทคโนโลยีดูแลสุขภาพพระยะไกล เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวกขึ้น ช่วยลดอุบัติเหตุและความเสี่ยงที่จะเกิดอันตราย ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้สะดวกขึ้น

2. ช่วยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชนได้มากขึ้น นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อสังคม โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพบปะสังสรรค์กับผู้อื่น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำเพื่อเสริมสร้างสุขภาพทั้งกายและใจ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีทักษะและอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง

3. ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงิน นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชน เช่น โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีทักษะและอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงิน

4. ช่วยส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชน เช่น กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุ โครงการอาสาสมัครสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น ที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพและคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ

5. ช่วยสร้างคุณค่าให้กับชีวิตผู้สูงอายุ โครงการอาสาสมัครสำหรับผู้สูงอายุ ที่ช่วยสร้างคุณค่าให้กับชีวิตผู้สูงอายุ

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้ประชากรอายุยืนยาวขึ้น เกิดความต้องการด้านสุขภาพและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น นวัตกรรมจึงสามารถเข้ามาช่วยเติมเต็มความต้องการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุได้ การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้สูงอายุเองก็เป็นสิ่งสำคัญ โดยผู้สูงอายุสามารถเสนอความคิดริเริ่มและมีส่วนร่วมในการคิดค้นนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการและความสนใจของตนเอง

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมมีความจำเป็น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้ประชากรอายุยืนยาวขึ้น เกิดความต้องการด้านสุขภาพและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น นวัตกรรมจึงสามารถเข้ามาช่วยเติมเต็มความต้องการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุได้ และจะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยจะช่วยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านสุขภาพกาย นวัตกรรมสามารถช่วยส่งเสริมสุขภาพกายของผู้สูงอายุได้ เช่น อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เทคโนโลยีช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เทคโนโลยีดูแลสุขภาพระยะไกล เป็นต้น

ด้านสุขภาพจิต นวัตกรรมสามารถช่วยส่งเสริมสุขภาพจิตของผู้สูงอายุได้ เช่น กิจกรรมเพื่อสังคม โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เป็นต้น

ด้านสังคม นวัตกรรมสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชนได้ เช่น กิจกรรมเพื่อสังคม โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เป็นต้น

ด้านเศรษฐกิจ นวัตกรรมสามารถช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความมั่นคงทางการเงินได้ เช่น โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังจะช่วยส่งเสริมให้สังคมไทยมีความเข้าใจและยอมรับผู้สูงอายุอย่างเท่าเทียมอีกด้วย ดังนั้น แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมี

คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (ทรงศักดิ์ รักพ่วง และภุชงค์ เสนานุช, 2562) ได้แก่

1. การระบุความต้องการและปัญหาของผู้สูงอายุ เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนานวัตกรรม โดยต้องพิจารณาถึงความต้องการของผู้สูงอายุ แต่ละช่วงวัยและระดับสุขภาพ รวมถึงปัญหาที่ผู้สูงอายุกำลังเผชิญอยู่
2. การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เป็นขั้นตอนในการนำเอาเทคโนโลยีและความคิดสร้างสรรค์มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ โดยต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญบางประการ ได้แก่ ความเหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุ ความครอบคลุมและเข้าถึงได้ ความยั่งยืน และความปลอดภัย
3. การทดสอบและประเมินผลนวัตกรรม เป็นขั้นตอนในการทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของนวัตกรรม โดยต้องดำเนินการกับผู้สูงอายุกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มั่นใจว่านวัตกรรมสามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การเผยแพร่และถ่ายทอดนวัตกรรม เป็นขั้นตอนในการเผยแพร่ความรู้และนวัตกรรมแก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. การติดตามและประเมินผลการนำนวัตกรรมไปใช้ เป็นขั้นตอนในการติดตามและประเมินผลการนำนวัตกรรมไปใช้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ หากไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ต้องมีการปรับปรุงและพัฒนานวัตกรรมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยภาครัฐมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม (อารยา แซ่เล็ก และคณะ, 2566) ภาคเอกชนมีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม และภาคประชาสังคมมีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรม

ความท้าทายในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำเป็นต้องมีการร่วมมือกันจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยภาครัฐมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม ภาคเอกชนมีหน้าที่ในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม และภาคประชาสังคมมีหน้าที่ในการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรม ความร่วมมือของทุกภาคส่วนจะช่วยให้การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยภาครัฐสามารถดำเนินการได้ ดังนี้ (อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์, 2562)

กำหนดนโยบายและแผนงานการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาวัตกรรม ออกกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งความท้าทายในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีอยู่หลายประการ ทั้งความหลากหลายของความต้องการของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุแต่ละคนมีความต้องการที่แตกต่างกันทั้งในด้านสุขภาพ สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ และความสนใจ ดังนั้น นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นจึงต้องคำนึงถึงความแตกต่างของความต้องการของผู้สูงอายุ ด้วย ความจำกัดของทรัพยากร การพัฒนานวัตกรรมต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากทั้งในด้านทุนทรัพย์ บุคลากร และเวลา ดังนั้น การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ความท้าทายทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ดังนั้น นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป

นอกจากนี้ การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุยังต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญบางประการ เช่น ความเหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุ นวัตกรรมต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัยและระดับสุขภาพ โดยต้องสามารถตอบสนองความต้องการได้อย่างตรงจุดและมีประสิทธิภาพ ความครอบคลุมและเข้าถึงได้ นวัตกรรมต้องสามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมในทุกพื้นที่ รวมถึงต้องสามารถเข้าถึงได้ในราคาที่เหมาะสม ความยั่งยืน นวัตกรรมต้องสามารถใช้งานได้อย่างยั่งยืนทั้งในแง่ของการใช้งานและการดูแลรักษา หากสามารถพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพและตอบโจทย์ความต้องการของผู้สูงอายุได้ นวัตกรรมเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สรุป

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นปัญหาท้าทายที่ทุกประเทศทั่วโลกกำลังเผชิญ ประเทศไทยเองก็ไม่ต่างกัน โดยจากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัวในปี พ.ศ. 2578 โดยจะมีผู้สูงอายุมากกว่า 20% ของประชากรทั้งหมด การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการ นวัตกรรมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุได้ นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้สูงอายุเองก็เป็นสิ่งสำคัญ

นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คือ การนำความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกันของผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัยและระดับสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ ได้แก่ นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ เช่น อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เทคโนโลยีช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เทคโนโลยีดูแลสุขภาพระยะไกล เป็นต้น นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อสังคม โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เป็นต้น นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุสามารถเข้ามาช่วยเติมเต็มความต้องการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุได้ เช่น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวกขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุฟื้นฟูสมรรถภาพได้ดีขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้ดีขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชนได้มากขึ้น และช่วยให้ผู้สูงอายุพัฒนาทักษะและอาชีพได้

ประโยชน์ของนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ นั้นจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตประจำวันได้สะดวกขึ้น นวัตกรรมด้านเทคโนโลยีและการแพทย์ เช่น อุปกรณ์ช่วยเหลือผู้พิการ เทคโนโลยีช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพ เทคโนโลยีดูแลสุขภาพระยะไกล เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเคลื่อนไหวได้สะดวกขึ้น ช่วยลดอุบัติเหตุและความเสี่ยงที่จะเกิดอันตราย ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพให้ดีขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพได้สะดวกขึ้น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมและชุมชนได้มากขึ้น นวัตกรรมด้านสังคมและชุมชน เช่น กิจกรรมเพื่อสังคม โครงการพัฒนาทักษะและอาชีพ เป็นต้น ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพบปะสังสรรค์กับผู้อื่น ช่วยให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมทำเพื่อเสริมสร้างสุขภาพทั้งกายและใจ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีทักษะและอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเอง ทั้งยังช่วยสร้างคุณค่าให้กับชีวิตผู้สูงอายุอีกด้วย

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีความจำเป็นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลให้ประชากรอายุยืนยาวขึ้น เกิดความต้องการด้านสุขภาพและการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น นวัตกรรมจึงสามารถเข้ามาช่วยเติมเต็มความต้องการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของผู้สูงอายุได้ และจะช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การระบุความต้องการและปัญหาของผู้สูงอายุ 2) การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม 3) การทดสอบและประเมินผลนวัตกรรม 4) การเผยแพร่และถ่ายทอดนวัตกรรม 5) การติดตามและประเมินผลการนำนวัตกรรมไปใช้

ความท้าทายในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีอยู่หลายประการ ได้แก่ ความหลากหลายของความต้องการของผู้สูงอายุ ความจำกัดของทรัพยากร ความท้าทายทางเทคโนโลยี เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จำเป็นต้องมีการร่วมมือกันจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยภาครัฐควรมีบทบาทในการกำหนดนโยบายและแผนงานการพัฒนานวัตกรรม การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และการออกกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรศิริ วิภาวิน และนันทิยา เรือนทองเงิน. (2565). การศึกษาความต้องการด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลห้วยเหล็กและสลวงอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *Rajabhat Chiang Mai Research Journal*, 23(1), 127-139.
- ทรงศักดิ์ รักพ่วง และภุชงค์ แสนานุช. (2562). นวัตกรรมทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ: ความสำคัญต่อสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 7(2), 205-215.
- ปนัดดา ยิ้มสกุล. (2564). การสร้างนวัตกรรมเสริมพลังเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเข้าสู่ยุคสังคมสูงวัยในทศวรรษหน้าโดยใช้ชุมชนและสถานศึกษาเป็นฐาน. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรีรับใช้สังคม*, 7(1), 85-100.
- ปัทมา ยมศิริ และศรุดา สมพอง. (2563). การบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). *Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology*, 5(9), 216-229.
- พิมพ์ประภา อมรภักขิณบุญ และคณะ. (2565). นวัตกรรมทางสังคมเพื่อคุณภาพชีวิต. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 4(2), 279-286.
- วินัส ธรรมสาโรรัชต์. (2566). การพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมตามหลักภavana 4 ของผู้สูงอายุในยุคชีวิตวิถีใหม่. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 6(3), 77-89.
- ศจี อินทฤทธิ์ และสร้อยณัฏฐ์ อุเสินยาง. (2565). นวัตกรรมจัดการเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงาน. *Journal of Administrative and Management Innovation*, 10(2), 132-141.

- โสภา ชันทะเสน และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(9), 47-60.
- อรรถกฤต ปัจฉิมนันท์. (2562). ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของกรมกิจการผู้สูงอายุ ตามแผนปฏิบัติการและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ และแผนบูรณาการสร้างความเสมอภาคเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ประจำปีงบประมาณ. นนทบุรี : โปแต็กอ็อปปีจก.
- อารยา แซ่โล้ว และคณะ. (2566). การจัดการภาครัฐแนวใหม่และการพัฒนาผู้สูงอายุที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดราชบุรี. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมาสยามมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 17(1), 300-315.

การจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) แนวทางเพื่อสิ่งแวดล้อมยั่งยืน*

ZERO WASTE MANAGEMENT, A GUIDELINE FOR A SUSTAINABLE ENVIRONMENT

พระมหากฤษรัชชัย กิตติธรมโม

Phramaha Krittichai Kittithammo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

E-mail: 6401104312@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ จะกล่าวถึงแนวทางการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) เพราะปัจจุบัน ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ในประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านคุณภาพอากาศ คุณภาพดิน และแหล่งน้ำ รวมไปถึงปัญหาภาวะโลกร้อน โดยแนวทางการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ส่งไปกำจัดให้เหลือศูนย์ โดยมุ่งเน้นไปที่การลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นที่ต้นทาง ผ่านหลักการ 3Rs ได้แก่ การลด (Reduce) การใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะ, การใช้ซ้ำ (Reuse) วัสดุที่ยังสามารถใช้งานได้อีกครั้ง และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) วัสดุที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นวัสดุใหม่ได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการของการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) 2) เพื่อศึกษาแนวทางและวิธีการในการลดปริมาณขยะตามหลัก 3Rs 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการนำแนวทางการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) สู่การปฏิบัติ

การศึกษานี้คาดว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการขยะอย่างยั่งยืนในประเทศไทย โดยสามารถช่วยเพิ่มความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการของการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) แนวทางและวิธีการในการลดปริมาณขยะตามหลัก 3Rs ตลอดจนผลกระทบของการจัดการขยะปลอดขยะต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาแนวทางในการส่งเสริมการนำแนวทางการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) สู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดการขยะ; ปลอดขยะ; เพื่อสิ่งแวดล้อม

Abstract

This academic article talked about the concept of waste management, zero waste (Zero Waste) because at present, the problem of solid waste is an environmental problem that is facing all over the world. The amount of solid waste is increasing rapidly. It affected the environment in terms of air quality, soil quality, and water resources, including global warming. The concept of zero waste management is a concept that focuses on reducing the amount of solid waste sent for disposal to zero. It focuses on reducing the amount of waste generated at the source through the 3R's principle, which includes reducing (Reduce) the use of materials that creates waste, reusing (Reuse) materials that can still be used again. and recycling, (Recycle) materials that can be processed into new materials. The objectives were: 1. To study the concepts and principles of waste management, zero waste (Zero Waste), 2. To study approaches and methods for reducing the amount of waste according to the 3Rs, and 3. To suggest guidelines for promoting the use of management concepts Zero Waste into practice.

This study is expected to be beneficial to the development of sustainable waste management in Thailand. It can help increase knowledge and understanding about the concepts and principles of zero waste management, guidelines and methods for reducing waste according to the 3Rs, as well as the impact of zero waste management on the environment. This will lead to the development of guidelines for promoting the implementation of the Zero Waste management concept into efficient and sustainable practice.

Keywords: Waste Management; Zero Waste; For the Environment

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านคุณภาพอากาศ คุณภาพดิน และแหล่งน้ำ รวมไปถึงปัญหาภาวะโลกร้อน ขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นั้น เป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น การขยายตัวของประชากร การพัฒนาทางเศรษฐกิจ

และการบริโภคที่เพิ่มขึ้นของผู้คน ขยะที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายประการ เช่น มลพิษทางอากาศ เกิดจากกระบวนการเผาขยะมูลฝอย ซึ่งก่อให้เกิดฝุ่นละอองและมลพิษทางอากาศที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มลพิษทางน้ำ เกิดจากขยะมูลฝอยที่ปนเปื้อนสารพิษ เช่น สารเคมี โลหะหนัก และเชื้อโรค ไหลลงสู่แหล่งน้ำ ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ มลพิษทางดิน เกิดจากขยะมูลฝอยที่ฝังกลบ เกิดการย่อยสลายและปล่อยสารพิษลงสู่ดิน ก่อให้เกิดปัญหาดินเสื่อมโทรม ภาวะโลกร้อน เกิดจากขยะมูลฝอยบางประเภท เช่น พลาสติก ย่อยสลายได้ช้าและปล่อยก๊าซมีเทน ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน

แนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) เป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ส่งไปกำจัดให้เหลือน้อย โดยมุ่งเน้นไปที่การลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นที่ต้นทาง ผ่านหลักการ 3Rs (จිරภัทร ชูจันทร์ และเฉลิมพร เย็นเยือก, 2564) ได้แก่ การลด (Reduce) การใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะ การใช้ซ้ำ (Reuse) วัสดุที่ยังสามารถใช้งานได้อีกครั้ง และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) วัสดุที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นวัสดุใหม่ได้ แนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากขยะมูลฝอยได้หลายประการ อย่างไรก็ตาม แนวคิดนี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

ภาครัฐควรดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ เช่น การสนับสนุนการรีไซเคิล และการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ภาคเอกชนต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและบรรจุภัณฑ์เพื่อลดปริมาณขยะ และประชาชนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

ภาคเอกชนควรลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดจากแหล่งกำเนิด โดยดำเนินการปรับปรุงกระบวนการผลิตและการใช้วัสดุในการผลิตสินค้าและบริการให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การใช้วัสดุรีไซเคิล การใช้บรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย โดยดำเนินการสนับสนุนกิจกรรมและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย เช่น การสนับสนุนการณรงค์คัดแยกขยะ การบริจาคเงินสนับสนุนโครงการจัดการขยะมูลฝอย เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการของการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) 2) เพื่อศึกษาแนวทางและวิธีการในการลดปริมาณขยะตามหลัก 3Rs 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการนำแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) สู่การปฏิบัติ

การศึกษาแนวคิดและหลักการของการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) จะช่วยให้เข้าใจถึงแนวคิดและหลักการพื้นฐานของการจัดการขยะอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเป็น

ประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย

การศึกษาแนวทางและวิธีการในการลดปริมาณขยะตามหลัก 3Rs จะช่วยให้ทราบถึงแนวทางและวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการลดปริมาณขยะมูลฝอย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย

การเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการนำแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste)สู่การปฏิบัติ จะช่วยให้สามารถกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ความหมายของการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste)

การจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ส่งไปกำจัดให้เหลือศูนย์ โดยมุ่งเน้นไปที่การลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นที่ต้นทาง ผ่านหลักการ 3Rs ได้แก่ การลด (Reduce) การใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะ, การใช้ซ้ำ (Reuse) วัสดุที่ยังสามารถใช้งานได้อีกครั้ง และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) วัสดุที่สามารถนำมาแปรรูปเป็นวัสดุใหม่ได้ แนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะเป็นแนวทางที่สามารถนำไปสู่สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนได้ โดยสามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากขยะมูลฝอยได้หลายประการ เช่น ลดปริมาณฝุ่นละอองและมลพิษทางอากาศ ลดปริมาณก๊าซเรือนกระจกที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และลดปัญหามลพิษทางน้ำและดิน

แนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ เกิดขึ้นครั้งแรกในทศวรรษ 1970 โดย Paul Palmer (เขมภัทธ์ เย็นเปี่ยม และคณะ, 2563) จากศูนย์การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับขยะมูลฝอย (Waste Education and Resource Recovery Center) ของมหาวิทยาลัยแห่งรัฐแคลิฟอร์เนีย ริเวอร์ไซด์ (California State University Riverside) แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาและแพร่หลายมากขึ้นเรื่อยๆ ในปัจจุบัน โดยมีองค์กร Zero Waste International Alliance (ZWIA) เป็นผู้ผลักดันและส่งเสริมแนวคิดนี้ ความสำเร็จของการรีไซเคิลได้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายเนื่องจากสอดคล้องกับกระแสของสังคมที่ต้องการให้มีสิ่งแวดล้อมที่ดีของเสียเหลือศูนย์ (Zero Waste) เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในด้านการผลิตและการจัดการขยะมูลฝอย โดยได้ถูกนำมากำหนดเป็นวิสัยทัศน์สำหรับศตวรรษใหม่มีเป้าหมายและกระบวนการเพื่อเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่ไม่เพียงจำกัดเฉพาะการรีไซเคิลเพื่อลดการฝังกลบเท่านั้น หากแต่ยังเน้นถึงการออกแบบใช้ทรัพยากรการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพ โดยวัสดุที่นำมาใช้ในการบรรจุภัณฑ์มีความปลอดภัย ลดสารพิษและเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม น้อยที่สุด (The Grass Roots Recycling Network, 2004)

แนวทางการจัดการขยะในประเทศไทยมีเป้าหมายให้เหลือศูนย์หรือ Zero Waste โดยเน้นการลดปริมาณขยะจากต้นทาง การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ และการแปรรูปขยะเป็นพลังงานหรือวัสดุทดแทน (เอกรินทร์ ตั้งนิธิบุญ และคณะ, 2562) การลดปริมาณขยะจากต้นทางสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การรณรงค์ให้ประชาชนลดการใช้สินค้าที่ไม่จำเป็น การใช้ซ้ำบรรจุภัณฑ์ การใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่สามารถทำได้โดยการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยแยกขยะออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล และขยะทั่วไป ขยะอินทรีย์สามารถนำไปใช้ทำปุ๋ยหมักหรือก๊าซชีวภาพได้ ขยะรีไซเคิลสามารถนำกลับมาใช้ผลิตสินค้าใหม่ได้ ส่วนขยะทั่วไปจะต้องนำไปกำจัดอย่างถูกต้อง การใช้เทคโนโลยีในศูนย์คัดแยกและแปรรูปขยะมูลฝอยจะช่วยให้สามารถจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพและลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปฝังกลบหรือเผาทำลาย โดยเทคโนโลยีที่ใช้ ได้แก่ เทคโนโลยีคัดแยกขยะอัตโนมัติ เทคโนโลยีรีไซเคิลขยะด้วยความร้อน เทคโนโลยีแปรรูปขยะเป็นพลังงาน เป็นต้น หลักการ 3Rs ของการจัดการขยะปลอดขยะ เป็นหลักการสำคัญในการลดปริมาณขยะมูลฝอย โดยประกอบด้วย

การลด (Reduce) หมายถึง การลดการใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะ เช่น การเลือกซื้อสินค้าที่มีบรรจุภัณฑ์น้อย ใช้ซ้ำบรรจุภัณฑ์ ใช้สินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

การใช้ซ้ำ (Reuse) หมายถึง การนำวัสดุที่ยังสามารถใช้งานได้อีกครั้งมาใช้ซ้ำ เช่น การนำถุงผ้ามาใช้แทนถุงพลาสติก การนำแก้วน้ำส่วนตัวมาใช้แทนแก้วพลาสติก เป็นต้น

การนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) หมายถึง การแปรรูปวัสดุที่ไม่สามารถนำมาใช้ซ้ำได้ เพื่อนำกลับมาผลิตเป็นวัสดุใหม่ เช่น การรีไซเคิลกระดาษ พลาสติก แก้ว โลหะ เป็นต้น

หลักการ 3Rs ของการจัดการขยะปลอดขยะ

หลักการ 3Rs ย่อมาจาก Reduce, Reuse, Recycle หมายถึง หลักการลดการใช้ทรัพยากร การลดการใช้ซ้ำ การแปรรูปและนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งถือเป็นหลักการพื้นฐานในการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ (กรมควบคุมมลพิษ, 2559) โดยสามารถใช้หลัก 3Rs ได้ดังนี้

1) Reduce (ลดการใช้) หมายถึง การลดการใช้ทรัพยากรตั้งแต่ต้นทาง โดยหลีกเลี่ยงการใช้ทรัพยากรที่ไม่จำเป็น หรือใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็น เพื่อลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้น ตัวอย่างการลดการใช้ทรัพยากรในชีวิตประจำวัน เช่น พกถุงผ้าหรือกล่องใส่อาหารส่วนตัว แทนการใช้ถุงพลาสติกหรือโฟม เลือกใช้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถย่อยสลายได้ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ช่อมแซมสิ่งของที่เสียหายให้ใช้งานได้ต่อไป หลีกเลี่ยงการซื้อสิ่งของที่จำเป็น การลดการใช้ทรัพยากรตั้งแต่ต้นทางเป็นวิธีที่มี

ประสิทธิภาพในการลดปริมาณขยะ เพราะหากเราใช้ทรัพยากรน้อยลง ก็จะมีขยะเหลือน้อยลงตามไปด้วย ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและช่วยให้โลกของเราน่าอยู่ขึ้น

2) Reuse (ใช้ซ้ำ) หมายถึง การนำของเสียหรือวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านการแปรรูปหรือแปรสภาพใด ๆ ทั้งสิ้น ตัวอย่างการ Reuse ในชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ถุงผ้าหรือกล่องใส่อาหารส่วนตัว แทนการใช้ถุงพลาสติกหรือโฟม การใช้แก้วน้ำส่วนตัว แทนการใช้แก้วน้ำพลาสติก การนำขวดแก้วกลับมาใช้ใหม่ แทนการซื้อขวดแก้วใหม่ การนำเสื้อผ้าที่ไม่ใส่แล้วไปบริจาค การนำวัสดุเหลือใช้มาทำเป็นสิ่งประดิษฐ์ การนำถ่านไฟฉายแบบชาร์จไฟได้มาใช้ซ้ำ การ Reuse เป็นวิธีที่ช่วยลดปริมาณขยะได้อย่างมาก เพราะเป็นการยืดอายุการใช้งานของสิ่งของไม่ให้ถูกทิ้งไปเร็วเกินไป ซึ่งจะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและช่วยให้โลกของเราน่าอยู่ขึ้น

3) Recycle (ใช้แปรรูป) หมายถึง การนำขยะรีไซเคิลของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้มาแปรรูปเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต หรือเพื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น การนำกระป๋องอะลูมิเนียมมาหลอมเป็นขาเทียม การนำกล่องเครื่องดื่ม UHT มาแปรรูปเป็นตะกร้า การนำกระดาษมาแปรรูปเป็นกล่องทิชชู การนำขวดพลาสติกใส (PET) มาแปรรูปเป็นเสื้อ เป็นต้น

ปัญหาขยะมูลฝอยและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ในประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านคุณภาพอากาศ คุณภาพดิน และแหล่งน้ำ รวมไปถึงปัญหาภาวะโลกร้อน (ยุวัฒน์ วุฒิเมธี และศุภวรรณ ภิรมย์ทอง, 2558)

1) ผลกระทบต่อคุณภาพอากาศ ขยะมูลฝอยที่เผาทำลาย ก่อให้เกิดฝุ่นละอองและมลพิษทางอากาศที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น ฝุ่น PM2.5 ซึ่งสามารถเข้าสู่ร่างกายและเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจได้โดยตรง ก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคหอบหืด โรคหัวใจและหลอดเลือด และมะเร็งปอด ฝุ่น PM2.5 เป็นอนุภาคขนาดเล็กไม่เกิน 2.5 ไมครอน สามารถเข้าสู่ร่างกายและเข้าสู่ระบบทางเดินหายใจได้โดยตรง ฝุ่น PM2.5 ก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพหลายประการ เช่น ระคายเคืองต่อระบบทางเดินหายใจ ทำให้เกิดการไอ จาม หายใจลำบาก เพิ่มความเสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือด เช่น โรคหลอดเลือดหัวใจตีบ โรคหลอดเลือดสมอง เพิ่มความเสี่ยงต่อการเป็นโรคมะเร็งปอด เพิ่มความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตก่อนวัยอันควร นอกจากนี้ ฝุ่น PM2.5 ยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ ฝุ่นละออง และหมอกควัน ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและสิ่งแวดล้อมโดยรวม

2) ผลกระทบต่อคุณภาพดิน ขยะมูลฝอยที่ฝังกลบ เกิดการย่อยสลายและปล่อยสารพิษลงสู่ดิน ก่อให้เกิดปัญหาดินเสื่อมโทรม และส่งผลเสียต่อระบบนิเวศ ขยะมูลฝอยที่ฝังกลบนั้นประกอบด้วยวัสดุต่าง ๆ มากมาย เช่น พลาสติก กระดาษ โลหะ แก้ว เศษอาหาร ฯลฯ ซึ่งวัสดุเหล่านี้เมื่อเกิดการย่อยสลายจะปล่อยสารพิษลงสู่ดิน เช่น สารอินทรีย์ โลหะหนัก และสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย (Volatile Organic Compounds: VOCs) สารพิษเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพดิน ทำให้ดินเสื่อมโทรม สูญเสียโครงสร้างความสามารถในการอุ้มน้ำ และความสามารถในการอุ้มธาตุอาหาร ส่งผลให้พืชเจริญเติบโตได้ไม่ดี ผลผลิตลดลง นอกจากนี้ยังส่งผลเสียต่อระบบนิเวศ เช่น สัตว์ป่าอาจได้รับสารพิษจากดินและส่งผลให้เกิดความผิดปกติของร่างกายได้

3) ปัญหาขยะมูลฝอยส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำอย่างรุนแรง ขยะที่ปนเปื้อนสารพิษ เช่น สารเคมี โลหะหนัก และเชื้อโรค ไหลลงสู่แหล่งน้ำ ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ สารพิษเหล่านี้สามารถสะสมในสิ่งมีชีวิตในน้ำ เช่น ปลา กุ้ง หอย และสัตว์น้ำอื่น ๆ ส่งผลเสียต่อสุขภาพของสัตว์น้ำและมนุษย์ที่บริโภคสัตว์น้ำเหล่านี้ นอกจากนี้ สารพิษยังสามารถปนเปื้อนน้ำดื่มและอาหารอื่น ๆ ส่งผลเสียต่อสุขภาพของมนุษย์ ตัวอย่างผลกระทบของปัญหาขยะมูลฝอยต่อคุณภาพน้ำ ได้แก่ แหล่งน้ำเกิดการเน่าเสีย เกิดกลิ่นเหม็น และเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค น้ำมีสีและกลิ่นแปลกๆ ปนเปื้อนสัตว์น้ำในแหล่งน้ำตายเป็นจำนวนมาก น้ำไม่สามารถนำมาใช้อุปโภคบริโภคได้ ส่งผลเสียต่อระบบนิเวศในแหล่งน้ำ

4) ปัญหาขยะมูลฝอยส่งผลกระทบต่อภาวะโลกร้อน ขยะมูลฝอยบางประเภท เช่น พลาสติก ย่อยสลายได้ช้าและปล่อยก๊าซมีเทน ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน ขยะมูลฝอยบางประเภท เช่น พลาสติก ย่อยสลายได้ช้ามาก โดยอาจใช้เวลาหลายร้อยหรือหลายพันปี ในระหว่างการย่อยสลาย พลาสติกจะเกิดการย่อยสลายแบบไร้อากาศ (Anaerobic Decomposition) ซึ่งจะปล่อยก๊าซมีเทนออกมา ก๊าซมีเทนเป็นก๊าซเรือนกระจกที่มีค่าศักยภาพในการทำให้โลกร้อนมากกว่าก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ถึง 25 เท่า การฝังกลบขยะมูลฝอยเป็นวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยที่พบมากที่สุดในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม กระบวนการฝังกลบขยะมูลฝอยก็ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซมีเทนเช่นกัน ด้วยเหตุนี้ จึงมีการรณรงค์ให้ลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ส่งไปฝังกลบ เพื่อลดการปล่อยก๊าซมีเทนและบรรเทาปัญหาภาวะโลกร้อน

ซึ่งทั้งหมดที่กล่าวมาล้วนอาศัยแนวทางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย จะช่วยให้เราสามารถลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

กิจกรรมในการนำขยะกลับมาใช้ใหม่

นอกจากหลักการการจัดการขยะดังกล่าวแล้ว กิจกรรมการนำขยะกลับมาใช้ใหม่สามารถดำเนินการได้ดังนี้ (กรมควบคุมมลพิษ, 2561)

1) ธนาคารขยะรีไซเคิล เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัสดุรีไซเคิลเป็นเงินสดหรือบันทึกลงสมุดในโรงเรียนหรือชุมชน โดยรายได้ที่เกิดขึ้นจะถูกบันทึกลงบนสมุดคู่ฝากของสมาชิก ซึ่งสามารถฝากหรือถอนได้ในลักษณะเดียวกับธนาคารพาณิชย์ ขยะรีไซเคิลจะถูกรวบรวมไว้และจำหน่ายให้กับชาเล้งหรือร้านค้าของเก่าต่อไป

โดยกิจกรรมนี้มีส่วนช่วยลดปริมาณขยะในชุมชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนนำขยะรีไซเคิลมาแลกเป็นเงินสดหรือสินค้า ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะที่ต้องนำไปกำจัดลงบ่อฝังกลบหรือเผาทำลาย นอกจากนี้ ธนาคารขยะรีไซเคิลยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับคนในชุมชน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน รู้จักคุณค่าขยะ และรู้ว่าขยะรีไซเคิลสามารถแลกเป็นเงินสดได้ ซึ่งจะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และยังส่งเสริมให้รู้จักการออม โดยสมาชิกสามารถนำเงินที่ได้จากการนำขยะรีไซเคิลมาแลกไปฝากไว้ที่ธนาคารขยะ ซึ่งจะช่วยปลูกฝังนิสัยการออมให้กับสมาชิกตั้งแต่ยังเด็ก ประโยชน์ของธนาคารขยะรีไซเคิล ได้แก่ ช่วยลดปริมาณขยะในชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับคนในชุมชน ส่งเสริมให้รู้จักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมให้รู้จักการออม ธนาคารขยะรีไซเคิลจึงเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมโดยรวม

2) ผ้าป่ารีไซเคิลเป็นกิจกรรมที่รณรงค์ให้ประชาชนนำขยะรีไซเคิลมาถวายวัดแทนการใช้เงิน ซึ่งช่วยลดปริมาณขยะและส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของขยะรีไซเคิล เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตของคนไทยผูกพันกับพิธีกรรมทางศาสนาและให้ความสำคัญกับสถาบันทางศาสนา (เนาวรัตน์ ปิ่นอำนาจ และคณะ, 2563) ในแง่ของการเป็นศูนย์กลางในการพบปะแลกเปลี่ยนความคิด การเรียนรู้ต่าง ๆ โดยการดำเนินกิจกรรมผ้าป่ารีไซเคิลนั้น เริ่มต้นจากการชักชวนคนในชุมชนคัดแยกขยะ และรวบรวมวัสดุรีไซเคิล ได้แก่ กระดาษ ขวดพลาสติก กระจกอะลูมิเนียม เศษโลหะ เศษแก้ว ฯลฯ นำมาเป็นปัจจัยในการทอดผ้าป่า แทนการใช้เงิน จากนั้นประสานให้ร้านรับซื้อของเก่าเข้ามารับซื้อ คำนวณมูลค่าเป็นจำนวนเงินเพื่อถวายให้วัด ผ้าป่ารีไซเคิลจึงเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมโดยรวม เช่น ช่วยลดปริมาณขยะในชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของขยะรีไซเคิล ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักการแบ่งปัน

3) นำขยะมาแลกไข่ไก่ หรือแลกสิ่งของ โดยจะใช้หลักการเปรียบเทียบมูลค่าของ วัสดุรีไซเคิลกับราคาของไข่ไก่ หรือ สิ่งของที่ใช้ในกิจกรรม ซึ่งราคานี้จะขึ้นลงตามตลาด เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ 1 กิโลกรัม สามารถแลกไข่ได้ ประมาณ 1 ฟอง

4) การทำปุ๋ยหมักอินทรีย์ คือ ปุ๋ยที่ได้จากการนำอินทรีย์สาร เช่น ฟางข้าว ชัง ข้าวโพด ต้นถั่ว หญ้าแห้ง ผักตบชวา ตลอดจนขยะอินทรีย์ตามบ้านเรือนมาแปรสภาพโดย วิธีการหมัก โดยอาศัยกระบวนการทางชีววิทยาของจุลินทรีย์ในการย่อยสลายสารอินทรีย์

5) การทำน้ำหมักจุลินทรีย์ น้ำจุลินทรีย์ คือ สารสกัดธรรมชาติที่ได้จากการนำเอา พืชผัก ผลไม้หรือวัสดุต่าง ๆ ที่เป็นสารอินทรีย์ที่สามารถย่อยสลายได้ รวมไปถึงเศษอาหาร จากครัวเรือน ก็สามารถนำมาทำน้ำหมักชีวภาพได้ โดยนำวัสดุดังกล่าวมาหมักกับ กากน้ำตาลทรายแดงในสภาพที่ไม่มีออกซิเจน โดยมีจุลินทรีย์ทำหน้าที่ย่อยสลายวัสดุต่าง ๆ จนได้เป็นสารละลายที่มีความเข้มข้น

จากที่กล่าวมาต้องมีการรณรงค์ ให้ความรู้ และประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องเป็น ยุทธศาสตร์สำคัญในการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยของประเทศ เพราะเป็นการสร้างความ เข้าใจที่ถูกต้องและสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอยและมีส่วนร่วมใน การแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง มุ่งเน้นไปที่การสร้างความรู้ความเข้าใจในการคัดแยกขยะ วิธีการคัดแยกขยะแต่ละประเภทอย่างถูกต้อง การจัดระบบการคัดแยกขยะ วัสดุอุปกรณ์ ต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้สำหรับการคัดแยกขยะ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับข้อตกลง กติกา ที่ทางชุมชน ผู้ประกอบการ โรงเรียน ฯลฯ จะตกลงร่วมกัน

ดำเนินการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมอย่างแท้จริง การรณรงค์ควรใช้สื่อที่หลากหลายและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่าง มีประสิทธิภาพ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น การจัดโครงการและกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมก็เป็นอีกวิธีการสำคัญที่จะช่วยสร้าง จิตสำนึกและพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยที่ต้นทาง โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ควรให้ชุมชนและภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการคิด ตัดสินใจ และร่วมดำเนินการ รวมถึงการ ติดตามประเมินผล โดยโครงการและกิจกรรมควรมุ่งเน้นไปที่การจัดการขยะตามหลัก 3Rs อาทิ การจัดทำธนาคารขยะ ขยะแลกไข่ สิ่งของ ผ้าป่าขยะ รีไซเคิล การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมัก ชีวภาพ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากวัสดุเหลือใช้ ศูนย์วัสดุรีไซเคิลชุมชน เป็นต้น (เขมิกา สงวนพวง, 2564)

โครงการและกิจกรรมดังกล่าว ควรมุ่งเน้นไปที่ชุมชน โรงเรียน ที่มีความพร้อมและ สมารถใจในการเข้าร่วมโครงการและกิจกรรม เพื่อให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม การดำเนินการอย่างต่อเนื่องแม้จะเป็นยุทธศาสตร์เชิงรับ แต่ก็ใช่วิธีการพื้นฐานที่นอกจาก

จะทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง การสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยที่
ต้นทาง ซึ่งจะช่วยลดปริมาณขยะที่จะนำไปกำจัดแบบฝังกลบได้

แนวทางการส่งเสริมแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ

แนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการลด
ปริมาณขยะมูลฝอยที่ส่งไปกำจัดให้เหลือศูนย์ โดยมุ่งเน้นไปที่การลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นที่
ต้นทาง ผ่านหลักการ 3Rs ได้แก่ การลด (Reduce) การใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดขยะ, การใช้ซ้ำ
(Reuse) วัสดุที่ยังสามารถใช้งานได้อีกครั้ง และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) วัสดุที่
สามารถนำมาแปรรูปเป็นวัสดุใหม่ได้ การส่งเสริมแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ
จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน
ซึ่งแนวทางการส่งเสริมแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ สามารถทำได้ดังนี้ (อรชร ไกรจักร
และคณะ, 2566)

1) ภาครัฐ ดำเนินนโยบายและมาตรการต่างๆ เพื่อส่งเสริมการจัดการขยะปลอด
ขยะ เช่น การกำหนดเป้าหมายการจัดการขยะปลอดขยะ บังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการ
จัดการขยะ สนับสนุนการรีไซเคิลและการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รณรงค์ให้
ประชาชนตระหนักถึงปัญหาขยะมูลฝอยและแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ สนับสนุน
การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการจัดการขยะปลอดขยะ

2) ภาคเอกชน ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและบรรจุภัณฑ์เพื่อลดปริมาณขยะ
เช่น การใช้บรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ การใช้บรรจุภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้
สนับสนุนการรีไซเคิลและการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3) ภาคประชาชน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคและการใช้ทรัพยากรอย่าง
คุ้มค่า เช่น การเลือกซื้อสินค้าที่มีบรรจุภัณฑ์น้อย การใช้ซ้ำบรรจุภัณฑ์ การนำกลับมาใช้
ใหม่ ซ่อมแซมสิ่งของที่ชำรุดก่อนทิ้ง นอกจากนี้ ยังมีองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรและ
หน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานเพื่อส่งเสริมแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ เช่น Zero Waste
International Alliance (ZWIA) องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรที่ทำงานเพื่อส่งเสริมแนวคิด
การจัดการขยะปลอดขยะในประเทศไทย ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการส่งเสริม
แนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ จะช่วยให้เราสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยและสร้าง
สิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนได้

สรุป

ปัญหาขยะมูลฝอยกำลังเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลกที่ต้องเผชิญหน้าปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งคุณภาพอากาศ คุณภาพดิน และแหล่งน้ำ รวมถึงเป็นสาเหตุของปัญหาภาวะโลกร้อนด้วย ปัญหาขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นเร็วนี้เกิดจากหลายปัจจัย เช่น การเพิ่มขึ้นของประชากรโลก การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการบริโภคที่เพิ่มขึ้นของผู้คน ขยะเพิ่มขึ้นเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายประการ เช่น มลพิษทางอากาศเกิดขึ้นจากกระบวนการเผาขยะมูลฝอย ซึ่งส่งผลให้เกิดฝุ่นละอองและมลพิษทางอากาศที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มลพิษทางน้ำเกิดจากขยะมูลฝอยที่ปนเปื้อนสารพิษ เช่น สารเคมี โลหะหนัก และเชื้อโรค ไหลลงสู่แหล่งน้ำ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ มลพิษทางดินเกิดจากขยะมูลฝอยที่ฝังกลบมีการย่อยสลายและปล่อยสารพิษลงสู่ดิน ส่งผลให้เกิดปัญหาดินเสื่อมโทรม ภาวะโลกร้อนเกิดจากขยะมูลฝอยบางประเภท เช่น พลาสติก ที่ย่อยสลายได้ช้าและปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่สร้างภาวะโลกร้อน

แนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ (Zero Waste) เน้นการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่ต้องกำจัดให้เหลือน้อย โดยมุ่งเน้นไปที่การลดปริมาณขยะที่เกิดขึ้นต้นทาง ผ่านหลักการ 3Rs คือ การลด (Reduce) การใช้วัสดุที่สร้างขยะ, การใช้ซ้ำ (Reuse) วัสดุที่ยังสามารถใช้งานได้อีกครั้ง และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle)

หลักการ 3Rs สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวัน โดยเริ่มจาก Reduce (ลดการใช้) หมายถึง การลดการใช้ทรัพยากรตั้งแต่ต้นทาง เช่น พกถุงผ้าหรือกล่องใส่อาหารส่วนตัว แทนการใช้ถุงพลาสติกหรือโฟม Reuse (ใช้ซ้ำ) หมายถึง การนำของเสียหรือวัสดุเหลือใช้กลับมาใช้ใหม่ เช่น การนำขวดแก้วกลับมาใช้ใหม่ แทนการซื้อขวดแก้วใหม่ Recycle (ใช้แปรรูป) หมายถึง การนำขยะรีไซเคิลของเสียบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุเหลือใช้มาแปรรูปเป็นวัตถุดิบในกระบวนการผลิต หรือเพื่อผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น การนำกระป๋องอะลูมิเนียมมาหลอมเป็นขาเทียม การนำกล่องเครื่องดื่ม UHT มาแปรรูปเป็นตะกร้า การนำกระดาษมาแปรรูปเป็นกล่องทิชชู การนำขวดพลาสติกใส (PET) มาแปรรูปเป็นเสื้อ เป็นต้น

ปัญหาขยะมูลฝอยเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ในประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ ปริมาณขยะมูลฝอยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งในด้านคุณภาพอากาศ คุณภาพดิน และแหล่งน้ำ รวมไปถึงปัญหาภาวะโลกร้อน ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ปัญหาคุณภาพอากาศ ฝุ่นละอองและมลพิษทางอากาศจากขยะมูลฝอยที่เผาทำลายก่อให้เกิดโรคต่าง ๆ เช่น โรคหอบหืด โรคหัวใจและหลอดเลือด และมะเร็งปอด ปัญหาคุณภาพดิน สารพิษจากขยะมูลฝอยที่ฝังกลบ ก่อให้เกิดปัญหาดินเสื่อมโทรม และส่งผลเสีย

ต่อระบบนิเวศ ปัญหาคุณภาพน้ำ ขยะที่ปนเปื้อนสารพิษไหลลงสู่แหล่งน้ำ ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ภาวะโลกร้อน ขยะมูลฝอยบางประเภท เช่น พลาสติก ย่อยสลายได้ช้าและปล่อยก๊าซมีเทน ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่ก่อให้เกิดภาวะโลกร้อน

แนวทางการส่งเสริมแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ สามารถทำได้โดยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนี้ ภาครัฐ ดำเนินนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการจัดการขยะปลอดขยะ เช่น การกำหนดเป้าหมาย บังคับใช้กฎหมาย มาตรฐาน และสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยี ภาคเอกชน ปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตและบรรจุภัณฑ์เพื่อลดปริมาณขยะ ภาคประชาชน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการบริโภคและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในการส่งเสริมแนวคิดการจัดการขยะปลอดขยะ จะช่วยให้เราสามารถลดปริมาณขยะมูลฝอยและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). *คู่มือประชาชน การคัดแยกขยะมูลฝอยอย่างถูกวิธีและเพิ่มมูลค่า*. กรุงเทพฯ: บริษัท อีชี จำกัด.
- _____. (2561). *คู่มือปฏิบัติการ 3 ใช้ (3R) เพื่อจัดการขยะชุมชน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- เชมภัทท์ เย็นเปี่ยม และคณะ. (2563). แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการขยะของเทศบาลเมืองหัวหิน. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 16(1), 19-33.
- เขมิกา สงวนพวก. (2564). การบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 12(2), 28-48.
- จิรภัทร ชูจันทร์ และเฉลิมพร เย็นเยือก. (2564). การบริหารจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 3Rs ของเทศบาลนครเกาะสมุย อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*, 5(2), 1-13.
- เนาวรัตน์ ปิ่นอำนาจ และคณะ. (2563). การบริหารจัดการขยะชุมชนด้วยระบบอัจฉริยะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน. *The Journal of Pacific Institute of Management Science (Humanities and Social Science)*, 6(3), 208-215.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี และศุภวรรณ ภิรมย์ทอง (2558). การจัดการปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*, 8(2), 7-29.

- อรชร ไกรจักร์ และคณะ. (2566). พัฒนฐานข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลเพื่อการจัดการสู่ชุมชน
ปลอดขยะวิถีพุทธ ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน. *วารสารสันติศึกษา
ปริทรรศน์ มจร*, 11(3), 11226-1142.
- เอกรินทร์ ตั้งนิธิบุญ และคณะ. (2562). ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยด้วย
แนวคิดขยะเหลือศูนย์ (Zero waste) ของชุมชนพุน้ำเปีย แขวงภาษีเจริญ
กรุงเทพมหานคร (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- The Grass Roots Recycling Network. (2004). *What is Zero Waste*. Retrieved
September 17, 2023, from <http://www.grrn.org>

พุทธศิลป์: จุดกำเนิด และคุณค่าในสังคมไทย*

BUDDHIST ARTS : ORIGINS AND VALUES IN THAI SOCIETY

พระอธิการสุรภาส ปภาโต, พระมหาภคฤชชัย กิตติธมโม

Phra Athikan Surapas Phapato, Phramaha Krittichai Kittithammo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: 6401104308@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

พุทธศิลป์เป็นศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการปฏิบัติตามหลักธรรม โดยมุ่งเน้นความงามที่แฝงไว้ด้วยปรัชญาธรรมทางวัตถุ สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา พุทธศิลป์มีคุณค่าในสังคมไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งบทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอพุทธศิลป์ใน 2 มิติ คือ จุดกำเนิดของพุทธศิลป์ และคุณค่าของพุทธศิลป์ในสังคมไทย พบว่า พุทธศิลป์มีจุดกำเนิดมาจากพุทธเจดีย์ 4 ประเภท อันเป็นมูลเหตุแห่งเจดีย์ทั้งหลาย เป็นสิ่งเคารพบูชาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างงานพุทธศิลป์ โดยเกิดจากความเคารพศรัทธาต่อพระพุทธเจ้า มิติของคุณค่านั้นพบว่า พุทธศิลป์มีคุณค่าในแง่ของ 1. คุณค่าทางจิตใจ พุทธศิลป์ล้วนแฝงไปด้วยคติธรรมและหลักคำสอน จึงมีคุณค่าในการเสริมสร้างจิตใจให้สงบร่มเย็น มีความสุข 2. คุณค่าทางเศรษฐกิจ เพราะพุทธศิลป์เป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศไทย 3. คุณค่าทางสังคม พุทธศิลป์เป็นสัญลักษณ์ของความสามัคคีและความปรองดองของคนในสังคม 4. คุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี พุทธศิลป์เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติไทย ซึ่งพุทธศิลป์ทั้ง 2 มิตินี้ ส่งผลต่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนไทย และให้ความรู้ทางด้านวิชาการต่าง ๆ อย่างหาค่ามิได้

คำสำคัญ: พุทธศาสนา; พุทธศิลป์; การอนุรักษ์; จุดกำเนิด; คุณค่า

Abstract

Buddhist art is the art related to Buddhism. It occurred to promote the spread of Buddhism and the practice of Dhamma principles, focusing on

*Received May 20, 2022; Revised September 12, 2023; Accepted September 16, 2023

beauty hidden in the philosophy of material things, built to offer as an offering to Buddha. Buddhist art has great value in Thai society. The objectives of this academic article was to present Buddhist art in two dimensions: The origin of Buddhist art. and the value of Buddhist art in Thai society. It was found that Buddhist art had its origins in 4 types of Buddhist stupas, which are the roots of all stupas. It is an object of worship for Buddhists. This can be said to be the beginning of the creation of Buddhist art. It arose from respect and faith in the Lord Buddha. The dimension of value was found that Buddhist art has value in terms of 1). spiritual value. All Buddhist arts are embedded with morality and teachings. Therefore, it has value in strengthening the mind to be calm, peaceful, and happy. 2). Economic value. Because Buddhist art is an important tourism product of Thailand. 3). Social value Buddhist arts are symbols of unity and harmony among people in society. 4) Cultural and traditional values. Buddhist arts are the important cultural heritage of the Thai nation. These two dimensions of Buddhist arts affected the faith of Thai Buddhists. and provided invaluable academic knowledge.

Keywords: Buddhism; Buddhist Arts; Conservation; Origin; Value

บทนำ

พุทธศิลป์เป็นงานศิลปะ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อสนองตอบและรับใช้งานทางด้านพระพุทธศาสนา (ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ, 2559) โดยเฉพาะที่เป็นงานจิตรกรรม ได้แก่ ภาพเขียนฝาผนังโบสถ์ วิหารงานปฏิมากรรม ได้แก่ พระพุทธรูป และงานสถาปัตยกรรม ได้แก่ ศาสนสถานที่เป็นโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ สถูปเจดีย์ (โกสุม สายใจ, 2560) มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พุทธประวัติ พระธรรมคำสอน ส่งผลให้งานพุทธศิลป์เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย สะท้อนลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของคน ไทยที่มีความสุภาพ อ่อนน้อม รักสงบ แจ่มใส สนุกสนาน เป็นสิ่งช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่ดั่งตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา

การศึกษาพุทธศิลป์จะก่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานสำคัญของสังคมไทย ที่มีรากมาจากพระพุทธศาสนาไม่ว่าจะเป็นประเพณี วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ แม้กระทั่งลักษณะนิสัยใจคอของคนไทยก็มีพื้นฐานมาจากคุณธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามยังมีวัฒนธรรมอื่น เข้ามาปรากฏด้วย เช่น วัฒนธรรมอินเดีย วัฒนธรรมจีน

วัฒนธรรมตะวันตก และตะวันออกกลาง ในส่วนของวัฒนธรรมที่ได้รับจากพระพุทธศาสนา นั้นยังประกอบไปด้วยพระพุทธศาสนาแบบมหายาน เถรวาท พราหมณ์-ฮินดู นับตั้งแต่สมัย กรุงสุโขทัยเป็นต้นมา วัฒนธรรมไทยก็ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาเถรวาทมาโดยตลอด เมื่อได้สัมผัสกับงานพุทธศิลป์ดังกล่าวจะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ความประทับใจ และเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอีกสิ่งหนึ่งที่สามารถสร้างความมั่นคงของชาติ สร้าง อุดมการณ์ของชาติได้

จุดกำเนิดของพุทธศิลป์นั้น ถือได้ว่าเกิดขึ้นหลังจากพระพุทธองค์เสด็จ ดับขันธปรินิพพานแล้ว โดยเริ่ม จากการสร้างพระสฐูป เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุและ เป็นที่สักการบูชาของพุทธบริษัทผู้มาจากทิศทั้งปวง จึงเกิดเป็น พระธาตุเจดีย์ ต่อมาเมื่อ พุทธบริษัทต้องการใกล้ชิดพระพุทธองค์โดยจาริกไปยังสังเวชนียสถานทั้ง 4 เพื่อน้อมรำลึก ถึงพระองค์จึงเกิดเป็น บริโณคเจดีย์ และเมื่อพุทธบริษัทอยู่ห่างไกลพระธาตุเจดีย์และ บริโณคเจดีย์ จะไปทำการสักการบูชาได้ยาก จึงสร้างเจดีย์สถานเป็นที่บูชาขึ้นบ้าง และ เขียนพระธรรมลงเป็นตัวอักษร ประดิษฐานไว้เป็นที่บูชา จึงเกิดเป็น ธรรมเจดีย์ ต่อมาได้ สร้างเจดีย์ (สิ่งเคารพบูชา) อื่นๆขึ้นมีเจตนาคือต่อ พระพุทธเจ้า อันได้แก่ พระพุทธรูป เป็นต้น จึงเกิดเป็น อุเทสิกเจดีย์ ซึ่งสิ่งเคารพบูชาทั้ง 4 รวมเรียกว่า พุทธเจดีย์ (เทพพร มังธานี, 2565) อันเป็นมูลเหตุแห่งเจดีย์

จุดกำเนิดของงานพุทธศิลป์

จุดกำเนิดของงานพุทธศิลป์ เชื่อว่ามีจุดกำเนิดมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล อย่าง น้อยก็การสร้างสฐูป ที่น่าจะมีการก่อสร้างมาแล้ว อาทิ ในมหาปรินิพพานสูตร ได้กล่าวว่า พระอานนทเถระได้ทูลถามพระพุทธเจ้าก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพานว่า จะให้จัดการพระ สรีระคารของพระองค์อย่างไร พระพุทธองค์ทรงตรัสว่าให้จัดการดังเช่นพระศพของพระ มหาจักรพรรดิ โดยทั่วไป คือให้ประชุมเพลิงและบรรจุ (เถ้าธุลี) พระอังคารไว้ในพระสฐูป ที่ตั้ง ณ ทางแพร่ง หรือทางหลักของการสัญจรไปมา (ที.ม. (ไทย) 10/152-162/126-136.) ส่วนในพาหิยสูตร ได้กล่าวว่า ท่านพาหิยะทวารจิริยะกุลบุตร ได้ถูกแม่โคลูกอ่อนขวิดเสียชีวิต พระพุทธเจ้ากลับจากเสด็จจับอินทบาทในพระนครสาวัตถี ได้ตรัสให้ภิกษุทั้งหลายช่วยกันจับ สรีระของท่านยกขึ้นวางบนเตียง แล้วนำไปเผา แล้วให้ทำสฐูปไว้ (ช.อุ. (ไทย) 25/10/183-187)

ภาพที่ 1 สตูปเจดีย์ (บัวเงิน, 2560)

ดังนั้น พุทธศิลป์ น่าจะสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีวิวัฒนาการของงานพุทธศิลป์ขับเคลื่อนแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว มีทั้งความงดงาม มีสุนทรีย์ สื่อความหมาย ช่วยถ่ายทอดหลักจริยศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสื่อธรรมะที่สำคัญที่ใช้สอนจริยธรรมให้กับผู้คนได้ดี พุทธศิลปะมีส่วนสำคัญในการช่วยสืบสานพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองขึ้น มาได้จนถึงในปัจจุบัน

คุณค่าของพุทธศิลป์ในสังคมไทย

เนื่องจากงานพุทธศิลป์เป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาโดยตลอด ทำให้มีวิวัฒนาการและการขับเคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว นอกจากจะมีคุณค่า ในด้านความสวยงามของรูปแบบและคุณค่าด้านเนื้อหาเรื่องราวซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสื่อธรรมะที่สำคัญที่ใช้สอนคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้คนได้เป็นอย่างดี ก็ยังมีคุณค่าในด้านอื่นอีก ได้แก่

1. คุณค่าทางจิตใจ งานพุทธศิลป์ก่อให้เกิดผลอันเป็นคุณค่าทางจิตใจ ให้เกิดความสุขเบิกบาน มีความสุขสงบ โปร่งเบา ร่มเย็นในจิตใจ งานพุทธศิลปะหลายชิ้นล้วนแล้วถ่ายทอดความจริงเรื่องราวต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม หลักศีลธรรมความดีงามเสริมสร้างเพื่อสื่อให้ผู้ศรัทธาเข้าถึงสัจธรรมแห่งชีวิต ไม่ว่าจะเป็นกฎของธรรมชาติ ความไม่เที่ยง การพลัดพราก ที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบ แม้กระนั้น พุทธศิลป์ยังถ่ายทอดความเมตตากรุณา ปลอดภัยประโลมให้ผู้ทุกข์คลายเบาบางลง แม้กาลเวลาก็ไม่ทำให้พุทธศิลป์คลายมนต์ขลังลงได้อาติ พระพุทธชินราช แม้ผ่านกาลเวลามานานแล้ว แต่ความงดงามยังฉาย

แสงความเมตตากรุณาไม่เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังพบว่า พระพุทธรูปเป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นที่พักของประชาชนพุทธศาสนิกชน ทั้งในแง่ของรูปเคารพแทนพระศาสดา การได้ทักสมาทำให้ระลึกถึงองค์คุณของพระบรมศาสดาผ่านพุทธลักษณะ คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ อีกนัยหนึ่งคติการบนบานของรากเหง้าเดิมที่ผู้คนแถบเอเชียอาคเนย์นับถือผีบรรพบุรุษ นิยมการอ่อนวอนสิ่งลี้ลับ ส่งผลมายังพระพุทธศาสนาในแบบผสมผสาน กล่าวคือเปลี่ยนจากวิงวอน บนบานผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก็เปลี่ยนเป็นการขอพรจากพระพุทธรูปมาแทนคติเดิม (สมบุญ ณ คำตึก, 2549)

ภาพที่ 1 พระพุทธชินราช (วิกิพีเดีย, 2559)

2. คุณค่าทางเศรษฐกิจ พุทธศิลป์ที่ทรงคุณค่าและอิทธิพลต่อประชาชน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจรายได้ของชุมชนโดยรอบที่พระพุทธรูปสำคัญประดิษฐานอยู่จะเกิดจากการท่องเที่ยว ส่งผลถึงการจ้างงาน การพัฒนาชุมชนและสังคม เช่น พระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีการจัดงานบูชารอยพระพุทธบาท และตก

บาตรดอกเข้าพรรษา อันเป็นกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวหลวงพ่โต หรือข้าปองก วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก็เกิดมีการท่องเที่ยวพุทธศิลป์ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและต่างประเทศมาท่องเที่ยวเพื่อกราบไหว้สักการบูชาขอพร "หลวงพ่โต" หรือ"ข้าปองก" เพื่อประสบผลสำเร็จตามที่ปรารถนาในด้านประกอบธุรกิจการค้าขาย การทำงาน และดำรงชีวิตประสบแต่ความสำเร็จ ปลอดภัย ซึ่งถือว่าเป็นการท่องเที่ยวทางพุทธศิลป์และวัฒนธรรม โดยพระพุทธรูป หรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้รวมเอาผู้คนจากทั่วสารทิศมารวมตัวกัน ทำให้การท่องเที่ยวในชุมชนมีการไหลเวียนทางเศรษฐกิจ และงานที่รองรับกับค่านิยม ได้แก่ ดอกไม้บูชาพระ พระเครื่อง พวงมาลัย ถ้วยรูป เสื้อผ้า สิ้นค้าท้องถิ่น เป็นต้น (วิชาญ เลี้ยวเส็ง, 2544)

ภาพที่ 3 งานดับบาตรดอกเข้าพรรษา สระบุรี (Travel Kapok, 2019)

พุทธศิลป์ นับเป็นงานศิลปกรรมที่สร้างขึ้นมาเพื่อสนองตอบและรับใช้งานทางด้านพระพุทธศาสนา แต่ก็มีศิลปะจำนวนมากน้อยที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อพุทธพาณิชย์และการท่องเที่ยว อาศัยความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน โดยใช้วัตถุหรือสัญลักษณ์ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาหรือพระรัตนตรัย มาเป็นเครื่องมือสร้างรายได้ แสวงหาผลประโยชน์ในทางพาณิชย์และธุรกิจท่องเที่ยว กล่าวคือ เป็นการใช้จ่ายเงินเพื่อแสดงออกซึ่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนิกชนกับพุทธศาสนา ที่บ่งบอกถึงความใกล้ชิด และลักษณะความสัมพันธ์ที่มีร่วมกันผ่านพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การเข้าบูชาพระเครื่อง พระบูชา การทำบุญพระพุทธรูปปางประจำวันเกิด การสักการะพระพุทธรูปด้วยดอกไม้ ธูป เทียน ทอง ที่ทางวัดจัดบริการไว้ให้ การพาน้ำชมพระพุทธรูป เป็นต้น คำสอน

ของพระพุทธศาสนาสอนให้คนลด ละ เลิก กิเลสทุกชนิด สอนให้ใช้สติและปัญญาในการแก้ปัญหา รวมถึงสอนให้มีใจที่เป็นกุศล หมั่นทำบุญทำทาน แต่ก็มีคนจำนวนไม่น้อยใช้พลังศรัทธาความเคารพนับถือตรงนี้มาหาประโยชน์ใส่ตนเอง การปันราคาของเหรียญหรือพระเครื่องราง หรือการสร้างพระพุทธรูปปางแปลกๆ นับเป็นกิจกรรมเพื่อเรียกคนมาทำบุญและบริจาคเงินเข้าวัดทั้งสิ้นแนวปฏิบัติเหล่านี้ถือว่าเป็นพุทธพาณิชย์ และเป็นกิจกรรมที่พึงได้รับความรังเกียจจากสังคมชาวพุทธเป็นอย่างยิ่ง

3. คุณค่าทางสังคม พระพุทธรูปสำคัญในประเทศไทยหลายองค์ เป็นศูนย์รวมใจของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นนั้น และเป็นของคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณ อีกทั้งยังเป็นตัวแทนของคุณงามความดีสูงสุด ที่ผู้คนกราบไหว้บูชา โดยมีคติที่ซ่อนอยู่ภายในองค์พระพุทธรูป คือหลักพุทธธรรมที่เป็นแก่นแท้ อันเป็นเครื่องร้อยเรียงชุมชนและสังคมให้มีความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจกัน ยึดโยงไปถึงวิถีชุมชน (อดุลย์ หลานวงศ์ และคณะ, 2563) อันมีอาชีพเกษตรกรรมที่มีมาช้านานก็ถูกผนวกด้วยบุญกิริยาวัตถุทางพระพุทธศาสนา จนกลายเป็นประเพณีที่เรียกว่า ฮีต 12 (สำนักวัฒนธรรมมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2549)

ดังนั้น การสร้างพระพุทธรูปจึงสะท้อนให้เห็นถึงพลังในการหล่อหลอมรวมจิตใจของชุมชนและสังคม พระพุทธรูปเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธา ความสามัคคี และความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้คน การสร้างพระพุทธรูปจึงเปรียบเสมือนการรวมพลังของชุมชนเพื่อร่วมกันสร้างสิ่งที่ยิ่งใหญ่และสวยงาม สิ่งนี้จะก่อให้เกิดความร่วมมือ และการทำงานร่วมกันของผู้คน (พระครูสารภีทริกิจ (พานิช ฐิตสารโร), 2561)

ภาพที่ 4 ฮีตสิบสองคองสิบสี่ (ISAN INSIGHT, 2018)

4. คุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี พื้นฐานสำคัญของสังคมไทยมีรากมาจากพระพุทธศาสนา พุทธศิลป์จึงทำหน้าที่คล้ายขนบธรรมเนียมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย ตัวอย่างเช่น ประเพณีชักพระ เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวใต้ ซึ่งเป็นประเพณีทำบุญในวันออกพรรษา ซึ่งตรงกับ วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเชื่อกันว่า เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้า เสด็จไปจำพรรษา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อโปรดพระมารดา เมื่อครบพรรษาจึงเสด็จมายังโลกมนุษย์ พุทธศาสนิกชนจึงมารอรับเสด็จแล้วอัญเชิญพระพุทธเจ้า ขึ้นประทับบน บุษบกแล้วแห่ไปรอบเมือง

ภาพที่ 5 ประเพณีชักพระ (สมศักดิ์ ทุ่งงาม, 2558)

งานประเพณีตักบาตรข้าวต้มลูกโยน ณ วัดพระพุทธฉาย เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานานจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี กิจกรรมภายในงานมีการจำลองเหตุการณ์เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และการแสดงรำวงสระบุรีภายในบริเวณวัดพระพุทธฉาย

ภาพที่ 6 มหัทศจรยข้าวต้มลูกโยน (ธรรมะไทย, 2562)

สรุป

พุทธศิลป์เป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อสนองตอบและรับใช้งานทางด้านพระพุทธศาสนา ทำหน้าที่ช่วยโน้มน้าวจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เกิดความศรัทธา ประพฤติปฏิบัติตนในแนวทางที่อิงตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา พุทธศิลป์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย การศึกษาพุทธศิลป์จะช่วยให้เข้าใจพื้นฐานสำคัญของสังคมไทยมากขึ้น เมื่อได้สัมผัสกับงานพุทธศิลป์ดังกล่าว จะกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ความประทับใจ และเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงของชาติ สร้างอุดมการณ์ของชาติได้

จุดกำเนิดของงานพุทธศิลป์เชื่อว่ามีจุดกำเนิดมาแล้วตั้งแต่สมัยพุทธกาล อย่างน้อยก็การสร้างสรีระ เช่นในมหาปริณิพพานสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัสให้จัดการศพของพระองค์ดังเช่นพระศพของพระมหาจักรพรรดิ โดยทั่วไป คือให้ประชุมเพลิงและบรรจุเข้าอัฐิและพระอังคารไว้ในพระสรีระ ที่ตั้ง ณ ทางแพร่ง หรือทางหลักของการสัญจรไปมา

คุณค่าของพุทธศิลป์ในสังคมไทย นอกจากจะมีคุณค่า ในด้านความสวยงาม ก็ยังมีคุณค่าในด้านอื่นอีก ได้แก่

1. คุณค่าทางจิตใจ งานพุทธศิลป์ก่อให้เกิดผลอันเป็นคุณค่าทางจิตใจ พระพุทธรูปเป็นศูนย์รวมจิตใจ และเป็นที่พักพิง ของประชาชนพุทธศาสนิกชน ทั้งในแง่ของรูปเคารพและทำให้ระลึกถึงองค์คุณของพระบรมศาสดาผ่านพุทธลักษณะ คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

2. คุณค่าทางเศรษฐกิจ พระพุทธรูปสำคัญประดิษฐานอยู่จะเกิดจากการท่องเที่ยว ส่งผลถึงการจ้างงาน การพัฒนาชุมชนและสังคม ส่งผลให้นักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศมาท่องเที่ยวเพื่อกราบไหว้สักการบูชาขอพร

3. คุณค่าทางสังคม พระพุทธรูปสำคัญในประเทศไทยหลายองค์ เป็นศูนย์รวมใจของพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่นนั้น เป็นของคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณ อีกทั้งยังเป็นตัวแทนของคุณความดีสูงสุดที่ผู้คนกราบไหว้บูชา การสร้างพระพุทธรูปเป็นสื่อสะท้อนถึงการหล่อหลอมรวมจิตใจของชุมชนและสังคม เป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการให้ชุมชนและสังคมเกิดความสมัครสมานสามัคคี มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

4. คุณค่าทางวัฒนธรรมประเพณี พุทธศิลป์ทำหน้าที่คล้ายขนบธรรมเนียมที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย ตัวอย่างเช่น ประเพณีชักพระ เป็นประเพณีท้องถิ่นของชาวนครศรีธรรมราช งานประเพณีตักบาตรข้าวต้มลูกโยน อันเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน

เอกสารอ้างอิง

- เทพพร มังธานี. (2565). เจดียตามคติทางพระพุทธศาสนา : ความหมายและแนวคิด
พื้นฐานทางประติมานวิทยา. *วารสารปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*,
7(1), 93-115.
- โกสุม สายใจ. (2560). พุทธศิลป์กับการจัดการความรู้. *วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์*, 3(1), 1-10.
- ชยาภรณ์ สุขประเสริฐ. (2559). พุทธศิลป์: ถิ่นไทยศิลปกรรมเพื่อพุทธศาสนา. *วารสาร
พุทธอาเซียนศึกษา*, 1(2), 59-74.
- ธรรมะไทย. (2562). ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ มหัศจรรย์ข้าวต้มลูกโยน จังหวัด
สระบุรี. สืบค้น 12 กันยายน 2566, จาก <https://shorturl.asia/SNIkT>
- บัวเงิน. (2560). คอสมันน์ รู้ไปไม่ว่า : สดุดีเจดีย์. สืบค้น 12 กันยายน 2566, จาก
https://www.khaosod.co.th/lifestyle/news_216090
- พระครูสารภีทริกกิจ (พานิช จิตสาโร). (2561). *ศึกษาคติการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่
ในสังคมไทย : กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย. (2559). *พระพุทธชินราช*. สืบค้น 12 กันยายน 2566, จาก
<https://shorturl.asia/Dl4Qa>
- วิชาญ เลี้ยวเส็ง. (2544). *พุทธศิลป์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์
พุทธศิลป์เพื่อการท่องเที่ยว* (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศาสนา
เปรียบเทียบ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมบูรณ์ คำดี. (2549). *การศึกษาปรัชญาในงานพุทธศิลป์เพื่อแนวทางการออกแบบตกแต่ง
ในพิพิธภัณฑ์พุทธศิลป์* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการออกแบบ
ภายใน). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมศักดิ์ หุ่นงาม. (2558). *ประเพณีชักพระที่เปลี่ยนไป*. สืบค้น 12 กันยายน 2566, จาก
<https://shorturl.asia/L9Dj3>
- สำนักวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (2549). *สังคมและวัฒนธรรมอีสาน*. ขอนแก่น:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- อดุลย์ หลานวงศ์ และคณะ. (2563). พุทธศิลป์: คุณค่าและอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสาร Journal of Buddhist Education and Research*, 6(2), 265-272.
- ISAN INSIGHT. (2018). *Heat twelve kong ten four in the 1st floor painting Phra Mahathat Kaen Nakhon Nong Waeng Temple, Phra Aram Luang Khon Kaen*. Retrieved September 12, 2023, from <https://shorturl.asia/iuMbr>
- Travel Kapook. (2019). *Flower alms giving ceremony for Buddhist Lent, Saraburi 2019, worship Buddha's footprint with beautiful flowers*. Retrieved September 12, 2023, from <https://shorturl.asia/pEKaT>

ภาคผนวก

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) เป็นต้น

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบลอยในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (จิตวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.
James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
พระสุกิจ จุจฺฉินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวิตร ว่องวิระ, ทัศนวิทย์ และวิวิทย์ของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร
ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร, // ปีที่(ฉบับที่), // เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.
ธิดาวิภา หนัมนี่. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).

วุฒิชัย มุลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ประชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์:// สำนักพิมพ์.

พระปลัดสมพงษ์ กวีวิโส (हररररर). (2558). รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง.// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากษัตริยา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง.// [บทสัมภาษณ์].

พระปลัดระพิน พุทธิสาร. (2559, 5 กุมภาพันธ์). อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี, // จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2560). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2560, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2017). Who Was The Buddha?. Retrieved March 20, 2017, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง.//(พ.ศ.,วันที่ เดือนที่ประกาศ).//ราชกิจจานุเบกษา.//เล่ม ตอน.//หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและ
ประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.//(ปีพิมพ์, วัน เดือน).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์.//น. หรือ p. หรือ pp.
เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt)

E-mail:

บทคัดย่อ (16 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (16 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (16 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำการศึกษาครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง

.....

.....

.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหานั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

.....

.....

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

.....

.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (16 pt)

1. .... (16 pt)
2. .... (16 pt)
3. .... (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (16 pt)

(16 pt) เขียนให้ครอบคลุม 5 หัวข้อ ได้แก่ 1. รูปแบบของการวิจัย, 2. ประชากร, กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 4. การเก็บรวบรวมข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ), 5. การวิเคราะห์ข้อมูล (ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ) และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....

ผลการวิจัย (16 pt) (เขียนให้ครบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้)

(16 pt) ผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (16 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (16 pt)

(16 pt) ระบุองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (16 pt)

(16 pt) นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย อาทิเช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และหรือข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เป็นต้น.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (16 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 3(1), 25-31.

พระมหาสุทิตย์ อาภากร. (2548). *เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วุฒิชัย มุลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

สุชาติ เพือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (20 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (16 pt)

Affiliation of the main author (English) (16 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (16 pt)

E-mail:

Abstract (16 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis, Findings were as follows: (present
only the most interesting research findings).....

.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (16 pt) (Not more than 300 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (16 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.....

.....

.....

.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.....

.....

.....

.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.....

.....

.....

.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research.....

.....

.....

.....

.....

.....

Research Objectives (16 pt)

- 1..... (16 pt)
- 2..... (16 pt)
- 3..... (16 pt)

Methodology (16 pt)

(1.6. pt) Write to cover 5 sub-headlines: Research design, Populations and Samples and Key Informants, Research Instrument (quantitative and qualitative), Data Collection, (quantitative and qualitative) Data analysis (quantitative and qualitative), Statistics used to analyzed the data.

[illegible]

Results (16 pt) (Present to cover all set objectives)

(16 pt) results of the research answer all objectives

[illegible]

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation.....

.....

.....

.....

Discussion (16 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources.....

Body of knowledge (16 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand.....

Recommendations (16 pt)

(16 pt) Summarize all research findings in brief, concise and to the point with recommendations derived from the research work as to use the research results and recommendation for further research.....

References (16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

[illegible]

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (16 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (16 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (16 pt)

E-mail:

บทคัดย่อ (16 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (16 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (16 pt)

(16.pt) เขียนบททวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาเป็นฐานคิดในวิพากษ์ประเด็นต่างๆใน
การเขียนบทความวิชาการ

[illegible]

เนื้อหา (16 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

ឥរុប (16 pt)

(16 pt).

เอกสารอ้างอิง (16 pt)

(16 pt).....รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน.....

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (20 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (16 pt)

Affiliation of the main author (English) (16 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (16 pt)

E-mail:

Abstract (16 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (16 pt) (Not more than 300 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: (Thai)

Introduction (16 pt)

(16 pt).

Content (16 pt)

(16 pt)

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation

Conclusion (16 pt)

(16 pt).

[illegible]

References (16 pt)

(16 pt)

(1.6 pt) Format of reference is name-year as of American Psychological Associate (APA) References in contents and at the end must be consistent.

[illegible]